

2020
7.

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

MICHELBERGER PÁL – BEKE ÉVA: Stratégiai döntéseknél alkalmazható összesített kockázati mutatószámok meghatározása

BUDAVÁRI ÁRPÁD: Az alternatív rendszert lehetőségei a közfoglalkoztatásban egy magyar középváros példáján keresztül

VEPRIK ZITA JUDIT: A megbízhatósági vizsgálatok a bírósági ítéletek tükrében

AMBRUSZ ALÍZ – MAROSI ZITA: Kapcsolat az alkohol és a kocsmai erőszakos bűnözés között

PÁSZTI PÉTER GERGELY: Egy reintegrációval foglalkozó kutatás megalapozása a külföldi publikációk tükrében

HORNYIK ZSUZSANNA – JAKAB LÁSZLÓ: A közlekedési morál helyreállításának lehetőségei Magyarországon

BALATONYI LÁSZLÓ – TÓTH LÁSZLÓ: Települési vízgazdálkodásunk finanszírozási rendszere a 2021–2027 közötti pályázati ciklus tükrében

KITEKINTÉS: Meghökkenítő börtönök világszerte

FÓRUM: Ars Scriptorum – avagy a tudományos írás műhelytitkaiból

KÖNYVISMERTETÉS: Kelet és Nyugat között. Államhatárok, úti okmányok, határátlépés Magyarországon és Csehszlovákiában (1946–1989)

INTERJÚ: A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának részvétele a koronavírus-járvány kezelésében

INTERJÚ: A koronavírus-járvány kezelésének tapasztalatai a Fülöp-szigeteken

68.
évfolyam

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

---

68. ÉVFOLYAM

2020/7. SZÁM

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK	Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, Belügyminisztérium
TITKÁR	Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
TAGOK	Prof. dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
	Prof. dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Prof. dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Prof. dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
	Prof. dr. Kerezi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár
	Prof. dr. Koltay András, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektora, egyetemi tanár
	Prof. dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
	Prof. dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
	Prof. dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Dr. Nyiri Sándor, ny. vezető ügyész, c. egyetemi docens
	Prof. dr. Patyi András, kúriai bíró, tanácselnök, egyetemi tanár
	Prof. dr. Polt Péter, legfőbb ügyész, egyetemi tanár
	Prof. dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Prof. dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrakadémia tagja, egyetemi tanár
	Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ
	Detlef Schröder igazgató, Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynökség

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

	Bakai Kristóf püör. ezredes, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámszakmai szakfőigazgatója
	Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
	Dr. Bolcsik Zoltán r. vezérőrnagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója
	Dr. Frech Ágnes, a Fővárosi Bíróság büntető kollégiumvezetője, az Országos Bírósági Hivatal szaktanácsadója
	Dr. Góra Zoltán t. vezérőrnagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője
	Hajdu János r. vezérőrnagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója
	Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács elnöke
	Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, a Belügyminisztérium oktatási főszemlélője
	Dr. Kiss Attila r. dandártábornok, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság vezetője
	Dr. Kiss Zoltán r. vezérőrnagy, az Alkotmányvédelmi Hivatal főigazgatója
	Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője

Prof. dr. Ruzsonyi Péter bv. dandártábornok, a Nemzeti Közszerzői Egyetem,
Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszerzői Egyetem, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Szabó Hedvig nb. vezérőrnagy, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatója
Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász
Dr. Takács Tibor r. vezérőrnagy, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ
főigazgatója
Dr. Tóth Tamás bv. vezérőrnagy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága vezetője
Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ	Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES	Dr. Hornyik Zsuzsanna
FELELŐS SZERKESZTŐ	Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes
OLVASÓSZERKESZTŐ	Végh Zsuzsanna
IDEGENNYELVI SZAKLEKTOR	Prof. dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár
MUNKATÁRSÁK	Dr. Hertelendi Lajos r. alezredes Luda Henrietta Csala Károly r. ezredes Kecskés Nikolett Havasi József Varga Anita
SZERKESZTŐSÉG	2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3. Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600 szerkesztoseg@belugyiszemle.hu www.belugyiszemle.hu
ISSN	ISSN 2062-9494 (Nyomtatott) ISSN 2677-1632 (Online) LXVIII. évfolyam
FELELŐS KIADÓ	Belügyminisztérium www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium 1051 Budapest, József Attila utca 2-4.
KÉPSZERKESZTŐ	Botlik László
NYOMDA	Duna-Mix Kft.
FELELŐS VEZETŐ	Szakolczai Lóránt bv. ezredes Megjelenik havonta

TARTALOM

	Szerkesztőségi előszó	7
MICHELBERGER PÁL – BEKE ÉVA	Stratégiai döntéseknél alkalmazható összesített kockázati mutatószámok meghatározása	13
BUDAVÁRI ÁRPÁD	Az alternatív rendszet lehetőségei a közfoglalkoztatásban egy magyar középváros példáján keresztül	25
VEPRIK ZITA JUDIT	A megbízhatósági vizsgálatok a bírósági ítéletek tükrében	47
AMBRUSZ ALÍZ – MAROSI ZITA	Kapcsolat az alkohol és a kocsmai erőszakos bűnözés között	63
PÁSZTI PÉTER GERGELY	Egy reintegrációval foglalkozó kutatás megalapozása a külföldi publikációk tükrében	73
HORNYIK ZSUZSANNA – JAKAB LÁSZLÓ	A közlekedési morál helyreállításának lehetőségei Magyarországon	85
BALATONYI LÁSZLÓ – TÓTH LÁSZLÓ	Települési vízgazdálkodásunk finanszírozási rendszere a 2021–2027 közötti pályázati ciklus tükrében	99
	KITEKINTÉS	
ÜR MÖSNÉ SIMON GABRIELLA	Meghökkenítő börtönök világszerte	121
	FÓRUM	
MOLNÁR KATALIN	Ars Scriptorum – avagy a tudományos írás műhelytitkaiból	135
	KÖNYVISMERTETÉS	
BALLA JÓZSEF – VÁJLOK LÁSZLÓ	Kelet és Nyugat között. Államhatárok, úti okmányok, határátlépés Magyarországon és Csehszlovákiában (1946–1989)	145
	INTERJÚ	
HORNYIK ZSUZSANNA	A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának részvétele a koronavírus-járvány kezelésében	149
SZABÓ CSABA	A koronavírus-járvány kezelésének tapasztalatai a Fülöp-szigeteken	153

MICHELBERGER PÁL	Dr. PhD, habil, egyetemi docens, Óbudai Egyetem, Bánki Donát Gépész- és Bitonságtechnikai Mérnöki Kar, Gépészeti és Biztonságtudományi Intézet
BEKE ÉVA	tanársegéd, Óbudai Egyetem, Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar
BUDAVÁRI ÁRPÁD	rendőr ezredes, kapitányságvezető, rendőrségi főtanácsos Sárbogárd Rendőrkapitányság
VEPRIK ZITA JUDIT	Dr. rendőr alezredes, humánigazgatási szolgálatvezető Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság
AMBRUSZ ALÍZ	klinikai szakpszichológus, pszichoterapeuta Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság Humánigazgatási Szolgálat
MAROSI ZITA	klinikai szakpszichológus, igazságügyi klinikai szakpszichológus, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság Humánigazgatási Szolgálat
PÁSZTI PÉTER GERGELY	PhD hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
HORNYIK ZSUZSANNA	Dr. jogász, főszerkesztő-helyettes Belügyminisztérium, Belügyi Szemle
JAKAB LÁSZLÓ	Prof. Dr. egyetemi tanár, az MTA doktora Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Villamosmérnöki és Informatikai Kar
BALATONYI LÁSZLÓ	Dr. PhD, árvízvédelmi osztályvezető Országos Vízügyi Főigazgatóság
TÓTH LÁSZLÓ	Dr. PhD, bv. vezérőrnagy, gazdasági főigazgató-helyettes Országos Vízügyi Főigazgatóság
ÜRMÖSNÉ SIMON GABRIELLA	Dr. PhD, adjunktus, lektorátusvezető, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus

MOLNÁR KATALIN

Dr. PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati
Egyetem Rendészettudományi Kar
Magatartástudományi Tanszék

BALLA JÓZSEF

Dr. PhD, rendőr ezredes, tanszékvezető,
rendőrségi főtanácsos, Nemzeti Közszerológati Egyetem
Rendészettudományi Kar, Határrendészeti Tanszék

VÁJLOK LÁSZLÓ

rendőr alezredes, rendőrségi főtanácsos, kiemelt főreferens
Nemzeti Közszerológati Egyetem, Rendészettudományi Kar
Határrendészeti Tanszék

SZABÓ CSABA

Dr. PhD, rendőr alezredes, felelős szerkesztő
Belügyminisztérium, Belügyi Szemle

SZERKESZTŐSÉGI ELŐSZÓ

Kedves Olvasó!

„Olyan nincs, hogy nincsen több erő és ez megnyugtató.”

Amikor ezek a gondolatok papírra kerülnek, már túl vagyunk a majdnem száz napig tartó, különleges jogrend által szabályozott járványidőszakon. Embert próbáló száz nap volt, valljuk be őszintén. A járvány kezelésével megbízott vezetők által sokszor hangoztatott fegyelmezettségnek és összefogásnak köszönhetően azonban bátran kijelenthetjük, nagyon jól átvészeltük. Ezalatt az idő alatt kiderült, hogy ki milyen valójában. Kár lenne tagadni. Akiben eddig is benne volt a jóakarát, a tenni, segíteni akarás, az most még jobban kereste az alkalmat, hogy segíteni tudjon azoknak, akiknek igazán szüksége volt rá. Aki pedig magát féltette, most inkább visszahúzódott, nehogy baja essék. Ez utóbbi csoport minden bizonnyal, minden ítéletet mellőzve, a távolmaradásával segítette a szükséghelyzeti folyamatokat. A borúlátás legkisebb gyanúját is távol tartva ki kell jelentsük, az életünk már soha nem lesz ugyanolyan, mint a koronavírus-járvány előtt volt. Azonban az igazi győztesek, akikből hála Istennek sok van a mai magyar társadalomban is, sokat profitálhattak az elmúlt időszakból. Erőt merítettek a sok nehézség, megoldandó probléma kezelése során ahhoz, hogy az előrejelzések szerint esetleg bekövetkező második járványhullámmal is megbirkózzanak. Az élet attól igazán jó, hogy mindig van mit megoldani benne. Egy neves tudós professzortól származik az a gondolat, hogy gond nélkül semmit sem ér az élet. Milyen igaz. Ha megoldandó feladat van előttünk, soha nem unatkozunk, aktivizálni vagyunk kénytelenek a bennünk rejlő képességeket, és az a jó még ezen túl, hogy általában utólag kiderül, hogy még többre vagyunk képesek mint előzőleg hittük. Az életben soha semmi sem véletlen. Lehet, hogy sokan feltették a kérdést maguknak, hogy miért sújtotta az emberiséget a COVID-19 vírus. Nos, erre sosem kapjuk meg a pontos választ, de találgatni lehet. Mire volt jó ez az időszak? Mit kaptunk tőle, hogyan használtuk ki a benne rejlő lehetőségeket? Érdemes számadást készíteni és a jó dolgokat, az elmúlt hónapokban felvett új szokásokat megtartani, beépíteni az életünkbe. Talán azért kaptuk, mint egy esélyt a sorstól, hogy egy kicsit lelassuljunk, átértékeljük emberi kapcsolatainkat, észrevegyük azt, hogy mi az igazán fontos, kik az igazán fontos személyek az életünkben. Kik számítanak ránk, és mi kikre számíthatunk. Ezekkel a pozitív gondolata-

tokkal nézzünk elébe a nyárnak, ami feltartóztathatatlantul megérkezett, és számtalan remek lehetőséget, vidám, szórakoztató programot, remélhetőleg szellemi-teszt feltöltődést tartogat valamennyiünk számára.

Michelberger Pál és Beke Éva a „*Stratégiai döntéseknél alkalmazható össze-sített kockázati mutatószámok meghatározása*” című kutatásukban bemutatják, hogy döntési helyzetekben milyen különböző szempontok, összetett szempont-rendszerek alapján, kvalitatív és kvantitatív értékeléssel, valamint összehason-lítással választjuk ki a számunkra vagy szervezetünk számára alkalmas, megfe-lelő terméket és/vagy szolgáltatást. Kutatásukban kifejtik, hogy a kiválasztási eljárás kockázatértékeléssel és összesített kockázati szint meghatározásával is kiegészíthető. A cikk a kockázatmenedzsment eszközeinek egy speciális dön-tési helyzetben történő alkalmazási lehetőségeit is vizsgálja.

Budavári Árpád „*Az alternatív rendészet lehetőségei a közfoglalkoztatásban egy magyar középváros példáján keresztül*” című írásában egyrészt egy magyar középváros, Dunaújváros rendészeti célú vállalatának portfólióját mutatja be, másrészt a közfoglalkoztatás rendészeti célú hasznosításának helyben bevált gyakorlatát ismerteti. A tanulmány rávilágít a magyar telepü-lések lehetőségeire a közbiztonság alakításában. Felvázolja a közfoglalkoz-tatás rendészeti célú alkalmazásának jogszabályi háttérét és a közbiztonság-ra gyakorolt hatásával kapcsolatos kutatási eredményeket. Ezt követően a Rendezett Dunaújváros program elindításának nehézségeit, alkalmazásának eredményeit mutatja be.

Veprík Zita Judit „*A megbízhatósági vizsgálatok a bírósági ítéletek tükrében*” című írásában a rendészeti korrupció felderítésének nehézségeiről, a krimina-lisztikai eszközök folyamatos fejlesztéséről, valamint a sajátos eszközök al-kalmazásának szükségességéről értekezik. A szerző bemutatja a hazánkban 2011-ben bevezetett – a korrump rendészeti dolgozók kiszűrésére alkalmazott – megbízhatósági vizsgálatot. A jogintézmény alkalmazása sok vitát vált ki a szakemberek körében. A kutatás célja, hogy gyakorlati példák elemzésén ke-resztül mutassa be a megbízhatósági vizsgálatokkal kapcsolatos problémákat, és javaslatokat fogalmazzon meg megoldásukra.

Ambrusz Alíz és Marosi Zita a „*Kapcsolat az alkohol és a kocsmai erőszakos bűnözés között*” című tanulmányukban a pszichológiai vetületekben értelme-zett, az alkoholfogyasztás és az erőszakos viselkedés közötti ok-okozati kap-csolati tényezőket vizsgálják. A szerzők kifejtik, hogy a kutatások szerint az

alkoholfogyasztás növeli a bűnelkövetés kockázatát, és igen erős a kapcsolat az alkoholfogyasztás és az erőszakos bűncselekmények között. Jelen kutatás során felvetik a kérdést, hogy milyen mértékben okozza az alkohol az erőszakos bűncselekmény elkövetését, és hogy milyen mechanizmusok játszanak szerepet az alkohol és az erőszakos viselkedés összefüggéseiben.

Pásztai Péter Gergely *„Egy reintegrációval foglalkozó kutatás megalapozása a külföldi publikációk tükrében”* című írásában bemutatásra kerül néhány, a magyarországi börtönökben jelenleg folyó, az elítéltek jövőképevel foglalkozó kutatás megalapozása során felmerülő kérdés, és a megválaszolásukban fontos szerepet játszó nemzetközi publikáció és kutatási végeredmény.

Hornyik Zsuzsanna és Jakab László *„A közlekedési morál helyreállításának lehetőségei Magyarországon”* című kutatásukban a fennálló, mindenki számára ismert helyzet – statisztikai adatokkal történő – bemutatását követően a megoldások lehetőségét kívánja számba venni, miután néhány nemzetközi szabályozási megoldást is bemutat és a múltba is visszatekint. Mindezek mellett a közúti közlekedési balesetek magas számának okait is megpróbálja feltárni. Tekintettel arra, hogy olyan társadalmi problémáról van szó, amely valamennyi állampolgárt érint, kiemelkedően fontos a közúti közlekedési balesetek megelőzése érdekében a közlekedés szereplőinek általános viselkedését, szokásait, esetenkénti magatartását vizsgálat tárgyává tenni. A szerzők egyelőre csak elméleti szinten közelítenek e rendkívül összetett jelenséghez, de a cikkben leírásra kerül néhány jövőbe mutató, a megelőzést szolgáló technikai lehetőség, elképzelés.

Balatonyi László és Tóth László a *„Települési vízgazdálkodásunk finanszírozási rendszere a 2021–2027 közötti pályázati ciklus tükrében”* című írásának célja, hogy bemutassák a vízügyi ágazat által elkészített nem szerkezeti intézkedéseket, illetve az önkormányzatok esetében összefoglalja a 2016 és 2019 között – országos szinten – megvalósult és folyamatban lévő kockázatcsökkentő települési vízgazdálkodással, települési csapadékvíz-gazdálkodással összefüggő beruházásokat, illetve javaslatokat fogalmazzon meg a 2021–2027 közötti időszak forrásfelhasználására.

Júliusi lapszámunkban ismét új rovattal jelenkezünk. A Kitekintés elnevezésű rovatban Ürmösné Simon Gabriella a *„Meghökkenő börtönök világszerte”* című írásában kifejti, hogy rengeteg, különféle büntetés-végrehajtási intézet található világszerte. A legtöbbjük túlszűfolt és megalázó körülmények között élnek bennük az elítéltek. Egyes börtönök a vízen úsznak és festői környezetben

néznek a tengerre a toszkán szigetvilágról, vagy éppen egy hercegségben találhatók. Ökobörtönök is léteznek napkollektorokkal, biodízzel, ültetvényekkel és újrahasznosítható tárgyakkal. Az elítéltek akár kommunákban is élhetnek a felügyelők felügyelete és rácsok nélkül, mi több, néhol szabadon is mozoghatnak. Megvásárolhatják a saját cellájukat, játszhatnak a gyerekeikkel, és a celláik közelében árusító bódék, éttermek, fodrász és hotel is megtalálható. Míg van olyan büntetés-végrehajtási intézet, ahol csupán két főt tudnának elszállásolni, van olyan is, ahol 10 000 rab van elzárva. Színes a paletta annak kapcsán, hogy a börtönkörülmények mennyire szigorúak, komfortosak és emberközeliek. Ezt a sokszínűséget hivatott bemutatni a jelen tanulmány.

Fórum rovatunkban Molnár Katalin „*Ars Scriptorum – avagy a tudományos írás műhelytitkaiból*” című tanulmányában kifejti, hogy amióta a főiskolai, egyetemi szakzáró dolgozatokat és a doktori disszertációkat kitalálták, az ezek születése körüli szakmai bábáskodás szinte külön mesterséggé nőtte ki magát. Nem feltétlenül könnyű folyamatos és színvonalas kutatómunkára és írásra motiválni és szellemileg inspirálni a hallgatókat, különösen a növekvő tudományos elvárások és a határidők állandó szorításában. A szerző e téren szerzett tizenkét éves konzulensi és témavezetői tapasztalatairól, a tudományos írás műhelytitkairól, az ott alkalmazható technikákról, és e munka néhány szép eredményéről szól ez a rövid tanulmány.

Balla József és Vájlók László a „*Kelet és Nyugat között. Államhatárok, úti okmányok, határátlépés Magyarországon és Csehszlovákiában (1946–1989)*” című kötetet tárják az olvasó elé július havi könyvrecenzióinkban.

A júliusi lapszám első interjúja dr. Tóth Tamás vezérőrnaggyal, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának vezetőjével készült. Mindenki számára köztudott, hogy a szervezet oroszlánrészt vállalt a koronavírus-járvány miatt kialakult veszélyhelyzet kezelésében. Hogy miként zajlottak az újszerű feladatvégrehajtások, milyen kihívásokkal kellett szembenéznie a szervezetnek, megtudhatjuk az interjúból, amelyet Hornyik Zsuzsanna főszerkesztő-helyettes készített.

Nem kevésbé érdekes a lapszám második interjúja, amely Bencze Józseffel, Magyarország manilai nagykövétével készült, akinek a kérdéseket Szabó Csaba felelős szerkesztő tette fel. A téma természetesen szintén a koronavírus-járvány kezelése volt. Nagykövet úrnak köszönhetően első kézből tájékozódhattunk a Fülöp-szigeteken zajló járványkezelésről és a megtapasztalt hatósági gyakorlatról.

Reméljük, hogy mindenki számára tartalmas és szórakoztató feltöltődést kínál az idei nyár, amelyhez mi is szeretnénk hozzájárulni e havi lapszámunkkal. Jó pihenést és jó olvasást kívánunk!

Szerkesztőség

Michelberger Pál – Beke Éva

Stratégiai döntéseknél alkalmazható összesített kockázati mutatószámok meghatározása

Egy döntéstámogató módszer alkalmazási feltételei

Determining Cumulative Risk Indicators for Strategic Decisions

Conditions for Applying a Decision-Making Support Approach

Absztrakt

Döntési helyzetekben különböző szempontok, összetett szempontrendszerek alapján, kvalitatív és kvantitatív értékeléssel, összehasonlítással választjuk ki a számunkra vagy szervezetünk számára alkalmas, megfelelő terméket és/vagy szolgáltatást. A kiválasztási eljárás kockázatértékeléssel és összesített kockázati szint meghatározásával is kiegészíthető. A cikk a kockázatmenedzsment eszközeinek egy speciális döntési helyzetben történő alkalmazási lehetőségeit vizsgálja.

Kulcsszavak: kockázatmenedzsment, döntési modell, kockázatértékelés, Combinex módszer, többszempontú összehasonlítás

Abstract

In decision-making situation we select the appropriate product and/or service for us or our organization, based on various criteria, such as qualitative and quantitative evaluation and/or comparison. The selection procedure may be supplemented by a risk assessment and an overall risk level assessment. This article examines the possibilities of using risk management tools in a specific decision-making situation.

Keywords: risk management, decision-making model, risk assessment, Combinex method, multi-criteria comparison

Bevezetés

A stratégiai döntések nagy arányban leegyszerűsíthetők lehetséges – egyébként minden szempontból megfelelő – alternatívák közötti választásra. A döntés támogatására számtalan többszempontú összehasonlító módszer (például AHP, Kesselring, Combinex, Promethee, GAIA, KIPA) létezik (Kindler–Papp, 1977). De ezek csak abban az esetben hoznak jó és szakmailag alátámasztott eredményt, ha az alternatívák minden értékelő szempont esetében ténylegesen is összemérhetők. Műszakilag és/vagy gazdaságilag eltérő jellegű, de ugyanazon feladatok, problémák megoldására készült, fejlesztett alternatívák esetében a fenti eljárások nem alkalmazhatók, illetve nem minden értékelő szempont esetében lehet az összemérést, összehasonlítást elvégezni. Almát az almával, körtét pedig a körtével lehet összehasonlítani.

Számos helyről hozhatók példák ilyen döntési helyzetekre:

- informatikai szolgáltatás igénybevétele külső szolgáltatótól (outsourcing), vagy belső IT erőforrások kiépítése és fenntartása;
- szállítási feladat megoldása vasúton vagy közúton;
- gyártó üzem felépítése könnyűszerkezetes vagy hagyományos építési technológiával;
- fűtési rendszer energiaforrásának megválasztása (gáz, elektromos, esetleg megújuló).

Ezekben az esetekben kaphat szerepet a kockázatértékelés, és azon belül is az összesített kockázatértékelés-mutatók meghatározása, mint döntéstámogató eszköz (Aven, 2016). A szervezeti kockázatértékelési eljárásokat a szakemberek gyakran két váddal illetik: szubjektívek és nem (vagy csak részben) adnak számszerűsített eredményeket. Sok esetben olyan kockázati eseményeket kell értékelni (bekövetkezési valószínűség és következmény), amelyek soha azelőtt nem következtek be, tehát tapasztalat sem lehet róla. A kockázatok holisztikus értékelésénél nehéz azonos értékelési skálákat kialakítani, ezért lehetőségként gyakran csak a kvalitatív szakértői becslés és a kockázati osztályba sorolás marad. Ezeket a szabványosított kockázatmenedzsment eljárásoknál is megtaláljuk.

A javasolt döntési modell lépései

A döntéshozó vagy döntéstámogató szakember, szakértői csoport által hagyományos módon nem, vagy nehezen összehasonlítható alternatívák esetén a meg-

oldás egy többlépcsős, aggregált kockázatértékelésen is alapuló döntésméleti modell lehet, ahol nemcsak a műszaki, gazdasági megfelelés számít, hanem a még elfogadható összesített kockázati szint is. Az alternatívák megtérülése, finanszírozhatósága, társadalmi és ökológiai elfogadottsága továbbra is szerepet kaphat a döntésben.

- 1.) Az alternatívák megfelelőségének, elfogadhatóságának vizsgálata. A szervezet számára valamilyen környezetvédelmi, etikai, műszaki, gazdasági okból nem elfogadható alternatívákat ki kell zárni. (Ezzel is megkönnyítve a további lépések végrehajtását.)
- 2.) Az alternatívák holisztikus és strukturált kockázatértékelése, amely figyelembe veszi az összes lényeges kockázati (például stratégiai, pénzügyi, piaci, jogi, működési, személyi és környezeti) kategóriát (Horváth–Szlávik, 2011).
- 3.) Összegzett kockázati mutatók meghatározása, amely alapján az alternatívák kockázati szintje összemérhetővé válik. Ennek a lépésnek az alapja egy pontozáson alapuló, többszemponútú összemérési módszer.
- 4.) A legmegfelelőbb stratégiai alternatíva kiválasztása. A döntésben jelentős szerepet kap az alacsonyabb kockázati szint preferálása.

Fejlesztési irányok meghatározása, technológia, illetve beszállítók kiválasztása, tehát nemcsak műszaki-gazdasági megfelelés, hanem kockázatelemzés alapján is történhet.

A kockázatértékelés egy lehetséges módja

Számos szabvány és ajánlás foglalkozik a kockázatértékelési eljárásokkal. A jól ismert ISO 31000-es általános kockázatmenedzsment szabvány mellett van egy amerikai katonai szabvány is – a MIL-STD-882E –, amely egy egyszerű kockázatbesorolást alkalmaz. A kockázati szint lehet:

- elhanyagolható (eliminated),
- alacsony (low),
- közepes (medium),
- súlyos (serious),
- magas (high).

A kockázati szintet két tényező együttesen határozza meg: a hiba vagy káresemény valószínűsége, valamint a következmények súlyossága.

A valószínűség (probability) lehet:

- lehetetlen (F, eliminated),
- valószínűtlen (E, improbable),
- csekély (D, remote),
- alkalmi (C, occasional),
- valószínű (B, probable),
- gyakori (A, frequent).

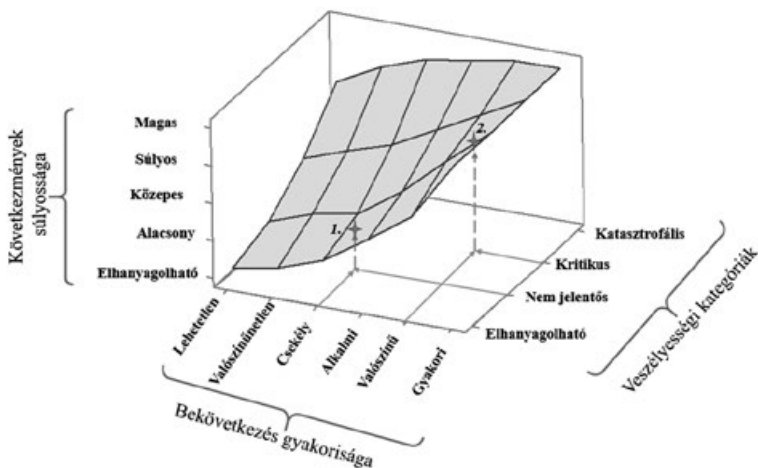
A következmények súlyossága (severity) pedig négy csoportba sorolható:

- elhanyagolható (4, negligible),
- nem jelentős (3, marginal),
- kritikus (2, critical),
- katasztrofális (1, catastrophic).

Valószínűség	Következmények súlyossága			
	1 - Katasztrofális	2 - Kritikus	3 - Nem jelentős	4 - Elhanyagolható
A - Gyakori	Magas	Magas	Súlyos	Közepes
B - Valószínű	Magas	Magas	Súlyos	Közepes
C - Alkalmi	Magas	Súlyos	Közepes	Alacsony
D - Csekély	Súlyos	Közepes	Közepes	Alacsony
E - Valószínűtlen	Közepes	Közepes	Közepes	Alacsony
F - Lehetetlen	Elhanyagolható	Elhanyagolható	Elhanyagolható	Elhanyagolható

1. számú táblázat: Kockázat-értékelési mátrix (Forrás: MIL-STD-882E)

Az előbb bemutatott eljárás egy utólag pontozással számszerűsíthető kvalitatív kockázatértékelés. Kvantitatív módszer alkalmazása holisztikus kockázati háttér esetén, a várhatóan eltérő értékelési skálák miatt nehezen kivitelezhető. Természetesen a szabvány nemcsak kockázatelemzéssel és értékeléssel foglalkozik, hanem biztonságkritikus műszaki rendszerek teljes kockázatmenedzsmentjét írja le a kockázatanalízistől kezdve, a kockázatértékelésen át, a biztonság felülvizsgálatig.

1. számú ábra: Az 1. számú táblázat grafikus ábrázolása (Forrás: A szerző saját szerkesztése)

Természeti katasztrófák	Vízárak (közművek sérülése, árvíz, belvíz)
	Geológiai jellegű katasztrófák (földrengés, talajsüllyedés)
	Meteorológiai jellegű károk (orkán, villámcsapás, rendkívüli hőség)
Civilizációs, ipari katasztrófák	Nukleáris balesetek (erőművi balesetek)
	Veszélyes anyagok kikerülése (gyárak, üzemek, raktárak, szállítójárművek sérülése, robbanások)
	Közlekedési balesetek (közúti, vasúti jármű, repülőgép véletlen vagy szándékos becsapódása)
Fegyveres konfliktusok	Háborúk
	Fegyveres csoportok támadása
	Belső fegyveres konfliktusok, polgárháborúk, sztrájk
Terrorizmus	Robbantások, támadások (állami intézmények, távvezetékek, hírközpontok, adók, légiforgalmi létesítmények, internet szolgáltatók stb. ellen)
	A fenti rendszereket üzemeltető kulcsfontosságú személyek kiiktatása
	Bűnözés (adatok erőszakkal való megsemmisítése, megszerzése, irányítórendszerek befolyásolása, megbénítása)
Információalapú támadások	Kibertámadások számítógépekkel vezérelt rendszerek ellen (malware, hackertámadások)

2. számú táblázat: Kritikus infrastruktúrák elleni támadások, fenyegetettségek (Forrás: Haig - Kovács, 2012)

Az 1. számú ábra az 1. számú táblázat grafikus ábrázolását mutatja, ahol az x tengely a bekövetkezés gyakorisága, az y a veszélyességi kategóriákat jelzi, míg az z tengelyen jelöljük az előző két paraméter függvényében a várható következmények súlyosságát. Ahogy később bemutatásra kerül, ezeket a mennyiségi jellemzőket súlyszámok hozzárendelésével minőségi jellemzőkké lehet formálni. Ha a bekövetkezés gyakorisága és a veszélyességi kategóriák szorzatának értéke magas, akkor a következmények súlyossága is magas lesz. Minél kisebb értéket vesz fel ez a szorzat, annál kisebb lesz a következmények súlyossága. A kritikus infrastruktúrák elleni támadásokat alapul véve (2. számú táblázat) két lehetséges példával szemléltetjük ezt (Islamov et al., 2011).

- 1.) Kritikus infrastruktúrákat érintő fegyveres támadás lehetősége csekély az Európai Unió országaiban, így annak veszélyessége sem lesz jelentős, következménye pedig alacsony.
- 2.) Ha a rendkívüli hőség miatt a nukleáris létesítmény hűtése nehezen megoldható és ez valószínűsíthető probléma, akkor annak veszélyessége kritikus, következménye pedig súlyos lesz.

Összesített kockázati szintmutatók alkalmazási példái

Az összesített kockázati szint megállapítása és alkalmazása nem újkeletű. Számos szak- és tudományterület alkalmazza, sajnos eltérő matematikai háttérrel és mérési skálákkal. Az európai pénzügyintézetek jelentős részét az Európai Bankfelügyelet iránymutatása alapján egy átfogó, likviditást, tőkehelyzetet és vállalatirányítást is magába foglaló kockázatelemzési eljárással (SREP – Supervisory Review & Evaluation Process) vizsgálják, ahol összesített kockázati értékelést is végeznek (Kandrács, 2019). A kockázatelemzés az információtechnológiai auditokban is fontos szerepet kap. Pető Dávid doktori értekezésében átfogó informatikai kockázatelemzési mutató meghatározására tett kísérletet, sikerrel. Az összesített kockázati mutatószám a kockázati területek közötti interakciót is figyelembe veszi (Pető, 2006). Az orvosi terápiában is vannak összesített multifaktoriális kockázati értékelések. A koszorúér betegségre való fogékonyság esetén több rizikótényezőt vizsgálnak, figyelembe véve azok multiplikáló hatását (Torzsa, 2006). A kritikus infrastruktúra-védelemben a vezetői tájékoztatás céljára jól hasznosítható az üzemeltető szakemberek viselkedés-vizsgálatán alapuló humán biztonsági kockázatelemzés. A felmért és részletes kockázati profil végén megadható egy összesített, adott személyre vonatkozó kockázati besorolás (Németh–Völgyi, 2018), amely vezetői döntésekben segíthet (felvé-

tel, elbocsájtás, további alkalmazás, új beosztás). Munkahelyi alkalmasság vagy alkalmatlanság vizsgálata esetén a végleges vezetői döntésben a tényleges kockázati ok másodlagos. Eltanácsolt dolgozó esetében a munkáltatónak mindegy, hogy pszichológiai alkalmatlanság, az információbiztonsági tudatosság teljes hiánya, nem elégséges szakmai kompetencia vagy a munkavállaló családi helyzetéből, előéletéből adódó zsarolhatóság, esetleg a monoton munkavégzéssel szembeni ellenállás miatt küldjük el a munkavállalót. A kritikus infrastruktúrák üzemeltetésére kihatnak a klímaváltozásból adódó káros időjárási jelenségek is, mivel működési zavarok léphetnek fel. A kritikus infrastruktúrát érő káreseményeknek tovagyűrűző hatásuk lehet a természeti és technológiai környezetre, az egyénre, sőt az egész társadalomra is (Nagy, 2010). A kockázatértékelés alapja a kritikus infrastruktúra sebezhetőségének, valamint a várható káros következmények strukturált és holisztikus elemzése (hatásterület, földrajzi kiterjedés, késleltettség). A Kínában használatos Social Credit rendszer is egy folyamatosan mért, viselkedésen és kockázatmérésen is alapuló, aggregált mutatószámot köt az állampolgárokhoz, amely révén a társadalmi lehetőségek (szakmai előmenetel, hitelfelvétel, utazási lehetőségek, gyógykezelés, lakhatás, büntetés) megnyílnak vagy bezárulnak, illetve a bűnözési hajlamot próbálják meg előre jelezni (Csizner, 2019). Az összesített kockázati mutatók nem adnak elegendő információt az egyedi kockázati események funkcionális hatásairól. Nem foglalkoznak kettő vagy több ilyen esemény együttes bekövetkezésének – a becsült kockázati szintet is befolyásoló – következményeivel.

Többszemponútú összemérő módszerek (a teljesség igénye nélkül)

A klasszikus döntéselméleti esetekben a versenyben lévő – például beruházási – alternatívákat súlyozott gazdasági, műszaki és minőségi szempontok szerint értékeljük, pontozzuk, és utána hozzuk meg a megalapozott vezetői döntést. A tradicionális – sok alkalmazási szabályt és kötöttséget tartalmazó – többszemponútú összemérő módszerek abban az esetben használhatók, ha az alternatívák valóban összehasonlíthatók, illetve összemérhetők (például különböző gyártó cégek azonos kategóriájú, méretű és teljesítményű szerszámgépei, mobil telefon-szolgáltatók hasonlóan kialakított szolgáltatási csomagjai). Ilyen többek között a Kesselring módszer, amelynél egy ideális kritériumrendszerhez viszonyítjuk a versenyző alternatívákat (Kindler–Papp, 1977). Az ideálishoz viszonyított arány vagy teljesítés segíti a kiválasztást. Az úgynevezett AHP (Analytic Hierarchy Process) módszer a szempontok súlyszámait (azok fontosságát) és az

alternatívák szempontok szerinti értékelését is páros összehasonlító mátrixok felállításával oldja meg. Az algoritmus alapján a számunkra legjobb alternatíva kiválasztható (Rapcsák, 2007). A Combinex módszerrel előre elkészített, súlyozott szempontrendszer alapján pontozhatjuk a versenyben lévő termékeket és/vagy szolgáltatásokat. Az alternatívák súlyozott pontszámainak összege adja meg a végső sorrendet (Maynard, 1977, 123–129).

Az adatok:

szempontok száma:	$j = 1, 2, \dots, m$
alternatívák száma:	$i = 1, 2, \dots, n$
pontszámok:	$O_{ij} \quad (70 \leq O_{ij} \leq 90)$
súlyszámok:	$v_j \quad (\sum v_j = 1)$
összesített súlyozott pontszámok:	$Y_i \quad (Y_i = \sum v_j * O_{ij})$

Az összehasonlító módszer lépései:

- 1.) Szempontrendszer összeállítása, lehetőség szerint mérhető szempontokból.
- 2.) Az „m” számú szempont súlyszámainak („ v_j ”) megadása úgy, hogy az összes súlyszám összege 100% vagy 1 legyen. Javasolt az első lépés elején minden egyes szemponthoz ugyanazt az „ $1/m$ ” súlyszámokat rendelni, amelyeket azután a szempontok fontossága alapján, egymás rovására eltérítünk.
- 3.) Szempontok szerinti osztályozás, illetve pontozás („ O_{ij} ”); elméletben 0–100-ig, a gyakorlatban 70–90-ig. A 70 pont a kevésbé kedvező, de még megfelelő alsó korlátot jelöli. A 90 pont a gyakorlatban elérhető legjobb pontszám. A nagyobb pontérték itt a preferált alternatívát mutatja.
- 4.) A súlyozott pontszámok meghatározása, ami az alternatívák különböző szempont szerinti pontszámainak és az adott szempont súlyszámainak összesorzását jelenti.
- 5.) Az alternatívák súlyozott pontszámainak összege („ Y_i ”) alapján a végső sorrend eldönthető ($70 \leq Y_i \leq 90$).

A könnyen alkalmazható Combinex módszer kis átalakítással, a súlyszám- és a pontszámrendszer kockázatfüggő módosításával, ezekben az esetekben használható. Minél kisebb egy alternatíva összesített kockázati szintje, annál előnyösebb választásnak tekinthető. Itt a preferencia megfordul. A kockázatok (veszélyek, fenyegetések) nem mindegyik stratégiai alternatívánál jelentkeznek. Elképzelhető, hogy eltérő számú és súlyosságú kockázatot azonosítunk a döntési helyzet

szereplőinél (3. és 4. számú táblázat). Az értékelések összehasonlíthatósága miatt a Combinex módszer egyik fontos szabályát – a súlyszámok összege 100%, illetve 1 – be kell tartani. A kockázatok szerteágazó eredete miatt az összesített kockázátértékelés a valószínűségek és kockázatok következményeit tekintve is leginkább osztályozással végezhető el. Ez a Combinex módszer alkalmazási feltételeinek is megfeleltethető.

A Combinex módszerben megjelenő 70–90-ig terjedő kockázati tartományt kell megfeleltetni az amerikai szabvány öt nevesített kockázati szintjének:

- elhanyagolható (70-73),
- alacsony (74-77),
- közepes (78-81),
- jelentős (82-85),
- magas (86-90).

A több pontszámot is tartalmazó pontszám-tartományok lehetővé tesznek további, szakmai tapasztalaton nyugvó egyedi kockázati szint differenciálást.

A módosított Combinex módszer alkalmazása esetén is az értékelés azonos szempont-súlyszámokkal indul. Egymáshoz képest történő módosításukat az egyedi kockázati szintek már nem befolyásolják, hiszen azokat a kockázátértékelési eljárásban a kockázati esemény bekövetkezési valószínűségének besorolásával és a következmények osztályozásával már megtettük.

Kockázatok	Kockázati szint (70-90)	Súlyszám (0-100%)	Súlyozott kockázati szint
K1	87	21%	18,3
K3	72	9%	6,5
K6	88	19%	16,7
K7	76	4%	3,0
K8	75	8%	6,0
K10	88	17%	15,0
K11	77	6%	4,6
K12	74	7%	5,2
K13	72	9%	6,5
		100%	81,8

3. számú táblázat: Az összesített kockázati szint megállapítására az első alternatívára (minta) (Forrás: A szerző saját szerkesztése)

Kockázatok	Kockázati szint (70-90)	Súlyszám (0-100%)	Súlyozott kockázati szint
K2	79	16%	12,6
K3	73	10%	7,3
K4	90	22%	19,8
K5	75	9%	6,8
K6	76	8%	6,1
K7	87	19%	16,5
K9	78	7%	5,5
K14	71	9%	6,4
		100%	81,0

4. számú táblázat: Az összesített kockázati szint megállapítására a második alternatívára (minta)
(Forrás: A szerző saját szerkesztése)

Az eltérő, módosított súlyszámok alkalmazása két esetben indokolható. Az első a kockázati események együttes bekövetkezése során fellépő, várható multiplikátor hatás. A két kockázati osztályzat vagy a kockázati érték egyszerű összegzése, esetleg a valószínűségek összeszorozása és a káragságok összegzése nem jelent mindig megoldást, mert ez a kockázatértékelés nem veszi figyelembe a kockázati tényezők egymást erősítő hatását. (A poros munkahelyen dolgozó munkavállaló, aki otthonában passzív dohányosként él nagyobb valószínűséggel lesz tüdőbeteg. Két vagy több kockázati esemény együttes bekövetkezése esetén a következmények várhatóan nem csak egyszerűen összeadódnak.) A módosított, eltérített súlyszámokkal lehet értékelni továbbá a jól ismert FMEA módszernél figyelembe vett, hiba vagy káreseményhez kapcsolt felderíthetőséget is (Szamosi–Pokorádi, 2015).

Összegzés

A javasolt döntéseméleti, döntéshozatali modell alkalmazása problémákat is, szakmai kétségeket is hordoz magában. A sorrendi skálán mért egyedi kockázati besorolás (gyakorlatilag osztályozás) adataiból intervallumskálán mért összesített kockázati szintet alakítunk ki. Az elfogadható eredmény érdekében minden egyedi kockázati összetevőnek meg kell jelennie az összesített kockázatértékelésben, hiszen a kockázati események együttes bekövetkezéséből adódó súlyosabb következményeket a súlyozásnál figyelembe vesszük. Az alternatívák

egyedi kockázatértékelése során várhatóan különböző számú egyedi kockázat és eltérő felépítésű kockázati struktúra kerül meghatározásra. A Combinex módszer szabályainak alkalmazása (súlyozás, intervallumskálán történő szubjektív értékelés, súlyozott pontszámok összegzése) azt a célt szolgálja, hogy az összesített kockázati szinteket mérő pontszámok lehetővé tegyék az összehasonlító értékelést. A módszer alkalmazási korlátja lehet, hogy az elhanyagolható (és elfogadható) egyedi kockázatokat is figyelembe kell venni. A kockázatértékelés során kísérletet teszünk a kockázati esemény bekövetkezésének, valószínűségének és az ebből következő kár várható nagyságának meghatározására. Sajnos ez a korábban soha be nem következett kockázati események esetén becslés, illetve a kockázati szint osztályozásává egyszerűsödik, amely sokszor csak a kockázatok nagyságrendi besorolását, egymáshoz való viszonyítását engedi meg. Egy többszempon­tú összehasonlító módszerrel megállapított, összesített kockázati szint vezetői tájékoztatásra szolgál, valamint stratégiai irányok kijelöléséhez nyújthat támogatást. Az egyedi kockázatokról külön-külön nem mond semmit, és a folyamatos kockázatfelmérést és -elemzést sem váltja ki. Minden egyes kockázatnál vizsgálni szükséges továbbá, hogy

- a kockázat elfogadható-e;
- a kockázat kezelhető-e;
- a kockázat áthárítható vagy megosztható-e?

A stratégiai vagy beruházási alternatívák közül történő választásban – ha azok minden más szempontból elfogadhatók is – az összesített kockázati szint mutatók megállapítása akár döntő tényező is lehet, de nem helyettesítheti a megvalósíthatóság átfogó értékelését (műszaki, ökológiai, társadalmi és piaci megfelelés, megtérülés, finanszírozhatóság). Egy ilyen új, kockázatmenedzsment alapú megközelítés elősegítheti a biztonságos szervezeti működést.

Felhasznált irodalom

- Aven, T. (2016): *Risk assessment and risk management: Review of recent advances on their foundation*. European Journal of Operational Research, 1, 1–13. DOI: 10.1016/j.ejor.2015.12.023
- Csizner Z. (2019): *A tömeges adatgyűjtés kérdései*. Nemzetbiztonsági Szemle, 1, 31–41. DOI: 10.32561/nisz.2019.1.3
- Haig Zs. – Kovács L. (2012): *Kritikus Infrastruktúrák és Kritikus Információs Infrastruktúrák*. https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/kritikus_infrastrukturak.pdf
- Horváth Zs. – Szlávik P. (2011): *Vállalati integrált kockázatkezelés I*. Minőség és Megbízhatóság, 3, 124–130.
- Horváth Zs. – Szlávik P. (2011): *Vállalati integrált kockázatkezelés II*. Minőség és Megbízhatóság, 4, 219–226.
- Islamov, R. T. – Derevyankin, A. A. – Zhukov, I. V. – Berberova, M. A. – Glukhov, I. V. – Islamov, D. R. (2011): *Risk assessment of nuclear power plants*. Atomic Energy 109, 375–379. DOI: 10.1007/s10512-011-9371-y
- Kandrás Cs. (2019): *A bankfelügyelés megújulása*. Polgári Szemle, 1-3, 92–115. DOI: 10.24307/psz.2019.0906
- Kindler J. – Papp O. (1977): *Komplex rendszerek vizsgálata – Összemérési módszerek*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó
- Maynard, H. B. (1977): *Gazdasági Mérnöki Kézikönyv*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó
- MIL-STD-882E (2012); *System Safety*. Department of Defense. Standard Practice. USA
- Nagy R. (2010): *A klímaváltozás hatása a kritikus infrastruktúrák védelmére*. Biztonságpolitikai Szemle, 3, 35–44.
- Németh Z. – Völgyi Z. (2018): *A kritikus információs infrastruktúra védelem pszichológiai szempontú megközelítése (Human biztonsági kockázat elemzés)*. Hadtudományi Szemle, 3, 324–337.
- Pető D. (2006): *Aki mér, az nyer. Kockázatértékelési metrika az információtechnológia auditálásban*. Ph.D értekezés. Budapest: Corvinus Egyetem
- Rapcsák T. (2007): *Több szempontú döntési problémák*. Budapesti Corvinus Egyetem MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutató Intézetébe kihelyezett Gazdasági Döntések Tanszék, egyetemi jegyzet http://www.oplab.sztki.hu/tanszek/download/I_Tobbsz_dont_modsz.pdf
- Szamosi B. – Pokorádi L. (2015): *Az interszubjektivitás hatása az FMEA-ban*. Repüléstudományi Közlemények, 1, 73–80. DOI: 10.33895/mtk-2015.03.61
- Torzsa P. (2006): *Hypertonia társbetegséggel maximális preventív hatás kombinált kezeléssel*. Medicus Universalis, 1, 7–11.
- Vasvári T. (2015): *Kockázat, kockázatészlelés, kockázatkezelés – szakirodalmi áttekintés*. Pénzügyi Szemle, 1, 29–48.

Budavári Árpád

Az alternatív rendészet lehetőségei a közfoglalkoztatásban egy magyar középváros példáján keresztül

The opportunities of alternative law enforcement in public employment using the example of a Hungarian medium-sized city

Absztrakt

A szerző maga is gyakorló rendőri vezető, a Nemzeti Közszerzőkati Egyetem Rendészetudományi Doktori Iskolájának hallgatója. Tanulmányában egyrésztől egy magyar középváros, Dunaújváros rendészeti célú vállalásainak portfólióját mutatja be, másrésztől a közfoglalkoztatás rendészeti célú hasznosításának helyben bevált gyakorlatát ismerteti. A tanulmány megvilágítja a magyar települések lehetőségeit a közbiztonság alakításában. Felvázolja a közfoglalkoztatás rendészeti célú alkalmazásának jogszabályi háttérét és a közbiztonságra gyakorolt hatásával kapcsolatos kutatási eredményeket. Ezt követően a Rendeztett Dunaújváros program elindításának nehézségeit, alkalmazásának eredményeit mutatja be. A program egyértelmű eredménye, hogy utat mutat a kis súlyú, közbiztonságérzetet befolyásoló rendezetlenségek megelőzésének, gyors és hatékony felszámolásának a közfoglalkoztatás keretében történő megoldására.

Kulcsszavak: alternatív rendészet, közfoglalkoztatás, bevált gyakorlat, önkormányzati rendészet

Abstract

The author himself is a practicing police chief and a student of the Doctoral School of Law Enforcement at the National University of Public Service. On one hand he presents in his paper a portfolio of law enforcement undertakings in a Hungarian medium-sized city, Dunaújváros, and on the other hand the best practice of law enforcement in public employment. The study highlights the opportunities of Hungarian settlements in shaping public security. Outlines the legal background

for the use of public employment for law enforcement purposes and the results of the research of the impact on public security. He also presents difficulties and results of the program Well-ordered Dunaújváros. The clear result of the program is to lead the way in the prevention and rapid and efficient elimination of small-scale disruptions affecting public security in the context of public employment.

Keywords: alternative policing, public employment, good practice, municipal policing

Bevezetés

A magyarországi rendészet a rendszerváltozást követően kényszeredetten szembesült azzal a helyzettel, hogy a rendőrség már nem képes a biztonságot a totális diktatúra idejében tapasztaltnál hasonló hatékonysággal szavatolni. A bűnözés növekedése, a magánvagyon gyarapodása, és – nem utolsósorban – a rendészet működésének jogállami keretek közé terelése olyan körülmények voltak, amelyek a korábbihoz hasonló szintű biztonság megteremtéséhez az állam részéről vállalhatatlan mértékű erőforrás-növelést igényeltek. A jogállami lét ugyanakkor megteremtette a lehetőségeit annak, hogy a közbiztonság fenntartásából az állam, a polgárok és a vállalkozói piac egyaránt részt vállaljanak. A önszerveződő civil törekvések a polgárőrségben testet öltve váltak az állami rendészet stratégiai partnerévé. A magánbiztonsági szektor térnyerését olyan, döntően piaci törvényszerűségek iniciálták, mint az egyre terebélyesedő magánvagyon őrzési szükséglete, vagy éppen a közforgalom előtt nyitva álló magánterületek számának növekedése. A fentiekben vázolt rendészeti pluralizációs folyamatban az állam meghatározó szerepet szánt a települési önkormányzatoknak, teret nyitott az önkormányzat közbiztonsági szerepvállalása előtt is, amikor a közbiztonság helyi feladatairól való gondoskodást a települési önkormányzatok kötelezettségévé tette.¹ Az önkormányzatok által működtetett közterület-felügyelet és önkormányzati rendészetek azonban – eltekintve néhány, elsősorban fővárosi önkormányzati rendészettől – nem töltik be valós rendeltetésüket, azaz nem tudják valós, komplementer rendészeti szereplővé válva tehermentesíteni a helyi közbiztonsági ügyekben a rendőrséget. A helyzet ellentmondásosságára Christián László így hívja fel a figyelmet.

---

¹ A feladat először az önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 8. §-ában jelent meg, majd a következő, jelenleg hatályos, Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 13. §-ában foglaltak szerint is feladat a közreműködés a település közbiztonságának biztosításában.

„Napjainkban a települési önkormányzatoknak változatlanul meghatározó szerepe kell(ene), hogy legyen a helyi közbiztonság megteremtésében és fenntartásában. E tekintetben azonban a rendszerváltás óta nem következett be a várt áttörés. A jogalkotó a rendszerváltás óta a közterület felügyeletről szóló szabályokon túlmenően nem kezelte kiemelt területként az önkormányzati rendészet szabályozását.” (Christián, 2018, 69.)

A helyi önkormányzati vezetők körében még mindig gyakorta tapasztalható az a vélekedés, hogy a közbiztonság fenntartása a rendőrség feladata. Sok esetben hajlandók a rendőrség anyagi támogatásán keresztül elősegíteni a közbiztonság ügyét. Ezen támogatások gyakran olyan mértékűek, melyek egyébiránt elegendők lennének az önkormányzati rendészet fenntartására is. Hiányzik azonban a szándék a hatékony helyi rendészet működtetésére, amelyhez alapvető feltétel lenne a szakértelem és a felelősségvállalás megléte. Molnár Katalin és Tamási Zsolt frissen megjelent tanulmányukban néhány Hévíz környéki önkormányzati vezetővel készített interjú alapján az alábbi megállapítást tették.

„Az önkormányzatok vezetői nem, vagy csak felületesen ismerik a vonatkozó jogi szabályozást és az ebben rejlő lehetőségeket. A rendőrséget mint egyetlen szervezetet tekintik a feladat értőjének és kezelőjének. Az együttműködés megvalósul ugyan, de néha felszínes, a felvetett problémák nem feltétlenül valósak.” (Molnár–Tamási, 2019, 47–48.)

A közbiztonság hatékony szolgálatát azonban más hiátusok is nehezítik. Az önkormányzati rendészet működési keretrendszere még rendkívül kezdetleges, kiforratlan. Hiányzik az egységes szemléletű szakemberképzés, az önkormányzati rendészeti szakemberek közalkalmazotti jogállása nincs összhangban a helyi rendészeti funkciókkal. A professzionalitás hiánya az irányításban is érezhető. A működést érintő jogszabályok fragmentáltsága, az egységes rendőrségi felügyelet hiánya, az önkormányzati rendészeti szakemberek alulfizetettsége is reprezentálja, hogy az önkormányzati rendészet működéséből jelenleg még hiányzik az a stratégiai szemlélet, amellyel komoly támaszai lehetnének a rendőrségnek a helyi rendészeti problémák kezelésében. A közterület-felügyelet közterületi térfigyelő rendszereket üzemeltethet. Az önkormányzatok az általuk kezelt közutakon a közigazgatási bírsággal sújtandó közlekedési szabályszegésekre vonatkozó szabályok megsértéséről 2008 óta készíthet képfelvételeket², az ezzel kapcsolatos részletes szabályozás azonban olyan mértékben nehezíti

---

2 A közigazgatási bírsággal sújtandó közlekedési szabályszegések köréről, az e tevékenységekre vonatkozó rendelkezések megsértése esetén kiszabható bírságok összegéről, felhasználásának rendjéről, és az ellenőrzésben való közreműködés feltételeiről szóló 410/2007. (XII. 29.) kormányrendelet 10/A szakaszának értelmében.

meg a megvalósítást, hogy a lehetőség gyakorlati alkalmazására az elmúlt tíz évben nem került sor. Pedig – álláspontom szerint – az önkormányzati rendészet a jogosultságai kiterjesztésével és a meglévő jogosítványainak használhatóvá tételével épp a helyi közlekedés rendjének biztosítása terén vállalhatna át feladatokat a rendőrségtől.³ Nem véletlen azonban az önkormányzatok passzivitása. Véleményem szerint a rendőrség máig egyik legnépszerűtlenebb feladata a sebességmérés, ennek átvállalása könnyen járhat azzal, hogy az önkormányzatra átragad a szankcionáló hatalom bélyege, az emiatt bekövetkező népszerűségvesztés pedig érzékenyen érintheti az önkormányzat választott képviselőit. Jelen formájában az önkormányzati rendészet mostohagyereke maradhat csupán a közbiztonság rendszerének, létezésében egyelőre sokkal több a lehetőség, mint a beváltott remény.⁴ Ez persze nem jelenti egyben azt is, hogy az önkormányzatok passzívan szemlélnék az irányításuk alatt álló település közbiztonságának alakulását, hiszen az aktív szerepvállalás nem csupán törvényben előírt kötelesség számukra, hanem egyértelmű társadalmi elvárás is. Az alábbiakban szűkebb pátriám, Dunaújváros megyei jogú város rendészeti indíttatású feladatellátási rendszerét mutatom be.

Dunaújváros megyei jogú város rendészeti célú vállalásai, tevékenysége⁵

A város közbiztonsági helyzetének vázlatos bemutatása

A megyei jogú város jogállású magyar középváros lakossága 44.358 fő (Bóday, 2018). A Dunaújvárosi Rendőrkapitányság vezetőjének a település közbiztonságáról adott 2018. évi beszámolója alapján az elmúlt évben a regisztrált bűncselekmények száma 837 volt. Ez az adat egy tartós és jelentős csökkenés eredménye, ugyanis 2010-ben még 2817 bűncselekményt regisztráltak a város területén. A százezer lakosra jutó 1887 bűncselekmény országos szinten Dunaújvárost a

3 Habár a sebességmérés szükségessége megkérdőjelezhetetlen, a rendőri erővel és mobil sebességmérő készülékkel végrehajtott sebesség-ellenőrzést óriási erőforrás pazarlásnak tartom. A mérések idejére legalább egy rendőr és gépkocsi kényszerül tétlenségre, a jelenlét csupán a mérési szakaszon fejt ki megelőző hatást. A rendőr feladata ilyenkor nem más, mint beállítani a készüléket, majd vigyázni rá.

4 Megállapításaimmal több vonatkozásban hasonló eredményre jutott, így megerősítette azokat a HBH Stratégia és Fejlesztés Kft. és Collective-Intelligence Kft konzorcium KÖFOP-2.3.3-VEKOP-16-2016-0001 azonosító jelű összefoglaló kutatási jelentése a Helyi versenyképesség-fejlesztési kutatási program című kiemelt projekt kapcsán (2018. március 29., 248–249.).

5 A leírtak a 2019 májusában fennálló állapotokat tükrözik. A város rendészeti tevékenységét érintő adatokat és információkat a város jegyzője, Sürü Renáta asszony és a közterület felügyelet vezetője, Pásti Norbert úr bocsátotta rendelkezésemre.

bűnügyileg közepesen fertőzött települések közé sorolja. A közterületi bűnelkövetések aránya az összbünyözéshez viszonyítva 27,6% (231 bünycelekmény), a lopásoké 35,7% (299 bünycelekmény). A tulajdon elleni szabálysértések száma 420 volt. Az ország közepén, az M6-os autópálya mentén fekvő település az átlagosnál jobban kitett az utazóbünyözésnek, ez az utóbbi években elsősorban a lakásbetörések terén volt tetten érhető. Az 1990-es évek közepe óta intenzív a kábítószer bünyözés, e téren komoly a látencia. A településen végzett rendőri tevékenységgel való, ötfokozatú skálán mért elégedettség az elmúlt években jelentősen nőtt, a 2011-es adat 3,90 volt, 2018-ban ez 4,44-re emelkedett. Dunaújváros jelentős anyagi erőket állít a közbiztonság ügye mellé. A város 2018. évi költségvetésében a közbiztonsági célokra biztosított mintegy 37,5 millió forintból összesen 20 millió forinttal támogatta a helyi rendőrkapitányságot, 5 millió forinttal a katasztrófavédelmi kirendeltséget, jutott pénz a városban működő polgárőrségek, a helyi közbiztonsági alapítvány, a Dunaújvárosi Bünymegelőzési és Kábítószerügyi Egyeztető Fórum támogatására is. A város legfontosabb rendészeti célú vállalásait a következőkben részletesen ismertetem.

A város rendészeti szerepvállalásának szinterei

Közbiztonsági és Társadalmi Kapcsolatok Bizottsága

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban önkormányzati törvény) nem teszi kötelezővé a helyi közbiztonságot érintő ügyek vonatkozásában szükséges döntések bizottsági szintű előkészítését. A törvény értelmében Dunaújvárosban a képviselő-testület szervezeti és működési szabályzata rendelkezik a bizottsági struktúráról. A rendszerváltozást követő önkormányzati működésben egyaránt találhatunk példát a területprofil tiszta bizottsági felügyeletére és arra is, hogy a közbiztonsággal kapcsolatos feladatok több más feladattal együtt, alapvetően a nem közvetlenül az önkormányzat által működtetett szervezetekkel való együttműködést felügyelő bizottsághoz tartoztak. Jelenleg a Közbiztonsági és Társadalmi Kapcsolatok Bizottsága a közgyűlés közbiztonsági ügyekkel kapcsolatos döntéselőkészítő, véleményező, javaslattevő, ellenőrző fóruma. A bizottsági üléseken az érintett szervezetek vezetői rendszeres meghívottak. Jellemzően fogva a bizottsági működés egyfajta helyi szakpolitikai műhelye lehetne a közbiztonság ügyének, amelyhez az szükséges, hogy a bizottság tagjai között legyen a területet érintő kérdésekben járatos szakember, és az előterjesztéseket valódi, konstruktív vita övezze.

Dunaújváros Megyei Jogú Város Társadalmi Bűnmegelőzési Konceptiója és Cselekvési Terve

A Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiájának helyi megvalósítását célzó, a 317/2003. (XI. 6.) KH számú közgyűlési határozattal elfogadott bűnmegelőzési koncepció – bár a mai napig hatályos – inkább tekinthető kordokumentumnak, mint aktuális stratégiának. Filozófiájának, társadalmi rendeltetésének esszenciájaként is felfogható a koncepció bevezetője, amely az alábbiak szerint fogalmazza meg a társadalmi bűnmegelőzés helyi megvalósításának lényegét.

„A közbiztonsághoz, a biztonságos élethez való jogot alkotmányos jogként értelmezve mára bizonyossá vált: az állam nem képes minden esetben magas színvonalon garantálni polgárai számára a (köz) biztonságot, képtelen valamennyi polgárát megvédeni az áldozattá válástól. A közbiztonság nem más, mint a társadalmi együttélés rendjének jogilag szabályozott tényleges állapota. Nemcsak a lakosság hétköznapi életére van hatással, hanem többek között befolyásolja a beruházási szándékot, vagy például az idegenforgalmat is. Mivel a közbiztonsági helyzet nagyrészt problémák összessége, ezért a hatékony reagálás is csak helyben, összefogással valósítható meg. Ma Dunaújvárosban olyan helyi körülményekre alakított stratégiára van szükség, amely konkrét célokat fogalmaz meg. Ehhez a Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégia adja a keretet, ami konkrét, pontosan körülhatárolható cselekvési alternatívákat fogalmaz meg. Mindez csak akkor válik hatékonná, ha a helyi társadalompolitika részeként valósul meg, ami nyitott és befogadó mind a szakmai, tudományos, mind pedig a civil kezdeményezésekre.”

Az igen alapos helyzetértékelésen alapuló bűnmegelőzési koncepció megalkotásakor nagyban elősegítette a település közbiztonsági irányú feladataira vonatkozó tisztánlátást, a végrehajtására, beválására vonatkozó értékelés, tanulmány azonban nem áll rendelkezésre. Sajnálatos, hogy aktualizálása az elmúlt tizenhat évben nem történt meg. A Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiáját 2013-ban felváltó Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia új városi koncepció megalkotását indokolná, azonban ez egyelőre várat magára.

Közterület-figyelő kamerarendszer működtetése⁶

A 2006-ban tíz kamerával létesült rendszer mára 47 kamerából áll, két éven belül éri el véglegesnek szánt 60 kamerával működő állapotát. Bár a jogszabályok

---

6 A közterület-figyelő kamerarendszere vonatkozó információkat a Dunaújvárosi Rendőrkapitányság bocsátotta rendelkezésemre.

lehetőséget biztosítanak a közterület-felügyelő és a polgárőrök számára is, ennek ellenére a kamerák képét a rendőrségi törvény felhatalmazása és az önkormányzattal kötött együttműködési megállapodás alapján a rendőrkapitányságon létesített központban szabadidős rendőrök figyelik. Az észlelt eseményekre történő reagálás szintén a rendőrség feladata. A 60 kamerásra bővített rendszert az operátorok létszámának bővítése is követi, a jelenlegi kettőről háromra nőhet a számuk. A térfelügyelő rendszerhez átlagosan havi kb. 20-35 intézkedés köthető, bűncselekmény, szabálysértés, gyanús személyek, baleset vagy biztonsági intézkedés szükségessége miatt. A rendőrség által ily módon felügyelt rendszer vonatkozásában alapvető és eddig megnyugtatóan nem rendezett aggály, hogy amennyiben a kamerák látókörébe került valamennyi jogsértést a rendőrség szolgálati szabályzatában rögzített kötelező módon intézkedés követne, az a szolgálat ellehetetlenülését jelentené. Amennyiben viszont a kamerákat felügyelő rendőr nem kezdeményez intézkedést, maga követ el jogsértést. Ez a paradoxon rávilágít a kamerák számának korlátlan növelésével kapcsolatos egyik alapvető gyakorlati problémára is. Amíg az újabb kamerák létesítése alapvetően anyagi kérdés és (önkormányzati) politikai döntés függvénye, az azok által észlelt jogsértésekre reagálni képes rendőrök száma korlátozott. Az elmúlt években a hasonló aggályok elhaltak, mert bár a probléma valós, a bűncselekmények számának fentebb már említett komoly mértékű csökkenése felülírja a kritikai megnyilvánulásokat. A kamerarendszer jelenleg közmegegyezéssel kísérve működik Dunaújvárosban is.

A Dunaújvárosi Közterület-felügyelet

Az országban az elsők között, 1985. február 1-jén nyolc fővel alakult meg a Dunaújvárosi Közterület-felügyelet. A közterület-felügyeletről szóló 1999. évi LXIII. törvény helyi végrehajtása a rendszerváltozást követően önkormányzattal szabályozott. A jelenleg hatályos 3/2012. (I. 20.) önkormányzati rendelet alapján a felügyelet általános feladatai közé tartozik a közterületek jogszerű használatának, tisztaságának felügyelete, a települési hulladékkal, az állattartással, a dohányzás és a közterületi szeszesital fogyasztás tilalmával kapcsolatos rendelkezések betartatása is. A felügyelet Dunaújvárosban nem önálló jogi személyként, hanem a polgármesteri hivatalba ágyazottan működik, jelenlegi létszáma három fő. A köztisztviselői jogállású felügyelők képzése a közszolgálati tisztviselők képzési előírásairól szóló 29/2012. (II. 7.) kormányrendelet az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szaktanfolyamokon történik. Dacára a fentebb részletezett széleskörű felhatalmazásnak, a dunaújvárosi közterület-felügyelők munkáját jórészt a városüzemeltetési kérdések teszik ki, a

közterület-felügyelethez érkező bejelentések 80%-a a burjánzó parlagfűvel, az illegális hulladékelhelyezéssel, sérült játszótéri eszközzel vagy paddal, illetve egyéb városüzemeltetési problémával kapcsolatos. A város közbiztonságát érintő bejelentések szabálytalan parkolásokhoz, az ebrendészeti szabályok megsértéséhez, szabálytalan közterület-használathoz, esetleg elhagyott gépjárművekhez kapcsolódnak. A közbiztonság más helyi szereplőivel való együttműködést az esetlegesség jellemzi. Együttműködési megállapodást csak a rendőrkapitánysággal kötöttek, a tényleges együttműködés velük is csupán eseti jellegű. A felügyelet vezetője szerint a felügyelet működésével kapcsolatban alapvető probléma, hogy mivel nem önállóan, hanem a polgármesteri hivatal Városüzemeltetési Osztályának szervezetébe integráltan működik, ezért alapvetően az anyaosztály igényeit szolgálja ki. Az önállóság hiánya mellett komoly gondot jelent a személyi és tárgyi feltételrendszer hiányos volta.

Körzeti megbízotti irodák létesítése

Az elmúlt években a város és a rendőrkapitányság együttműködésében négy városrészben újjászerveződött az 1990-es évek végén megszüntetett városi körzeti megbízotti rendszer, melyhez az önkormányzat helyiségeket bocsátott rendelkezésre és rendezett be.

A Dunaújváros Közbiztonságáért díj

A városban a rendszerváltás óta létezik olyan díj, amely a helyben működő rendészeti szervek kiválóan teljesítő tagjait hivatott elismerni. A korábban Év rendőre és Év tűzoltója díjat 2010-ben váltotta fel a Dunaújváros Közbiztonságáért díj, amely az addigiaktól eltérően a közbiztonság területén kimagasló teljesítményt nyújtó (civil) természetes személyek és közösségek számára is adományozható.

A közbiztonsági referens

A nevében némileg megtévesztő közbiztonsági referens elsősorban nem bűn-megelőzési, hanem védelmi igazgatási feladatokat lát el. Létezése és működése jogszabályon alapul, feladatait a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról szóló 234/2011. (XI. 10.) kormányrendelet határozza meg. A referensi munkakör létrehozásáról az önkormányzat 2013-ban döntött, munkáját köztisztviselőként a polgármesteri hivatal szervezetében végzi.

A közbiztonsági tanácsnok

Az önkormányzati törvény értelmében a képviselő-testület a polgármesternek vagy bármely önkormányzati képviselőnek a javaslatára az önkormányzati képviselők közül tanácsnokokat választhat, akik felügyelik a képviselő-testület által meghatározott önkormányzati feladatkörök ellátását. A közgyűlés szervezeti és működési szabályzatának értelmében Dunaújvárosban három önkormányzati feladat ellátását erősíti önkormányzati tanácsnok. Ezek az időügyi és szociális, a városfejlesztési, valamint a közbiztonsági feladatok. A tanácsnok működésére vonatkozó beszámoló, értékelés nem áll rendelkezésre.

A közbiztonsági hónap rendezvénysorozat

A közbiztonsági hónap egy több mint 15 éves múltra visszatekintő rendezvénysorozat, amely minden tavasszal fókuszba állítja a közbiztonság ügyét a városban. A város iskoláiban tematikus rajzversenyt hirdetnek, közlekedési, bűnmegelőzési tárgyú vetélkedők zajlanak. A rendezvénysorozat része az úgynevezett Kék-lámpás nap, amely során a rendőrség, a katasztrófavédelem, a mentőszolgálat és a büntetés-végrehajtás szakemberei egy közös piknik kíséretében bemutatókat tartanak az érdeklődőknek. Bemutatkozik, tájékoztatókat tart a Bűnmegelőzési és Kábítószerügyi Egyeztető Fórum, a helyi drogambulancia, a város főterén a rendőrség egy-egy tipikus közlekedési baleseti helyzet (például diszkóbaleset) realiztikus feldolgozásával igyekezik a fiatalok figyelmét felhívni a biztonságos közlekedés fontosságára.

Bűnmegelőzési és Kábítószerügyi Egyeztető Fórum

A kábítószer-probléma visszaszorítása érdekében készített nemzeti stratégiai program elfogadásáról szóló 96/2000. (XII. 11.) számú országgyűlési határozat mellékletét képező Nemzeti Stratégia a kábítószer probléma visszaszorítására deklarálta, hogy „*A helyi közösség drogpolitikájának motorja a Kábítószerügyi Egyeztető Fórum, mely összehangolja a helyi intézkedéseket és kezdeményezéseket, valamint fórumot teremt az országos célokkal párhuzamosan a helyi közösség területén működő intézmények számára.*” A stratégia helyi leképezésére jött létre 2002. március 28-án Dunaújvárosban is a helyi Kábítószerügyi Egyeztető Fórum (KEF). A fórum elsődleges célja a helyi drogstratégia és cselekvési program megalkotása volt, emellett felvállalta a kábítószer-problémával kapcsolatos helyi adatok összegyűjtését, rendszerezését, a helyi szakmai partnerek (intézmények, szervezetek, közösségek) együttműködésének ösztönzését. A 2003-ban elfoga-

dott helyi drogstratégia helyzetelemzése a Dunaújvárosi Rendőrkapitányság, a Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat, a városban működő, szenvedélybetegségekkel foglalkozó civil szervezetek, a városi kórház, valamint az önkormányzat által működtetett Egészségmegőrzési Központ adataira támaszkodva igyekezett pontos diagnózist alkotni az országos átlagnál fertőzöttebb helyi droghelyzetről. Túl a helyi droghelyzet kooperatív kezelése során felmerült kérdések rendszeres megvitatásán, a KEF 2002 novemberében országos konferenciát szervezett, ahol bemutatta a városban folyó prevenciós tevékenységet. A rendezvényhez kapcsolódó NARKÓMA című prevenciós kiadványt 24.000 család számára juttatták el. Az évtized végére a nemzeti drogstratégia politikai küzdelmek martalékává vált, s az újra egészen 2013-ig várni kellett, így a kezdetben igen aktív KEF is lassan, de biztosan kiürült. Újjáélesztésére 2017-ben került sor, tevékenysége kiegészült az általános bűnmegelőzési feladatok helyi koordinációjával is, neve ennek megfelelően Dunaújvárosi Bűnmegelőzési és Kábítószerügyi Egyeztető Fórumra (továbbiakban: Fórum) változott. Az új alapokra helyezett Fórum ügyrendjében célul tűzte ki a bűnelkövetések, a kábítószer-kereskedelem, illetve a kábítószer-fogyasztás visszaszorítását, a bűnmegelőzést. Tagjainak sora kibővült, a városban működő valamennyi egészségmegőrzéssel, oktatással, bűnmegelőzéssel, ifjúságvédelemmel foglalkozó szervezetet bevonta tevékenységébe.⁷

Következtetések

Dunaújváros megyei jogú város közbiztonsági tevékenységének portfóliója sokrétű feladatvállalásról, a közbiztonság ügye iránti elkötelezettségről tanúskodik. A vállalások egy része törvényi felhatalmazáson vagy kötelezettségen alapul (Bűnmegelőzési és Kábítószerügyi Egyeztető Fórum, közterület-felügyelet, közterület figyelő kamerarendszer), de jócskán találhatók közöttük önálló, esetenként országosan egyedülálló vállalások is (például a közbiztonsági hónap rendezvénysorozata). Az elkötelezettség és a közbiztonsági feladatok iránti nyitottság tehát adott. A feladatok összehangolása és a fejlesztési irányok koncepcionális meghatározása azonban időszerű. A bűnmegelőzési koncepció aktualizálása e szerteágazó feladatrendszerben nem halogatható tovább. Indokolt a felelősségi rendszer pontos meghatározása, hiszen a felsorolt szereplők között a Fórum, a közbiztonsági tanácsnok és az önkormányzat Közbiztonsági és Társadalmi Kapcsolatok Bizottsága, valamint a hatósági jogkört gyakorló jegyző

---

7 A Dunaújvárosi Bűnmegelőzési és Kábítószerügyi Egyeztető Fórum ügyrendje a 481/2017.(VI. 27.) KH melléklete.

egyaránt rendelkezik koordinációs és szakmai irányítói hatáskörrel, félő azonban, hogy a párhuzamosságok tényleges megszüntetése nélkül a sok bába között csorbát szenvedhet az eredeti cél, a helyi bűnmegelőzési és közbiztonsági feladatok hatékony ellátása. A város méretei, társadalmi, gazdasági struktúrája, kriminális helyzete és a fentiekben vázolt sokoldalú tevékenységi rendszer indokolttá teszi az önkormányzati rendszert felállítását, amely a hatósági jogkörök, valamint a koordinációs és prevenciós tevékenység egy részének ellátása mellett a professzionalizmus irányába mozdíthatná el a helyi közbiztonsági feladatellátást. Szintén a helyi rendészeti feladatok ellátásába illeszthető az az országosan is egyedülálló és elismert program, amelyet a települési önkormányzat egyetértésével és együttműködésével, de attól elkülönülten Dunaújváros Megyei Jogú Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata valósított meg az elmúlt években. A Rendezett Dunaújvárosért program részletes ismertetésére a következő fejezetben kerül sor.

A közfoglalkoztatás rendészeti célú megvalósítása Dunaújvárosban

Társadalmi, szakpolitikai, jogszabályi háttér

A 2011 után alkalmazott egységes közfoglalkoztatás hatása a közbiztonságra és a bűnözés csökkenésére gyakori témája a kriminológiai és a közfoglalkoztatásra irányuló kutatásoknak is. A Belügyminisztérium Közfoglalkoztatási Statisztikai, Elemzési és Monitoring Főosztálya 2016-ban folytatott kutatást „A közfoglalkoztatás hatása a bűncselekmények számának alakulására Magyarországon” címmel. A vizsgálatnak nem sikerült pontosan feltárnia az oki tényezőket, azt azonban megállapítja, hogy a közfoglalkoztatás hatással volt a bűnözés volumenére. A kutatást végző Ipsits Györgyi és Varga Livia erről így fogalmaz:

„A Belügyminisztériumban a közfoglalkoztatási programok helyszíni monitoringját ellátó megyei koordinátorok rendszeres tapasztalata szintén az, hogy a közfoglalkoztatási programok és az abban biztosított állandó munka és jövedelemszerzés hatására az érintett településeken érzékelhetően javult a közbiztonság, és a lakosság szubjektív biztonságérzete is, azáltal, hogy az őket leginkább irritáló szabálysértések vagy kisebb értékben elkövetett lopások száma jelentős mértékben csökkent. Kérdés, hogy az egyedi megfigyelésekben leírt összefüggés makroszinten, vagyis országosan statisztikailag is kimutatható-e?” (Ipsits–Varga, 2016, 6.)

A Belügyminisztérium megbízásából a HÉTFA Kutatóintézet Kft. és alvállalkozó partnerei (Agrárgazdasági Kutató Intézet, MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont) által készített *A közfoglalkoztatás hatása a helyi gazdaságra, helyi társadalomra* című tanulmány szintén erre a kutatásra hivatkozik, amikor így fogalmaz:

„A legszegényebb réteg jövedelmének növekedése érzékelhető hatással volt a bűnözés csökkenésében (elsősorban a statisztikákból kevésbé megfogható, kisebb fajsúlyú vagyon elleni bűncselekmények és szabálysértések esetén), alátámasztva Ipsits Györgyi és Varga Livia (2016) korábbi vizsgálatait. Amikor a közmunkának még nem volt ekkora támogatottsága, akkor a település a betörési hullámokat tekintve Magyarországon a második helyen állt. Nincsen az a bűnözési hullám azóta, mióta a közmunka ennyire ad munkalehetőséget. (...) Mert, ha nincsen munka, akkor elmegyek, lopok két zsák krumplit” – fogalmazott az egyik polgármester.” (Koltai, 2018, 101.)

A közfoglalkoztatás közbiztonságra gyakorolt hatásánál jóval kevesebb figyelmet kaptak azok a helyi programok, amelyek a közfoglalkoztatottak közvetlen rendészeti célú alkalmazását valósították meg. Az egységes közfoglalkoztatás 2011-es bevezetését megalapozó, a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény teremtette meg a rendészeti célú közfoglalkoztatás törvényi feltételeit. Többek között e jogszabályi lehetőségre alapozva alakította ki és működtette Dunaújváros Megyei Jogú Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata az általa alapított és 100%-os tulajdonában lévő DHHF Dunaújvárosi Hátrányos Helyzetűek Foglalkoztatásáért Nonprofit Kft.-vel (továbbiakban: DHHF Kft.) közös, közfeladat-ellátáson alapuló képzéssel egybekötött tömegfoglalkoztatási programját. Ennek keretében a város önkormányzatától, annak cégeitől, valamint a helyi munkaügyi központtól folyamatosan kap megbízásokat közfeladatok ellátására (például takarítási munkák, vagyonvédelem, téli síkosság mentesítés). A feladatok ellátásával párhuzamosan különböző képzésekkel növelik a hátrányos helyzetűek munkaerőpiacra való visszakerülésének esélyét, ezen belül például az óvodai dajka, a konyhai kisegítő, kosárfonó képzésekkel kívánják jobb helyzetbe hozni és diszkriminációjuk csökkentését elősegíteni. A Roma Nemzetiségi Önkormányzat felépítését az alábbi, 1. számú ábra mutatja be.

keresett fel a Roma Nemzetiségi Önkormányzat vezetője azzal, hogy az akkori-ban megújult közfoglalkoztatás keretében a roma önkormányzat által alapított közfoglalkoztató cég városörököt szeretne képezni és alkalmazni. Elmondta, hogy programjával házalt már a települési önkormányzatnál és a közfoglalkoztatásban kulcsszerepet játszó megyei kormányhivatalnál, azonban ezek a hivatalok gyanakodva és vonakodva fogadták ötletét, nem tudta őket meggyőzni programja szükségességéről. Nálam történt látogatásától azt remélte, hogy ha a rendőrséget meg tudja nyerni ügyének, a többi hivatal is támogatóbbnak bizonyul a projekt elfogadásával kapcsolatban. A hivatalok kezdeti destruktivitása nem volt ok nélküli. Nem sokkal voltunk túl azon az időszakon, amikor a közbiztonság állapota a napi közbeszéd tárgya volt, és több – elsősorban a politikai szélső jobboldal farvizén evező – szervezet öltött félkatonai jelleget és tűzte zászlajára a rendrakás ügyét. Az ezt megelőző négy évben regnáló kormányok mindegyikének a rendfenntartás monopóliumának megőrzéséért kellett küzdenie, s egy éve sem volt még, hogy bűncselekmény lett a közbiztonsági tevékenység jogellenes szervezése.⁸ Az eddigiekben leírtakból egyértelműen megragadható az időszak alapvető rendészeti dilemmája. Az állam képtelen volt önmaga eleget tenni sokasodó rendészeti feladatainak, a polgárok pedig igényt formáltak arra, hogy maguk is tevékenyen alakíthassák a köz rendjét, azonban jól látható volt, hogy e törekvés politikai célzatú befolyásolása kóros vadhajtásokat eredményezett a rendészet pluralizálódásában. Ebben a helyzetben született a Roma Nemzetiségi Önkormányzat ötlete, amelynek támogatása több veszélyt is rejtett magában. Egyrészt tartani lehetett attól, hogy politikai támadás éri a projektet, amely rendészeti jellegű tevékenységet szervez és végez, miközben a kormányzat gőzerővel dolgozik a rendfenntartás monopóliumának helyreállításán. Másrészt a program esetleges kudarca a formálódó, stratégiai fontosságú közmunkaprogram egészének megítélését is negatívan befolyásolhatta. A pusztán zsigeri ódzkodást azonban nem tartottam megengedhetőnek abban a helyzetben, amikor a rendőrségnek elemi érdeke volt jóhiszemű, konstruktív partnereket találni a közbiztonság javításához. A jogsértő (bűncselekményt megvalósító) helyzetet elkerülendő áttekintettük a közfoglalkoztatottak közbiztonsági célú foglalkoztatását alapvetően meghatározó jogszabályokat. A fentiekben már taglaltak szerint a közbiztonsági célú közfoglalkoztatás jogszerű. Közfoglalkoztató pedig helyi nemzetiségi önkormányzat, valamint ezek jogi

---

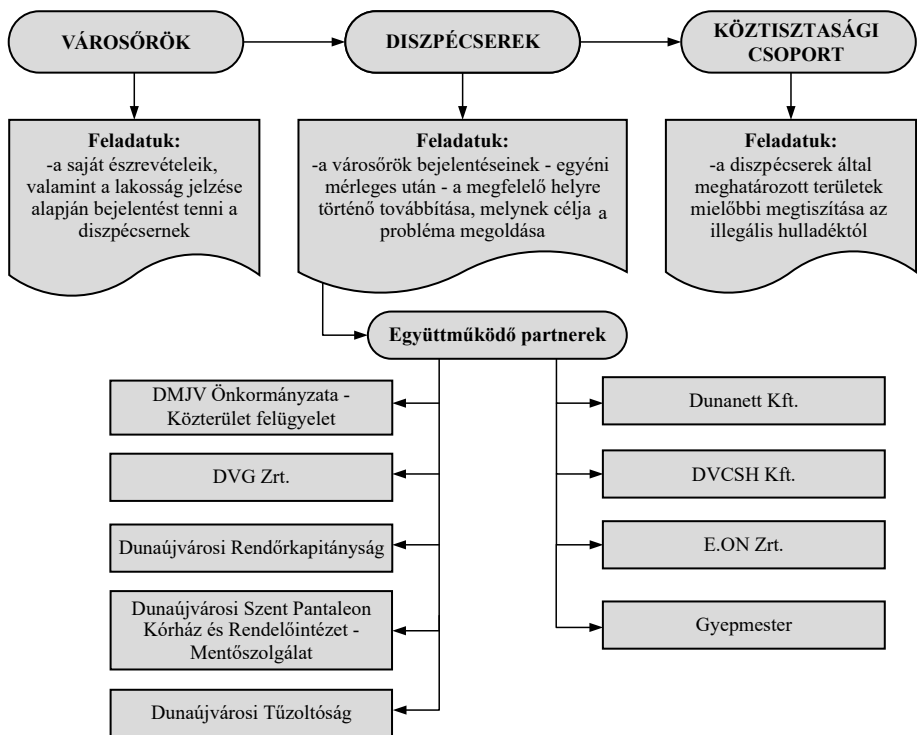
8 2011. évi XL. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról 352. § Aki
a) olyan, a közbiztonság, közrend fenntartására irányuló tevékenységet szervez, amelyre jogszabály nem jogosítja fel, vagy
b) a közbiztonság, közrend fenntartásának látszatát keltő tevékenységet szervez, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

személyiséggel rendelkező társulása is lehet.⁹ Az elgondolás szerint a programban részt vevők alapvető feladata, a felkészítésüket követően a városban való gyalogos járőrözés és a közterületeken tapasztalható rendellenes körülmények dokumentálása és jelzése. A jelzések a DHHF Kft. székhelyén működő diszpécserhez érkeznek, aki telefonon és írásban továbbítja azokat a megoldásban érintett hatóságokhoz és más szervezetekhez. Ezen kívül közreműködnek az iskolák környékén a közlekedés rendjének biztosításában, segítenek a kisiskolások zebrákon való átkelésében. Tevékenységük hatósági jelleget nem ölt, megfélemlítő célzata nincs, céljuk a segítő közreműködés a város rendjének fenntartásában. A járőrözésben megnyilvánuló örökös nem monopóliuma az állami rendészetnek. Mint ahogy Finszter Géza rámutat, a közterületek rendjét szavatoló, jelenlétben megtestesülő örökös alapos helyismeretet, a lakóköznyezettel való szoros együttműködést feltételez, amelyben az elsődleges cél a közbiztonságot fenyegető kockázatok időbeni felismerése, a sérelemhez vezető oksági folyamatok megszakítása, a megelőzés. A jelenlét a leginkább decentralizálható funkció (Finszter, 2010, 200.). Normákkal sokkal kevésbé körülhatárolt, mint a veszély elhárítása vagy az igazságszolgáltatás funkció. Megszervezése nagyfokú autonómiát követel, amellyel annál inkább képes élni, minél alaposabb szakmai ismeretek birtokában van és minél alkalmasabb az együttműködésre azzal a szűkebb társadalmi közeggel, amelyet védelmezni köteles (Finszter, 2018, 206–208.). A rendőrségi járőrözés intézkedési ingerküszöbét el nem érő rendellenességek (például sérült padok, hiányzó aknafedelekek, kiégett közterületi világítás) folyamatos jelzése és az orvoslásukra tett azonnali beavatkozások pedig a rendezetlenség érzete ellen ható intézkedések, amelyek nem példa nélküliek a rendészet gyakorlatában, sőt nagyon is hasonlatosak James Q. Wilson és George L. Kelling amerikai kriminológusoknak a múlt század 80-as éveiben ismertetett, majd világszerte hódító betört ablak elméletéhez. Az elmélet szerint amikor egy közösség figyelmen kívül hagyja a kisebb súlyú törvénysértéseket (ilyen egy ablak bedobásának kijavíthatatlansága és a cselekmény megtorlatlansága is), előbb-utóbb elkerülhetetlenné válnak a nagyobb súlyú bűncselekmények. A betört ablak elmélet életminőség-bűncselekménynek nevezte azokat a csekélyebb súlyú jogsértéseket, amelyek rendetlenségérzetet keltettek a lakosságban (Wilson–Kelling, 1982, 29–38.). Mindezek alapján az ötletet támogathatónak találtam. Megegyezésünk alapján a program csak akkor vált elindíthatóvá, ha azt teljes konszenzus övezi a város önkormányzata és a helyi közfoglalkoztatást koordináló Fejér Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának Dunaúj-

---

9 A közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény 1. § (3) bekezdés a) pontja alapján.

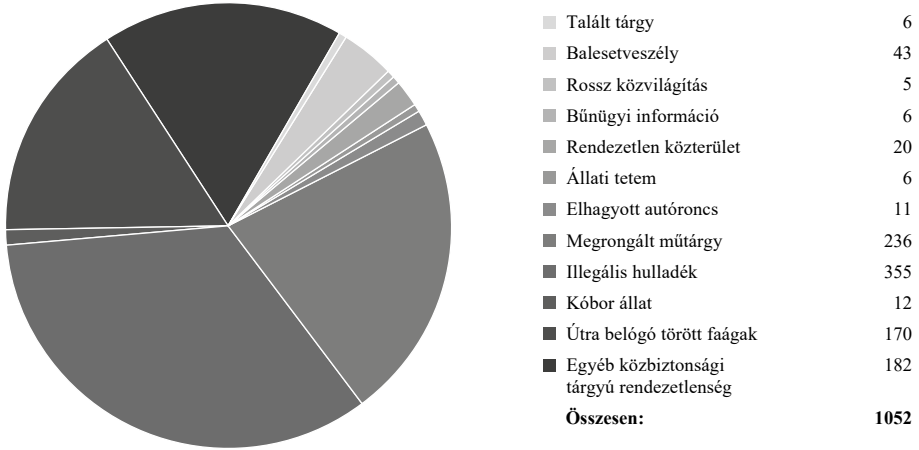
városi Kirendeltsége részéről. Felajánlottam a rendőrség segítségét a városőri programban részt vevők kiválasztásában és képzésében, a program törvényes és hatékony végrehajtását elősegítő dokumentációk kidolgozásában és a program folyamatos monitorozásában. A rendőrség támogató szándékának birtokában a nemzetiségi önkormányzat már sikeresebben kopogtatható mind az önkormányzat, mind a kormányhivatal ajtaján. A Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzatával kötött együttműködési megállapodásban a felek rögzítették, hogy a helyi önkormányzat az önkormányzati törvényben foglalt kötelező köztisztasági, közbiztonsági feladatait a nemzetiségi önkormányzattal együttműködve kívánja ellátni. Az együttműködési megállapodások birtokában megkezdődhetett a Rendezett Dunaújvárosért program részletes megtervezése. A program felépítését az alábbi, 2. számú ábra mutatja be.

2. számú ábra: A Városőr alprogram felépítése (Forrás: DMJV Roma Nemzetiségi Önkormányzata, valamint a DHHF Dunaújvárosi Hátrányos Helyzetűek Foglalkoztatásáért Non-profit Kft. tevékenységeiről kiadott Tájékoztató, 12.)

Tevékenységük fogadtatása eleinte nem volt pozitív. Az utcákat járó városőröket az emberek idegenkedve fogadták, többen munkakerülőnek vagy cigány gárdistáknak bélyegezték őket. Felkészítésük során komoly hangsúlyt kapott a tolerancia a velük kapcsolatba kerülő városlakókkal, így a kezdeti elutasító hangulat nem eredményezett konfliktushelyzetet a lakossággal. A HÉTFA Kutatóintézet kutatása a közfoglalkoztatottság nagyvárosi elfogadottságáról így ír: „A terepkutatás során azt tapasztaltuk, hogy a nagyvárosokban (ahol a közfoglalkoztatottakkal kapcsolatos érintettség lényegesen kisebb, mint a kisteleplülések életében) a közfoglalkoztatás megítélése és a közfoglalkoztatottak presztízse többnyire a felületes tapasztalásra épül. A legjellegzetesebb sztereotípiák az utcán ácsorgó sárgamellényesek képe. Sokan úgy vélik, hogy a közfoglalkoztatás „alibi” munka, sem az elért eredmények, sem a közfoglalkoztatottakra vonatkozó kommunikáció tartalmának pozitív elemei nem igazán formálnak a felületes tapasztalásra épülő előítéleteken. A kisteleplüléseken a közfoglalkoztatás elfogadottsága valamivel kedvezőbb, mert számos esetben családtag, ismerős, hozzátartozó az érintett.” (Koltai, 2018, 105–106.). Megítélésükön sokat javított az a körülmény, hogy a DHHF Kft. tevékenységi portfóliójába felvette a szintén közfoglalkoztatás keretében végzett takarítási munkákat is, többek között a helyi önkormányzatokkal kötött megállapodás alapján több parkot és a buszmegállókat is a társaság közfoglalkoztatottjai takarították. A Rendezett Dunaújvárosért programban részt vevők tevékenysége szorosan összefonódott a takarítási munkákat végzőkével, hiszen a városőrök által jelzett problémák jó részét közbeiktatott szereplő nélkül, házon belül tudták rendezni, ami a jelzésekre adott reakciót jelentősen felgyorsította. A tanulmány megírására készülve felkerestem a Roma Nemzetiségi Önkormányzat vezetőjét, aki készséggel bocsátotta rendelkezésemre a 2011–2016 között futó program elérhető dokumentációját, köztük egy táblázatban összefoglalva a 2014-es, 2015-ös és 2016-os városőri tevékenységével kapcsolatban azokat az intézkedéseket, melyek a városőrök által tapasztalt problémák nyomán keletkeztek. Ennek alapján megállapítható, hogy a városőrök 2014-ben 1052, 2015-ben 1517, 2016-ban pedig 416 alkalommal tettek bejelentést a városban tapasztalható közbiztonsági, köztisztasági, városüzemeltetési rendellenességekről. Ezek közül a 2014. év adatait elemeztem ki részletesen. A különböző bejelentések megoszlását az alábbi kördiagram (3. számú ábra) szemlélteti.

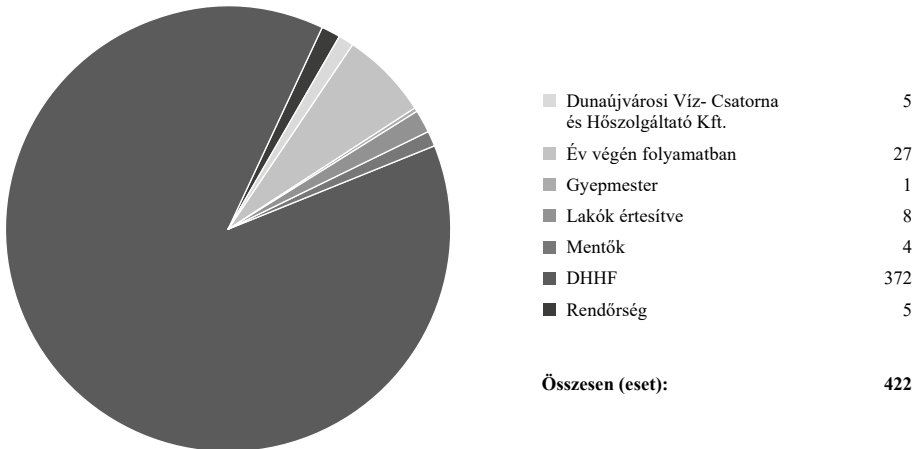
A városórség 2014. évi bejelentései

3. számú ábra: A 2014-ben tett városóri bejelentések száma és megoszlása úgýtípusonként (Forrás: DMJV Roma Nemzetiségi Önkormányzata által 2019. május 7-én átadott adatok)

A bejelentések mennyiségéből és az észlelt problémák sokféleségéből rendkívüli problémaérzékenység rajzolódik ki. A legnagyobb arányban az illegális személtelhelyezéssel és a balesetveszélyes helyzetekkel kapcsolatos jelzésekkel éltek a városórok, de a táblázat alapján elmondható, hogy gyakorlatilag semmi-

Bejelentések elintézésé

4. számú ábra: A bejelentések nyomán tett intézkedések száma és megoszlása (Forrás: DMJV Roma Nemzetiségi Önkormányzata által 2019. május 7-én átadott adatok)

lyen rendezetlenséget nem hagytak jelzés nélkül. A táblázat adatai alapján 422 esetben reagáltak érdemben a bejelentésekben szereplő problémákra, ezek az alábbiak szerint oszlottak meg (4. számú ábra).

A program tehát a bejelentett problémák 40,1%-át tudta érdemben kezelni, a 422 érdemben intézett bejelentést túlnyomórészt saját hatáskörben rendezték, kapcsolatban álltak a város közműcégével, a rendőrséggel, a mentőszolgálattal, de kisebb problémákat a lakosság tájékoztatásával is tudtak rendezni. A saját hatáskörben megoldott feladatok leginkább a köztisztasággal kapcsolatos problémák voltak, 2014-ben 1388 köbméter hulladékot gyűjtöttek be. A fentiekben leírt tevékenységeken túl olykor egészen speciális feladatokra is igénybe vették a nemzetiségi önkormányzatot. A helyi kórház számára komoly gondot jelentett ugyanis, hogy a kórházban ápolta roma betegek családjai gyakran kerültek konfliktusba a beteg családtagot kezelő orvosokkal és kórházi személyzettel. A kórházban elhunyt családtag halálát nehezen fogadták el, ilyenkor gyakoriak voltak a hangos tömegjelenetek a kórház előtt, amely nyilvánvalóan zavarta a kórházban folyó munkát, a betegek zavartalan gyógyulását és a látogatni érkező családtagokat. Az ilyen esetekben kezdeményezett rendőri intézkedések csak ideig-óráig jelentettek megoldást, a szankciók a feldúlt állapotú családok számára gyakorta a konfliktusok elmélyítését eredményezték. A kórház főigazgatója megkereste a nemzetiségi önkormányzatot, akik a DHHF Kft-n keresztül szerződést kötöttek a kórházzal, amelyben vállalták, hogy térítés ellenében egy képzett, megbízási szerződéssel foglalkoztatott mediátorral és a közfoglalkoztatásban részt vevő tekintélyes városi romák bevonásával kísérik meg kezelni a leírtakhoz hasonló konfliktushelyzeteket. A konfliktuskezelési alprogram jelöltjeiből a mediátor segítségével választották ki az alkalmas jelölteket, akik a kórház által fizetett szerződéses összeg erejéig rendelkezésre állási ügyeletben vállalták, hogy a különböző, romákat érintő konfliktusok békés rendezésében részt vesznek. Ez azonban nem csupán a kórházban felmerült konfliktusok rendezésére szorítkozott, hanem a városi iskolák, közintézmények körében jelentkező hasonló esetekben is hatékony segítséget jelentett. A program eredményeiről számszerű információk nem állnak rendelkezésre, hatékonyságát azonban jelzi, hogy a kórház a szerződést több éven át megújította.

Elszámoltathatóság

A program a gyakorlatban bevált, jól szolgálta a közmunkaprogramban részt vevők munkaerőpiaci integrációját, társadalmi elfogadottságát és a város rendezési palettáján is hiánypótló szerepet töltött be. Az új típusú tevékenység

szabályozatlansága azonban azt is jelentette, hogy a sérelmes intézkedésekkel kapcsolatos felelősségi és elszámoltathatósági garanciák nem épülhettek be a működésbe. Ezek hiánya nem egyedi jelenség a rendészet pluralizációs folyamatában (Lister–Jones, 2016, 193.). Az újdonsült rendészeti szereplőkben megerősödik a civil társadalom és a piac szerepe, azonban ezek kontrollálása és elszámoltathatósága a meglévő, intézményesült struktúrákon kívül áll. A hatékony, ugyanakkor demokratikus elvekre épülő biztonsági szolgáltatás vonatkozásában a kontroll és az elszámoltathatóság komoly kihívást jelent. A demokrácia történetében az örök őrzéséről szóló viták a legrégebbiek közé tartoznak, az elszámoltathatósági intézkedések terén az elmúlt években állt be jelentős változás. A rendészet egyre növekvő összetettsége miatt sürgető szükség van a komplementer szereplők működését érintő jogállami garanciák kiépítésére és alkalmazására is.

Összegzés

A Dunaújváros Megyei Jogú Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata és a DHHF Kft. által megvalósított Rendezett Dunaújvárosért program és annak Városőr alprogramja jó példázata a rendészeti szereplők helyi közbiztonsági ügyekben megnyilvánuló együttműködésének. A rendőrség erőforrásai nem voltak elégségesek arra, hogy az általános közterületi feladatain túl érdemben intézkedjen az olyan, a közbiztonságérzetet negatívan befolyásoló körülményekre, mint a szeméttel teli utca, a rossz közvilágítás, a parkolóban felejtett autórongsók vagy éppen a balesetveszélyes helyzetet előidéző, növényzet által eltakart közlekedési jelzőtáblák. Partnerre lelt a helyi és a nemzetiségi önkormányzat együttműködésében működtetett programban, hiszen az olyan problémák vonatkozásában mutatott szenzitivitást, amely a rendőrkapitányság intézkedési ingerküszöbét – elsősorban kapacitáshiány miatt – nem érte el. A takarítási, vagyonvédelmi megbízások lehetőséget teremtettek arra, hogy a városőrök által jelzett problémák jelentős részét azonnal, áttételek nélkül lehessen kezelni. Megvalósítása egyaránt szolgálta a közbiztonság ügyét és a közmunkaprogram sikerességét. A közmunkaprogram megvalósításával kapcsolatban megfogalmazott egyik fontos kritika, hogy a közmunkások jó része elkülönült közmunkásegységekben dolgozik, ez a helyzet pedig tovább növeli a programban részt vevők – elsősorban az iskolázatlanok – szegregációját (Köllő, 2015, 154.). A városőr program a város közterületein, a lakosság és a programban részt vevők együttműködésével valósult meg. Bár a közfoglalkoztatottak rendészeti tevékenységét érintő, és az elfogadottságot nagyban elősegítő elszámoltatha-

tósági és felelősségi garanciák nem épültek be, a program négyéves működése (2012–2016) során a lakosság és az állam elismerését egyaránt kivívta. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma által meghirdetett az Európa Tanács módszerén alapuló, a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége által meghonosított Példát átadó gyakorlatok pályázatán 2015-ben a legjobb önkormányzati gyakorlatok program keretében a települési és helyi roma nemzetiségi önkormányzat együttműködése kategóriában I. helyezést ért el. A Városőr alprogramban megforduló több mint 200 közfoglalkoztatott egy részének maga a DHHF Kft. kínált munkát, mások a munkaerőpiacon helyezkedtek el. A piaci foglalkoztatási lehetőségek bővülésével a közfoglalkoztatás létszámkereteit 2016-ra az állam oly mértékben szűkítette, hogy a Városőr alprogramot ebben az évben be kellett fejezni. A Roma Nemzetiségi Önkormányzat vezetője a vele folytatott beszélgetés során mindvégig arról beszélt, hogy a program saját ötlet és saját fejlesztés. Valószínűleg nem is sejtette, hogy amit kitalált és véghez vitt, az a betört ablak elméletének megvalósítása. Míg azonban a Kelling és Wilson által leírt elméletet a gyakorlatban gyakran összekapcsolják a zéró tolerancia sokat vitatott stratégiájával, Dunaújvárosban a betört ablakokat a város rendészeti szereplőinek együttműködésével a közmunkaprogramba integrált program keretében javították.

Felhasznált irodalom

- Christián L. (2018): *Rendészeti szervek 2018*. In: Jakab A. – Fekete B. (szerk.): Internetes jogtudományi enciklopédia <http://ijoten.hu/szocikk/rendeszeti-szervek-2018>.
- Bóday Á. (szerk) (2018): *Magyarország közigazgatási helynévkönyve*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal
- Finszter G. (2010): *Erőszakszervezet vagy biztonságot szolgáltató hatóság*. Kriminológiai tanulmányok, 47. Budapest: Országos Kriminológiai Intézet
- Finszter G. (2018): *Rendészettan*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó
- Ipsits Gy. – Varga L. (2016): *A közfoglalkoztatás hatása a bűncselekmények számának alakulására Magyarországon – kriminometriai megközelítés*. Belügyminisztérium közfoglalkoztatási statisztikai, elemzési és monitoring főosztálya által végzett kutatásról szóló jelentés.
- Koltai L. (szerk.) (2018): *A közfoglalkoztatás hatása a helyi gazdaságra, helyi társadalomra*. Budapest: Hétfő Kutatóintézet
- Köllő J. (2015): *Hol dolgoznak a közmunkások?* In: Fazekas K. – Varga J. (szerk.): *Munkaerőpiaci tükrök*. Budapest: MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaságtudományi Intézet

- Lister, S. C. – Jones, T. (2016): *Plural policing and the challenge of democratic accountability*. In: Lister, S. C. – Rowe, M. (szerk.): *Accountability of Policing*. Routledge Frontiers of Criminal Justice. London: Routledge. DOI: 10.4324/9781315881898-10
- Molnár K. – Tamási Zs. (2019): *A rendőrség közösséggel való kapcsolatának javítási lehetőségei*. *Belügyi Szemle*, 4.
- Wilson, J. Q. – Kelling, G. I. (1982): *Broken Windows – the Police and Neighborhood Safety*. *Atlantic Monthly*, 249. DOI: 10.38146/BSZ.2019.4.3

Veprík Zita Judit

A megbízhatósági vizsgálatok a bírósági ítéletek tükrében

Integrity tests in the light of court judgments

Absztrakt

A rendészeti korrupció felderítésének nehézségei a kriminalisztikai eszközök folyamatos fejlesztését, sajátos eszközök alkalmazását teszik szükségessé. Hazánkban 2011-ben vezették be a megbízhatósági vizsgálatot a korrump rendészeti dolgozók kiszűrésére. A jogintézmény alkalmazása sok vitát vált ki a szakemberek körében. Célom, hogy gyakorlati példák elemzésén keresztül mutassam be a megbízhatósági vizsgálatokkal kapcsolatos problémákat, és javaslatot tegyek megoldásukra.

Kulcsszavak: rendészet, korrupció, megbízhatósági vizsgálat, integritás, kriminalisztika

Abstract

The detection difficulties of police corruption require the continuous development of tools for forensic science and the employment of special tools. In Hungary, the integrity test was introduced in 2011 to detect corrupt law enforcement officers. The application of the legal institution is source of many discussions among professionals. My aim is to present the problems of integrity tests and suggest solutions to them by analysing practical examples.

Keywords: police, corruption, integrity test, integrity, forensic science

Bevezetés

„Vesztegetés miatt felfüggesztett börtönbüntetésre ítélt két rendőrt a Fővárosi Törvényszék” olvashatjuk az egyik vidéki hírportálon 2013-ban megjelent cikkben. „A két rendőr egy lejárt műszaki vizsgájú gépkocsi vezetőjétől pénzt kért, aki azonban a Nemzeti Védelmi Szolgálat (NVSZ) munkatársa volt, így a korrupt rendőrök megbuktak a megbízhatósági vizsgálat keretében szervezett akcióban” (URL1). A rendőrök által elkövetett bűncselekmények mindig közérdeklődésre tartanak számot. Az eset azonban nemcsak emiatt került a hírportálok kezdő oldalára, hanem azért is, mert a felderítést – a hazánkban akkor még újnak számító – megbízhatósági vizsgálat eredményezte. A rendészeti korrupció felderítésének – Finszter Géza által megfogalmazott – nehézségei (Finszter, 2011, 75.), a kriminalisztikai eszközök folyamatos fejlesztését és sajátos eszközök alkalmazását tették és teszik szükségessé. A Magyarországon 2011 évben bevezetett megbízhatósági vizsgálat egy sajátos kriminalisztikai eszközként jelent meg a korrupt viselkedést tanúsító rendészeti dolgozók kiszűrésére, megbüntetésére. Alkalmazása során szem előtt kell tartani: a kriminalisztika alapvető rendeltetése, hogy a bűncselekmények felderítése és a bűnelkövető személyének meghatározása érdekében szükséges információkat feltárja, a bizonyítékokat biztosítsa (Hautzinger, 2019, 84–93.) A vizsgálatot végrehajtó tárgyalótiszt részére a jogszabály széleskörű felhatalmazást ad, hiszen az eljárás során szabálysértést és meghatározott bűncselekményeket (például hivatali vesztegetés) is elkövethet. ¹Az aktív vesztegetést elkövető személy, azaz a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv tagja (tárgyalótiszt) ellen büntetőeljárás lefolytatására nem kerül sor, a feljelentés elutasításának vagy a nyomozás megszüntetésének van helye, ha bűnmegelőzési és bűnfelderítési érdekből megbízhatósági vizsgálatot folytat le. ²A vizsgálat végrehajtásához a Nemzeti Védelmi Szolgálat vezetőjének határozattal történő elrendelése, és garanciaként az ügyész jóváhagyása szükséges. A jogintézmény – bár nem tekinthető már újnak – még mindig viták keresztjében áll. Célja azonban üdvözölhető, igaz, a kivitelezése, az elért eredmények átgondolásra érdemesek. Az e tanulmány keretében bemutatott példák áttekintése támpontot szolgáltat, segítséget jelenthet a megbízhatósági vizsgálatok, valamint az ezzel kapcsolatos szakmai problémák tényleges megismeréséhez.

---

1 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) 7/B-7/C §

2 Figyelemmel az Rtv. 7/D §-ra a büntetőeljárásról szóló 2017. évi CX. törvény (a továbbiakban: Be.) 381. §, 398. §.

A megbízhatósági vizsgálatok jogi keretei

A megbízhatósági vizsgálatot a korrupciós magatartást elkövető hatósági személyek kiszűrésére, a rendőri korrupció megelőzése érdekében vezették be. Jogi kereteit a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) 7–7/G. paragrafusa, és a 293/2010. (XII. 22.) számú kormányrendelet tartalmazza. Az ehhez kapcsolódó ügyészi feladatokat pedig az Ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény 29. paragrafusának (6) bekezdése, és a 3/2012. (I. 6.) LÜ- (Legfőbb Ügyészségi) utasítás VII. fejezete határozza meg. A megbízhatósági vizsgálat célja – a magyar jogszabályban foglaltak szerint – „... annak megállapítása, hogy az azzal érintett eleget tesz-e a jogszabályban előírt munkaköri kötelezettségének. Ennek megállapítása érdekében a megbízhatósági vizsgálatot végző szerv a munkakör ellátása során a valóságban is előforduló vagy feltételezhető élethelyzeteket hoz mesterségesen létre. A megbízhatósági vizsgálat során feltárt jogsértés alapján fegyelmi vagy szabálysértési eljárás nem indítható.”³ Amellett, hogy ez a vizsgálat „... biztosítja a korrump hivataltal személyek kiszűrését, mind a generális, mind pedig az egyéni prevenciót is szolgálja.” (Polt, 2015, 10.) A jogszabály lehetőséget nyújt a megbízhatósági vizsgálatot végzők részére, hogy provokatív magatartást tanúsítsanak. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, vannak olyan szakemberek, akik nem helyeslik, hogy a fedett nyomozók provokálják a bűncselekmény elkövetését (Balla, 2007, 46.). A hatóság tagjainak felbujtói magatartásával kapcsolatban Mészáros Bence álláspontja az, hogy ilyen esetekben maguknak a bizonyítékoknak a jogellenessége áll fenn, azok törvényességét zárja ki a hatósági provokáció, ami odavezet, hogy a hatóság törvénybe ütköző fellépése hiányában nem jött volna létre bűncselekmény, így bizonyítékok sem léteznének (Mészáros, 2011, 30). Szabó Zsolt Tibor pedig kifejti, hogy hatósági felbujtás esetén a terheltek egyfajta sajátos kényszerhelyzetben vannak, hiányzik döntési szabadságuk. Döntési szabadság hiányában pedig nem beszélhetünk konkrét társadalomraveszélyességről. Konkrét társadalomraveszélyesség hiányában pedig még akkor sem beszélhetünk bűncselekményről, ha az absztrakt társadalomraveszélyesség megállapítható (Szabó, 2017, 206.). Nánási általánosságban egyetértve a megállapítással kiemeli, hogy vannak olyan, elsősorban szervezett bűnözésre jellemző bűncselekmények, amelyeknél a felderítés érdekében indokolt lehet valamilyen felbujtói magatartás (Nánási, 2013, 54.). A korrupció, ezen belül pedig a rendészeti korrupció elleni fellépés prioritást élvez, az ellene való hatékony fellépés érdekében a jogalkotó sajátos döntést hozott. Ennek megfelelően a jelenlegi szabályozás

3 Rtv. 7/D. § (1) bekezdés.

szerint a megbízhatósági vizsgálat során a hatóság tagjai felbujtó magatartást tanúsíthatnak, azaz kiprovokálhatják bűncselekmény elkövetését. Jogállamban egy ilyen felhatalmazáshoz szigorú jogi korlátok megalkotása is szükséges. A jogalkotó az agent provocateur felhatalmazáshoz komoly jogi korlátokat társított. A jogintézmény jogi garanciáját egyrészt az biztosítja, hogy a vizsgálatot az NVSZ csak az ügyészség engedélyének birtokában hajthatja végre. Ezen túlmenően meg kell említeni, hogy önálló deliktumként került meghatározásra a jogosulatlan megbízhatósági vizsgálat végzése bűncselekmény.⁴ Ennek megfelelően az a hivatalos személy, aki megbízhatósági vizsgálatot ügyészségi jóváhagyás nélkül végez, vagy a jóváhagyás kereteit túllépi, illetve jogosulatlanul jóváhagy, büntettet követ el. Azonos módon rendeli büntetni a jogszabály azt a hivatalos személyt is, aki a megbízhatósági vizsgálatot elrendelő határozatban valótlan tényt állít, és ez alapján a megbízhatósági vizsgálat elrendelését az arra jogosult jóváhagyja. Minősítő körülményként értékeli a törvény, ha a bűncselekmény jelentős érdeksérelmet okoz. A megbízhatósági vizsgálatot a belső bűnmegelőzési és büntető feladatokat ellátó szerv vezetője a védett szerv tagjával vagy a védett szerv valamely állománycsoportjához tartozó, meghatározott szolgálati feladatot teljesítő, az elrendeléskor még nem nevesíthető tagjával szemben határozattal rendeli el. A vizsgálat szükségességét indokolni kell. A megbízhatósági vizsgálat elrendeléséről (határozat, részletes terv) és befejezéséről (összesítő jelentés) az ügyészt haladéktalanul tájékoztatni kell. A határozat és a részletes terv alapján az ügyész a megbízhatósági vizsgálat elrendelését két munkanapon belül jóváhagyja, vagy a jóváhagyást megtagadja.⁵ A megbízhatósági vizsgálat esetében fontos a dokumentáltság, a joghoz kötöttség, annak végrehajtása nem lehet ad-hoc vagy kellő szakmaiságot nélkülöző. A megfelelő tervezéshez szükséges, hogy a belső bűnmegelőzési és büntető feladatokat ellátó szerv tagjai minél alaposabban ismerjék az ellenőrzés alá vont rendészeti dolgozók feladatait, kötelességeit, jogosultságait és intézkedési gyakorlatát. Ugyanilyen fontos, hogy tisztában legyenek az ellenőrzött szerv dolgozóinak napi rutinjaival, kommunikációjával, vezetőik elvárásával, illetve a helyszín és az adott területen az állampolgárok által leggyakrabban elkövetett jogsértések sajátosságaival. A komoly jogi felhatalmazás csak nagyon rövid határidő és szigorú szabályok betartása, valamint szoros ügyészi felügyelet mellett érvényesülhet.

---

4 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 308. §

5 Rtv. 7/A. § (2) bekezdés.

A megbízhatósági vizsgálatokkal kapcsolatos felvetések, kérdések

A megbízhatósági vizsgálatok túlnyomó részben a közterületi szakterületek tagjait érintik. Ennek elsődleges oka, hogy a jogintézmény szabályai ebben a közegben alkalmazhatók legegyszerűbben. Felmerül kérdésként, hogy a jogintézménynek ez a tulajdonsága, miszerint bizonyos szolgálati feladatokat ellátók esetében kevésbé alkalmazható, problémaként értékelhető-e. A megbízhatósági vizsgálatok jellegüknél fogva elsősorban a kisstílusú korrupciós cselekmények realizálására alkalmasak, amikor a rendészeti szerv dolgozója olyan személlyel kapcsolatban követ el bűncselekményt, akit előzetesen nem ismert. A kisstílusú korrupció ez esetben nem azt jelenti, hogy ez a cselekmény kis súlyú lenne. Hiszen, ha egy rendőr korrupciós cselekményt követ el, akkor magatartásával az egész rendőrségbe vetett bizalom inog meg. A társadalom nem individuális jelenségként tekint a cselekményre, hanem az egész rendőri szervezetre nézve von le negatív következtetéseket (Inzelt et al, 2014, 13.). A kisstílusú korrupció kifejezést a mindennapi életben előforduló alacsony szintű köztisztviselők vagy munkavállalók és állampolgárok közötti esetekre használják, ahol kis összegek mozognak vagy apróbb szívességek teljesülnek (Van de Bunt–Nelen, 2012, 14.). A megbízhatósági vizsgálat jogintézményének jellegéből következik, hogy a bünszervezetben és egyes folytatólagosan, sorozat jelleggel elkövetett cselekmények esetében nem alkalmazhatók eredményesen. A bünszervezetben elkövetett korrupciós cselekmények egyik jellemzője, hogy a kötelezettségszegés és az előny átadása egymástól helyben és időben jól elkülönül. Előfordulhat, hogy a jogsértést elkövető személy és a kötelességét megszegő rendőr közvetlenül nem is érintkezik egymással, a kapcsolattartás és az előny átadása közvetítő útján történik. A sorozatjellegű vesztegetési cselekményeknél gyakran előfordul, hogy a korrupciós tranzakciók rendszeresen ugyanazon szereplők között zajlanak (például egy civil személy mindig ugyanannál a rendőrnél csempész át lopott autót az államháztartáson), akik egymást jól ismerik, így a megbízhatósági vizsgálat hatékony alkalmazása szinte kizárt. Nehezen alkalmazhatók továbbá a megbízhatósági vizsgálatok kisebb városokban, falvakban, azaz kisebb közösségekben, ahol a mesterségesen kialakított élethelyzet gyanút kelthet az ellenőrzés alá vont személyekben. Figyelmet érdemel az a jogintézményre vonatkozó szabály, miszerint amennyiben a megbízhatósági vizsgálat során feltárt jogsértés alapján fegyelmi vagy szabálysértési felelősség merül fel, annak vizsgálatától el kell tekinteni, hiszen ilyen eljárás a vizsgálat alapján nem indítható. Ez a szabály mindenképpen támogatásra érdemes. Fontos garanciát jelent, hogy ha ilyen komoly felhatalmazást kap egy szerv a bűncselekményt elkövető sze-

mélyek felderítésére, akkor ezeket a lehetőségeket valóban ennek a célnak az érdekében használja. Ne legyen lehetőség egy csekélyebb súlyú szabálysértés vagy fegyelemsértés feltárása érdekében ilyen eszközöket alkalmazni, hiszen ez aránytalan lenne és rombolná a jogállami berendezkedést. A megbízhatósági vizsgálat lefolytatása során előfordulhat, hogy nem történik kapcsolatfelvétel. Ez azt jelenti, hogy hiába történt meg mesterségesen egy szituáció kialakítása, hiába követett el az erre felhatalmazott fedett nyomozó jogsértést, a rendőrrel még csak kapcsolatba sem került. Elemezve a statisztikai adatokat, amely szerint 2018-ban a kezdeményezett eljárások 29,3%-ában⁶ valósult meg a vizsgálat, felmerül a kérdés, hogy a megbízhatósági vizsgálatok lefolytatása során a tárgyalótiszt által elkövetett jogsértés igazolható-e a jogintézmény megalkotásának céljával. Véleményem szerint ezen az arányon változtatni kell, hiszen a büntetővizsgáló szerv tagjait a jogalkotó azért ruházza fel ilyen jogokkal, hogy eredményesen lépjenek fel a korrupciós tisztségviselőkkel szemben, amihez viszont elsőként nagyobb arányú kapcsolatfelvételre van szükség. Ugyanakkor ki kell emelni, hogy a korábbi évekhez képest már jelentős pozitív elmozdulás érzékelhető (2012-ben 19,5%, 2013-ban 20,4%, 2014-ben 22,4%, 2015-ben 21,4%, 2016-ban 28,8%, 2017-ben 29,3%).⁷ El kell gondolkozni azon, hogy a kapcsolatfelvétel nélkül zárult ügyek ilyen arányának milyen okai lehetnek. Előfordulhat, hogy a nem megfelelő tervezés vezet a kapcsolatfelvétel hiányához. Ezért is fontos a tervezés során az ellenőrzött szervezet intézkedési gyakorlatának minél alaposabb megismerése és ehhez igazodó végrehajtási terv elkészítése. Emellett a hibás végrehajtás is okozhatja azt, hogy a jogsértést elkövető tárgyalótiszt és a vizsgálat alá vont nem kerül kapcsolatba. Végezetül felmerül, hogy a büntetővizsgáló szerven kívüli ok, vagyis a vizsgált állomány inaktivitása vezet a kapcsolatfelvétel hiányához. Az első két esetben a vizsgálatot tervező, illetve végrehajtó személy odafigyelése, alaposabb szakismerete orvosolhatja a problémát. A harmadik esetben ennél sokkal nehezebb megoldást találni, ám meg kell jegyezni, hogy a rendőri munka során az inaktivitás talán sokkal jobban prognosztizálható, mint a korrupció. Ennek megszüntetésének eszközeként a következetes parancsnoki munka és vezetői ellenőrzés szolgál. A megbízhatósági vizsgálat csak ezt követően alkalmazható eredményesen. A jogintézmény hatékonyságának vizsgálata során – mindezekon túl – azt is figyelembe kell venni, hogy a célzott állomány tekintetében nemcsak realizálásra alkalmas, hanem nyilvánvalóan egyfajta prevenciót is szolgál. A jogintézmény preventív hatása megkérdőjelezhetetlen, hiszen a rendészeti szervek dolgozóinak tisztában vannak

---

6 Az NVSZ adatai alapján 2018-ban 1103 kezdeményezett eljárásból 323 valósult meg.

7 Az NVSZ adatai alapján.

a megbízhatósági vizsgálat jogintézményével, annak módszereivel, és ezáltal a lebukás veszélyeivel. A korrupciós cselekmények elkövetésére hajlamos rendészeti dolgozók óvatosabbak lettek a számukra idegen személyekkel szemben. Mindemellett elgondolkodtató, hogy a jogintézmény ténylegesen eredményezte-e a korrupció csökkenését, vagy csak a szervezettség és a nagyobb konspiráció felé terelte a hangsúlyt.

Megbízhatósági vizsgálatok a gyakorlatban

A megbízhatósági vizsgálatok értelmezése során előforduló vitákban a hatékonyság és az arányosság mellett morális kérdések is felmerülnek. A megbízhatósági vizsgálat hazai gyakorlatának bemutatására a Bírósági Határozatok Gyűjteményében (URL3) fellelhető anonimizált ítéletek jól felhasználhatók.

Megbízhatósági vizsgálat a közlekedésrendészeti szolgálati ágnál

A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsának 41 (I.) Kb.1077/2016/23. számú ítéletében két rendőrt talált bűnösnek, mindkettőjüket két rendbeli előnyért hivatali kötelességét megszegve elkövetett hivatali vesztegetés elfogadásának bűntettében [Btk. 294. § (1) és (3) bekezdés 1. tétel a) pont aa) alpont]. Az ítéletben foglaltak alapján a megbízhatósági vizsgálat alá vont két rendőr 2015-ben észlelte, hogy egy jármű – amelyet az NVSZ tárgyalótisztje vezetett – fényszóró nélkül közlekedett, így annak vezetőjét intézkedés alá vonták. A tárgyalótiszt a nem működő fényszóró miatt felelősségét, illetve a más tulajdonában lévő gépjármű jogos használatát alátámasztó okirat hiányát elismerte. A tárgyalótiszt a rendőrök felé érdeklődést mutatott az iránt, hogy van-e más megoldás, mint a szabálysértés miatti feljelentés, majd megjegyezte, hogy van nála 50 euró készpénz is. A rendőrök úgy döntöttek, hogy az 50 euró átadása esetén eltekintenek a további intézkedéstől. Ezt követően az egyik rendőr azt határozta meg a tárgyalótisztnek, hogy a pénzt hajtsa össze és úgy adja át részükre, aki ennek eleget is tett. Miután a rendőröket elfogták, az egyik rendőrtől 86.000 forintot foglaltak le az 50-es címletű eurón felül, a másik rendőr ruházatából 12.000 forint, míg szolgálati szekrényéből 78.000 forint került elő. Az NVSZ jelentése alapján az ügyészség megpróbálta felderíteni a rendőrök által az adott szolgálatban korábban vélhetően elkövetett korrupciós cselekményeket is, így az ügyben hat olyan gépjárművezetőt azonosítottak, akikkel szemben a rendőrök korábban intézkedtek. Az azonosított személyek közül öt az ügyben érdemi vallomást nem tett, illetve úgy nyilatkozott, hogy vagy nem voltak részesei rendőri intézkedésnek,

vagy ha voltak is, korrupciós cselekményben soha nem vettek részt. A nyomozó hatóságok a korrupciós cselekmények felderítésénél azonban nyilvánvalóan nehéz helyzetben voltak, hiszen senki sem kötelezhető, hogy önmagára nézve terhelő vallomást tegyen. Egy szlovák állampolgár esetében – aki megállni tilos jelzés hatálya alatti útszakaszon várakozott – azonban megállapítást nyert, hogy a rendőrök az intézkedés során pénzt kértek tőle. Ő azonban készpénzzel nem rendelkezett, így egy közeli ATM-hez kísérték, amiből 2.000 forintot vett fel és átadta a rendőröknek, akik a pénz átvételét követően a jogszerű intézkedés befejezésétől eltekintettek, a szlovák állampolgárral szemben semmilyen joghátrányt nem alkalmaztak, eljárást nem kezdeményeztek.

Az eset jól mutatja azt az élethelyzetet és jellemző elkövetési módot, amelynek megelőzésére, visszaszorítására a megbízhatósági vizsgálat legjobban alkalmazható. A megbízhatósági vizsgálat egyszeri kapcsolatba lépésen alapult, előzetes kapcsolatteremtésre és bizalomépítésre nem került sor. Az eset körülményei alapján a jogesetben szereplő rendőrökről alaposan feltételezhető, hogy szolgálatellátásuk során hasonló jellegű korrupciós cselekményeket rendszeresen, egymással együttműködve követtek el. A nyomozó hatóságok minden igyekezte ellenére azonban az üzletszerűséget bizonyítani nem lehetett. A látencia mértékét mi sem mutatja jobban, hogy a hat intézkedés alá vont személyből mindössze egy esetében volt bizonyítható korrupciós cselekmény. Azonban itt is meg kell jegyezni, hogy a szlovák állampolgárral szemben foganatosított rendőri intézkedést az NVSZ tárgyalótisztje már megfigyelte, továbbá az ATM kamerafelvételén az egyik rendőr és a szlovák állampolgár együtt látható. Szintén a látencia mértékét jellemzi a rendőröktől lefoglalt pénz mennyisége. A rendőrnél szolgálatban nem lehet több 10.000 forint készpénznél. A megbízhatósági ellenőrzés 3 óra 29 perccel a szolgálatuk megkezdését követően történt, azonban ez idő alatt is egy alkalommal rövid időre munkájukat megszakították és a kapitányságra vissza is mentek. A közterületen töltött rövid idő ellenére az egyik rendőrnél lévő pénzüsszeg 76.000 forinttal és a tárgyalótiszt által átadott 50 euróval meghaladja az engedélyezett összeget, a másik rendőr szekrényéből lefoglalt 78.000 forint eredete szintén kérdéses.

Szolgálati visszaélés és lopás felderítése a megbízhatósági vizsgálat során

A megbízhatósági vizsgálatok alkalmazásával nemcsak a korrupciós, hanem más bűncselekmények is felderíthetők. A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsának 42 (II.) Kb. 517/2015/10. számú ítéletében szolgálati visszaélés büntet-

tében [Btk. 444. § (1) bekezdés] és lopás vétségében [Btk. 370. § (1) bekezdés, (2) bekezdés a) pont] talált bűnösnek a bíróság egy bűnügyi helyszínelőt, akivel szemben 2014-ben megbízhatósági vizsgálatot rendeltek el. Ennek keretében az NVSZ munkatársai betöréses lopásos helyszínt rendeztek be, melynek keretében a helyszínen 91.269 forintot és 300 eurót helyeztek el, majd a bűncselekményt bejelentették. A helyszíni szemle lefolytatására a bűnügyi helyszínelői szolgálatban lévő rendőr ment ki egy társával. A helyszíni szemle során a rendőr észrevette az NVSZ munkatársai által előkészített csapdapénzt, s ekkor társát a szobából kiküldte. Fényképet nem készített, jegyzőkönyvben nem rögzítette a készpénz feltalálását, valamint arról társának nem szólt, előljárójának nem tett jelentést. A 300 eurót a nadrágja zsebébe tette. A helyszíni szemle végzetével a rendőrt és társát az NVSZ munkatársai az utcán ellenőrzés alá vonták, amelynek során előkerült az eltulajdonított pénz a vádlott ruházatából. A megbízhatósági vizsgálat szintén az egyszeri kapcsolatba lépésen alapult, előzetes kapcsolatteremtésre és bizalomépítésre nem került sor.

Magyar rendőr felelősségének megállapítása külföldi állam megbízhatósági vizsgálata során

A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsának 41(I.) Kb.352/2016/5. számú ítéletében arra is találunk példát, amikor külföldi állam (Románia) Korrupció Ellenes Főigazgatósága (DGA) által végrehajtott megbízhatósági vizsgálat alapján ítélték el egy magyar rendőrt. Az ítélet háttérének értelmezéséhez fontos tudni, hogy Magyarország és Románia között nemzetközi szerződés⁸ alapján egyes határátkelőhelyeken külföldi állam területén is ellátnak szolgálatot a magyar rendőrök a szomszédos ország tisztségviselőivel közösen. A vizsgált esetben a külföldi hatóságok fedett nyomozói jelentkeztek kilépésre az egyik határátkelőhelyen, ahol a Magyarországról kilépő személyek és járművek ellenőrzése a szomszéd állam területén történt. Az ellenőrzéskor egyikőjük lejárt személyi igazolványt adott át. Az útiokmányok ellenőrzését – a szabályoknak megfelelően – a magyar rendőr kezdte meg, és ennek során észlelte a jogsértést. A járművet és utasait félre állította és közölte a szabálysértés tényét az utasokkal, és azt is, hogy majd vissza kell menniük a nagykövetségre. A szabálysértést azonban nem szankcionálta, az utasokat nem fordította vissza, hanem csak várakoztatta őket. Kis idő múlva az egyik fedett nyomozó a jármű forgalmi engedélyébe 40 euro készpénzt helyezett el és átadta a magyar ren-

---

8 A közúti és a vasúti határforgalom ellenőrzéséről szóló 2005. évi CIV. törvény.

dőrnek, majd visszasétált a járművéhez. A magyar rendőr ezt követően a személyi igazolványt és a forgalmi engedélyt, a 40 euro nélkül átadta a szomszéd állam tisztviselőjének, ezáltal végrehajtotta a személy kiléptetését, mindenféle intézkedés foganatosítása nélkül. Ezután az előzetesen értesített magyar hatóságok ruházatátvizsgálást hajtottak végre a rendőrnél, aki ennek során az előzetesen rögzített számú bankjegyeket előadta. A bíróság elutasította a védelem felvetését, hogy a külföldi hatóságok általi megbízhatósági vizsgálatot ne lehetne törvényes bizonyítékként felhasználni. Az elutasítás indokai között szerepelt, hogy a külföldi hatóságok előzetesen tájékoztatták a megbízhatósági vizsgálat végrehajtásáról a magyar hatóságokat, továbbá az is, hogy a külföldi hatóságok a magyar jogszabályoknak megfelelő módon folytatták le és rögzítették a megbízhatósági vizsgálatot. A jogeset jó példa arra, hogy a nemzetközi együttműködés hatékony alkalmazásával törvényesen áthidalható az a probléma, hogy a korrupció ellen fellépő hatóságok illetékességi területe csak a saját államuk területére terjed ki.

Veszély vállalása kontra büntetőjogi felelősség megállapítása

Az eddig taglalt jogesetek aránylag egyszerű megítélésűek, nyilvánvaló, hogy a megbízhatósági vizsgálat során a tárgyalótisztek által elkövetett jogsértések lényegesen kisebb súlyúak, mint a vizsgálat során feltárt bűncselekmények. Az is jól látható, hogy a fedett nyomozóknak minden különösebb ráhatás és előzetes kapcsolatépítés nélkül (elegendő volt a készpénz átadása vagy ott felejtése) sikerült elérni, hogy a rendőr hivatali kötelezettségét ne teljesítse. A bírósági ítéletek között természetesen található olyan is, amelyek során a megbízhatósági vizsgálat végrehajtásának módja már viták tárgyát képezheti. A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 43 (III.) Kb.645/2016/24 előnyért, hivatali kötelezettségét megszegve elkövetett hivatali vesztegetés elfogadása büntetőjogi [Btk. 294. § (1) – (3) bekezdés a) pont aa) alpont] bűnösnek találta azt a rendőrt, aki nem intézkedett az autópálya leállósávon szabálytalanul megálló vontatóból és vontatmányból álló járműszerelvény vezetőjével szemben. A járműszerelvényt az NVSZ fedett nyomozója vezette, aki a rendőri intézkedés során 10.000 forint készpénzt adott át az intézkedő rendőrnek, amit ő elfogadott. Az ítélet alapján egyértelmű, hogy a rendőr hivatali kötelezettségét megszegte, és az is, hogy ezért pénzt fogadott el. A kialakított élethelyzet körülményei azonban már vitathatók, hiszen az autópálya leállósávján, különösen lehajtó előtt, egy vontatóból és vontatmányból álló járműszerelvényvel várakozni nemcsak az intézkedésben és megbízhatósági vizsgálatban résztvevő rendőrökre, hanem

mindenki életére, testi épségére veszélyes, aki az adott útszakaszon közlekedett a megbízhatósági vizsgálat ideje alatt. Bárki veszélyeztetése a megbízhatósági vizsgálat érdekében már önmagában is vitathatóvá teszi annak végrehajtási módját. Emellett ki kell térni arra is, hogy a vizsgálat mindössze arra irányult, hogy egy olyan, önmagában csekély súlyú szabálysértés esetén teljesít-e a rendőr a hivatali kötelezettségét, ami akár egy figyelmeztetéssel is zárulhat. Így különösen elgondolkodtató, hogy a vállalt vagy okozott veszély arányban van-e a megelőzni kívánt cselekmény súlyával.

Megbízhatósági vizsgálat törvényességének vizsgálata bírói szakban

A megbízhatósági vizsgálat törvényességének vizsgálata a büntetőeljárás bírói szakaszában is előtérbe kerül, így annak törvénytelenége esetén a korrupciós bűncselekménnyel gyanúsítható rendőr felelősségre vonása is elmaradhat, mint ahogy arra a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsának 41(I.) Kb.965/2016/12. számú ítélete is rámutat. Ebben az ügyben az érintett rendőrt az ügyészség hivatali vesztegetés elfogadásának büntetével [Btk. 294. § (1) bekezdés] vádolta, mivel megbízhatósági ellenőrzés során – a vád szerint – ígéretet tett arra, hogy a körözési nyilvántartási rendszerben ellenőrzi, hogy egy személy ellen van-e folyamatban körözés, majd a megszerzett információt kiadja. Hivatalos személyként a működési körébe tartozó, de indokolatlan adatlekérésért cserébe a tárgyalótiszt által átadott 160.000 forintot el is fogadta. Az ügy iratai alapján megállapítható, hogy az érintett rendőrt 2016. március 15-e és március 31-e között megbízhatósági ellenőrzés alá vonták, melynek során az NVSZ munkatársai a vádlottnak felajánlott üzleti, munkahelyi lehetőséggel kívánták annak bizalmába férközni. Ennek során a vizsgálat bűncselekményt nem tárt fel. Az erről szóló tájékoztatást azonban az érintett a jogszabályban előírt határidőn belül nem kapta meg. A bíróság nem vizsgálta, hogy a tájékoztatás elmulasztásáért az NVSZ munkatársait vagy az állományilletékes parancsnokot terheli-e a felelősség. Az NVSZ 2016. április 13. és április 27. között újabb megbízhatósági vizsgálatot hajtott végre ugyanazzal a rendőrrel szemben. E vizsgálatban ugyanazok a tárgyalótisztek vettek részt. A vizsgálati anyagok alapján a rendőr a korábbi üzleti megbeszélés folytatására számított. Ehhez képest a tárgyalótiszt egy új dologgal hozakodott elő, amely a körözési nyilvántartásban való lekérdezésre vonatkozott. Az engedélyezett végrehajtási terv alapján a vizsgálat alá vont rendőrnek kellett volna előhozakodni azzal, hogy a lekérdezés pénzbe fog kerülni. Ezzel szemben a

rendőr elzárkózott a lekérdezéstől, semmiféle pénzt vagy előleget nem kért, ellenben a tárgyalótiszt lebegtetett meg sok húszezrest a vádlott előtt. Ezt követően, amikor a vizsgálat alá vont személy még mindig bizonytalankodott, a kínált pénzt még újabb húszezrekkel gyarapította. A vádlott a pénzt átvette, és nem is adta vissza akkor sem, amikor arra módja és lehetősége lett volna. A bíróság elfogadhatatlannak találta, hogy a védelmi tiszt a végrehajtási tervben engedélyezett magatartástól jelentősen eltért, és különösen elfogadhatatlannak tartotta azt, hogy a vádlottat a korábbi megbízhatósági vizsgálatról időben nyilvánvalóan azért nem értesítették, hogy a jól felépítettnek vélt üzleti terv ne vesszen kárba, mivel az újabb megbízhatósági vizsgálatot egyébként ugyanazok a hatósági tagok végezték, akik a korábbi is végrehajtották. Mindezek a megbízhatósági vizsgálat törvénytelenységét vonták maguk után, így a bíróság az ennek során beszerezett bizonyítékokat nem vette figyelembe, a vádlottat felmentette.

Meddig mehet el a tárgyalótiszt, avagy a cél szentesíti-e az eszközt?

A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa a 41 (I.) Kb.277/2017/9. számú ítéletében szintén felmentette azt a rendőrt, aki ellen az ügyészség hivatali vesztegetés elfogadásának büntette [Btk. 294.§ (1) bekezdés] miatt emelt vádat. A vád szerint a megbízhatósági vizsgálat során a tárgyalótiszt azt kérte a rendőrtől, hogy adatokat kérjen le hivatásos szolgálatával összefüggésben hozzáférhető nyilvántartó rendszerekből. A tárgyalótiszt a rendőrnek a segítségéért 50.000 forint vesztegetési pénzt ajánlott fel. A rendőr a tárgyalótiszt ajánlatát elfogadta, tőle a pénzt átvette. Ezt követően a rendőr visszaült a szolgálati gépjárművébe és folytatta szolgálatát. Az adatellenőrzésre azért nem került sor, mert a rendőrt az NVSZ munkatársai intézkedés alá vonták, a vesztegetési előnyként átadott készpénzt tőle lefoglalták. A nyomozati anyagokból kiderül, hogy a megbízhatósági vizsgálat során az első kapcsolatfelvételen 2016. július 30-án 22:00 órakor került sor, ekkor még csak bizalomépítés zajlott. A terv alapján az NVSZ női tárgyalótisztje kátyúba behajtás miatt ment oda a rendőrhöz. A bizalomépítés olyan sikerrel járt, hogy a rendőr a hölgy autóján a kereket is kicserélte, sőt megadta saját mobilszámát és újabb találkozót beszéltek meg, hogy a rendőr átadja az igazolást annak érdekében, hogy kártérítésért tudjon a hölgy fordulni az önkormányzathoz. A beszélgetés során a tárgyalótiszt kitért arra, hogy ingatlankereskedéssel foglalkozik és az eladó, jó állapotú, drágább házakat keresi. Volt erre a feladatra egy üzletkötője is, aki azonban lelépett,

ezért most a tárgyalótiszt járja az utcákat, de a kerületet nem igazán ismeri. A következő kapcsolatfelvétel másnap történt, amikor a rendőr átadta az igazolást, majd szolgálatban, szolgálati gépjárművel mintegy 35 percen keresztül mutogatta a környék ingatlanait a tárgyalótisztnek. A harmadik és egyben utolsó találkozó 2016. augusztus 3-án történt, amikor megtörtént a pénz átadása is. A beszerzett adatok alapján nem lehetett megállapítani, hogy a hivatásos szolgálatával összefüggésben hozzáférhető nyilvántartó rendszerekben való leellenőrzés végett vette át a rendőr, vagy csak azért, hogy mintegy másodállás-ként ingatlanokat közvetítsen, és éjszakai szolgálatai során maga járjon utána az ingatlanoknak. Az ítéletben foglaltak alapján egyértelmű, hogy a jól fizető másodállás reményén túl a találkozások során a rendőrben erős vonzalom alakult ki a tárgyalótiszt irányában. A tárgyalótiszt a kapcsolatfelvétel során több alkalommal használja az édes vagy kifejezést, amiből arra lehet következtetni, hogy az élethelyzet kialakításánál fontos szerepet játszott, hogy a rendőr egy bajba jutott nővel szemben hogyan intézkedik. Ezzel kapcsolatban az eljáró bíró az alábbi megjegyzést teszi: „... a hatósági beavatkozás még megbízhatósági vizsgálat esetén sem mehet át a direkt, aktív bűncselekményre való felbújtásra, esetleg olyan eszközökkel, amelyek alkalmasak lehetnek a vizsgálat alá vont személy testi vonzódásának manipulálására is.” Nyilvánvaló, hogy egy hivatalos személyt nemcsak pénzzel, hanem más módon is, például testi vonzódását vagy egyéb gyengeségét kihasználva, de akár fenyegetéssel is befolyásolni lehet. Az is egyértelmű, hogy ezekben az esetekben is elvárt, hogy a hivatalos személy befolyásolástól mentesen lássa el feladatát. Az azonban már jogi és morális kérdéseket is felvet, hogy ezekre a gyengeségekre lehet-e alapozni egy megbízhatósági vizsgálat során kialakított élethelyzetet. Külön érdekessége ennek az ítéletnek, hogy a megbízhatósági vizsgálat során több olyan bűncselekmény gyanúja is felmerült, amiben az ügyészség nem tett feljelentést, így a vádhoz kötöttség elve⁹ miatt ítélet sem született. Az első ilyen bűncselekmény a második kapcsolatfelvétel alkalmával történt, amikor a rendőr szolgálati gépjárművel, szolgálati ideje alatt a tárgyalótisztnek mutatta a környék ingatlanjait. A második eset pedig, amikor a rendőr – a védekezése szerint – arra vállalkozott, hogy majd éjszakai szolgálat során másodállás-ként ellenőrzi az ingatlanokat. A cselekmények megítélésem szerint kimeríthetik a Btk. 438. §-ban foglalt kötelességszegés szolgálatban, illetve a hűtlen kezelés bűncselekmény törvényi tényállását. Az officialitás elve¹⁰ nem érvényesült, ilyen bűncselekmények miatt nem rendeltek el büntetőeljárást.

---

9 A büntetőeljárásról szóló 2017. évi CX. törvény (Be.) 4. § (2)

10 Be. 4. § (1)

Összegzés

Egyértelműen megállapítható, hogy egy eredményes megbízhatósági vizsgálat megtervezéséhez, végrehajtásához az adott szolgálati ághoz, beosztáshoz kapcsolódó munkafolyamatok, feladatok, korrupciós kockázatok ismerete elengedhetetlen. Emellett mindig szem előtt kell tartani, hogy csak a jogszabályokban foglaltak maradéktalan betartásával lehet a kívánt célt elérni, a korrupciós rendőrköt felderíteni, felelősségre vonni. Mérlegelni kell, hogy az eredmény elérése érdekében milyen kockázatok vállalása engedhető meg a tárgyalótiszteket illetően, és az állampolgárokat érintő veszélyhelyzetek kialakítása megengedhető-e. Bár a jogintézményhez kapcsolódó szabályozás a tárgyalótiszt részére komoly felhatalmazást ad, a vizsgálat alá vont érzelmeinek manipulálása, direkt aktív bűncselekményre való felbujtása megengedhetetlen. A gyakorlati tapasztalatok és a bírósági ítéletek elemzése alapján összességében megállapítható, hogy a megbízhatósági vizsgálat jogintézménye a rendészeti korrupció megelőzése, a kisstílusú korrupciós cselekményeket elkövetők felderítése tekintetében betölti szerepét. Nyilvánvaló, hogy ezek a cselekmények is igen veszélyesek a társadalomra, hiszen a rendészeti szervekbe, és ezáltal az állam törvényes működésébe vetett bizalmat rombolják. Elgondolkodtató Pellegrini álláspontja, aki a kisstílusú korrupciót túlélési korrupciónak nevezi, ahol a kisösszegű kenőpénzek extra bevételi forrásnak is tekinthetők az alacsony keresetűek kompenzálására (Pellegrini, 2011, 41.). Joggal feltételezhető, hogy a jogalkotó szándéka a jogintézmény megalkotásával nem kizárólag ezeknek a cselekményeknek az üldözésére terjedt ki, hanem a szervezeten, jelentősebb vagyongyarapodást eredményező ügyekre is. A korrupciós cselekményeket szervezeten végrehajtókkal szemben azonban igazán hatékony eszközzé alapvetően nem válhat, tekintettel arra, hogy a rendelkezésre álló legfeljebb 30 napos¹¹ időkeret nem ad lehetőséget az ilyen jellegű elkövetőkkel történő bizalmi viszony kialakítására. A megbízhatósági vizsgálatokat sokszor olyan személyekkel szemben hajtják végre, akik esetében az életvitelükből, vagy bizonyíthatatlannak tűnő információkból arra lehet következtetni, hogy szolgálatukkal összefüggésben rendszeresen korrupciós cselekményeket követnek el. A megbízhatósági vizsgálatok jó eszközként szolgálhatnak arra, hogy ezeknek a személyeknek az integritása vizsgálat alá essen, és amennyiben a vizsgálat bűncselekményt tár fel, a korrupciós tisztviselő felelősségre vonásra kerüljön. Ezekben az esetekben szolgálati viszony is megszüntetésre kerülhet, ami egy megtisztulási folyamat eredményez. Nem szabad azonban elfeledkezni arról sem, hogy ezekben az

---

11 Rtv. 7/A. § (6).

esetekben csak egy kreált bűncselekménnyel kapcsolatban születik elmarasztalás, a korábbi (nagy valószínűséggel) ténylegesen elkövetett valós korrupciós cselekménnyel kapcsolatban büntetőjogi felelősségre vonás nem történik meg, sőt az aktív vesztegetői oldalt még csak meg sem ismerjük. A megbízhatósági vizsgálat ugyan egy jól alkalmazható eszköz a korrupció visszaszorítására, az állomány tagjai integritásának vizsgálatára, azonban továbbra is elsődleges marad a korrupciós bűncselekmények eredményes felderítése, vizsgálata, az állam büntetőhatalmának érvényesítése. A korrupció elleni hatékony fellépéshez valamennyi represszív és integritás alapú eszköz alkalmazása, egyensúlyának megtalálása kiemelt jelentőséggel bír.

Felhasznált irodalom

- Balla L. (2007): *Adalékok a titkos információgyűjtés, valamint a titkos adatszerzés kriminalisztikai és eljárási problémáihoz*. Debrecen: Debreceni Ítéltábla
- Finszter G. (2011): *A korrupció nyomozása*. Belügyi Szemle, 11, 75.
- Hautzinger Z (2019): *Gondolatok a kriminalisztikaelméleti rendszeréről*. JURA, 1, 84–93.
- Inzelt É. – Kerezi K. – Lévy M. (2014): *Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében*. Budapest: ELTE ÁJK
- Mészáros B. (2011): *A Fővárosi Ítéltábla határozata a kábítószerrel visszaélésre való hatósági felbujtásról*. Jogesetek Magyarázata, 2, 28-34.
- Nánási G (2013): *Gondolatok a megbízhatósági vizsgálatról és a fedett nyomozóról*. Arsoni, 1, 54.
- Pellegrini, L. (2011): *Corruption, Development and the Environment*. New York: Springer Kiadó. DOI: 10.1007/978-94-007-0599-9
- Polt P. (2015): *A legfőbb ügyész előadása*. Integritás és anti-korrupciós együttműködés – A Korrupcióellenes Világnap alkalmából megrendezett ötödik ülés az állami szervezetek a korrupció elleni küzdelemben való együttműködésről szóló 2011. évi Közös Nyilatkozat eredményeiről. Budapest: Belügyminisztérium
- Szabó Zs. T. (2017): *A korrupciós bűncselekmények egyes anyagi jogi kérdései*. Jogi Tanulmányok, 206.
- Van de Bunt, H. – Nelen, H. (2012): *Corruption in various shapes and sizes – some criminological reflections*, International Law and Fight Against Corruption, 14.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Vesztegetés miatt felfüggesztett börtönbüntetést kapott két rendőr*. <https://szon.hu/magyarorszag/vesztegetes-miatt-felfuggesztett-bortonbunteszt-kapott-ket-rendor-3084343/>

URL2: *Bírósági határozatok gyűjteménye*. <https://birosag.hu/birosagi-hatarozatok-gyujtemenye>

Felhasznált jogszabályok

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (Rtv.)

2005. évi CIV. törvény a Magyar Köztársaság és Románia között a közúti és a vasúti határforgalom ellenőrzéséről szóló, Bukarestben, 2004. április 27-én aláírt Egyezmény kihirdetéséről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)

2017. évi CX. törvény a büntetőeljárásról (Be.)

293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról

Ambrusz Alíz – Marosi Zita

Kapcsolat az alkohol és a kocsmai erőszakos bűnözés között

**The relationship between alcohol
and a violent crime in a pub**

Absztrakt

Pszichológiai értelemben az alkohol fogyasztás és az erőszakos viselkedés közötti ok-okozati kapcsolat tekintetében megoszlanak a vélemények (Bácskai, 2006). A kutatások szerint az alkoholfogyasztás növeli a bűnelkövetés kockázatát, és igen erős a kapcsolat az alkoholfogyasztás és az erőszakos bűncselekmények között. A jelen kutatás során felvetett kérdés viszont az, hogy milyen mértékben okozza az alkohol az erőszakos bűncselekmény elkövetését, és hogy milyen mechanizmusok játszanak szerepet az alkohol és az erőszakos viselkedés összefüggéseiben (Lévay, 2006).

Kulcsszavak: alkohol, agresszió, erőszakos bűncselekmény

Abstract

From a psychological point of view, there are different theories about the connection of alcohol consumption and violent behaviour (Bácskai, 2006). According to the researches in the topic, alcohol consumption increases the risk of crime and there is a very strong connection between alcohol consumption and violent crime. The question is, to which extent could be the role of alcohol in committing crime in a violent way and what mechanisms can be defined in the context of alcohol and violent behaviour (Lévay, 2006).

Keywords: alcohol, aggression, violent crime

Bevezetés

Az igazságügyi pszichológia területén többször elhangzó kérdés, hogy az alkohol milyen összefüggésben áll egy elkövetett erőszakos cselekedettel. A bíróság a szakértő feladatává teszi, hogy megállapítsa a vádlott személyiség szerkezetét, általános jellemzőit, s térképezze fel azt, hogy személyiség szerkezetében az agresszivitásnak mennyire van szerepe, találhatók-e konfabulációra utaló jelek. Tanulmányunkban egy valós tényeken alapuló, de kitalált történet köntösébe burkolt eset kapcsán szeretnénk bemutatni, hogy milyen tényezők játszanak szerepet egy kocsmában történt verekedés során, illetve rövid kitekintést adunk a magyar és a külföldi jogrendre. Az alkoholos állapotban elkövetett bűncselekmény szélesebb nézőpontból nézve a különböző országokban más-más megítélés alá esik (Lévay, 2006), hiszen létezik olyan ország, ahol az ittas állapot a bűncselekmény esetében elfogadható enyhítő körülmény.

Alkoholfogyasztás

A WHO (Egészségügyi Világszervezet) szerint *„Alkoholistának tekinthetők azok az erősen ivók, akiknél a szerfogyasztása olyan mértéket ér el, hogy az már észlelhető szellemi zavarral, károsodással, testi és szellemi egészségromlással, az interperszonális viszonyok romlásával jár, és károsítja az ivók társadalmi és anyagi helyzetét. Alkoholistáknak tekinthetők mindazok, akiken a jelenségek kezdeti tünetei már mutatkoznak.”* (Füredi, 2001) A Betegségek Nemzetközi Osztályozása (BNO) szerint az alkoholfüggőség viselkedési, kognitív és élettani tünetek ismételt használatához köthető együttese. A következők jellemzik: erős vágy a használatra, a használat kontrollálásának nehézsége, a káros következmények ellenére az aethilizálás folytatása, az alkohol előnyben részesítése más aktivitásokkal szemben, valamint hiányérzet, megnövekedett tolerancia, néha fizikai megvonási tünetek (BNO, 2004). A krónikus alkoholfogyasztás a személyiség minden összetevőjét érintő károsodást okoz. A keresztmetszeti kép igen változatos lehet, de feltűnő az agresszív magatartás, a hangulati hullámzás, az érzelmek felszínesebbé válása, az etikai érzelmek csökkenése (Füredi, 2001). Alkoholfogyasztás azonban nemcsak függőségben fordul elő. A káros szerhasználat (abúzus) olyan egészségkárosodást okozó mód, amely lehet fizikai vagy mentális (például a nagy mennyiségű alkohol fogyasztását követő depressziós időszakok) (BNO, 2004). Kockázatos alkoholfogyasztásról pedig akkor beszélünk, ha az alkoholabúzus vagy az alkoholfüggőség kritériumai még nem teljesülnek, de az alkoholívással összefüggő ártalmak kialakulásának kockázata

fenn áll. Az elfogyasztott alkoholmennyiség összefüggésben áll az ártalmak bekövetkezésének kockázatával, vagyis minél magasabb az alkoholfogyasztás, annál magasabb a kockázat veszélye. Az, hogy az alkohol milyen hatást vált ki az egyénből, több összetevő függvénye. Függ az elfogyasztott ital mennyiségétől, és hogy az illető milyen gyakorisággal fogyaszt alkoholt (Deres, 2007). A kisebb adagú alkoholtól is nő az arousal¹-szint, és az ittas egyén úgy érzi, hogy energiája fokozódik, jellemző a felszabadultság, a pszichomotoros izgatottság, a gesztikulálás, a teljesítőképeség túlértékelése, a felelősségérzet csökkenése, morális és etikai szabályok áthágása, a felettes én alkoholban oldódik (Tulassey, 2011). Az alkohol élettani hatásai miatt az ember egyre bátrabbá válik, nehezedik a magatartás kontroll alatt tartása, s így indulatait gyakran közvetlenül éli ki. Agressziójának kialakulása során régi, negatív emlékképek lephetik meg az egyébként is felborult érzelmű egyént (Tibay, 2005).

„Az alkoholos befolyásoltság kezdetén – különösen az enyhe fokúban – bár a teljesítőképeség csökkenése objektíve kimutatható, az egyénnek ezzel ellentétesen az az érzése, hogy képességei fokozódtak. A gátlások csökkenése miatt kétségtelenül fokozódik az indíték, euphoriás színezetű, emelkedő hangulattal, gyakran ingerlékenységgel, szélsőséges érzelmi hullámmal. A közepes, majd a súlyos fokú ittaság felé haladva, a kialakult izgalmi (excitációs) stádiumban az itéletalkotás felületesebb, a kritikai képesség csökken, a mozgások könnyedek, a mimika, a gesztusok élénkebbek. Az erek kitérnek, a szem csillogó, a pulzus szaporább, a légzés gyorsult, a veritékezés és a vizeletkiválasztás fokozott. Ilyenkor már túlméretezett indulati reakciók is előfordulhatnak, ezért ez a szakasz hajlamosít legjobban agresszív cselekmények elkövetésére. A szokványos részegség tüneti képe nemcsak az egyéni tűrőképesség miatt mutathat változatosságot, hanem az egyéni diszpozíciók miatt is, amennyiben a fellazuló gátlások mögül olyan rejtett személyiségi vonások kerülhetnek felszínre, mint a nagyizálás, dicsekvés, kötekedés, impulzivitás, vádaskodás, sőt agresszivitás.” (Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 15. számú módszertani levél.)

Agresszió

Az agresszió olyan viselkedést értünk, amely szándékosan sért egy másik embert (fizikailag vagy verbálisan), vagy rombol tárgyakat (Atkinson, 1997). Az agresszió hátterében a különböző elméleti megközelítések különböző okokra hívják fel a figyelmet. A pszichoanalitikus elméletek szerint – a veleszületett

---

1 A szervezet általános izgalmi és éberségi állapota.

reakciókhoz hasonlóan –, ha az ösztönök kifejeződését gátolják, agresszív drive keletkezik (Atkinson, 1997). Az agressziót, mint energetikai tényezőt határozzák meg, ami számos módon megjelenhet. Kifejezést nyerhet önállóan, romboló viselkedésben, de megjelenhet közvetetten, szublimált formában is (például egy sebész műtéteiben) (Pervin, 1978). A későbbi elméletalkotók a frusztráció-agresszió hipotézist tovább szélesítették: „*Agresszív drive keletkezik bármilyen cél elérésének akadályozásában, mely arra ösztönzi az egyént, hogy megsértse, vagy megsebezze a frusztrációt okozó tárgyat.*” (Atkinson, 1997) Az etológiai elmélet szerint az agresszió az ösztönhöz hasonlóan az emberi lényből spontán módon fakad. Lorenz szerint a szervezet biológiai működésében gyökerezik, és túlélési értéke van. A fajon belüli agresszió funkciója hármas:

- 1.) a faj tagjai territóriumok között szóródnak szét, eltávolodnak egymástól
- 2.) a riválisok harca a jobb férfi kiválasztásához vezet
- 3.) társas rangsort eredményez a csoporton belül.

A tanuláselmélet szerint – amelynek legismertebb képviselője e tárgykörben Bandura – az agresszív viselkedési formák tanulás útján sajátítódnak el, illetve maradnak fent. Mások viselkedésének megfigyelésén keresztül (modellálás), illetve a saját agresszív viselkedések megerősítése útján (Pervin, 1978). A szociálpszichológia megkülönböztet instrumentális és érzelmi agressziót. Az instrumentális agresszió során az agresszió, mint eszköz valaminek az elérésére irányul. A költségek és jutalmak számbavétele után az agresszió kifizetődőnek tűnik (például retikül rabló). Az érzelmi agressziót nem a jutalom-vesztés költségelmélete motiválja. Akiket a vak düh hajt, úgy tűnik immunisak a büntetésre. Az érzelmi agresszió válasz a provokációra. A provokáció észlelése itt kritikus pont, több tényező is befolyásolhatja: az ártó szándék észlelése, a kontrollálhatóság észlelése, illetve személyiségbeli különbségek. Tehát az, hogy egy egyén egy cselekedetet milyen mértékben, vagy egyáltalán provokációnak észlel-e, nagy eltéréseket mutat (Smith, 2004).

Berkowitz szerint az agressziót bármilyen negatív érzés kiválthatja. Egész sok negatív érzelmet kiváltó körülmény lehetséges, ilyenek például a kellemetlen hőség, fájdalmas hideg, bántó zajok, tömeg, de még a rossz szagok is. Zillmann izgalom-átvitel elmélete szerint a magas izgalmi szint és provokáció által keltett düh kombinációja megnöveli az agresszív megnyilvánulás valószínűségét (Smith, 2004). Az agresszió kifejeződését nagyban befolyásolja az egyént körülvevő normarendszer, azonban a normát a szubkultúra határozza meg. Egyes szubkultúrákban az agresszió alkalmazása nem rosszallást, hanem helyeslést vált ki a csoport tagjaiból, ami az agresszor számára pozitív megerősítést jelent.

Értékrendjében az erőszakos problémamegoldás pozitív értéként szerepel (Boros, 2002). Gonda azt írja, hogy *„az agresszió tulajdonképpen a viselkedéses gátlás hiánya, mely igencsak összetett folyamat, hiszen az agresszív viselkedés kialakulásában és lezajlásában a környezeti, szociális és kulturális tényezők mellett a szervezet homeosztatisz állapot egyaránt szerepet játszik”*. (Gonda, 2003.) A szakirodalom megkülönböztet még állapot- és vonásagressziót. A vonásagresszió a személyiségstruktúra része, a hétköznapi helyzetekre indokolatlanul agresszívebben reagál. Az állapotagresszió pedig a helyzetekből vezethető le, nem kóros, egészséges viszonyulás (Tringer, 2010).

Az esemény

Történetünk helyszíne egy kisváros, ahol szombat este 20 órakor a Cimborá nevű kocsmában az 56 éves K. József előzetes szótáváltást követően egy alkalommal ököllel, majd a pultról levett sörösüveggel megütötte P. Gézát. Az ütés következtében a sörösüveg a sértett fején szét tört, és a törött üveg megvágta a sértett nyakát, amelynek következtében életveszélyes sérülése keletkezett. A vádlott már korábban is a sörözőben tartózkodott, ahol folyamatosan alkoholt fogyasztott, de a cselekményt követően a helyszínről ismeretlen helyre távozott. Figyelemmel a bántalmazáshoz használt eszközre és a bántalmazott testtájékára, a vádlott eshetőleges szándéka nyolc napon túl gyógyuló sérülés okozására irányult. A vádlott, személy elleni erőszakos magatartása alkalmas volt arra, hogy a szórakozóhelyen tartózkodókban riadalmat és megbotránkozást keltsen.

Az alkohol és az agresszió összefüggései

Az alkohol és a bűnözés tekintetében a bűncselekmények három nagy csoportját különböztethetjük meg:

- 1.) alkohol által kiváltott, vagy legalábbis ittas állapotban elkövetett erőszakos bűncselekmények;
- 2.) ittas állapotban elkövetett közlekedési bűncselekmények;
- 3.) azok a bűncselekmények, amikor az alkohol eszközként szolgál a bűncselekmény elkövetéséhez (például randi erőszak).

Alapvetően az erőszakos tettek nagy részében szerepet játszik az alkoholfogyasztás. Kaufmann és munkatársai azt találták, hogy a férfiak 22, a nők 10

százaléka ivott a legutóbbi és legsúlyosabb erőszakos cselekedetét megelőzően (Gerevich, 2006). Shepherd és Brickley kutatása alapján városi környezetben a legtovább nyitva tartó kocsmák, italboltok közelében fordul elő a legtöbb erőszak, általában hasonló korú férfiak között, leginkább a zárást megelőző pár órában. De ezen típusú erőszakot más tényezők is befolyásolhatják, például az, hogy nagy számú férfi gyűlik össze egy helyen. A szociálpszichológia szerint a fiatal férfiak kocsmái erőszakos viselkedése a maszkulinitás kifejezése, a férfiasságba való beletanulás. Itt nem a győzelem a fontos, hanem az, hogy bármilyen kihívásra válaszoljanak. Tomsen szerint tehát nem az alkoholfogyasztás váltja ki az erőszakos viselkedést, hanem a társadalmi kontextus, amelyben az alkoholfogyasztás történik (Lévay, 2006).

Taylor kísérlete alapján az alkohol olyan férfiaknál emelte az agressziós szintet, ahol a célorientált viselkedés önszabályozásában résztvevő kognitív struktúrák szerveződési rendje alacsonyabb (Gerevich, 2006). Az alkohol hatására csökken az alapos információfeldolgozás képessége, és párhuzamosan csökken az agressziót csökkentő tényezők észlelése is. Azon tényezőké, mint például a lehetséges költségek és veszélyek, a társas normák, az áldozat fájdalomjelei (Smith, 2004).

A férfiak közötti agresszióra vonatkozó magyarázatok közül kiemelkedő, hogy

- a) az alkoholfogyasztó hajlamos túlbecsülni saját erejét, és kevésbé képes nem agresszív megoldásokat találni a provokáció kezelésére;
- b) az alkohol figyelemre gyakorolt hatásának következtében a személy hajlamos kizárólag csak a jelenre koncentrálni;
- c) egyes férfiak túlzott jelentőséget tulajdonítanak saját személyes hatalmuknak.

A kocsmái agresszió további kiváltó okai lehetnek a provokáció, a harmadik személyek viselkedése, a tömeg, a kellemetlen, irritáló, füstös környezet, és permisszív társadalmi kontextus (Lévay, 2006). Látszólag a fentieknek ellentmondó elméletek is vannak. Az alkoholfogyasztás azért növeli az agressziót, mert a szociális tanulás és a kulturális hatások eredményeként elvárják ezt a hatást. A kognitív struktúrák ugyanis a megfigyeléses tanulásból, egyéni tapasztalatokból és a szocializációból alakulnak ki. Ezen elméletet támasztják alá azok a kísérletek, amely során az alany úgy tudja, alkoholt fogyasztott, bár valójában placebo hatása alatt állt. Az alanyok ilyen kísérleti helyzetben is hajlamosabban voltak erőszakosan viselkedni. Az agresszió és az alkohol összefüggéséről alkotott hiedelem az erőszakos viselkedés kulturális elfogadásának mértékére is utal. E tengely két pólusán helyezkednek el azok a hiedelmek, amelyek az

egyént felelőssé teszik az alkoholívás következtében tanúsított agresszív viselkedéséért, illetve amelyek az alkohol hatását mentséggként értelmezve enyhítik a cselekedet megítélésének szigorát (Bácskai, 2006). Mary McMurran több pontban foglalja össze az alkohollal kapcsolatos erőszak rizikófaktórait: családi előtörténet, hiszen a biogenetikai és szocializációs tényezők is átörökíthetők a családban; gyermekkori, főként figyelemhiányos hiperaktív zavarok; családmódel; személyiség, személyiségzavarok, főként pszichopátia; kognitív működés; környezeti kontextus (szórakozó helyek, ittas emberek); alkohollal kapcsolatos hiedelmek; alkoholfogyasztási szokások, bűnözés; mentális betegségek (skizofrénia) (Deres, 2007).

A vádlott pszichológiai vizsgálata, vélemény

A történet bemutatása a vádlott által: *„Az értesítést megkaptam. Érettségim nincs, de sok szakmám van. Jelen pillanatban semmit nem dolgozom. Azért nem dolgozom, mert van egy csomó munkám otthon, ilyen elmaradott történet, pedig munka lenne. Szüleim elváltak, apámról nem tudok. Nővérem a történetek óta nem beszél velem. A családom összetartó, jó a kapcsolatunk. Szeretem a rendet, voltam én már börtönbe. Nem beszéltem én ott csak a tisztekkel, mert az én igazságérzetembe nem fér bele, mer tudja azok bolondok, lopósok akik ott vannak. Három gyerekem van, három anyukától. A másodikkal már nem házasodtunk össze, a harmadikkal össze se költöztünk. Ne legyen hogy ha elmúlik a szerelem és jön az anyázás lehúzgáljuk egymást előre-hátra. A gyerekeimmel jó a kapcsolatom. Eltartják maguk, meg az anyjuk nem engedi, csak sunyiskodva tudnak eljönni hozzám. Az ügyvel kapcsolatban: Gézát én már régről ismerem, néha járt nekem segíteni, amit én tisztességgel kifizettem, meg is volt kínálva ha úgy adódott. Ilyen udvari munkákra, egyéb apróságokra elhívtam. Esténként a hátsó kerítésen is meglátogat engem, mert rongálás történt, de nem volt bizonyítható a dolog, így túl is tettem rajta magamat. Szombat este bementem a kocsmába, vettem egy sört, letettem a pultra és bekapcsoltam a telefonomat. Géza belekötött Lacikába. Lacika kicsit bolond, de mindenki szereti, nagyon régi barátom. Géza szekálta Lacikát, de látom, hogy Lacika megy a pulthoz fizetni, mert már unja ezt a történetet, de Gézánk elég részeg volt. Felálltam, és odahívtam magamhoz Gézát, hogy nem lehet az ember ilyen, hogy egy beteg emberrel így viselkedjen, miközben a lába nyomába se érhet, mert ő egy tisztességes és dolgozó ember. Hát utána persze jött az anyám, meg hogy mit képzelek én és szó szót követett. Utána már békén hagyta Lacikát. Visszaültem és megittam a söröm felét. Mire ő elmondta, hogy milyen szép, drága dolgok vannak a*

házamba. Kérdeztem tőle, hogy te ezeket honnan tudod, hiszen életedbe a házamba se jártál, nem tán te vótál az aki betörte az ablakot, összetörte az ajtót? Akkor ugye megint az anyám, me egyebek. Na akkor ugye én jobb kezes vagyok, a bal kezemmel adtam neki egy nagy büdös pofont, hogy takarogya má haza. Ezzel el is fordultam, de a perifériából láttam, hogy jön egy mozdulat, és jobb kézzel adtam neki egy másik pofont, csak abban benne volt az üveg. De láttam én, hogy nagy baj van, hívtam a mentőt, és elszorítottam az eret. Nem akartam én őt bántani, csak tudja már, hogy hol a helye és menjen a francba. Alkohol-fogyasztásomról annyit, hogy szoktunk sörözni, de ez nem napi szintű történet, hanem amikor így munka után, illetve inkább hétvégén jobban. Azért ültem börtönbe, mert társtetteses garázdálkodás vagy mi lett egy ügyből”

Magasfokú tudatosság, magas aktivációs szint mellett megfigyelhető, hogy a tudatosság és indulatosság egyszerre jelentkezik a vádlottnál. Viselkedésében megjelenik a feszültség, nyugtalanság elaboráció nélkül. Szabályozó rendszere laza. Szituatív indulatai kiutat keresnek a kiváltó helyzetben, így közvetlenül érvényesülnek. Könnyen megsértődik, támad. Dühödt, agresszív indulati feszültségét levezeti. Fejlett közösségi érzés mellett nehezen köt kompromisszumot. Indulatossága miatt gyakran van interperszonális konfliktusa. Változatos érdeklődésének ellenére kapcsolatai mégis szegényesek. Feszültségi toleranciája nagyon alacsony. Helyzetekhez való viszonyulása intenzívebb, indulatossabb, könnyen robbanhat ki cselekvéseiben inadekvát helyzetben. Acting out személyiség, ami a feszültség rövidzárlatos elvezetését jelenti. Nincs feszültségcsökkentő elhárítássor, ami megszelídíthetné, vagy konvencionálisabb formához köthetné felindultságát. Indulatai hirtelen lépnek fel, gyakran antiszociális megjelenési formákkal. Az ilyen rövidzárlatos cselekvési mód jellemzi személyiséget, ami lehetővé teszi a feszültségek gátlásmentes elvezetését, inadekvát érvényesítést. Csökkent tudatállapotban (alkoholosan) agresszívabb, mint tiszta tudatállapotban. Konfabulációra utaló jelzés nem explorálható nála.

Jogi kitekintés

A közegészség és a közrend védelmére irányuló stratégiák szabályozzák az alkoholfogyasztást és az alkoholhoz való hozzáférést. Magyarországon az alkoholfogyasztás, -vásárlás, -árusítás alapvetően szabadon folytatható tevékenység, speciális esetekre vonatkozó korlátozások azonban léteznek a különböző szintű jogszabályokban. Ezek a szabályozások főként a 18 éven aluliakat hivatottak védeni, illetve korlátozzák a nyilvános és egyes speciális helyeken történő alkoholfogyasztást. Az egyes önkormányzatok például helyi rendeletben szabá-

lyozzák a közterület-használatot, a közterület rendjét és a közterület-felügyelet feladatait, saját hatáskörükben meghatározva a közterületen történő alkoholfogyasztás szabályait, korlátait is (Deres, 2007). A részegen elkövetett bűncselekmények számának csökkenése elsősorban büntetőjogon kívüli eszközökkel érhető el. Az alkoholpolitika központi kérdése ez, mely így egészségügyi, szociális, gazdasági, oktatási kérdéseket tárgyal (Egedi, 2006). A pszichiátriai és magatartásepidemiológiai kutatások azt támasztják alá, hogy az egészségfejlesztési programoknak komplexnek kell lenni mindazon tényezőket figyelembe véve, amelyek rizikó tényezőként, illetve protektív faktorokként szerepet játszanak a probléma kialakulásában (Pikó, 2003). Az USA-ban csak 10 államban nem fogadják el az ittas állapottal való védekezést, Németországban pedig három ezrelék feletti véralkoholkoncentráció esetén az alkohol bűnösséget kizáró ok lehet (Lévay, 2006).

Összefoglalás

Jelen esetben az alkoholfogyasztás, a személyiségbeli tényezők, a szociális és kontextuális tényezők egy erőszakos bűncselekményben eszkalálódtak. A vádlott alkoholfogyasztása mindenképpen kockázati tényező, hiszen összefüggésben áll az ártalmak bekövetkeztével. Az alkohol hatásához hozzáadódtak a múltbeli sérelmek, amelyek fokozták a jelen helyzet érzelmeit, így az alacsonyabb indulati kontroll utat tudott nyitni a cselekvésnek. A vádlott szociokulturális helyzetéből azt feltételezhetjük (kötődési kapcsolatait, börtönviseltsége), hogy az agresszió a modelltanulás révén a viselkedési repertoárjának a részévé vált. Agressziója érzelmi agresszió, válaszként jött arra a provokációra, amelyet az ő, kissé felsőbbrendű attitűdje sérelmezett (tudja már hogy hol a helye). A férfitársaság, a macsós magatartás etológiailag és szociálpszichológiailag hozza az agresszivitást, hiszen a férfiak rivalizálása, a csoporton belüli társas rangsor kialakulása ebben a szubkultúrában a normarendszer alapvető része. A környezeti tényezők is szerepet játszottak, hiszen statisztikailag egy zsúfolt kocsmaszombat este – az irritáló környezetre tekintettel – előrevetíti az agresszív cselekedetek valószínűségét. Így volt ez esetünkben is, ahol az alkohol, mint tudatmódosító szer, és a fenti tényezők összejátszása eredményeként kialakult egy büntetőjogi cselekmény.

Felhasznált irodalom

- Atkinson, R. L. – Atkinson, R. C. – Smith, E. E. – Bem, D. J. (1997): *Pszichológia*. Budapest: Osiris Kiadó
- Bácskai E. – Pintye I. – Gerevich J. (2006): *Az alkoholfogyasztás és az erőszakos viselkedés hatása az alkoholfogyasztással összefüggő agresszióra vonatkozó hiedelemekre*. *Psychiatria Hungarica*, 1.
- BNO 10 DSMIV (2004): *Meghatározásokkal*. Animula Kiadó
- Boros J. – Csetneky L. (2002): *Börtönpszichológia*. Budapest: Rejtjel Kiadó
- Deres P. (2007): *Erőszakos bűnözés, különös tekintettel az alkohol hatása alatt elkövetett erőszakos bűncselekményre*. PhD értekezés. Miskolc: Miskolci Tudományegyetem
- Egedi A. (2006): *Büntetőjogi felelősség ittas állapotban*. *Psychiatria Hungarica*, 1.
- Füredi J. – Németh A. – Tariska P. (2001): *A pszichiátria magyar tankönyve*. Budapest: Medicina Kiadó
- Gerevich J. – Bácskai E. – Rózsa S. (2006): *A kockázatos alkoholfogyasztás prevalenciája*. *Psychiatria Hungarica*, 1.
- Gerevich J. – Vandlik E. (2006): *A kockázatos alkoholfogyasztás spektruma*. *Psychiatria Hungarica*, 1.
- Gonda X. – Bagdy Gy. (2003): *A szociális státusz hatása az agressziót meghatározó biológiai paraméterekre*. *Psychiatria Hungarica*, 3.
- Hárdi I. (2002): *Az agresszió-probléma horizontjai*. *Psychiatria Hungarica*, 4.
- Közlönytár-1994/15. *Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 15. számú módszertani levele az ittasság igazságügyi pszichiátriai szakértői véleményezéséről*. http://semmelweis.hu/igazsagugy/files/2012/06/15_mszlev.pdf
- Lévay B. (2006): *Alkohol és bűnözés*. *Psychiatria Hungarica*, 1.
- Pervin, L. A. (1993): *Az agresszió belső és külső meghatározói: vajon az ujjunk húzza-e meg a ravaszt, vagy a ravasz húzza-e meg az ujjunkat?* In: Barkóczi I. – Séra L. (szerk.): *Az emberi motiváció I*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó
- Pikó B. (2003): *A fiatalkori problémaviselkedés szindróma magatartás-epidemiológiai vonatkozásai és a mentálhigiénés megelőzés lehetőségei*. *Psychiatria Hungarica*, 4.
- Smith, E. R. – Mackie, M. D. (2004): *Szociálpszichológia*. Budapest: Osiris Kiadó
- Tibay Á. P. (2005): *Alkohol és a bűn, bűnözés kapcsolata*. *Börtönügyi Szemle*, 2.
- Tringer L. (2010): *A pszichiátria tankönyve*. Budapest: Semmelweis Kiadó
- Tulassay Zs. (2011): *A belgyógyászat alapjai 2*. Budapest: Medicina Kiadó

Pásztai Péter Gergely

Egy reintegrációval foglalkozó kutatás megalapozása a külföldi publikációk tükrében

Establishing a research on reintegration as reflected in foreign publications

Absztrakt

Ebben a tanulmányban bemutatásra kerül néhány, a magyarországi börtönökben jelenleg folyó, az elítéltek jövőképevel foglalkozó kutatás megalapozása során felmerülő kérdés, és a megválaszolásukban fontos szerepet játszó nemzetközi publikáció és kutatási végeredmény.

Kulcsszavak: reintegráció, büntetés-végrehajtás, kriminálpedagógia

Abstract

In this paper some questions are presented in connection with an ongoing research in the Hungarian prisons about convicts' visions of the future, which are constitutive for the research, and further international publications and results important to answer these questions.

Keywords: reintegration, law enforcement, criminal pedagogy

Bevezetés

Az elmúlt években – talán a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben pedagógusként eltöltött évek hatására – egyre inkább elkezdett foglalkoztatni a szabadságvesztésre ítélt emberek társadalomba való sikeres visszailleszkedésének kérdése. A téma vizsgálatakor fontos tisztázni, hogy mit értünk visszailleszkedés, vagyis reintegráció alatt. A reintegráció fogalmának meghatározásában nincs teljes egyetértés a szakemberek között, ezért a jelen írásban a kriminál-

landragógiában és kriminálpedagógiában elfogadott értelmezést használom. E megközelítés szerint a reintegrációs tevékenységrendszer szerves részeként kell értelmezni a büntetés-végrehajtási intézetekben folyó összes munkafolyamatot. A reintegráció egy ernyőfogalom, amelynek fő jellemzője a társadalomból kiszorult emberek közösségbe való visszajutásának segítése érvényesül minden esetben (Ruzsonyi, 2014, 181–183.). Azt azonban talán még nehezebb meghatározni, hogy melyek a sikeresnek ítélt visszailleszkedés kritériumai. A legáltalánosabb megközelítés szerint általában a visszaesési arányok mutatják a reintegráció sikerét, de Petersilia úgy vélekedik, attól, hogy egy fogvatartott nem kerül vissza bizonyos időn belül a börtönbe, még nem feltétlenül beszélhetünk sikeres reintegrációról (Albert–Bíró, 2015, 143.). Ebben az értekezésben, a jelenleg folyó kutatásom tervezési folyamatának és fejlődésének leírása mellett, szeretnék bemutatni néhány olyan nemzetközi publikációt, amely nagyban befolyásolta ennek, a jövőbeli sikeres reintegrációs törekvések megalapozását remélhetőleg nagyban segítő kutatásomnak az elkezdését és alakítását.

A kutatás célja

Munkám során feltűnt, hogy ha nem is mindig ugyanabban az intézetben, de a fogvatartottakat szabadulásukat követően nagyon sokszor, nagyon hamar látom újra az iskolások között. Andragógusként és pedagógusként is úgy gondolom, hogy a börtönben tanító oktatók munkája nem szabad, hogy kimerüljön az ismeretanyagok átadásában, hanem a ránk bízott és velünk dolgozó tanulók jövőképeinek kialakításában, pozitív formálásában is részt kell vennünk. Egy korábbi kutatásom során már sikerült kimutatnom, hogy az iskolába jelentkező elítéltek jelentős része komoly belső motivációval bír az iskolával, oktatással kapcsolatban (Pásztai, 2019, 19–30.). Az eredmények szerint ez az erős motiváltság a tanulásban, mint a jövő megváltoztatásának egyik lehetséges elemébe vetett hitben nyilvánul meg a tanulóknál. Az évek alatt azonban egyre inkább érdekelni kezdett, vajon mi az oka annak, hogy sokan azok közül a tanulók közül, akik motiváltak és bíznak a továbbképzés erejében, a szabadulásuk után, akár egy sikeresen megszerzett bizonyítvány birtokában, mégis sikertelenül illeszkednek vissza a civil életbe. Felmerült bennem az a kérdés, hogy nem lehet-e ennek a jelenségnek az egyik oka az, hogy a szabadulásra való felkészítés során, a fogvatartottakkal való közös munka megalapozásánál bizonyos részletek átgondolása és a képzések előkészítése nem elég alapos. Azt tapasztaltam, hogy a civil tanárok, oktatók viszonylag keveset tudnak az elítéltekről, pedig ahhoz, hogy a foglalkoztatásuk közben megfelelően és helyes irányba tudjanak velük halad-

ni, szerintem ez legalább annyira elengedhetetlen, mint a sikeres reintegrációt elősegítő programokat irányító és azokban résztvevő civil és nem civil kollégák közötti lehető leghatékonyabb együttműködés kialakítása (Hegedűs–Ivaskevics, 2016). Jelen kutatásom célja az iskolába jelentkező elítéltek motivációjának feltárása annak érdekében, hogy a jövőben a reintegrációs céllal szervezendő programok, iskolai képzések előkészítése és végrehajtása még hatékonyabb legyen.

A kutatás előélete

A 2017-ben elkezdett és jelenleg is folyó kutatásomban a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben szabadságvesztésüket töltő elítéltek jövőképeinek elemzésével foglalkozom. Arra keresem a választ, hogy a börtönélet mely faktora alkalmasak arra, hogy az elítéltek életére és gondolkodására olyan pozitív hatással legyenek, ami majd elősegítheti a szabadulás utáni sikeres visszailleszkedést. Ahhoz, hogy a kutatásomat megfelelően sikerüljön előkészíteni és kivitelezni, alaposan meg kellett ismernem a reintegráció kérdéskörét. Jelen kutatásom alapjának megtervezése két fontos részből állt. Az első, a korábbi vizsgálatom során az oktatásban résztvevő elítélteknél regisztrált, tanulási motivációt segítő vagy hátráltató faktorok jelentőségének meghatározása és csoportosítása. A második a visszailleszkedés nehézségeit, sikerességének, illetve kudarcának lehetséges okait, körülményeit leíró hazai és nemzetközi kutatások eredményeinek felhasználásával a szabadulóknál előforduló negatív és pozitív faktorok pontos meghatározása, csoportosítása volt. A börtönök falain belül folyó oktatás, az elítéltek képzése, munkába állítása, a szakkörök megszervezése és lebonyolítása, a szabad idejük hasznos kihasználásának elősegítése, a pszichológiai támogatás, a pártfogói segítség, illetve a hozzátartozókkal való kapcsolattartás lehetőségének zökkenőmentes biztosítása mind azt a célt hivatottak szolgálni, hogy a társadalomtól ideiglenesen elzárt magyar állampolgár a szabadulása napjától ismét hasznos tagja lehessen a társadalomnak, erősödjön a munkaerőpiaci pozíciója, valamint csökkenjen a visszaesés kockázata. Úgy gondolom, hogy a reintegráció csak akkor lehet sikeres, ha az előbb felsorolt faktorok és a támogató családi háttér hatására egy reális, a szabadulás utáni élethez kapcsolható, személyre szabott jövőkép tud kialakulni a szabadságát visszanyerő elítéltekben. A fentebb említett korábbi kutatásomban már foglalkoztam azzal, hogy vajon mi motiválja a büntetésüket töltőket arra, hogy jelentkezzenek az iskolai oktatásra, vállalva az azzal járó kötelezettségeket, feladatokat és lemondásokat. Azt is szerettem volna megtudni, hogy mi nehezíti, akadályozza a tanuló fogvatartottak motiválását. Próbáltam megtalálni a választ arra a ma is fontosnak tartott kérdésre, hogy milyen

nehézségek, előítéletek leküzdése árán lehet a büntetés-végrehajtás intézeteiben szabadságvesztésüket töltő embereket tanulásra motiválni, illetve, hogy az őket oktató pedagógusok hogyan tudják kihasználni és erősíteni a tanulók belső motivációját a tanulásra annak érdekében, hogy később értékes tagjai lehessenek a társadalomnak. Vizsgálatom eredményei világosan megmutatták, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben működő iskolákba jelentkezők többsége azokból az elítéltekből kerül ki, akik egyáltalán nem vagy nem csak az ösztöndíj miatt iratkoztak be. Az ő esetükben a legfőbb motiváció a börtönben töltött évek utáni civil élet jobbra, tartalmasabbá tételének a lehetősége. Ezek, a belsőleg motivált tanulók, jellemzően a 45. életévét még be nem töltött, fiatalabb generációkból kerültek ki. Ők, férfiak és nők egyaránt, még nagyobb mértékben hisznek a továbbtanulásban, és abban, hogy az iskola és maga a tanulás pozitívan befolyásolhatja a szabadulás utáni időszakot. A kutatási eredmények kiértékelésénél kezdett el foglalkoztatni a motiváció hátterének kérdése. Ha a feltáró munkám során kapott adatokat nézzük, akkor egyértelműen látszik, hogy a képzésekre jelentkező elítéltek jelentős része erős belső motivációval bír. Motiváltak a tanulásban, a képzéseken való részvételben, a szakmatanulásban, és egyáltalán pozitívan állnak az életükben remélt változásokhoz (Pászti, 2019, 19–30.). Felmerül az a kérdés, hogy mi okozza ezt a motiváltságot. Mitől lesz az, hogy ugyanabban a büntetés-végrehajtási intézetben szabadságvesztését töltő elítéltek közül van, aki megpróbálja magát képezni, míg sokan nem élnek ezzel a lehetőséggel. Van, aki továbbtanul vagy elsajátít egy szakmát, mert abban látja a segítséget ahhoz, hogy ne kerüljön vissza még egyszer, vagy legalább a kint létet tovább tudja élvezni, míg sokan nem hisznek abban, hogy az ő életüket, a bűnöző életmódjukat bármi is más irányba tudná terelni.

A kutatás megalapozása, első fázis

Az eddigiekben felvázolt gondolatmenet alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a motiváció egyén függő, ezért a jelenlegi kutatásomban nagyobb figyelmet kell fordítanom a belső indítatásból önmagát képezni akaró személyekre. Mivel az adott pillanatban, az életük jelen szakaszát a társadalomtól elzárva töltő elítélteket ugyanazok a börtönökre jellemző hatások érik, valószínűnek tartom, hogy az őket érő negatív faktorok feldolgozása történik különféleképpen. A börtönoktatással és a résztvevők motiváltságával kapcsolatosan azonban fel szeretném hívni a figyelmet arra, hogy bár minden elítéltnak jogában áll magát képezni a szabadságvesztésének tartama alatt, a hivatalos adatok szerint azonban a fogvatartottaknak csak kevesebb mint 20%-a él ezzel a lehetőséggel (URL1).

Mivel a jelenlegi országos fogvatartotti állomány kevesebb mint 25%-a rendelkezik szakiskolai vagy magasabb végzettséggel, felmerül a kérdés, hogy vajon miért nem érzik a tanulásnak szükségét a képzetlenebbek (URL1). Arról sajnos nem áll rendelkezésünkre kimutatás, hogy a már legalább érettségivel rendelkezők közül hányan vannak, akik beiratkoztak szakmát tanulni, de ha figyelembe vesszük azt a lehetőséget, hogy néhány szakma elsajátításának bemeneteli követelménye a már megszerzett érettségi bizonyítvány, akkor a továbbképzésben perspektívát látó elítéltek aránya még kevesebb. Mivel átlagban csak minden ötödik elítélt vesz részt valamilyen képzésben, megerősödött bennem a gondolat, hogy a vizsgálatomban nem azokkal az emberekkel kell foglalkoznom, akik nem járnak iskolába. Nem a kimaradás okait kell keresnem, hanem fontosabbnak tartom megtudni azt, hogy milyen megfontolás hajtotta azokat, akik a tanulásban látják a kapaszkodót a szabadulásuk utáni visszailleszkedéshez. Melyek azok a tényezők, amelyek ezekre az elítéltekre olyan hatással vannak, hogy a sok megpróbáltatás ellenére is képesek pozitív irányú elmozdulásra a jelenlegi helyzetükből.

A kutatás átgondolása a külföldi kutatások eredményeinek tükrében

A kutatásom elméleti alapjainak kidolgozását, a fentebb leírtak következményeként, új alapokra kellett helyeznem. Szélesebb spektrumú ismeretek begyűjtésére és feldolgozására is szükség van ahhoz, hogy a disszertációm alapjául szolgáló vizsgálat megfelelően alapos lehessen, és a kapott eredményeket további kutatásoknál fel lehessen használni. A világ több országában elvégzett kutatások eredményei alapján egyre pontosabb kép tárul elénk más országok reintegrációs sikereiről és kudarcairól. Bár a legtöbb tanulmány talán az USA-ban látott napvilágot, elmondhatjuk, hogy a legtöbb fejlett ország körülbelül azonos problémákkal néz szembe, ha a társadalomba való visszailleszkedésről van szó.

A sikeres reintegráció kérdése

Az elmúlt tíz évben Magyarországon, a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak száma – a 2014-ig tartó folyamatos emelkedés után – a 2018-as adatok szerint megtorpanni látszik. A visszaesők aránya azonban lényegében nem mozdult el a 40% körüli értéktől (URL1). Ennek az aránynak a megmaradása, bár ez a szám nem emelkedik ki az európai átlagból és jóval elmarad az USA 70% körüli értékétől (Butorac–Gracin–Stanic, 2017, 121–122.) nem mondható

túl nagy sikernek, főleg, ha figyelembe vesszük a reintegrációs törekvések folyamatos jelenlétét és erősödését. Számos külföldi és belföldi tanulmány foglalkozik a szabadulás nehézségeivel, azok sikereivel és kudarcaival (Albert–Bíró, 2015; Bahr, 2015; Cobbina, 2010; Doherty et al., 2014; Visser, 2015). A sikeres reintegráció megvalósulásánál egyre több kutató emeli ki a társadalmi tőke és a közösségi kapcsolatok fontosságát (Taylor, 2013, 4–5.). A kutatásom elméleti megalapozása során olvasott tanulmányok közül kiemelkedik Christy A. Visser *Re-entry and Reintegration After Incarceration* című műve, amely a társadalomba visszakerülő börtönviselt polgár családi kötelékének és a lakóhely támogatásának fontosságával foglalkozik. A szerző szerint a sikeres visszailleszkedés egyik kulcsa az erős családi és közösségi támogatás, a másik egy létező rendletek és szabályok által irányított, tágabb társadalmi környezet megléte (Visser, 2015, 61.). Mint arra Visser is kitér, minden egyes fogvatartott férfi és nő azonos megpróbáltatásokkal találja szemben magát a szabadulása után. Ezek a büntetés-végrehajtási intézet elhagyása után fellépő gondok országtól függetlenül jelen vannak a szabadulók életében. A legfőbb nehézségek általában a korrekt munka és szállás találatása. Ebben nagyon sokat tud segíteni egy megbízható, erős családi háttér, baráti kör. Sokszor azonban az elítélt, miután letöltötte a büntetését, pont a lakhelye, családja vagy épp a barátok negatív hatása miatt válik ismét bűnelkövetővé. Úgy is fogalmazhatunk tehát, hogy az a tényező, amivel általában, mint előny számolunk a szabadulás után (például az erős családi, baráti kötelékek), kontraproduktívan is hathatnak a visszailleszkedés időszakában. Ha azonban ezeket a negatív hatásokat sikerül egy jól működő utógondozással kiküszöbölni, akkor – véleményem szerint – a börtönbe való visszajutás esélye is csökkenhet. A sikertelen reintegrációt több okra vezetik vissza a különböző nemzetközi kutatásokban. Bahr szerint a volt elítéltek visszailleszkedési sikerét vagy kudarcát 10 tényező, a lakhely, a foglalkoztatottság, a család, a barátok, az elkövetett bűn minősége, a mentális állapot, a felkészítő és elterelő programok, a szociális közeg és az életkor határozzák meg (Bahr, 2015, 9–12.). Vagyis az előbbi megállapítást némileg leegyszerűsítve, a sikertelenség legfőbb okai a szétment családi és közösségi kapcsolatok, a munkanélküliség, a megfelelő utógondozás hiánya, és ezek következményei lehetnek. Léteznek azonban különböző segélyszervezetek, amelyek ahhoz kínálnak segítséget, hogy minden rászoruló sikeresen át tudja látni a civil élet útvesztőit anélkül, hogy jogot sértene. Az egyik ilyen szervezet a Camden Coalition of Healthcare Providers honlapján megjelent cikk szerzője konkrétan nehéznek és megalázónak tartja a visszailleszkedni akaró ex-elítéltekre váró kötelezően végrehajtandó feladatokat (URL2). Ilyen elvárások lehetnek a drogteszt, a pártfogói találkozók, különböző fizikai és mentális vizsgálatok, addiktológiai szolgáltatások. Mindezeknek úgy kell ele-

get tenni, hogy a frissen szabadult állampolgár közben próbál visszailleszkedni, pénzt keresni, családot eltartani, és ha lehet, minél előbb elfelejteni a börtönben töltött időszakot. Ha azonban vesszük azt az alapproblémát, hogy egy szabadságvesztésre ítélt ember szabadulását követően, jobb esetben biztos fedéllel a feje felett, szeretne elhelyezkedni és a saját, esetleg a családja megélhetéséhez szükséges javakat megpróbálja előteremteni úgy, hogy priusza van, már eleve komoly kihívással áll szemben. Bár mindenkinek joga van az újrakezdéshez, egy köztudottan börtönviselt ember újra felbukkanásakor sok esetben előfordulhat a stigmatizálás, mint a kirekesztés egyik legfőbb oka. A stigmatizálástól való félelem sok esetben visszatartó erőként is funkcionálhat egy esetleges büntett elkövetésének tervbevitelénél, ha azonban már megtörtént a letartóztatás, az elkövető sok esetben úgy érzi, hogy a lebukásának feltétlen velejárója és élete hátralévő részének meghatározó, negatív része lesz a megbélyegzés. A megalázottság, a megbecsülés elvesztése és a megszokott környezet rosszállása sok esetben nem a törvény megszegésével jár együtt, hanem szimplán a tiltott cselekmény elkövetése miatti lelepleződés és a letartóztatás következménye. Épp ezért, ha nem is kell az illetőnek börtönbe mennie, a stigmatizálást nem valószínű, hogy el tudja kerülni (Williams–Hawkins, 1986, 562–564.).

A reintegrációt befolyásoló tényezők

A reintegrációs folyamat, amelynek kimenete mindig az egyénektől és az életkörülményeiktől függ, a legjobban az életfolyamat egészét nézve értelmezhető. Ezzel kapcsolatban a reintegráció négy állomását határozta meg Visser és Travis. Az első szakasz a börtön előtti állapot, a második a börtönvilág megtapasztalásából, míg a harmadik fokozat a szabadulás utáni közvetlen élményekből áll. A negyedik rész pedig maga a szabadulás utáni visszailleszkedési folyamat (Visser–Travis, 2003, 94.). A negyedik szakasz egy hosszútávú igazodásnak felel meg, amelynek kimenete nagyban függ a börtönök reintegrációt segítő programjaitól is. Tehát a négy rész, mint egymásra ható és egymást kiegészítő elem alkotja a teljes reintegrációs folyamatot. Ezek szerint, ha valaki egy kifejezetten negatív hatásúnak mondható családból vagy életkörülményből kerül a börtönbe, olyan támogatást kaphat a bent tartózkodása alatt, amely nemcsak a szabadulás utáni időszakot teheti könnyebbé, hanem segítheti a hosszabb távú reszocializációt is. A magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekre is jellemzők a különböző, reintegrációt segítő programok, ám ezek nem egyformán hatnak az elítéltekre még akkor sem, ha azok teljesen egyforma háttérrel rendelkeznek, és szinte párhuzamot lehetne húzni az életútjuk között. A megfelelő

segítség keresése, elfogadása és sikeres felhasználása nem minden fogvatartott számára tűnik járható útnak. Ann Jacobs szerint az élet hat alapszükségletének (megélhetés, lakhely, család, egészség, igazságszolgáltatás és szociális kapcsolatok) való megfelelés képességének mértékén keresztül tudjuk meghatározni a korábbi elítélt sikerességét a társadalomba való visszailleszkedésénél. Attól, hogy a fogvatartott milyen fázisban van a szabadulásakor, függ a megjelenő szükségletek minősége (URL3). A Jacobs féle Siker a közösségben nevű ábrát a három (túlélés, állandósulás és önellátás) részre lebontott fázis, és a már említett hat alapszükséglet mátrixa alapján értékelhetjük (1. számú ábra).

FÁZIS	ALAPVETŐ ÉLETEREK					
	Megélhetés	Lakhely	Család	Egészség, józanság	Együttműködés az igazságszolgáltatással	Társadalmi/civil kapcsolatok
Túlélés	<ul style="list-style-type: none"> • Szabaduló pénz • Állami támogatás • Ingyen konyha • Személyes tisztálkodó szett 	<ul style="list-style-type: none"> • Menhely • Család vagy barát • Utca 	<ul style="list-style-type: none"> • Gyerekek megkeresése • Kapcsolat felvétel 	<ul style="list-style-type: none"> • Állandósult gyógyszerhasználat • Visszaesés 	<ul style="list-style-type: none"> • Jelentkezés a felügyeleti szervnél • Megfelelni az elvárásoknak 	<ul style="list-style-type: none"> • Támogatás a sorstársaktól
Állandósulás	<ul style="list-style-type: none"> • Állami támogatás/munkáltatás • Munkahelyi vagy iskolai továbbképzés • Saját ruha az állásinterjúkra 	<ul style="list-style-type: none"> • Átmeneti szállás • Család vagy barát 	<ul style="list-style-type: none"> • Ellenőrzött látogatás • Újra ismerkedés • Nem állandó gyámság 	<ul style="list-style-type: none"> • Drogterápia • Sürgős egészségügyi és mentálhigiénés ellátás • Tanácsadás 	<ul style="list-style-type: none"> • Csökkentett felügyelet elérése 	<ul style="list-style-type: none"> • Csatlakozás támogatói csoporthoz vagy nevelő közösséghez • Önkéntes munka
Önellátás	<ul style="list-style-type: none"> • Munka, ami biztosítja a megélhetést és állja a társadalombiztosítási költségeket 	<ul style="list-style-type: none"> • Saját lakás, önkormányzati segítséggel, ha szükséges 	<ul style="list-style-type: none"> • Egyesülés • Részvétel családi tanácsadáson • Együttműködés 	<ul style="list-style-type: none"> • Rendszeres egészségügyi ellenőrzés, a tb. által fizetve • Folyamatos támogatás, 12 lépcsős terápia, közösségi aktivitás 	<ul style="list-style-type: none"> • A felügyeleti kondíciók kielégítése 	<ul style="list-style-type: none"> • Mások segítése • Részvétel a közösségi életben
Cél	<ul style="list-style-type: none"> • Elég pénz ételre, ruházatra, utazásra, személyes és családi kiadásokra 	<ul style="list-style-type: none"> • Biztonságos, tiszta, megfizethető otthon, ami biztosítja a komfortos háztartást 	<ul style="list-style-type: none"> • Újra együtt lenni a gyerekekkel • Kibékülés a családtagokkal 	<ul style="list-style-type: none"> • Fizikai és mentális egészség vagy megfizethető, minőségi ellátás, amely magába foglalja a gyógyszerellátást is 	<ul style="list-style-type: none"> • Törvények betartása • Közellenőrzés nélkül élni 	<ul style="list-style-type: none"> • Egészséges barát-ságok és kapcsolatok támogató felnőttekkel • A polgári jogok visszaszerzésének lehetősége (például szavazati jog)

1. számú ábra: Siker a közösségben mátrix (Forrás: Jacobs, 2015)

A Jacobs által kialakított ábra nem foglalkozik az egyének múltjával és azzal, hogy ki milyen társadalmi, anyagi helyzetből indult. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy nem az a lényeges, hogy ki mit hoz magával a múltjából, hanem az, hogy a szabadulása után miként tudja az őt ért, váratlan eseményeket feldolgozni. A szerző elképzelése alapján elmondhatjuk, hogy a különböző állapotban szabaduló emberek teljesen más elvárásokkal lépnek ki újra a társadalomba. Ha az elítélt úgy hagyja maga mögött a börtönt, hogy a mátrixban önálló szinten szerepel, akkor már nagyon közel áll ahhoz, hogy a visszailleszkedés teljes sikeréről beszélhessünk. Ha viszont inkább csak a túlélésre képes berendezkedni az illető, akkor folyamatos segítségre szorul, és nem tud megszabadulni az őt ért hétköznapi, negatív hatásoktól, csalódásoktól a reintegrációs időszakban. Bahr szerint a szabaduló elítéltek három csoportba sorolhatók. Az elsőbe azok tartoznak, akik már eldöntötték, hogy nem kerülnek vissza és ehhez megvan az erejük, lehetőségük és a kellő támogatásuk is. A másodikba kerülnek azok az emberek, akik nagy valószínűséggel ismét el lesznek ítélve, mert nem hajlandók, vagy nem tudnak lemondani a megszokott életstílusról. Sok közülük drogfüggőségben szenved, mentális problémája van, vagy egyszerűen nem hisz a visszailleszkedés sikerében. A harmadik csoportba azok a fogvatartottak sorolhatók, akik az előző kettőbe nem illettek bele, vagyis szeretnének és képesek is lennének változni, de abszolút bizonytalan náluk a végkimenet (Bahr, 2015, 3.). Meglátásom szerint a börtönökben zajló, a sikeres visszailleszkedés elősegítését célzó programokat, illetve magát a reintegrációs stratégiát elsősorban azokat az elítélteket szem előtt tartva kell előkészíteni, akiknek vagy már van egy kialakult, reális elképzelésük a civil életbe való visszatérés utáni időszakra, vagy akik nagyon szeretnének visszailleszkedni a társadalomba, de nem tudják, hogy mire van ehhez szükségük. Az első csoportba tartozóknál az a fontos, hogy az elítélteket bátorítsuk, segítsük abban, hogy céljukat el tudják érni, és hogy az általuk kitűzött cél valóban megvalósítható legyen. A második csoportnál, a támogatás és segítségnyújtás mellett, egy elérhető cél közös meghatározása is nagyon fontos. Azért tartom fontosnak, hogy leginkább ezzel a két csoporttal érdemes foglalkozni a reintegrációs tevékenységek során, mert az ide tartozó emberek a kapott segítség felhasználásával sikerebben vehetik a visszailleszkedéssel járó nehézségeket és így csökkenhet a visszaesők száma. Ez persze nem azt jelenti, hogy azokkal nem kell foglalkozni, akik nem hisznek a visszailleszkedés sikerében, hanem szerintem azt, hogy az ő esetükben egy teljesen más alapokon nyugvó rendszer szerint kell felépíteni a reintegrációs folyamatot. Mivel én elsősorban azokkal az elítéltekkel dolgozom jelenleg, akik szeretnének pozitív irányba változtatni a jövőjükön, a 2017-ben elkezdett vizsgálatom alanyai is közülük kerültek ki.

A letisztulás fázisa, a kutatás

Az előbbieken felvázolt megfigyelések, észrevételek alapján sikerült megformálnom a kutatásom egészét úgy, hogy annak valóban lehessen haszna a későbbiekben. Vizsgálatom alanyai az adott időszakban a Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben folyó képzésekre járó tanulók közül kerültek ki. A jelentkezés önkéntes alapon történt. A jelentkezők összlétszáma 118 fő. Az általam végzett kutatás célcsoportjába azok az elítéltek tartoznak, akik önszántukból jelentkeztek a börtönben induló hosszútávú továbbképzésre. A Bahr-féle felosztás szerint meghatározva, az első és a harmadik csoportba sorolhatókból áll a minta. Az elsőbe tartozók nagy valószínűséggel elég elszántak lesznek ahhoz, hogy végigvigyék a képzést. A harmadik csoportba tartozóknál valószínűbb, hogy lesz bizonyos százaléku lemorzsolódás. Kutatásom során azt szeretném megállapítani, hogy erre a hosszú távú tanfolyamra jelentkező elítélteknél milyen védőfaktor van jelen, amely segítségével a börtön ártalmi és a börtön előtti időszakból hozott negatív hatások ellenére is képes az illető az életét esetleg pozitívabb irányba terelő, a reintegrációjukat segítő programok felé fordulni. Úgy gondolom, hogy ha megnevezem és csoportosítom ezeket a védőfaktorokat, akkor ezekre külön hangsúlyt fektetve komoly eredményeket lehet elérni a visszailleszkedést segítő programok megtervezésénél és lebonyolításánál.

Összegzés

A fentebb említett kutatások alapján elmondhatjuk, hogy a sikeres visszailleszkedés inkább attól függ, hogy az elítélt milyen állapotban van a szabadulásakor, semmint attól, hogy milyen volt a helyzete a bekerülését megelőzően. Ebből az következik, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben folyó reintegrációs célú programok hatása lényegesen erősebb lehet, mint a kintről hozott, sok esetben visszahúzó, negatív faktorok hatása. A sikeres reintegrációt segítő programok közé kell sorolni a különböző képzéseket is. Az említett adatok alapján azonban azt láthatjuk, hogy nagyon kevesen akarnak tanulni. Azok viszont, akik részt akarnak venni valamilyen oktatásban, azok igen erős, belső motiváltsággal rendelkeznek. Ez a motiváltság, a feltételezésem szerint, valamilyen pozitív védőfaktor hatásának köszönhető. Elsődleges feladatomban épp ezért, a büntetés-végrehajtási intézetekben tanuló fogvatartottaknál a pozitív hatású tényezők feltárása, csoportosítása. Elképzelésem szerint, a kutatásom során kapott eredmények felhasználása segítségével, úgy lehet majd szervezni a további képzéseket, hogy az oktatásszervezők az intézmény pszichológusának segítségével

meghatározzák a jelentkezőknél található védőfaktorokat, majd ezeket folyamatosan erősítve segítsék a tanulót, hogy sikeresen végezze el a tanfolyamot, ezzel is előkészítve a visszailleszkedését a társadalomba.

Felhasznált irodalom

- Albert F. – Bíró E. (2015): *A sikeres reintegráció*. In: Albert F. (szerk.): *Életkeretek a börtönön innen és túl. Szubjektív reszocializációs esélyek*. Budapest: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Szociológiai Intézet, 143–165.
- Bahr, S. J. (2015): *Returning Home, Reintegration after Prison or Jail*. Washington, D. C.: NASW PRESS
- Butorac, K. – Gracin, D. – Stanic, N. (2017): *The Challenges in Reducing Criminal Recidivism*. *Public Security And Public Order, Scientific Articles*, 115–131.
- Cobbina, J. E. (2010): *Reintegration Success and Failure: Factors Impacting Reintegration Among Incarcerated and Formerly Incarcerated Women*. *Journal of Offender Rehabilitation*, 3, 210–232. DOI: 10.1080/10509671003666602
- Doherty, S. – Forrester, P. – Brazil, A. – Matheson, F. I. (2014): *Finding Their Way: Conditions for Successful Reintegration Among Women Offenders*. *Journal of Offender Rehabilitation*, 7, 562–586.
- Hegedűs J. – Ivaskevics K. (2016): *Büntetés-végrehajtásban dolgozók nézetei a reintegrációról*. *Alkalmazott Pszichológia*, 4, 71–92.
- Pászti P. G. (2019): *A motiváció lehetőségei és korlátai a börtönoktatásban*. *Belügyi Szemle*, 5, 19–30. DOI: 10.38146/BSZ.2019.5.2
- Ruzsonyi P. (2014): *Kriminálpedagógia és az új Bv. Kódex*. In: Deák F. – Pallo J. (szerk.): *Börtönügyi kaleidoszkóp*. Budapest: Büntetés-végrehajtás Tudományos Tanácsa, 179–194.
- Taylor, C. J. (2013): *The Supervision to Aid Reentry (STAR) program: Enhancing the social capital of ex-offenders*. *Probation Journal*, 2, 119–135. DOI: 10.1177/0264550513478319
- Visher, C. A. (2015): *Re-entry and Reintegration After Incarceration*. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 61–66. DOI: 10.1016/B978-0-08-097086-8.45096-8
- Visher, C. A. – Travis, J. (2003): *Transitions from prison to community: Understanding individual pathways*. *Annual Review of Sociology*, 29, 89–113. DOI: 10.1146/annurev.soc.29.010202.095931
- Williams, K. R. – Hawkins, R. (1986): *Perceptual Research on General Deterrence: A Critical Overview*. *Law & Society Review*, 4, 545–572. DOI: 10.2307/3053466

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Börtönstatisztikai Szemle 2019/1*. <https://bv.gov.hu/hu/bortonstatisztikai-szemle>

URL2: *Camden Coalition of Healthcare Providers*. <https://camdenhealth.org/reintegrating-after-incarceration/>

URL3: *The Huffington Post*. https://www.huffpost.com/entry/if-we-want-fewer-prisoners-we-need-more-compassion-when-they-re-enter-society_n_55ad61a5e4b0caf721b39cd1

Hornyik Zsuzsanna – Jakab László

A közlekedési morál helyreállításának lehetőségei Magyarországon

The opportunities for reconstruction of traffic morality in Hungary

Absztrakt

Jelen tanulmány a fennálló, mindenki számára ismert helyzet – statisztikai adatokkal történő – bemutatását követően a megoldások lehetőségét kívánja számba venni, miután néhány nemzetközi szabályozási megoldást is számba vesz és a múltba is visszatekint. Mindezek mellett a közúti közlekedési balesetek magas számának okait is megpróbálja feltárni. Tekintettel arra, hogy olyan társadalmi problémáról van szó, amely valamennyi állampolgárt érint, kiemelkedően fontos a közúti közlekedési balesetek megelőzése érdekében a közlekedés szereplőinek általános viselkedését, szokásait, esetenkénti magatartását vizsgálat tárgyává tenni. A szerzők egyelőre csak elméleti szinten közelítenek e rendkívül összetett jelenséghez, de a cikkben leírásra kerül néhány jövőbe mutató, a megelőzést szolgáló technikai lehetőség, elképzelés.

Kulcsszavak: közlekedési szabályok, közúti balesetek, közlekedésben résztvevők

Abstract

After presenting the current situation, which is known for everyone, by statistical data, the present study intends to consider the possibilities of solutions, taking into account some international regulatory solutions and looking back to the past. In addition to all this, it also tries to reveal the causes of the high number of road traffic accidents. It is given as a social problem that affects all citizens, it is extremely important to examine the general behaviour, habits and occasional behaviour of traffic participants in order to prevent road traffic accidents. For the present the authors approach this extremely complex phenomenon only

on a theoretical level, but the article describes some technical possibilities and ideas serving for prevention in the future

Keywords: traffic rules, road accidents, road users

Nem büntet, hanem szeret

„Magyarországon a gyorshajtó autósoknak nincs esélyük a büntetés elkerülésére, amennyiben bemérik őket a kamerák. Ők persze nem örülnek ennek, de a közlekedési szabályokat betartók örülnek helyettük is. Egy külföldi országban, ahol gyorshajtás esetén a rendőröknek mérlegelési lehetőségük van a bírság kiszabására és a bírság nagyságának megállapítására, történt a következő eset. Egy férfi a munkából ment hazafelé. Nem indult későn, nem terveztek családi programot, ami miatt minél hamarabb otthon szeretett volna lenni, tehát nem volt oka a sietségre, mégis a megengedettnél gyorsabban közlekedett, ezért a rendőr megállította. Amikor a rendőr odament az autójához, rögtön megismerték egymást, ugyanabba a templomba jártak családjukkal vasárnaponként misére. A rendőr udvariasan közölte vele a gyorshajtás tényét, amit ő elismert, nem volt érdemes vitatkozni vagy mentegetőzni. A rendőr visszament az autójához, hogy megírja az ilyenkor szükséges büntetőcédulát. Kis idő múlva visszajött, beadta a papírt az ablakon, udvariasan elköszönt és távozott. Ekkor nézte csak meg a papírt, ami nem is egy büntetőcédula volt, hanem egy kis levél. Ez állt benne: „Kedves keresztény Testvérem! Az én kislányom hat éves volt, amikor elütötte egy gyorshajtó. A tettes fél év múlva kiszabadult, de én soha többé nem tudom megölelni a gyermekem. Csak akkor találkozok vele újra, ha a mennybe jutok életem végén. Tudom, hogy neked is vannak gyermekeid, ezért talán megérted a fájdalmamat. Kérlek, ne siess!” Miután elolvasta a levelet, elindult, lassan vezetett hazáig. Otthon megölelte a feleségét és a gyermekeit, közben pedig arra gondolt, hogy nem büntetést kapott, hanem egy szeretetteljes figyelmeztést.” (Horváth, 2020.)

A hasonló tragédiák elkerülését segítő készült a jelen tanulmány. Talán sokkolónak tűnik az idézett történet, de pont az elgondolkodtatást célozza.

Bevezetés

A közlekedésben szinte mindenki részt vesz: gyalogosként, gépkocsivezetőként, utasként, akár gépkocsiban vagy valamely tömegközlekedési eszközön. Egyre

többen kerékpároznak az utakon, továbbá egymás után jelennek meg – a nem kis problémát okozó – egyéb eszközök, elektromos rollerek, segway-ek, különösen nyári időszakban a turistákat szállító riksák, elektromos golfautók stb. Ez utóbbiak tekintetében még zavarosabb a helyzet, hiszen valamennyien szembe-sülünk vele, hogy szabályozatlanul, illetve hatósági ellenőrzés hiányában hol a gépkocsiforgalmat, hol a járdán a gyalogosokat zavarva használják azokat. Valamennyiünk érdeke, beleértve az egyre magasabb számban hazánkba látogató külföldi turistákat is, hogy a közlekedés szempontjából is élhetővé váljon – elsősorban – a fővárosunk, de az ország egésze is. Remélhetőleg ugyanis a koronavírus-járvány lecsengését követően újra minden visszatér a régi kerékvágásba.

Leegyszerűsítve: a közlekedés résztvevőinek úgy kellene tekinteniük a forgalomban történő részvételre, mintha egy társasjátékban vennének részt. Feltehetőleg gyerekkorában mindenki játszott valamilyen társasjátékot. Minden játéknak megvannak a maga szabályai. Amikor társasjátékoztunk elvártuk mindenkitől, hogy tartsa be a szabályokat. Ha valaki csalásra vetemedett, bizony nem maradt következmények nélkül. A szabályrendszerek nem ok nélkül léteznek, akár a játékok, akár az élet egyéb területeit illetően. Általános jellemzőjük, hogy azok ismerete kiszámíthatóvá, biztonságossá teszi azt a tevékenységet, amire vonatkoznak. Nincs ez máshogy a közlekedést tekintve sem. A közúti forgalomban érvényes KRESZ vizsgával rendelkező résztvevők joggal várják el mindenkitől, hogy a szabályok ismeretében betartsák azokat. Álljon itt néhány szemléltető példa: a közutakra felfestett jelzések, amelyeket lehetőleg mindenki tökéletesen ismer, nagy jelentőséggel bírnak. Záróvonal esetén – optimális esetben – nem kell tartanunk attól, hogy előzésre, sávváltásra kerül sor. Legalábbis jóhiszeműen arra számítunk, hogy mindenki betartja a szabályokat, és nem változtat irányt ebben az esetben. Normál esetben a gyalogos-átkelőhelyek is a forgalomban gyalogosan résztvevők biztonságos átkelését segítik. Ma Magyarországon sajnos sok esetben átkelni egy közúton inkább tűnik egy túlélőkalandnak, egy challenge-nek, mint sem. Miért van az, hogy kisgyerekes anyukák babakocsival, idős emberek, kiskorú gyerekek hosszú-hosszú percek át, rémült tekintettel állnak a zebránál, arra várva, hogy biztonsággal átkelhessenek a túloldalra. Egyébként a biztonságos közlekedés is mindenki alapjogának kellene, hogy legyen.

Akár tetszik, akár nem, a közúti közlekedésben egymásra vagyunk utalva, az abban résztvevők ugyanazon társasjáték játékosai. A közlekedési szabályok mindenre egyformán vonatkoznak és nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy azok betartása nem csupán mások, de elsősorban a saját biztonságunkat szolgálják. Természetesen mindig adódnak olyan váratlan és egyben elkerülhetetlen közlekedési szituációk, amelyekre nem számítunk, de ha például betartjuk az

előírt sebességkorlátozást, egy gyalogos-átkelőhelyet ténylegesen lassítva közelítünk meg, kisebb az esély arra, hogy egy esetleges balesetnek súlyos következményei legyenek. Ha minden irányváltoztatást az indexlámpa használatával teszünk, akkor elkerülhetjük a kellemetlen, illetve – szélsőséges esetben – a testi épségünket veszélyeztető helyzeteket. Érthetetlen és egyben nagyon szomorú tény, hogy ma Magyarországon egyre több a személyi sérüléssel, halállal végződő közúti baleset. Érdekes tanulmányt lehetne készíteni arról is, hogy vajon egy balesetet szenvedett személy mennyiben változtatja meg a közlekedésben való magatartását a balesetet követően. Bízunk benne, hogy pozitív irányba változik az általa tanúsított magatartás, de sajnálatos is egyben, ha a szabálykövető magatartás csak így kényszeríthető ki valakitől.

Visszatekintés a múltba

Már 1953-ban, több mint hatvan évvel ezelőtt megjelent az akkori Rendőrségi Szemlében a témával foglalkozó tanulmány, „*A közlekedésrendészeti szabályok módosításának szükségessége*” címmel (Fazekas–Bodrogi, 1953, 357–363.). Ma már talán megmosolyogtató problémák megoldását célozták a cikkben megfogalmazott javaslatok. Elsősorban a tehergépjármű-forgalom és a motorkerékpárok tömeges megjelenésével előidézett közúti balesetek, szabályozatlan helyzetek rendezése volt a szakemberek elsődleges feladata. „*A közlekedés rendjét legutóbb 1950. évben a 2500/1950. BM számú rendelet szabályozta. Abban az időben azonban a forgalom biztonságának és gyorsaságának kérdései nem vetődtek fel ilyen élesen. A készülő új kódexnek, hogy a jelenlegi követelményeknek megfelelően, egész sor újonnan felvetődött feladatot kell megoldania.*” (Fazekas–Bodrogi, 1953, 357–363.)

1974 októberében jelent meg az alábbi reflexió az akkori Belügyi Szemle aktuális számában (Rózsa, 1974, 83–84.): „*Mivel mindenki közlekedik, a közlekedésbiztonság kérdése társadalmi probléma. A megoldást sürgeti az is, hogy a közúti baleseteknek mintegy 95%-a emberi tényezők miatt következik be.*” A szerző, Rózsa Tamás r. törzszászlós, okleveles mérnök a közúti balesetek megelőzésének módjait igyekezett számba venni tanulmányában. A cikk a hatékony balesetmegelőzési propaganda jellemzőit gyűjtötte össze. Fontos követelményként határozta meg, hogy a megelőzés érdekében az információkat minél gyorsabban juttassák el a célcsoportokhoz. Különbséget tett – a befogadó közeg oldaláról – az önkéntelen figyelés és szándékos figyelem között az érkező információk befogadásának, megértésének tekintetében. Javasolta a reklámsz pszichológia addig elért eredményeinek is a felhasználását az üzenetek

továbbítása során. „A jó közlekedésbiztonsági plakátnak emlékezeti hatást, pszichológiai emléknymot kell elérnie. A hatékony figyelemkeltés előmozdítja az emléknym bevésődését, és olyan megőrzését, amely a későbbi felidézést lehetővé teszi.” (Rózsa, 1974, 83–84.)

Még ugyanebben a lapszámban egy másik cikk is foglalkozott a közúti közlekedés biztonságának fokozásával. Ma szinte hihetetlenül hangzik, hogy már negyvenöt évvel ezelőtt is olyan volt a közlekedési morál – hiába a kevesebb gépjármű, motoros, kerékpáros forgalom –, hogy a szakembereket élénken foglalkoztatta a téma. Rab Károly a „Tömegtájékoztatási eszközök szerepe a közlekedésbiztonsági munkában” című cikkében a következő megállapítást tette: „Mindenesetre furcsa szemléletű annak a közlekedésbiztonsági fotókiállításnak a zsűrije is, amelyik első díjat adott az országút síkjára sírkövet állító fényképezésnek. Ez eleve meghatározott szemléletet tükröz: a legjobb nevelési forma, a fenyegetés. A fenyegetők demokratikus gondolkodásának és erkölcsi szintjének szintjét is jelzi módszerük, hiszen a fenyegetés logikája azt mondja: „Ne tedd ezt, mert baj lesz és megbüntetlek! – Nem pedig azt, hogy: „Tedd ezt, cselekedj emberien, hiszen így értelmes!” Miért a fenyegetés jut eszünkbe és nem a pozitív példa? Nem arról van szó, hogy a közléseknek ne legyen keményebb hangvétele, de egyoldalú alkalmazásuk elítélendő, mert deformációt idéz elő. (Viski-Irk, 1974.) A fentiekből látszik, hogy a közlekedési morál, a balesetmegelőzés lehetséges módjai már az 1970-es években élénken foglalkoztatta a szakemberek mellett a tudományos élet képviselőit is, a Belügyi Szemle hasábjain folyó szellemi eszmecsere is erről tesz tanúbizonyságot.

A közúti közlekedés helyzete napjainkban

A magyar rendőrség minden évben készít több szempontból gyűjtött adatok alapján statisztikákat az adott év meghatározott időszakában bekövetkező balesetekről. A következőkben az ORFK illetékes munkatársainak köszönhetően egészen friss adatokat ismertetünk.

Személy sérüléses balesetek száma I-V. hónap

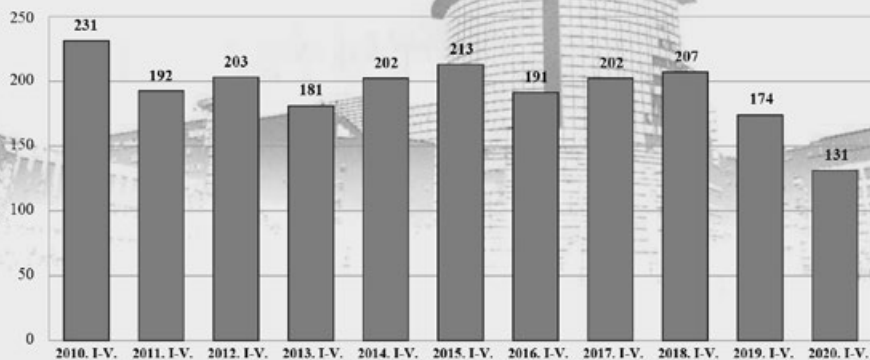

Megye/k	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Elmúlta % 2019-2020
Budapest	1 158	1 196	1 178	1 162	1 223	1 319	1 354	1 267	1 438	1 396	1 028	-26,4
Banffy	204	197	155	162	197	202	183	181	197	201	168	-16,4
Bács	271	285	322	297	329	308	315	277	275	299	227	-24,1
Békés	206	178	171	224	209	225	192	213	246	180	144	-20,0
Borsod	280	258	252	217	254	275	271	249	300	274	244	-10,9
Csongrád	238	247	213	203	257	254	229	215	262	247	188	-23,9
Fejér	279	263	234	201	206	236	223	232	265	253	188	-25,7
Győr	280	302	309	271	289	275	297	258	272	301	213	-29,2
Hajdú	335	303	269	265	289	313	336	265	365	293	246	-16,0
Héves	174	136	127	141	152	167	182	151	207	179	178	-6,6
Kecskemét	197	151	170	140	189	191	187	178	214	199	131	-34,2
Nógrád	79	75	76	86	80	94	92	76	112	111	103	-7,2
Pest	670	598	586	549	613	634	656	666	694	678	530	-21,8
Somogy	172	183	166	183	173	139	172	166	167	165	151	-8,5
Szabolcs	291	297	272	277	317	305	345	320	365	301	280	-7,0
Szolnok	232	255	218	228	221	202	207	199	244	201	190	-5,5
Tolna	94	118	91	104	104	88	98	112	126	94	83	-11,7
Vás	163	191	196	171	172	192	196	174	192	179	154	-14,0
Veszprém	190	189	200	209	188	194	204	184	208	201	178	-11,4
Zala	147	157	178	127	178	171	198	181	166	155	115	-14,8
Összesen:	5 660	5 579	5 363	5 217	5 641	5 783	5 937	5 564	6 315	5 887	4 739	-19,5

1. számú táblázat: Személy sérüléses balesetek száma 2010–2020 májusig
(Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság)

Halálos kimenetelű közúti közlekedési balesetek 2020. I-V. havi statisztikai kimutatása országos adatok

1. számú ábra: Halálos kimenetelű balesetek száma 2010–2020 májusig
(Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság)

A személy sérüléses balesetek okai nevet viselő 2. számú táblázatot vizsgálva, csak Budapestet kiemelve megállapítható, hogy nagyon magas számot mutatnak a következő kategóriák: gyorsajtás, elsőbbségi jog (értelemszerűen az elsőbbségi jog megadásának elmulasztásából eredő szabálytalanság), kanyarodás és sajnos a gyalogos hiba is. A 3. számú táblázat elemzésekor megfigyelhető, szintén Budapest vonatkozásában, hogy igen magas a személygépkocsik, a kerékpárosok és a gyalogosok szabálytalanságaiból eredő balesetek száma. Feltételezhetően minden közlekedésben résztvevő rendelkezik eddigi tapasztalatai alapján negatív élményekkel a közúti forgalmat illetően. Ha mégsem, akkor vagy nagyon keveset közlekedik, vagy szerencsés, hogy semmilyen kellemetlen helyzetet nem kellett eddig átélnie. Nap mint nap láthatjuk, ahogyan embertársaink meggondolatlanul mennek bele veszélyes helyzetekbe. Biciklis futárok cikáznak vakmerően a gépkocsik között, autósok kerülgetik kicentizve a kereszteződésekben befordulni kívánó társaikat, nem figyelve a szemből érkező gépkocsikra. Sajnos a gyalogosok sem maradnak ki a sorból. Hányszor látható, amint csúcsidőszakokban az állásra kényszerült gépkocsik előtt pirosban szaladnak át a zebrán, nem gondolva rá, hogy a kocsisor bármikor elindulhat. A felszólítás, felhívás a szabályos közlekedésre tehát minden közlekedésben résztvevőnek szól. A közlekedésben résztvevők fel kellene ismerjék, rajtuk múlik, illetve az általuk tanúsított magatartáson a biztonságos, kiszámítható közlekedés. Idealista elképzelésnek tűnik azt elvárni, hogy a társadalom egésze felismerje ennek fontosságát, de ha nem is teszünk kísérletet rá, hogy megvalósuljon, ne várjuk a pozitív változásokat. A fent bemutatott statisztikai adatok is alátámasztják a társadalmi szemléletformálás szükségességét. Leegyszerűsítve: az emberi magatartások a látható, megvalósuló cselekvésből és annak lélektani háttéréből tevődnek össze. A közlekedésben tanúsított magatartás általában rutinszerűnek mondható. Már a kisiskolások is hamar megtanulják, begyakorolják, merre visz az út az iskolába, milyen közúti csomópontok mentén, rendőrlámpák segítségével jutnak el a céljukhoz. A megszokásból végzett cselekedetek esetén fennáll annak a veszélye, hogy egy idő után már nem azzal a maximális figyelemmel, koncentrációval hajtjuk végre azokat, mint a kezdetekor. Tegnap sem fordult be senki szabálytalanul ezen a sarkon, akkor ma sem fog, tegnap átengedtek az autósok a zebrán, biztos ma is átfognak. Természetesen jó lenne, ha a közlekedés ilyen kiszámítható lenne, de sajnálatos módon nem az. A lélektani háttér másik oldala pedig, hogy nem kezdjük sosem ugyanolyan állapotban – optimális esetben –, pihenten, nyugodtan a napunkat. Sőt az emberek többsége felfokozott idegi állapotban ül be a kocsijába, indul gyalogosan a munkahelye felé reggelente. Nem látunk bele senki fejébe, hogy milyen gondolatok, megoldandó gondok kavarnak benne, miközben tekeri az autója kormányát vagy

Személy sérüléses balesetek okai I-V. hónap

Mezők	Gyermekhalál	Előbbeljáró jog	Károlyrendés	Követendő törvény	Gyermekes kóba	Előzetes	Figyelmesség	Működési kóba	Egyéb ok
Budapest	225	291	186	109	118	15	2	0	82
Baranya	65	40	25	10	10	5	6	0	7
Bács	79	65	24	22	13	12	1	2	9
Békés	50	53	20	3	2	2	2	0	12
Borsod	115	47	32	8	10	5	12	2	13
Csongrád	61	61	24	7	3	11	11	0	10
Fejér	88	42	25	11	8	6	1	2	5
Győr	68	58	30	19	4	9	4	0	21
Hajdú	100	64	28	16	8	13	5	1	11
Héves	95	35	9	13	6	5	2	2	11
Komárom	61	27	12	7	2	5	2	0	15
Nógrád	80	9	24	3	3	5	1	1	7
Pest	231	109	66	40	14	14	30	2	24
Somogy	55	26	21	11	6	8	11	0	13
Szabolcs	110	48	54	20	8	16	3	1	20
Szabolcs	70	50	29	13	10	7	0	0	11
Tolna	42	14	9	5	0	4	3	0	6
Vas	58	39	20	14	4	2	4	2	11
Veszprém	76	27	17	12	4	8	1	0	13
Zala	56	26	10	3	3	5	3	2	7
Összesen:	1 755	1 131	685	346	236	157	104	17	308
Arány	37%	24%	14%	7%	5%	3%	2%	0%	6%

2. számú táblázat: Személy sérüléses balesetek okai 2020. évben
(Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság)

kézen fogva vezeti a gyermekét az iskola felé. Az élet minden területén elvárjuk egymástól, illetve szeretnénk elvárni, hogy a figyelmesség, az udvariasság szabályai érvényesüljenek. A közlekedés szabályait feketén-fehéren be kell tartani, abban egyértelműen le vannak fektetve a követendő normák, meg van határozva, hogy egyes közlekedési helyzetekben kinek van elsőbbsége. Még az is elvárható lenne, hogy az udvariasság szabályai jobban érvényesüljenek az utakon. Lehet, hogy nekem van elsőbbségem egy főúton haladva, de milyen jó érzés, ha a szemből érkező, előttem befordulni kívánó autót beengedem, segítem az irányváltoztatásában, mert ezzel nemcsak vele szemben vagyok előzékes, de a mögötte felsorakozott többi gépkocsi haladását is segítem. Nem beszélve arról, hogy bármikor kerülhetek én is abba a helyzetbe, hogy rászorulok mások figyelmességére. Gyakran hangoztatott elképzelés, hogy a gyereknevelésben, mind otthon, mind az iskolákban hatékonyabbak, hosszú távon eredményesebbek azok, akik pozitívan motiválják a rájuk bízott gyerekeket, nemcsak, vagy egyáltalán nem élnek a büntetéssel, megvonással, továbbá a negatív motiváció egyéb eszközeivel. Miért ne lehetne a közlekedésben résztvevőket is pozitívan motiválni arra, hogy minél magasabb fokú szabálykövető, illetve udvarias, előzékes magatartást tanúsítsanak a közúti forgalomban történő részvétel során.

Személy sérüléssel járó balesetek okozói I-V. hónap

Megye	Személygépjárművel	Kerékpárral	Tehergépjárművel	Gyalogosan	Motorkerékpárral	Segélykocsikkal/teretjárókkal	Autóbuszokkal	Egyéb
Budapest	661	118	32	118	30	26	21	22
Baramba	110	12	15	10	8	8	4	1
Bács	157	15	17	13	5	12	4	4
Békés	95	19	18	2	3	6	0	1
Borsod	173	24	15	10	9	7	1	5
Csongrád	121	31	6	3	10	6	4	7
Fejér	130	20	16	8	5	8	1	0
Győr	148	19	24	4	6	7	2	3
Hajdú	179	24	23	8	3	7	1	1
Héves	130	9	17	6	7	6	2	1
Komárom	93	8	13	2	5	4	0	6
Nógrád	82	7	7	3	2	0	0	2
Pest	367	35	58	14	27	23	2	4
Somogy	97	14	18	6	6	6	2	2
Szabolcs	203	35	14	8	6	9	1	4
Szécsény	102	36	24	10	5	8	1	4
Tolna	57	9	6	0	5	3	0	3
Vas	103	23	12	4	3	1	1	7
Veszprém	115	19	10	4	17	4	1	8
Zala	74	13	14	3	5	3	0	3
Összesen:	3 197	490	359	236	167	154	48	88
Arány	67%	10%	8%	5%	4%	3%	1%	2%

3. számú táblázat: Személy sérüléssel járó balesetek okozói 2020. évben
(Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság)

A hatósági jelenlét az utakon remélhetőleg a mai napig figyelmeztető jellegű hatással van az autósokra. Érthető módon, finoman fogalmazva vegyes érzelmek kerítik hatalmába az autósokat, ha sebességmérő egyenruhásokat, szolgálati gépjárművet látnak az utak mentén. Ez így is van rendjén, de nem növelné a bizalmat a rendőrség irányába, nem erősítené meg jobban az állampolgárokat abban a hitükben, hogy a rendőrök az ő biztonságukat szolgálják és védik, ha a közúti forgalomban résztvevők a pozitív motivációt is felfedeznék a közlekedés ellenőrzése során a hatóság részéről? A javasolt módszer alapos kidolgozása egy másik tanulmány témája lehetne, de előzetes elképzelésnek nem lenne rossz – először csak tesztjelleggel – bevezetni egy olyan pontrendszert, ahol a szabályok betartásáért és az udvarias közlekedésért jutalompont járna. Természetesen más szakterületek képviselőinek – közlekedési mérnökök, informatikusok – támogatására, bevonására is szükség lenne olyan teszthelyszínek kialakításához, ahol egy gyalogátkelőhelyen lennének érzékelők elhelyezve, amelyek a zebrát megközelítő gépkocsik sebességét mérnék, az átengedett gyalogosok számát rögzítenék és a jutalomjátékban résztvevő gépkocsivezetők is rendelkeznenek egy olyan letölthető applikációval, amellyel regisztrálnak és részt vesznek abban, gyűjtenék a jutalompontokat.

Nemzetközi kitekintés

Minden felmerülő probléma kezelésekor a legjobb a kiváltó okokra visszavezetni a bekövetkezett eseményeket. A közúti balesetek csökkentését is a forgalomban résztvevők elvárni kívánt magatartását természetesen a megelőzés módszereivel érdemes elősegíteni. Franciaországban 1993 óta létezik az általános iskolák alsó tagozatában egy úgynevezett „*Iskolai Közlekedésbiztonsági Igazolás*”, amelyet a tanulók a harmadik és ötödik osztályban szerezhetnek meg. Annak felismerése, hogy a mai gyerekek a közlekedési balesetek potenciális áldozatait, továbbá ők a holnap járművezetői, odavezetett Franciaországban, hogy a fenti iskolai programot bevezessék és működtessék. *„Az Iskolai Közlekedésbiztonsági Igazolás (ASSR1) megszerzését célzó képzést minden 5. osztályos tanuló, a 14 évesnél idősebb tanulók, és a korábban megbukott tanulók számára szervezik. A tanfolyam a Közlekedésbiztonsági Bizonyítvány (BSR) megszerzésére irányuló gyakorlati képzésre való beiratkozás előfeltétele. Ezek az igazolások részei a közút valamennyi használója számára előírt képzésnek. Összességében elmondható, hogy a Franciaországban már közel két évtizede nagy sikerrel működő Iskolai Közlekedésbiztonsági Igazolványhoz kapcsolódó képzések és vizsgák az alaptantervbe integráltan hatékonyan megvalósíthatók, és lehetőséget biztosítanak a fiataloknak arra, hogy szervezett formában, egymásra épülő ismeretanyagok révén a tudásszint ellenőrzésével folyamatos közlekedésre nevelésben részesüljenek, hogy aztán a közúti közlekedés biztonságos résztvevőivé váljanak.”* (URL1)

Irány a jövő

A technikai fejlődés olyan felgyorsult mértékben halad, hogy a legszélsősége-sebb elképzelések is hamarosan megvalósulhatnak. Miért ne állítsuk mindenki számára hasznos célok megvalósításának szolgálatába? Ennek fényében talán nem is olyan nehéz kivitelezni egy olyan tesztrendszert, amelyben VR-szemüvegek segítségével modellezni lehetne a közlekedést, a mindennapi közlekedési szituációkat. Ennek megvalósítása esetén ugyanis minden gond nélkül felültethetnénk a gyalogost a biciklire, beültethetnénk a kerékpárost az autóba és gyalogos közlekedésre kérnénk a gépkocsivezetőt. Olyan szélsőséges, akár egyben veszélyes közlekedési szituációkat modellezhetnénk, amelybe bárki könnyen belekerülhet a való életben is, de itt kockázat nélkül kipróbálhatja mit él át, milyen szemszögből látja a közúti közlekedés másik résztvevője az adott helyzetet. A gyakorlatban ugyanis, akár egy kijelölt tesztpályán ez nem kivi-

telezhető, mert nem minden kerékpáros, illetve gyalogos tud vezetni, és nem minden gépkocsivezető, gyalogos tud kerékpározni. Azonban ezzel a technikai eszközzel ez könnyen megoldható lenne. Tovább szöve a fenti gondolatot, nem ártana a vezetni tanulók számára is hasonló gyakorlási lehetőséget biztosítani azelőtt, hogy a forgalom résztvevőivé válnak, vagy mielőtt a vezetési órákat megkezdik a tényleges közúti forgalomban. Elméletben ugyanis csak az optimális, elvárható helyzeteket ismerik meg, a kezdeti gyakorlati tapasztalatok pedig nem minden esetben vagy inkább ritkán nyújtanak a kezdetekre, a sikeres vizsgaletételét követően a forgalomban már önálló közlekedésre nézve kellő rutint. A fentiek mellett nagyon fontos, hogy a biztonságos, szabálykövető közlekedési gyakorlat kialakítása érdekében a rendőrség az állampolgárok irányába minden eszközt megragadjon, amely a hatékonyabb kommunikációt, tájékoztatást szolgálja. Az utóbbi időben találkozhattunk jó kezdeményezésekkel, de még mindig van mit fejleszteni ezen a területen. Érdekes, hogy erre már egy 1992-ben megjelent szakmai cikk is felhívta a figyelmet. *„A nagyobb biztonság objektív kategória, az érzékeltetésében pedig az európai átlag alatt vagyunk. Sajnos gyenge a magyar rendőrség propagandatevékenysége.”* (Pintér, 1992) Ezek szerint már akkor problémát okozott, hogy a rendőrség részéről megfogalmazódott üzenetek nem jutottak el az állampolgárokhoz. Az autóval közlekedők nagy része hallgat valamilyen rádióműsort vezetés közben. A hírekben mindig beszámolnak az aktuális közúti balesetekről, figyelmeztetnek az elkerülendő forgalmi helyszínekre, de hiányzik a megelőző figyelemfelhívás, tájékoztatás. A kommunikációnak még számos kihasználható csatornája van. Vezetés közben tilos, illetve kihangsúlyozással sem tanácsos használni a mobiltelefonokat, de amikor indulás előtt rátekint mindenki a kijelzőre, miért ne olvasson ott is a biztonságos, szabálykövető közlekedésre irányuló felhívást az aktuális napra. Rövid, általános érvényű, könnyen megjegyezhető tanácsok, javaslatok közzétételére gondolunk, amelyek remélhetőleg egész nap elkísérik a gépkocsivezetőt a forgalomban történő részvétele során. Meg lehetne keresni az egyes rádiócsatornákat is, és meghatározott rendszerességgel, a reggeli beszélgetős műsorokba lehetne iktatni nem hosszú, de lényegre törő jótanácsokat a közlekedést, a baleset-megelőzést illetően. Mindenki által áhított vágy, hogy eljőjön az az idő, amikor a közlekedésben résztvevők felismerik mindenféle külső ráhatás nélkül, hogy a szabálykövetés, udvariasság a közlekedés során mindenkinek egyformán saját érdeke. Benne van a levegőben a jövő szele, az okosvárosok elképzelése, amikor már csak és kizárólag önvezető autók közlekednek teljes biztonsággal az utakon, csökkennek – legideálisabb esetben teljesen megszűnnek – a közúti balesetek, de ettől még messze vagyunk. Bár ki tudja? Mégis jó lenne, ha addig is rá lehetne venni szép fokozatosan, de minél gyorsabb ütemben a társadalom

nagy részét arra, hogy a közúti forgalomban résztvevők maguk alakítsák ki a biztonságos, kiszámítható közlekedés feltételeit elsősorban önmaguk számára, hogy jó legyen részt venni ebben a társasjátékban. Érdekes lehetőség lenne, akár meglévő okosváros projektek keretében, néhány frekvencián helyre intelligens gyalogátkelőhely-figyelő rendszer telepítése és tesztelése. Ezzel adatokat, információkat gyűjthetnénk mind a járművezetők, mind a gyalogosok viselkedési formáiról. Egyes kirívó és egyértelmű jogi helyzeteket szankcionálni is lehetne. A rendszer alapeleme egy sebességmérésre és videofelvétel készítésére alkalmas önálló, intelligens egység, modul. Ez kis méretű, oszlopra (akár közvilágítási oszlopra), épület falára szerelhető, napelemes és akkumulátoros tápellátással rendelkezik. Megfelelő helyre felszerelve méri a gyalogátkelőhelyen áthaladó járművek sebességét. Amennyiben ez a sebesség meghaladja az adott átkelőhelyre vonatkozó sebességkorlátot, a jármű azonosítására alkalmas felvételt készít. Ezt mobiltelefon-hálózaton keresztül továbbítja egy központba. Másik és érdemben érdekesebb funkciója az egységnek, hogy a videómegfigyelés adatainak felhasználásával, képfeldolgozási (akár mesterséges intelligencia) algoritmusokkal azonosítja azokat a helyzeteket, amikor gyalogosok állnak a gyalogátkelőhely szélén. Amennyiben a járművek az elsőbbségadás elmulasztásával áthajtanak a gyalogátkelőhelyen, a modul által felismert helyzetekben az egység mobilinternet kapcsolaton keresztül videófelvételt, vagy a helyzet egyértelmű azonosítására alkalmas képsort továbbít a központ felé. Az előnye az egységnek, hogy semmilyen vezetékes kapcsolat nem szükséges a telepítéséhez, és csak akkor küld információkat, illetve adatokat, ha azok a saját intelligenciája, döntése alapján érdekesek lehetnek. Az információk jogi szempontú feldolgozása és a lehetséges intézkedések meghatározása a központban történik, az adatok alapján. Első körben valószínűleg inkább az adatok gyűjtésére és analizálására kellene helyezni a hangsúlyt. Ilyen eszközök telepítése ésszerű költségek mellett a jelenlegi műszaki, technológiai szint mellett megvalósítható. A megbízható működéshez fejlesztésre és optimalizálásra lehet szükség. Nem biztos például, hogy a sebességmérő és a videó megfigyelőegységnek az azonos, egy egységen belüli elhelyezés az optimális. Az eszközök telepítésének és rendszerbe illesztésének külső kommunikációja önmagában jelentősen javítaná a gyalogátkelőhelyek környékének közlekedési morálját. Kísérleti fázisban akár 10-20 ilyen egység felszerelésének hatását is érdemes lehet megvizsgálni. Szerencsére az Országos Rendőr-főkapitányság jelenlegi vezetői, illetékes kollégái részéről minden, a közlekedés biztonságát szolgáló innováció, technikai fejlesztésre irányuló elképzelés – az eddigi tapasztalatok alapján – pozitív fogadtatásban részesül. Az elhivatott, lelkiismeretes, kiváló szakemberek, akik a rendőrség hivatásos állományát erősítik készek rá, hogy saját munkájuk meg-

könnyítése, de mindenekelőtt az állampolgárok mindennapjainak biztonságosabbá, élhetőbbé tétele érdekében teret engedjenek a tudományos fejlesztések, innovatív elképzelések gyakorlati megvalósulásának.

Felhasznált irodalom

- Fazekas I. – Bodrogi K. (1953): *A közlekedésrendészeti szabályok módosításának szükségessége*. Rendőrségi Szemle, 4, 357–365.
- Horváth I. S. (2020): *Napi evangélium*. 2020. június 7. <https://evangelium.katolikus.hu/>
- Pintér S. (1992): *Rendőrség, rendészet, közbiztonság*. Rendészeti Szemle, 6, 3-10.
- Rab K. (1974): *Tömegtájékoztatói eszközök szerepe a közlekedésbiztonsági munkában*. Belügyi Szemle, 10, 81–83.
- Rózsa T. (1973): *A közlekedésbiztonsági plakátok figyelemfelkeltésének egyes pszichológiai vonatkozásairól*. 10, 83–84.
- Viski L. – Irk F. (1974): *Tömegtájékoztatói eszközeink közlekedésbiztonsági munkájáról című cikkhez*. Belügyi Szemle, 6, 23–32.

Felhasznált jogszabályok

1/1975. (II. 5.) KPM-BM együttes rendelet a közúti közlekedés szabályairól

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Közlekedésbiztonsági Szemle*. <http://www.kozszemle.hu/index.php?o=ellenorzes&cikk=55>

Balatonyi László – Tóth László

Települési vízgazdálkodásunk finanszírozási rendszere a 2021–2027 közötti pályázati ciklus tükrében

The financing system of settlements' water management reflected by the application period of 2021-2027

Absztrakt

A víz egyre élesebb biztonsági deficitként jelenik meg a föld lakosságának preferenciarendszerében. Közgazdasági szempontból is jelentős potenciállal rendelkeznek azon országok, ahol a vízzel megfelelően gazdálkodnak. Az éghajlatváltozás következtében a hozzáférhető édesvízkészletek tekintetében fokozódó nyomás nehezedik Magyarországra, és több régióban is a kereslet és a kínálat aszimmetriája figyelhető meg. Az egyre szélsőségesebb időjárási jelenségek negatív hatással vannak a vízellátásra. Az időben és térben váltó vízkészletek közép- és hosszútávon jelentős negatív hatással vannak a környezetbiztonságra, és ösztársadalmi szinten is éreztetik hatásukat. A szélsőségeknek való kitettség pedig korlátozza Magyarország versenyképességét, gazdasági stabilitását. A különböző gazdasági ágazatok vízigénye miatt egyre kiélezettebb verseny folyik a vízért, mint erőforrásért, miközben nemcsak vízkészleteink mennyiségét, hanem minőségét is óvnunk kell. Településeink még inkább kitettek, sérülékenyebbek az éghajlatváltozás hatásainak, ezeken a területeken koncentrálódik a népesség és a gazdasági tevékenység többsége, és a városok sok esetben a klímaváltozás szempontjából érzékeny (például árvízzel vagy belvízzel, aszályal veszélyeztetett) területeken helyezkednek el. A városi vízrendszer – amely magába foglalja az ivóvízellátó rendszert, a szennyvíz-, a csapadékvíz-elvezető és tisztító rendszert – különösen veszélyeztetett, mivel az éghajlatváltozás főleg a víz körforgásának megváltozásában nyilvánul meg (Buzás, 2015). Az Országos Vízügyi Főigazgatóság tevékenység-portfóliójában új elemként jelenik meg a települési vízgazdálkodás, csapadékvíz-gazdálkodás. A Belügyminisztérium fontos ágazataként szükséges a téma napirendre tűzése. A települési vízgazdálkodást, csapadék-vízgazdálko-

dást megalapozó műszaki, gazdasági és jogi keretek kidolgozása kiemelt feladat a magyar vízügyi igazgatás számára. A feladatok, az általános célkitűzések között szerepel a valós és tényleges digitális alapokon nyugvó vízgazdálkodás továbbfejlesztése, illeszkedve a Nemzeti Vízzáirategiában (Kvassay Jenő Terv) nevesített célállapotok eléréséhez. A települési csapadékvíz-gazdálkodás területén különösen fontosak a megelőző intézkedések (legyen szó akár szerkezeti vagy nem szerkezeti intézkedésről). A fejlesztések tervezése során fontos a vizek helyben tartásának lehetőség szerinti megvalósítása olyan tározók építésével, amelyek alkalmasak mind a rendkívüli áradások, felhőszakadások kártételei elleni védekezésre, mind a lokális vízvisszatartásra, jóléti és ökológiai célokat, hasznosításokat is támogatva, amennyiben azok nem szorítják háttérbe a tározók alapvető funkcióját. A tanulmány célja, hogy bemutassa a vízügyi ágazat által elkészített nem szerkezeti intézkedéseket, illetve az önkormányzatok esetében összefoglalja a 2016 és 2019 között – országos szinten – megvalósult és folyamatban lévő kockázatsökkentő települési vízgazdálkodással, települési csapadékvíz-gazdálkodással összefüggő beruházásokat, illetve javaslatokat fogalmazzon meg a 2021–2027 közötti időszak forrásfelhasználására.

Kulcsszavak: vízgazdálkodás, finanszírozás, pályázati ciklus

Abstract

Water increasingly appears as a safety deficit in the preference system of the world's citizens. Even from economical point of view the countries with appropriate water management have considerable potentials. Due to climatic change there is an increasing pressure on Hungary considering available sweet water stocks, and there is an asymmetry of supply and demand in several regions to experience. The more and more extreme weather phenomena take negative effects on water supply. The water supplies, changing temporally and spatially, have considerable negative effects in medium to long-term on environment's safety and these are even on social level to experience. The helplessness against extremities restrict Hungary's competitiveness and economic resilience. The water demands aggravate competition for water in several branches of economy, as a power source, while not only the quantity but also the quality of the water stock must be protected. Our settlements are even more helpless and vulnerable against the effects of climatic change and on this area are population and economic activities in majority, and cities are frequently settled on areas more sensible against climatic changes (e.g. on areas exposed to floods, inland waters, droughts). The water systems of cities – including drinking water supply system, wastewater and rainwater removal and clearing system- are particularly endangered, as the climatic change mani-

fest itself in changes of the hydrological cycle (Buzás, 2015). As new elements in the activity-portfolio of the General Directorate of Water Management appear water management and rainwater management of settlements. For us, as an important branch of the Ministry of Interior, it is important to put this topic on the agenda. The elaboration of basic technical, economic and legal frames for water management and rainwater management of settlements is a task of high priority for the Hungarian water management. To the tasks and to general targets belongs a further strengthening of water management, based on real and actual digital basis, suiting to achievements of the target states in the Hungarian Water Strategy (Kvassay Jenő Plan). On the field of rainwater management of settlements preventive measurements are especially important (both structural and non-structural measurements). In planning of developments is the realisation of keeping waters locally by building of reservoirs, capable both for protection against damages caused by exceptional floods, cloudbursts and for local retention of water, supporting also welfare- and ecological targets and utilisations – in case they do not repress basic functions of the reservoirs. The aim of this paper is to present non-structural measurements made by the water sector, resp. in case of self-governments to summarise investments in connection with water management and rainwater management of settlements, realised or in progress between 2016 and 2019 and further to formulate proposals for the application of sources in the period of 2021–2027.

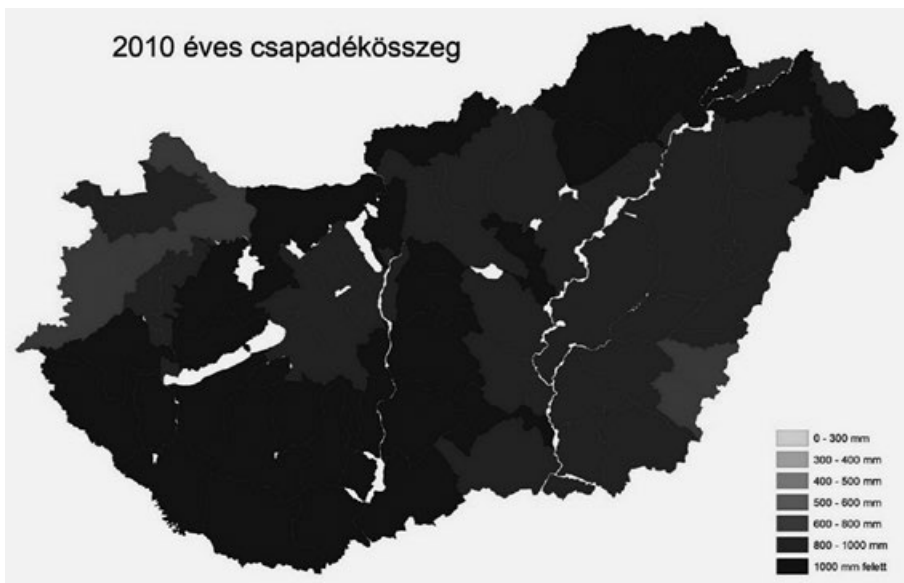
Keywords: water management, financing, application period

Bevezetés

A kormány 2014 óta a belügyminiszteren keresztül irányítja – változatlan szervezeti formában – a vízügyi igazgatási szerveket, amelyek Magyarországon elsődlegesen felelősek a vízgazdálkodásért. A vízügyi ágazat 1848 után másodszor került a Belügyminisztérium irányítása alá 2012-ben. Az ágazat tudorai szerint ez nagyon helyes döntés volt, főként azért, mert a víz hiánya és többlete fontos biztonsági deficitként jelenhet meg egy ország életében. Egy rendvédelemért felelős minisztériumban nemcsak a közbiztonság, bűnüldözés, migráció, idegenrendészet, katasztrófavédelem, büntetés-végrehajtás és a többi rendészeti tevékenység, hanem a vizek kártételei (árvíz, helyi vízkárelhárítás, aszály) elleni védelem, valamint az ehhez szervesen kapcsolódó folyógazdálkodás, belvízvédelem, vízrajz és valamennyi hidrológiai tevékenység is fontos szerepet tölt be. Az Országos Vízügyi Főigazgatóság újként megjelenő tevékenységében pedig a

települési csapadékvíz-gazdálkodásnak hidroökonómiai szempontból nagyon fontos szerepet szánunk. A csapadékvíz tározása, tisztítása, tematikus felhasználása jelentős mértékben csökkentheti egy ország kitétséget gazdasági szempontból is. „*A víz életünknek olyan, alapfeltétele, amelynek megfelelő mennyiségben és minőségben való megőrzése nélkül az ENSZ 2015-ben elfogadott Fenntartható Fejlesztési Céljainak (Sustainable Development Goals, rövidítve: SDG) végrehajtása 2030-ig nem biztosítható.*” – ezzel a bekezdéssel kezdődött a 2017 novemberében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen tartott Települési csapadékvíz-gazdálkodási konferenciát lezáró írásos ajánlás preambuluma (Bíró, 2018). Az éghajlatváltozás következtében a hozzáférhető édesvízkészletek tekintetében fokozódó nyomás nehezedik Magyarországra, és több régióban is a kereslet és a kínálat aszimmetriája figyelhető meg. A klímaváltozás következtében az egyre szélsőségesebb időjárási jelenségek negatív hatással vannak a vízellátásra. Az éghajlatváltozás közép- és hosszútávon jelentős negatív hatással van a környezetbiztonságra, és össztársadalmi szinten is érezteti hatását. A szélsőségeknek való kitétség pedig korlátozza Magyarország versenyképességét, gazdasági stabilitását. A különböző gazdasági ágazatok vízigénye miatt egyre kielezettebb verseny folyik a vízért, mint erőforrásért, miközben vízkészleteinket óvnunk kell. A megújuló vízkészletek csökkennek, ezzel szemben az igények növekedése prognosztizálható. Az éghajlatváltozás következtében egyre nagyobb hangsúlyt kell fordítani a fenntartható vízgazdálkodás elősegítésére (Tóth–Balatonyi, 2019). Amennyiben valós és tényleges gazdálkodást szeretne Magyarország a felszíni és felszín alatti vízkészleteivel, akkor azt vízgyűjtő szinten, tudatos vízépítő mérnöki tevékenység keretein belül kell megtervezni úgy, hogy mindaz a társadalom egészét szolgálja. A vízgazdálkodás sohasem lehet öncélú mérnöki tevékenység. A vízügyi ágazat célja és feladata a vízgyűjtőn megjelenő különböző igények kiszolgálása, amelyek a rendelkezésre álló források (pénzügyi, humánerőforrás) figyelembevételével valósulhatnak meg. A magyar vízgazdálkodás kiemelt célja az országban visszatartott vízmennyiség növelése, ennek ellenére a csapadékvíz tudatos területi visszatartása többnyire nem, vagy csak korlátozottan megoldott. Megállapítható, hogy a csapadékvíz-gazdálkodás és belvízgazdálkodás jó gyakorlatai nem, vagy csak igen korlátozottan terjedtek el. Különösen hiányzik a szabályozási rendszer a különböző szintű rendezési terveknél. A belterületi vízrendezés, elvezetés feladatait az önkormányzatok maguk látják el, s tapasztalat alapján megállapítható, hogy csak kevés önkormányzat esetében biztosított szervezetben belül a megfelelő végzettséggel rendelkező humán erőforrás. Településeink még inkább kitéttek, sérülékenyebbek az éghajlatváltozás hatásainak, ezeken a területeken koncentrálódik a népesség és a gazdasági tevékenység többsége, és a városok sok esetben az éghajlatváltozás szempontjából érzékeny területeken, mint például

árvízzel vagy belvízzel, aszályal veszélyeztetett területeken helyezkednek el. A városi vízrendszer – amely magába foglalja az ivóvízellátó rendszert, a szennyvíz-, a csapadékvízvezető és tisztító rendszert – különösen veszélyeztetett, mivel az éghajlatváltozás főleg a víz körforgásának megváltozásában nyilvánul meg (Buzás, 2015). A település vízgazdálkodása, csapadékvíz-gazdálkodása tekintetében (benne a vízvisszatartás és vízhasznosítás), különösen a csapadékok hevedésének növekedése miatt, vízügyi szakpolitikai iránymutatás szükséges az érdekeltek részére. Az intenzív csapadékesemények által kiváltott árhullámok jönnek, mennek napjainkban, ám mégis egyre kevésbé okoznak problémákat a folyókon, mivel a teljes vízgyűjtőterületre ritkábban hullik területi átlagban nagycsapadék, nagy intenzitással. A kisvízfolyások medrének befogadóképessége sokkal kisebb, ezáltal nagyobb problémát okozhat a kisvízgyűjtőre hulló lokális nagycsapadék. A helyzetet tovább bonyolítja a klímaváltozás egyre erősödő hatásainak jelentkezése a kisvízgyűjtőkön. Az extrém csapadékos időszakok súlyosabb – akár emberéletet is követelő – hidrológiai következménye lehet a hegy- és dombvidékeken megjelenő, gyors összegyülekezési idővel rendelkező árhullámok egyre gyakoribb kialakulása, ahogyan legutóbb 2010 májusában és júniusában láthattuk, amikor az extrém csapadékmennyiségek hatására, főként Baranya, Borsod és Somogy megyében, de az ország szinte egész területére az átlagot meghaladó csapadék hullott (lásd 1. számú ábra).

1. számú ábra: 2010. évi csapadékösszeg (A szerző saját szerkesztése)

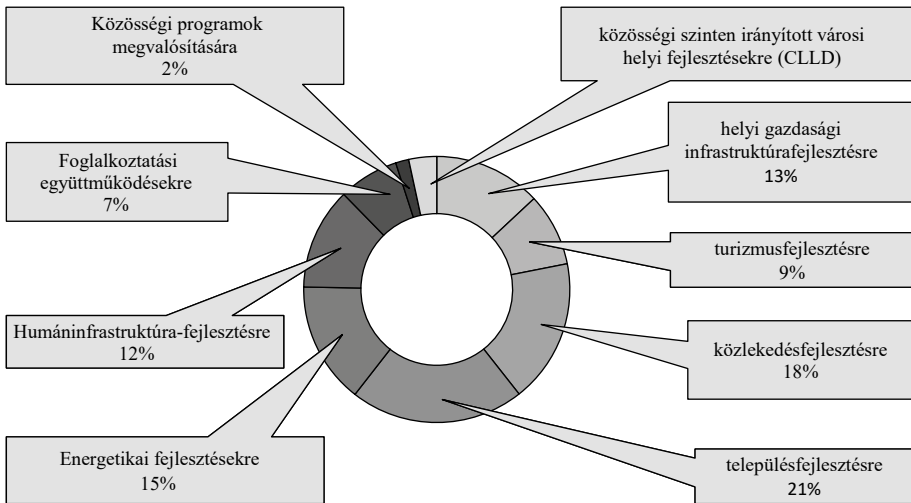
Magyarország Kormánya által elfogadott Kvassay Jenő Terv (Nemzeti Vízstratégia) kiemelt feladatnak tekinti a települési csapadékvíz-gazdálkodást. A csapadékvíz-gazdálkodás a csapadékvíz szabályozatlan lefolyásának megszüntetése és az abból származó szennyezésnek a csökkentése. Egyaránt szolgálja a felszíni és a felszín alatti vizek minőségének és mennyiségének védelmét, a belterületi vízvizsztatartás elősegítését, a csapadékokat is elvezető hálózatok (egyesített szennyvíz- és csapadékelvezetés, illetve csapadékvízgyűjtés) tehermentesítését. Városi környezetben egyéb járulékos pozitív hatásai is vannak a csapadékvíz visszatartásának – a technológiától függően például mikroklíma javítása, biodiverzitás fokozása, megőrzése –, s ezek a hatások jelentős gazdasági értékkel és életminőség javulással is bírnak a társadalom egésze számára. Vízügyi szakpolitikai cél elsősorban a belterületi csapadékvizek biztonságos összegyűjtése, visszatartása és megfelelő hasznosítása az elvezetés helyett. A helyesen kialakított csapadékvíz-gazdálkodási rendszerek lényegi jellemzője, hogy nemcsak a víz, hanem a szennyezőanyagok visszatartása szempontjából is hatékonyak. A műszakilag helyes kialakítottság mellett kulcsfontosságú a helyesen méretezett rendszerek kiépítése, üzemeltetése és fenntartása. A méretezés pedig napjainkban nem egyszerű mérnöki feladat, figyelembe véve a klímaváltozás (csapadék mennyiségének térbeli és időbeli eloszlása, csapadék intenzitás maximum értékek visszatérési idejének a jelentős mértékű megváltozása) hatásait. A szélsőségek kialakulása – akár csapadékintenzitás, akár az aszályos időszakok növekedése – egyre nagyobb problémát jelent, mind szervezeti szinten (vízügy, települések, katasztrófavédelem), mind a kiszámítható költségvetés szintjén. A kezelhetetlen csapadéktöbblet ugyanis lokálisan, pontoszerűen jelentkezik a jelentősen módosított városi vízgyűjtőkön, kikényszerítve ezzel a gyors beavatkozást. Az események gyakoriságának növekedése azonban ki fogja kényszeríteni a megelőző intézkedéseket. Bármennyire is próbáljuk megelőzni a rendkívüli események bekövetkezését, mégis fel kell készülni a domb- és hegyvidéki területeken gyorsan levonuló árhullámok (amennyiben kevesebb az összegyűlekezési idő mint hat óra, akkor beszélünk villámárvízről) egyre gyakoribb megjelenésére, ami az emberi életre az egyik legveszélyesebb jelenség. Az elmúlt tíz évben, de még intenzívebben az elmúlt hat évben már bekövetkezett szélsőséges időjárási események (csapadékintenzitás) növekvő gyakorisága, illetve a következő időszakra prognosztizált további változások szükségessé teszik a konkrét kockázatcsökkentő intézkedések (szerkezeti és nem szerkezeti) megtételét hazánkban. Amennyiben alkalmazkodni szeretnénk a változó körülményekhez (adaptation), műszakilag alapvetően két problémát kell megoldani a csapadékgazdálkodás területén. Egyfelől a csapadékvizek kvantitatív kezelését a hegy és dombvidéki területeken, amit leghatékonyabban

a tározóképeség növelésével lehet elérni. A vízelvezető rendszerek döntő része megépült, ugyanakkor a méretezésük jelenleg nem felel meg a megváltozott körülményeknek. Másrészről pedig a vizeink minőségi (kvalitatív) kezelése is feladat. Jelen tanulmány keretein belül az első témakörrel foglalkozunk részletesebben. A vizek mennyiségi kezelésével összefüggésben az egyik legfontosabb szakmai feladat a csapadékmaximum függvények, csapadékintenzitási térkép adatainak a felülvizsgálata, figyelembe véve az elmúlt közel 30 év rögzített csapadék adatait (Buzás, 2015). Amíg ennek a felülvizsgálata nem történik meg kijelenthetjük, hogy az újonnan épülő rendszereinket nem a valós, hanem elavult adatok alapján méretezték, és ez többnyire azt jelenti, hogy időszakosan nem lesznek képesek levezetni a vizeket, lokálisan egyes szakaszok visszadzadásával belterületi elöntések alakulhatnak ki. Ha az éghajlatváltozás tényét elfogadjuk, akkor nemcsak a múltbéli adatokra, de a jövőbeni trendekre is támaszkodnunk kell. A klímaváltozás léptéke a kiépítendő hálózatok élettartamával mutat szinte egyezőséget. A már kiépített elvezető rendszerek bővítése – az esetek döntő többségében – (pénzügyileg) irreális cél. A fentiekből levonható az a következtetés, hogy a tározókapacitás folyamatos növelése lehet az egyik megoldás (tározó létesítés, talaj befogadó képességének növelése).

Magyarország Kormánya által kiírt Terület- és Településfejlesztési Operatív Program rövid áttekintése

A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (a továbbiakban: TOP) a 2014–2020-as programozási időszak legnagyobb forráskerettel rendelkező területi operatív programja, amely az ország – Budapesten és Pest megyén kívüli – területén (18 megye) megvalósuló fejlesztéseket támogatja (URL1). Elsődleges célja a térségi, decentralizált gazdaságfejlesztés, ezáltal a foglalkoztatás növelése, a munkavállaló lakosság helyben boldogulásának biztosítása. A TOP küldetése, hogy valamennyi megye, térség és település vonatkozásában megtalálja és erősítse azokat a fejlődési elemeket, amelyek segítségével lehetőségek, erőforrásaik kibontakoztathatóvá és aktivizálhatóvá válhatnak. A fenti célok megvalósításához a TOP elsősorban az önkormányzatok fejlesztési számára biztosít forrásokat, az önkormányzatok gazdaságfejlesztési, valamint az azzal összefüggő város- és településfejlesztési elképzeléseit támogatva. A TOP hét évre (2014–2020) meghatározott keretösszege 1.334,9 milliárd forint. Az egyes szektorok közötti forrásmegosztás az alábbi kördiagramon látható (2. számú ábra). A kormány jóváhagyta továbbá, hogy a keretösszeget meghaladóan támogatói döntések születhessenek a megyei jogú városok esetében, összesen 39

milliárd forint összegben, a megyéket érintően pedig összesen 75 milliárd forint összegben. A TOP keretében 2017. december 31-ig a megyék számára 874 milliárd forint, míg a megyei jogú városok számára 425 milliárd forint összegű európai uniós fejlesztési forrás vált elérhetővé. Mindezt kiegészíti a CLLD (Community-Led Local Development) közösségvezérelt helyi fejlesztés – megyék és megyei jogú városok számára egyaránt elérhető – mintegy 46 milliárd forint összegű forrása. 2018. május 15-ig 5027 pályázó rendelkezett hatályos támogatási szerződéssel, több mint 1 000 milliárd forint értékben.

2. számú ábra: 1344,9 milliárd forint megoszlása az egyes ágazatok között
(A szerző saját szerkesztése)

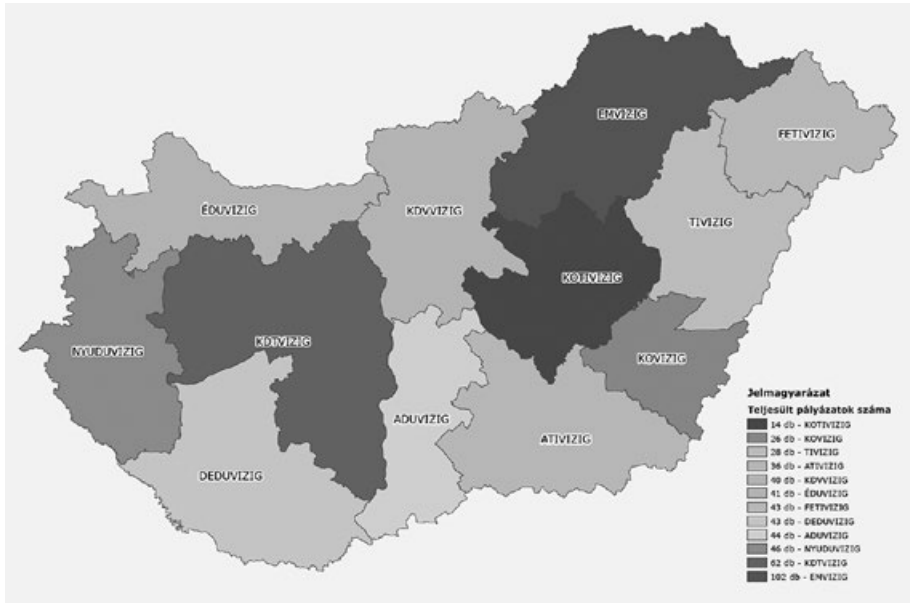
Települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések

Az elmúlt évtizedekben a különböző szakpolitikák tervezése során Európában egyre hangsúlyosabbá vált a területiség szempontja. Ez a szemléletváltás hozzájárul, hogy a helyi igényekre, szükségletekre jobban reflektáló fejlesztések valósulhassanak meg. A fejlesztések és a különböző beavatkozások is hatással vannak a területi folyamatokra, amelyek nemzeti, európai és nemzetközi szinten is befolyásolják a területi fejlettség képét. A 2014–2020-as programozási időszakban a területi tervezés intézményesítése új elemként jelenik meg a strukturális alapokat érintően Magyarországon is. A TOP kiemelt célja a területiség szempontjának érvényesítése, amelyek során a térség/település szükségletein

alapuló fejlesztési irányokat határoznak meg. A TOP megvalósítási modellje a fentiekén túl az integrált területfejlesztési megközelítésre épül, amelyek keretében 18 megye, valamint 22 megyei jogú város vesz részt mind a tervezési, mind a végrehajtási folyamatban. Olyan eljárásrend alakult ki, amely garantálja a területi alapú és a helyi fejlesztési igényekre épülő forrásfelhasználást. Ennek keretében a megyék és megyei jogú városok a számukra rendelkezésre álló források mértékéig Integrált Területi Programokat (ITP) terveznek. Az ITP célja, hogy a területi szereplők a rendelkezésükre álló TOP források esetén integrált szemléletben tervezzék fejlesztéseiket, bemutassák az összefüggéseket, az egymást erősítő hatásokat, a tervezett ütemezést és az indikátorvállalásaikat. Az ITP-k tehát a TOP forrásai és beavatkozásai alapján, helyi igényekre alapozva fejlesztési irányokat, koncepciókat fogalmazznak meg, és ehhez intézkedés szintű forrásallokációt rendelnek. A következő fejezetekben a három, vízgazdálkodással leginkább érintett pályázati konstrukció kerül rövid bemutatásra.

A 2016–2019 közötti időszakra vonatkozóan csapadékvíz-gazdálkodással összefüggő önkormányzati fejlesztések országos összefoglalása

A 2016 és 2019 közötti időszakra vonatkozóan, hogy az egyes önkormányzatok milyen mértékben vették igénybe a forrásokat, adatszolgáltatást kértünk a feladat (csapadékvíz-gazdálkodás) szakpolitikai kidolgozásáért és végrehajtásáért első helyen felelős Belügyminisztérium irányítása alá tartozó, országos hatáskörrel rendelkező Országos Vízügyi Főigazgatóságtól (a továbbiakban: OVF). Az OVF a szakmai feladatait a 12 területi szervezetén keresztül látja el, továbbá minden egyes TOP esetében a területileg illetékes vízgazdálkodási tanács (a továbbiakban: TVT) szakmai munkájában aktívan részt vesznek a területi igazgatóságok, más érdekeltek bevonása mellett. A fentiek okán és a TVT útján szolgáltatott adatok országos szinten feldolgozásra és kiértékelésre kerültek. Az egyes igazgatóságok működési területére eső egyes – települési vízgazdálkodással, csapadékvíz-gazdálkodással összefüggő – TOP pályázatok közötti megoszlások az alábbi (3. számú) ábrán láthatók. Kiemelendő, hogy az Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatóság esetében, illetve ennek működési területén lévő önkormányzatok nyújtották be a legtöbb, összesen 102 darab pályázatot. A legkevesebb pályázatot a Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság (Szolnok) működési területére eső önkormányzatok adták be.

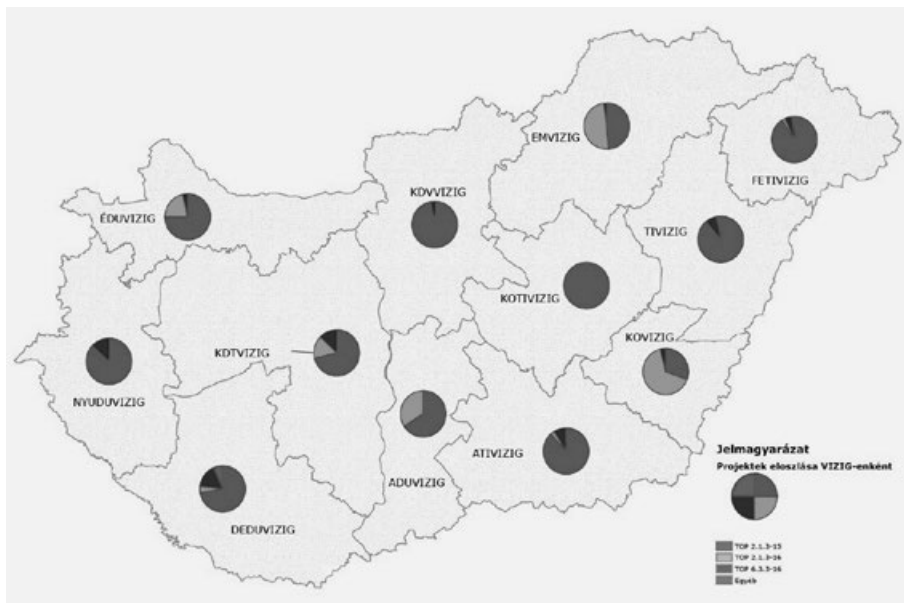

3. számú ábra: Az önkormányzati beruházások helyzetének bemutatása
(A szerző saját szerkesztése)

A 4. számú ábra alapján megállapítható, hogy a Közép-Duna Völgyi Vízügyi Igazgatóság (a továbbiakban: KDVVIZIG) és a Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság (a továbbiakban: KÖTIVIZIG) működési területén található önkormányzatok esetében alapvetően a TOP-2.1.3-15 pályázati felhívásra kerültek benyújtásra pályázati elképzelések, ami a helyi vízkár veszélyeztettség csökkentése, környezeti káresemények megelőzése érdekében került kiírásra. Összességében megállapítható, hogy mind a 12 területi szerv (vízügyi igazgatóság) működési területére eső valamennyi önkormányzat részéről az első körös TOP 2.1.3-15 esetében nagyobb számban nyújtottak be pályázatot. Ami jól mutatja és feltételezi, hogy ezen önkormányzatok esetében valós és „napi szintű” probléma az extrém csapadékesemények hatására kialakuló, vagy éppen a településen le- vagy átfolyó vizek, városi árvizek, vagy éppen villámárvizek kialakulása.

Szakmai kiértékelés

A jelenlegi pályázati rendszer alapvetően a mielőbbi kivitelezésre, projekt megvalósításra összpontosít azon feltételezéssel, hogy a településeknek rendelkezésre

4. számú ábra: Az önkormányzati beruházások helyzetének bemutatása
(A szerző saját szerkesztése)

állnak azok a naprakész általános, elvi és részletes tervek, amik alapján már pályázni tud a település. A másik, hogy a települések sokszor inkább tűzoltásként kezelik azt a hiányzó forrásaik pótlására. Ezért is van az, hogy a települések általában a pályázat kiírásakor rendelnek meg tervezéseket, és így a rendelkezésre álló időkeret és pénzügyi források színvonalán történik a tervezés. Ritka az az önkormányzat, amelyik előre készített terveket. Az is tervezési gyakorlat, hogy a tervező megelőlegezi a tervezést, azzal, hogy nyertes pályázat esetén, vagy a kivitelezésből lesz a tervezés kifizetve. Ez mára szintén oda vezetett, hogy a tervek nem megfelelő színvonalon készülnek el, mivel a tervező nem tudja ilyen mértékben előfinanszírozni azokat, és több esetben ezek végül nem is lettek kifizetve. Ez a pályázati rendszer csak akkor folytatható érdemben, ha külön pályázati tervezési, előkészítési rendszerben elkészülnek a településeket egységesen, megfelelő szakmai színvonalon kezelő tervek, és akkor a pályázatok már ezek ütemezett megvalósításáról szólhatnak. A VIZIG-ek, a TVT nem részesei az eljárásnak, a katasztrófavédelem pedig csak hatósági jogkört gyakorol. Összességében forrást, pályázati rendszert kellene biztosítani az egységes szakmai elveken történő előkészítő tervezésre, és akkor megfelelő szakmai kontrol mentén lehetne számonkérni a VGT és egyéb általános elvek megfelelőségét. Az elmúlt

évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a projektek sajnos nincsenek megfelelően előkészítve. A rendes előkészítés, tervezés kimaradt, ezzel akarták gyorsítani a projekteket, viszont mára érezhető ennek a negatív hatása. A tervezés gyakorlatilag a projekt pénzügyi/indikatív tervezésére sorvadt. Az önkormányzati hatáskörben benyújtott csapadékvíz-gazdálkodási pályázatok előkészítése és megvalósítása kapcsán az Országos Vízügyi Igazgatóság Települési Vízgazdálkodási Osztály bevonásával egy kérdőíves felmérést végeztünk (a 12 vízügyi igazgatóság bevonásával) arról, hogy a szakigazgatási szervezetek milyen delegált és nem delegált szerepük volt a kiírás megjelenésétől kezdve az egyes projektek megvalósításáig. A kérdőív kitért a megvalósult/megvalósítani tervezett beruházások szakmai értékelésére, valamint javaslatlétre is adott lehetőséget. A beérkezett kérdőívekben foglaltak kiértékelése során általánosan megállapítható, hogy a domborzati, talajadottságok és helyvízrajz függvényében igen sokféle műszaki megoldás célravezető lehet, a helyi adottságokhoz illeszkedő módon. Egy igazgatóság a kiírás társadalmi egyeztetése során tett észrevételeket a támogatható tevékenységek, elszámolható költségek körének bővítésére (üzemeltetési engedélyezési terv készítése, geodéziai felmérés, kitzűzés; területvásárláshoz, zöldkárhoz kapcsolódó szakértői és ügyvédi díj; változási vázrajz, földhivatali bejegyzés; irtás, lőszermentesítés, régészet, üzemeltetést segítő gépbeszerzés). Az állami tulajdonú vízfolyásokat érintő fejlesztés esetére – az előkészítés során – a vagyongazdálkodási egyeztetés szükségességére hívta fel a figyelmet. A javaslatok egy részét elfogadták, de a kiírások folyamatos módosítása miatt a javaslatok beépülésének nyomonkövetése nem volt lehetséges. A projektdokumentációk benyújtás előtti véleményezési eljárásrendje a pályázati kiírásokban is változott. A 2019. szeptember 1-jét megelőző időszakban a pályázat beadásának nem volt feltétele a TVT szakvéleményének megléte. Mivel több esetben az engedélyeztetés még előkészítés alatt volt, a tervezett megoldás a TVT-hez benyújtáskor sok esetben csak vázlatos formában állt rendelkezésre. A támogatást nyert önkormányzati csapadékvíz-elvezetési projektek között több olyan is van, amelyet a TVT a felmérés készítésekor (2020. február) nem véleményezett, ennek ellenére a projekt jelenleg kivitelezési fázisban van. Alapvetően megállapítható, hogy a települési csapadékvíz-elvezetési projektfejlesztések nem csapadékvíz-gazdálkodásról, hanem elvezető rendszer építéséről szólnak, így nem tartoznak a TVT hatáskörébe. Az engedélyeztetés során a szakmai kontrollt a település, mint kezelő végzi. A vízügyi igazgatóságoktól csak Vízügyi Objektumazonosítási Rendszerben rögzített adat (a továbbiakban: VOR kód) kérése lehetséges.

A 2019. szeptember 1-je után benyújtott pályázatok esetében a támogatás odaítélését megelőzően előzetes vélemény megadása vált szükségessé, mivel azokat az 1587/2018 (XI. 22.) kormányhatározat szerint a TVT-nek szakmai

szempontból, a pályázat benyújtása előtt véleményeznie kell. A vízgazdálkodási tanácsokról szóló 1587/2018 (XI. 22.) kormányhatározat 7. pont cg) alapján a Vízgazdálkodási Tanács a működési területén szakmai szempontból véleményezi – a pályázat benyújtása előtt – az önkormányzati beruházások megvalósíthatósági tanulmányait, így az igazgatóságok ezen a fórumon keresztül kerülnek és kerültek kapcsolatba a pályázati anyagokkal. A gyakorlatban a tervezések sok esetben a projekt támogatási összegéből valósulnak meg, ezért előzetes támogatói nyilatkozatot adnak ki az igazgatóságok a projekt benyújtásához azaz, hogy újra be kell majd nyújtani az elkészült tervet a kezelői hozzájárulás beszerzésére. Mivel előzetes véleményezés történt, a pályázat további kidolgozásánál ezekre az észrevételekre kell támaszkodniuk a pályázóknak, de a végleges kidolgozást az utolsó mérföldkőnél ismételen be kell mutatni a TVT-nek. A módosított pályázati kiírás alapján jelenleg is több megkeresés érkezik a TVT-hez. Az előzetes véleményezésre benyújtott anyagok színvonala változó, az egyoldalas leírástól a részletesen kidolgozott projekt előkészítő tanulmányig. Ugyanakkor még mindig vannak kivitelezés alatt lévő projektek, melyeket a tanács szintén nem véleményezett.

Nem egyértelmű, hogy a TVT véleményezése a tervezés melyik fázisában történjen. Engedélyeztetésnek nem része a véleményezés, így akár úgy is lehet engedélyt kapni, hogy TVT-nél nem jár a fejlesztési elképzelés. Amennyiben elvi szinten a pályázathoz kell (befogadás előfeltétele) a TVT véleménye, akkor sok esetben még nincs olyan mélységű terv, amit érdemben lehetne vizsgálni, ezért is születhetnek egyoldalas műszaki koncepciók. A projekt előkészítési/tervezési problémáinak azonosítására eljárásrendi szempontból a TVT elé terjesztett anyagok bírálata során került sor, amelyek jellemzően az alábbi problémákban merültek ki, amelyek a benyújtott tervek átdolgozásával voltak csak orvosolhatók:

- a fakadóvízes területeken tervezett szikkasztás, illetve szikkasztó aknák létesítése problémás, mivel ár-, belvízi helyzetben nem tudják ellátni feladatukat;
- nagy esőzések következtében kialakuló nagy vízsebességek figyelmen kívül hagyása, (eséscsökkentő műtárgyak/energiatörők elmaradása);
- pályázó nem indokolta, hogy a vízminőség-védelem szempontjából bizonyos helyeken szükséges műtárgyakat (például hordalékfogó, olajfogó, tisztítóaknák) milyen okból nem tervezték be;
- főként az üzemeltetés szempontjából aggályos, hogy a zárt csatornához csatlakozó ároknál hordalékfogó műtárgyat nem tervezett be a pályázó;
- tervezők – a projekt csapadékgazdálkodásra irányuló törekvése ellenére – általában a csapadékvíz-elvezetés szempontjából maximális biztonságra tö-

rekedtek, ezáltal kisebb mértékben érvényesültek a VGT vízvisszatartásra irányuló törekvései. (A projekt nagyságrendje általában egy lokális probléma, elöntési probléma megszüntetésére ad lehetőséget, nem pedig egy városrész csapadékvíz-gazdálkodására, ezért sem tud érvényesülni a globális gondolkodás. Van, hogy a kivitelezésre elnyerhető összeg nagyságrendje akkora, ami egy rendes városrész szintű tervezéshez kellene.);

- belterületi vízrendezés esetén nem minden pályázat esetében vizsgálták a külterületi, mezőgazdasági területekről érkező csapadékvizek/hordalékok elvezetésének/visszatartásának lehetőségét (a pályázat során a tervezésre, előkészítésre fordítható díj nem ad lehetőséget nagyobb terület együttes kezelésére);
- a tervdokumentációk nem tartalmazták az érvényes vízgyűjtő-gazdálkodási tervezéssel kapcsolatos információkat, az érintett felszíni és felszín alatti víztestek beazonosítását, állapotminősítését, nem részletezték a vizek helyben tartására való törekvést, egyes esetekben hiányoztak a befogadó árkokra vonatkozó hidraulikai számítások;
- a tervekben és projekt előkészítő tanulmányból nem derült ki, hogy a tervezett fejlesztés által mennyi csapadékvíz kerül visszatartásra, elvezetésre, nem ismert a meglévő, illetve tervezett záportározók befogadó térfogata és állapota, a fejlesztendő szakaszok burkolt, részben burkolt és burkolatlan szakaszának tételes hossza;
- a településnek rendelkeznie kellene jóváhagyott települési csapadékvíz-gazdálkodási tervvel, amelyben részletesen megvizsgálásra kerül a csapadékvíz-elvezetés módja és a csapadékvíz visszatartási lehetőségek.

Összegző javaslat

A fentiek megoldását szolgálhatja, ha a tervezésre több időt (a pályázat kiírásától a benyújtási határidőig legalább fél év) biztosítanak. Kellően átgondolt és megfelelő színvonalon előkészített pályázati dokumentáció benyújtásával megteremthető lenne az összhang a pályázatok előzetes véleményezésére vonatkozó jelenlegi jogi szabályozással (a TVT a pályázat benyújtása – lehetőleg a kiírás – előtt véleményezi az önkormányzati beruházások megvalósíthatósági tanulmányait). Javaslatunk, hogy a tervezést nem a pályázati dokumentáció készítésével párhuzamosan kellene végeztetni, hanem azt megelőzően. A tervezésre külön forrást kellene biztosítani. A tervek megalapozását a települési vízkárelhárítási terv készítésével/aktualizálásával lehetne megtámogatni. A Nemzeti Vízstratégia, a VKI, illetve a VGT célkitűzései között egyértelműen szerepel a

vizek helyben tartására való törekvés (nem lehet projektszinten kezelni, csak ösztételepülési vízgyűjtő szinten). Mindamellert nagy hangsúlyt kell fektetni az árvízi kockázatok (a továbbiakban: ÁKK) csökkentésére is. Ezt a szemléletet mindenképp tudatosítani szükséges úgy a tervezőkkel, mint a beruházókkal. A pályázati kiírás kiemelten foglalkozik a vizek helyben tartásával, késleltetett elvezetésével és a területi beszivárgás elősegítésével. A megvalósítandó műszaki megoldások a fentiek preferenciájaként nemcsak a felhívásnak való megfelelést, hanem a VGT céljainak teljesülését is elősegíti. A pályázatok elsősorban a nagycsapadékot esetén bekövetkezett problémák orvoslására szolgálnak, ezért a dombvidéki településeknél az erózió megakadályozására, illetve a bemosódások miatt feltöltődött vízvezető árkok rekonstrukciójára, a síkvidéki településeknél a meglévő elhanyagolt, feltöltődött szikkasztóárkok rekonstrukciójára, valamint a beépített belterületi mélyebb területek káros vizeinek elvezetésére pályáztak. A fejlesztések keretében épített vagy felújított elvezető rendszerek többnyire azon szakaszai kerültek zárt szelvényvel kiépítésre/tervezésre, ahol a meglévő közművek biztonsági védőövezetének elhelyezkedése, valamint a talajadottságok és a szükséges lejtési viszonyok figyelembevételével kialakítandó földmedrű árokszelvény, valamint a földmedrű záportározók megvalósításához szükséges szabad önkormányzati terület hiányzott. A vizek helyben tartásának lehetőségét szinte mindegyik benyújtott pályázati anyag vizsgálta. A tervek készítői legtöbbször megvizsgálták a tározó kialakításának lehetőségét is. A terület beépítettsége, magas talajvízállás, esetleg hidrogeológiai védettség miatt a területi vízvisszatartás, mint tervezési cél viszont egyes területeken nem volt megvalósítható. A dombvidéki településeken nem mindenhol áll rendelkezésre olyan terület, ahol a vizeket vissza lehetne tartani. Ettől függetlenül a tervezők próbáltak esésűcsökkentő és hordalékfogó műtárgyakat betervezni azokra a szakaszokra, ahol az esésviszonyok, domborzati viszonyok, a település belső rendezési lehetőségei ezt megengedték.

Az igazgatóságok tapasztalatai mind a pozitív, mind pedig a negatív példákra kitértek.

Jó gyakorlatok:

- hordalékfogó műtárgy és övárók kiépítése a befogadó előtt;
- befogadóba vezetés előtt vízvisszatartás, medertározás és szabályozott bevezetés alkalmazása;
- lakosság ösztönzése az ingatlanán keletkező csapadékvizek helyben hasznosítására, a közterületre vezetés elkerülésére;
- példaértékű beruházás, amelynek keretében két záportározó tó valósult meg, elősegítve az állóvíz ülepités utáni vízutánpótlásának biztosítását, turisz-

तिकai célokat is szem előtt tartva, ezáltal sikerült érvényesíteni a komplex vízgazdálkodási érdekeket a települési vízgazdálkodásban úgy, hogy a jövőbe mutató cél közös maradjon;

- egyes települések a magas talajvízállás esetén is törekedtek a vizek helyben tartására szikkasztó tározók kialakításával, felhasználva az amúgy is mocsaras, egyéb módon nem hasznosítható területeiket;
- az eróziós károk csökkentése érdekében szükséges mederburkolatok kialakításánál, ahol lehetőség volt rá, áttört falú mederburkolatokat alkalmaztak, amely kisvízes időszakban lehetőséget biztosít a víz visszatartásra a beszivárgás növelésével;
- meglévő, mélyfekvésű területek, anyagödrök felhasználása a vizek helyben tartására, záporcsapadékok késleltetett levezetésére;
- forráshiány miatt tározó kialakítása helyett a vizek helyben tartását a beszivárogtatás elősegítésével, részben földmedrű, fűvesített árokszakaszok megvalósításával (nyílt árok szikkasztóként is funkcionál) próbálták megoldani.

Rossz gyakorlatok:

- a szivárogtató rendszer betervezése olyan talajon, ahol az agyagos összetétel miatt ez nem megoldás, inkább problémát generál majd a jövőben, mert az árokból a víz nem fog elszikkadni;
- teljesen burkolt csatorna, zárt vezetékek alkalmazásával a csapadékvizek teljes kivezetése a lakott területről;
- a Duna elsőrendű árvízvédelmi töltése mellett lévő településeken a fakadóvizes sávban akartak szikkasztást tervezni;
- egy településen a mélyebb fekvésű, belvíztározásra, nagyvízi mederrel, vagy éppen a Vásárhelyi Továbbfejlesztett Tervben (a továbbiakban: VTT) rögzített, Tisza mentén létesítendő árvízcsúcs csökkentő tározó által kijelölt területen napelemparkot kívánnak létesíteni;
- kötött talajú, magas talajvízállású területen is az áttört falú mederburkoló elemek alkalmazása.

Helyi adottságok és/vagy finanszírozás okozta korlátok:

- a kimondottan vízvisszatartási célú tározók létesítésére a projekthez biztosított keretösszeg általában nem volt elegendő;
- a tározásra alkalmas terület-, illetve helyigény (forrás és területszerzési kérdés) hiányára hivatkozva térnek el a vizek helybentartásától;
- a településen a természeti és földtani adottságok, illetve az épített környezet nem tették lehetővé záportározó vagy átfolyós rendszerű tározó kialakítását;

- ahol a megvalósításra kerülő létesítmény kialakítása a beszivárgás lehetőségét nem tükrözi, ott általában beépítettség, közműsűrűség vagy a domborzati viszonyok miatt nem volt erre lehetőség.

Az igazgatóságok megvalósításban betöltött szerepét illetően a következőket lehet elmondani. A belterületi csapadékvíz elvezetéssel kapcsolatos pályázatok többségében a tervezett beavatkozások élő vízfolyást nem érintenek, így ezekben az esetekben nincs információ a projekt megvalósulásáról (például a műszaki átadás-átvételi eljárásokra nem kapnak meghívást). A kivitelezési munkákról csak abban az esetben rendelkeznek információval, amennyiben a projektben egy vízügyi igazgatóság által üzemeltetett vízelvezési létesítmény is érintett (például befogadóként). A projektek megvalósítása során a vízügyi igazgatóságokat hivatalosan nem vonják be, közvetlen érintettség csak ott merül fel, ahol befogadóként/kezelőként érintett, és szakfelügyeletet írnak elő a kivitelezés idejére. Ebben az esetben értesülnek a munkaterület átadás-átvételi, illetve a műszaki átadás-átvételi eljárásáról is. Ezen esetekben is csak a VIZIG kezelésű vízfolyásszakaszokra van rálátásuk. Néhány esetben előfordult, hogy a kivitelezés a befogadóba történő becsatlakozásnál nem tervszerűen történt, azonban a műszaki átadás lezárása, a hiányosságok kijavítása általában megtörténtek. A működési területre jellemző elvezető ároktípusok (nyílt, burkolt, burkolatlan, zárt) aránya tekintetében a kapott adatok nagyon nagy területi eltérést mutatnak, amelynek többek között domborzati és a talajadottságokra visszavezethető (szikkasztás), valamint vízgazdálkodási oka van. Általánosságban elmondható viszont, hogy a dombvidéki településeknél általában az árkok nagyobb részben (akár 70–80%-ot elérhet) burkoltak/zártak, míg a síkvidéki településeknél a burkolt árkok mennyisége általában nem haladja meg a 40%-ot. Jellemző még, hogy a külterületen szintén mindenhol nyílt, földmedrű árkok vannak. A pályázatban használt indikátorral (bel- és csapadék-vízvédelmi létesítmények hossza méterben) kapcsolatosan abban szintén minden véleményező egyetértett, hogy informatív, de önmagában az alábbiak miatt nem alkalmazható a beruházások nyomon követésére, eredményeinek mérésére:

- a csapadékvíz elvezető hálózat hossza méterben nem egyértelmű, mivel nem tesz különbséget a különböző típusú műszaki megoldások között és nem veszi figyelembe a párhuzamos nyomvonalvezetést;
- az elvezető hálózat hosszadataiból a kiépült rendszer hatékonysága, és a VGT célkitűzések teljesülése sem követhető nyomon;
- csapadékvíz-elvezető létesítmények hossza nem minden esetben információt ad a települések vízelvezetéssel kapcsolatos problémáinak jelentőségére, a megoldással elérhető haszon nagyságára;

- a település nagyságától is függ a szükséges beavatkozások mértéke, így az egyes települések összehasonlítása félrevezető lehet;
- a domborzati adottságoktól függően a felmerült problémákra más és más beavatkozással kell megoldást adni, amelyek költsége a műszaki kialakítás miatt nem mindig arányos a hosszadattal. (például a hossz nem indikatív mivel burkolt és burkolatlan szakaszok nincsenek elkülönítve, ugyanakkor más-más költséget jelentenek).

Az indikátorok általában a költség igazolására, elszámolására, ellenőrzésére szolgálnak, nem a megoldás hatékonyságának, eredményességének a mérésére. A fejlesztések megvalósulásának és eredményeinek jobb nyomon követése érdekében ezért a meglévőn túl a következő indikátorok bevezetését javasolták (projektet jellemző műszaki adat, amihez projekt fajlagos költség nem rendelhető), azzal az előzetes felvetéssel, miszerint a külön indikátorcsoportok kialakítására lenne szükség a dombvidéki, a síkvidéki és egyéb megoldásokra. Ezzel az eltérő műszaki kialakítások jobban követhetők lennének. Az indikátorok esetében meg kell különböztetni azt, amihez egység költség rendelhető, és meg kell különböztetni azt, ami egy műszaki adat a projekt jellemzésére. Az eddigi gyakorlat alapján az indikátorhoz mindig egy fajlagos költség tartozott, ami alapján a projekt költségelve lett:

- a beruházással érintett vízvezető rendszer vízgyűjtő területe (km²);
- a vízkezelési probléma megoldásával érintett terület nagysága a település százalékában (%);
- megépült létesítmény hány lakost védene az elöntésektől (fő);
- a beruházással megvédett
  - lakosság (fő),
  - vagyoni érték (Ft),
  - mentesített terület (km²);
- védett terület nagysága (km²);
- elvezetett/helyben tartott/elszikkasztott csapadékvíz arányok vagy burkolt/nem burkolt árkok aránya (beruházás előtt/után);
- mértékadó vízhozam (m³ s⁻¹, l s⁻¹), kiépítési vízhozam (m³ s⁻¹, l s⁻¹), visszatartott, helyben hasznosított vízmennyiség (m³);
- csapadékvíz elvezető rendszerben felújított vagy tervezett záportároló térfogata (m³);
- csatornába becsatlakozás szelvényében beépített átemelő szivattyú teljesítménye (m³s⁻¹).

A kiírásokhoz, az előkészítéshez és lebonyolításhoz kapcsolódó problémafelvetések és javaslatok az alábbiak szerint összegezhetők.

- A projekt(ek) indokoltságának/szükségességének részletesebb alátámasztása szükséges, különösen az okozott települési vízkár események bemutatása (események gyakorisága, okozott kár mértéke), valamint a meglévő rendszer rekonstrukciója esetén a problémás szakaszok bemutatása. A fejlesztési szükségletek bemutatásának legalább az alábbiakra ki kellene térnie: zárt/áteresztő burkolat, burkolat nélküli szakaszok kimutatása, a tervezett, illetve meglévő záportározók tározóképességének feltüntetése.
- A megvalósítandó megoldások esetén a pályázók (tervezőkkel) fordítsanak nagyobb figyelmet a vízminőség-védelmi szempontok ismertetésére (a kezeletlen vizek a befogadót nem csak hidraulikai szempontból terhelhetik).
- A beruházások előkészítése során kiemelt figyelmet kellene fordítani arra, hogy a pályázó önkormányzatok több éve, esetenként évtizede készült települési vízkárelhárítási tervvel rendelkeznek, így ennek felülvizsgálatára (akár pályázati források hozzárendelésével is) mindenképp szükség lenne.
- Jellemző probléma az új vagy fejlődő városrészek esetében, hogy gyakran a csapadékvíz-kezelés szempontjából kedvezőtlen, relatív mély fekvésű területek épülnek be, de a lakóingatlanok kialakításánál az egyéb közművek mellett erre kisebb hangsúlyt fektetnek. A csapadékvíz-kezelés sok esetben utólag, a keletkező problémák kiküszöbölésére szolgál. A településrendezési tervben erre fel kell hívni a figyelmet.
- Konceptcionális tervezés során néha ellentmondó célokat próbálnak megvalósítani a pályázók (például állandó vízfelület a víz helyben tartásával, tározó jellegű tavak kialakításával, de a víz szabályozott továbbvezetéséről, az esetleges előürítésről, üzemrendről, műtárgyokról már nem gondoskodnak), valamint összemosódik a revitalizációs vízpótlás a villámárvizek vizeinek összegyűjtésével.
- A pályázathoz benyújtott dokumentációk, fejlesztési koncepciók kidolgozottságukat illetően többnyire ötlet szintűek, amelyekben a helyi igények nagyobb hangsúlyt kapnak, mint a szakmai szempontok (például térségi szemlélet), ezért a pályázati kiírásban legalább elvi vízjogi engedélyes terv szintű dokumentáció kidolgozása és benyújtása lehetne a minimum követelmény. Fontos lenne az a kritérium, hogy ezeknek a pályázat kiírása előtt már rendelkezésre kellene állni, mert a pályázati kiírás időtartama ezek rendszer elkészítésére nem ad lehetőséget.
- Pályázati felhívás szerint a TVT-k részvétele két lépcsőben történik (1. előzetes TVT szakvélemény, 2. TVT vélemény). Az előzetes szakvélemény

elsődleges célja, hogy még a támogatási kérelmek benyújtása előtti időszakában véleményezze és javaslataival segítse, orientálja a támogatást igénylőket a szakmai koncepció kialakításában és tervezésében, annak érdekében, hogy például az adott térségre készült részvízgyűjtő gazdálkodási tervekhez a lehető legjobban illeszkedő, hosszú távon is fenntartható műszaki megoldások kerüljenek megvalósításra a projektek keretében. A pályázat ezen fázisában azonban a műszaki dokumentáció még nagy valószínűséggel nem áll rendelkezésre. Ez azért problémás, mert a pályázati felhívás nem adott konkrét iránymutatást, hogy milyen elvárt (minimum) követelményeket támaszthatnak a TTV-k a pályázók felé az előzetes szakvélemény kialakíthatósága érdekében a véleményezésre benyújtott műszaki dokumentációt illetően.

- A pályázati kiírásban nagy hangsúllyal szereplő területi víz visszatartás sokszor nem kivitelezhető, mert nincs minden településnek lehetősége tározó építésére.
- Dombvidéken a hordalékterhelés csökkentése érdekében – a település szempontjából – a legnagyobb problémát a külterületekről érkező, jelentős mennyiségű talajerózióból és/vagy felszíni lefolyásból származó, hordalékkal terhelt víz átvezetése jelenti. Ezekben a területeken hosszútávon megoldást jelenthet (egyre több önkormányzat ismeri fel) a külvízgyűjtőről érkező vizek belterületről övárokkal történő kizárása.
- A külterületi lefolyás csökkentésének megvalósítását (például lejtésirányra merőleges szántás és területhasználat módosítása, a beszivárgás növelése) az önkormányzatok önállóan nem vállalhatják fel, ezt a kérdést a teljes vízgyűjtőre ki kell terjeszteni a döntéshozóknak. Fontos lenne a mezőgazdasági területek vízrendezésének, a lefolyás csökkentés szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatra történő áttérésnek a támogatása. Ennek eszköze lehet, ha a vízrendezési pályázatokkal egyidejűleg olyan agrárpályázatokat is kiírnak, amelyek lehetővé teszik egy-egy település számára a külterület-belterület vízrendszerének koordinált megoldását.
- A szemléletformálás következő lépcsője az ingatlanon belüli csapadékvíz gyűjtésének (eszközök, kialakítás) támogatása lehet, lakossági pályázatokkal.
- Bevonandó szakértők körének bővítése. Annak ellenére, hogy a tárgyi kiírás belterületi csapadékvíz-elvezetési infrastruktúra kiépítését célozza, javasoljuk a projekt kiírások előkészítésénél a szakmai szempontok meghatározásába a települési vízgazdálkodásban, csapadékvíz-gazdálkodásban, vízgyűjtő-gazdálkodásban árvizes szakértők bevonását is a szakmai előírások, feltételek kibővítése okán (töltéskeresztezésre vonatkozó előírások, MÁSZ megadása, befogadóba történő bevezetés előírása).

Összefoglalás

Az Országgyűlés által jóváhagyott költségvetési törvényben jelenleg nincs kifejezett és célzott költségvetési tétel a településeken történő csapadékvíz-elvezetés, de leginkább a valós és tényleges csapadékvíz-gazdálkodás, fejlesztés megvalósítására. Az önkormányzati törvény nem nevesíti külön a csapadékvíz elvezetésre fordítható forrásokat. A helyi önkormányzat vezetése dönti el, hogy a rendelkezésre álló keretből mennyit fordít a csapadékvíz-gazdálkodásra, illetve a károk megelőzésére, és nem pedig egy utánkövető rendszerben a károk helyreállítására fókuszálnak a vis maior keret terhére. Kormányzati döntéstől függően lehetőség van célzott pénzügyi támogatással elősegíteni a csapadékvíz-gazdálkodási fejlesztéseket, ez azonban csak eseti beruházást tesz lehetővé, a folyamatosan, évről-évre tervezhető csapadékvíz-gazdálkodást nem. A Települési Operatív Programon (TOP) belül lehetett pályázatot benyújtani a csapadékvíz elvezető rendszer fejlesztésére. Tekintettel a fokozott igényre és szükségletre, egyrészt célszerű lenne a TOP-on belül kiemelten kezelni az erre fordítható forrásokat, másrészt e célból jelentősen megnövelni a keretet. Mérlegelve az állam érdekeltségét abban, hogy a kezelésébe lévő víztestekbe (felszíni, felszín alatti vizekbe) megfelelő minőségű és kezelhető mennyiségű víz érkezzon a tulajdonosoktól, illetve az önkormányzatoktól, nem elég szabályozni, ösztönözni (finanszírozni) is kell a települési csapadékvíz-gazdálkodást. A vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Vgtv.) korábban is tartalmazta, azonban 2016. július 16-tól hatályos módosításában egyértelmű feladatává tette a települési önkormányzatok részére a települések belterületén a csapadékvízzel történő gazdálkodást. A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.) a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó helyi önkormányzati feladatként határozza meg a helyi vízgazdálkodást, vízkárelhárítást. Az Mötv.-ben foglaltak alapján az önkormányzatok részére kötelező feladatot csak törvény állapíthat meg. A jogszabály a hatáskör telepítésével egyidejűleg meghatározza a feladat- és hatáskör ellátáshoz szükséges minimális szakmai, személyi, tárgyi és gazdasági feltételeket. Az Alaptörvény 34. cikk (1) bekezdése egyértelmű követelményként írja elő, hogy helyi önkormányzat részére kötelező feladat- és hatáskört kizárólag törvény állapíthat meg. Ugyancsak e cikk rendelkezik a hatáskör-telepítés másik fontos követelményéről, nevezetesen arról, hogy a helyi önkormányzat kötelező feladat- és hatásköreinek ellátásához, azokkal arányban álló költségvetési, illetve más vagyoni támogatásra jogosult. A források biztosítása kizárólag központi költségvetési keretből nem lehetséges. Jelenleg adó formájában keletkező forrásfelhasználással vagy EU pályázati lehetőségekből történik a

finanszírozás. Hazánkban a helyi vízkár kitéttég elkerülése dominál, vagyis a kár elkerülése a cél és kevésbé a közvetlen megtakarítás. Pénzügyi megtakarítást az ivóvizet kiváltó csapadékvíz felhasználás jelenthet. Az alkalmazható finanszírozási formák a nemzetközi gyakorlatban rendkívül eltérőek. Magyarországnak ki kell dolgozni a sajátosságainak megfelelő optimális finanszírozási rendszert, amelynek része a támogatási rendszer felülvizsgálata és átalakítása. A települési önkormányzatok teljesen tisztában vannak a klímaváltozásnak a környezetünkre gyakorolt leginkább negatív hatásaival, pontosan ismerik a jelenségeket és keresik a beavatkozások lehetőségeit a káros hatások mérséklésére. A hosszú távú várostervezésnek – amelynek részét kell képezze a csapadékvizek kérdésének megoldása is – sok szempontot kell figyelembe vennie, éppen a városlakók érdekében (Gayer, 2019). A klímaváltozás hatása nem csupán a növekvő intenzitás. Ennek egyik súlyponti stratégiai kérdése a csapadékvíz-gazdálkodás feladatainak megoldása is, amelyben a Belügyminisztérium kiemelt szakpolitikai feladatot lát el, illetve koordináló szerepet is betölt az érintett tárcák között. Jelenleg folyamatban van a települési vízgazdálkodási, csapadékvíz-gazdálkodási korszerűsítés szakmai kidolgozása, összehangolása, ami várhatóan az elkövetkező években fog megjelenni. Nem bagatellizálható el a csapadékvíz-gazdálkodás gazdasági aspektusa sem. Abban az esetben, ha a fentebb jelzett fejlesztések megvalósulnak, az pozitívan hat az államháztartásra, annak kiadási oldalát csökkenti, bevételi oldalát növeli. A vízügyi ágazat kondíciói tovább nőhetnek és nem utolsó sorban felmerül a jelzett téma tovább kutatásának igénye.

Felhasznált irodalom

- Buzás K. (2015.): *Víz a városban: Alkalmazkodás a klímaváltozáshoz*. Budapest: Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
- Bíró T. (2018.): *Országos Települési Csapadékvíz-gazdálkodási Konferencia tanulmányai*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó
- Gayer J. (2019): *Gondolatok a települési csapadékvízről*. Magyar Hidrológiai Közlöny, 3.
- Tóth L. – Balatonyi L. (2019): *A vízügyi ágazat helye, szerepe az államháztartás rendszerében*. Belügyi Szemle, 4, 5–17. DOI: 10.38146/BSZ.2019.4.1

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Válogatás a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program támogatott projekteiből*.
<https://palyazat.gov.hu/download.php?objectId=1082679>

K I T E K I N T É S

Ürmösné Simon Gabriella Meghökkenő börtönök világszerte

Stunning Prisons Worldwide

Absztrakt

Rengeteg büntetés-végrehajtási intézet található világszerte. A legtöbbjük túlszűfolt és megalázó körülmények között élnek bennük az elítéltek. Egyes börtönök a vízen úsznak és festői környezetben néznek a tengerre a toszkán szigetvilágról, vagy éppen egy hercegségben találhatók. Némelyikük, akár egy háromcsillagos szálloda, minden kényelmet kielégít a tenisz pályájával, a lovaglási lehetőséggel vagy a tengerben való megmártózással. Öko börtönök is léteznek napkollektorokkal, biodízzel, ültetvényekkel és újrahasznosítható tárgyakkal. Az elítéltek akár kommunákban is élhetnek a felügyelők felügyelete és rácsok nélkül, mi több, szabadon mozoghatnak is néhol. Megvásárolhatják a saját cellájukat, játszhatnak a gyerekeikkel, és a celláik közelében árusító bódék, éttermek, fodrász és hotel is megtalálható. Más büntetés-végrehajtási intézetek a családtagokat is elszállásolják, amely a gyermekeknek abban is segít, hogy tovább kötődhessenek az elítélt szülőhöz, mindamelllett maga az intézet is palástolja a gyermekek előtt az elzárás valódi körülményeit. Még a sivatag közepén is találhatóunk börtönt katonai sátrakkal és rózsaszín ruhájú rabokkal, a pólólopások elkerülése végett. Míg van olyan büntetés-végrehajtási intézet, ahol csupán két főt tudnának elszállásolni, van olyan is, ahol 10 000 rab van elzárva. Színes a paletta annak kapcsán, hogy a börtönkörülmények mennyire szigorúak, komfortosak és emberközeliek. Ezt a sokszínűséget hivatott bemutatni a jelen tanulmány.

Kulcsszavak: büntetés végrehajtási intézet, öko börtön, börtönkörülmények, luxus börtön, börtönkommunák

Abstract

There are many types of penal institutions all over the world. Most of them are overcrowded and harsh, humiliating conditions and mandatory rules surround

the inmates. Other prisons swim on the sea or are in picturesque environment over the sea or in one of the Tuscan archipelagos, or in a dukedom. The rest could be represented by five-star penal institutions with all amenities, conveniences and facilities like tennis court, horse riding or swimming in the sea. There are also eco prisons existing with solar panels, bio diesel, recycling, and cultivations. Inmates may live in communities without the supervision of prison wardens and in lack of window-grates, moreover, they can move freely. They can buy their own cells and play with their children, and there are stalls, restaurants, hairdresser's, and even a hotel in the vicinity of their cells. Other penal institutions accommodate the family members as well, which help children to be bound to their convicted parents, and the penal institution is disguised in order not to show real prison conditions. There are even prisons in the middle of a desert, and inmates are in military tents, dressed in pink clothes to avoid T-shirt thefts. Others are locked in a stone desert or far away in Siberia. While certain penal institutions can locate only two convicts, others may accommodate ten thousand ones. There is a wide spectrum, which can range from the most lenient penal institutions to the strictest ones.

Keywords: penitentiaries, eco prison, prison circumstances, luxurious prison, prison communities

Bevezetés

Jelen tanulmány a fogvatartottak változatos lakókörülményeit mutatja be, amelyek közül bizonyára néhány meghökkenteti az olvasót. Számos fogvatartotti intézményben az elítéltek megalázó körülmények között élnek, míg más intézményekben adott a kényelem és a luxus, akárcsak egy háromcsillagos szállodában. A múltban az elítéltek fogva tartása tömlöcökben, földalatti börtönökben, erődökben, kastélyokban és várakban valósult meg. Az 1978-as jogszabály szerint a büntetés fokai az elítéltek elhelyezése kapcsán a fogház, a börtön és a fegyház volt. Külön büntetés-végrehajtási intézmények vannak a visszaeső bűnözők, a katonaság állományának, a fiatalkorúaknak és azok számára, akik különösen nagy veszélyt jelentenek a társadalomra. Továbbá két különböző fogva tartás típusunk elkülöníteni: a nyitott és a zárt börtönöket, illetve a pszichiátriaiilag gyógykezelt elítéltekkel szembeni szigorított intézkedéseket magukba foglaló intézeteket. A büntetés-végrehajtási intézeteket az állam működteti, de néhány intézmény magántulajdonban van, ami azt jelenti, hogy önmagukat tartják fent a rabok, például az általuk megtermelt termékek árusításával (Lőrinc, 1997). Ha

valakit elítéltek vagy fogva tartanak, akkor joga van részt venni a reszocializációs programban, amelynek célja a későbbi bűnelkövetés megelőzése, valamint az elítéltek önbizalmának és szociális felelősségtudatának fejlesztése. Az ítéletről a bíró dönt az igazságügyi pszichológus véleménye alapján. „*A szakértői munka nagy felelősséggel jár és ezért is követel nagy figyelmet és precizitást*” (Farkas, 2017). A pszichológusok nemcsak a nyomozati szakban, hanem a bírósági szakban is részt vesznek kirendelések során, és bizonyos személyiségjegyek megállapítása esetén, vagy a beszámíthatóság, illetve belátási képesség tekintetében végeznek szakértői munkát. Amennyiben a bíróság kényszergyógykezelésre ítéli a bűnelkövetőt, úgy kényszergyógykezelésre kerül, de például pszichopátiás személyiségjegyek megléte esetén letöltendő börtönbüntetés az ítélet (Farkas et al., 2020).

A reintegrációhoz való jog alapvető emberi jog, ami minden embert megillet a Földön (Kovács, 2019). A büntetés-végrehajtási intézetek szervezett, specifikus programok által igyekeznek még a legsúlyosabb büntetésekkel sújtott elítéltek részére is egyénre szabott reintegratív programokat összeállítani (Czenczer, 2014). Az életfogytiglani börtönbüntetés a fegyházban töltendő le, melyek a legvédelettebb intézmények, és ahol a legveszélyesebbnek ítélt bűnözőket tartják fogva. Az elítélteknek külön celláik vannak, ahol a napjuk 23 óráját töltik (Ürmösné, 2002). Ez idő alatt általában nem léphetnek kapcsolatba más elítéltekkel és térfigyelő kamerák segítségével állandó megfigyelés alatt állnak (Mátyás, 2019). Ezen térfigyelő kamerák hatékonysága megnövekedhet akár egy okos szoftver alkalmazásával. A képek elemzésekor jellemző tulajdonságok meghatározhatók, amelyek hozzásegíthetnek (például viselkedési) profilalkotáshoz, továbbá a napjainkban népszerű a bűnüldöző egységeknél az úgynevezett specifikus profilalkotás is (Nyitrai, 2015). A biztonsági rendszer nemcsak a fogvatartottakat figyeli, hanem a börtönőröket is. A figyelésben a jövőben a drónok is segítségükre lesznek, mint mobil térfigyelő kamera (Nyitrai, 2020). A kamerák figyelemmel kísérhetik a börtönőrök figyelmét, felkészültségét, fáradtságát, a börtön körülményeit, felszereltségét és az iratokat egyaránt. Rendhagyó esemény akkor történik leginkább a büntetés-végrehajtási intézetben belül, ha bűnelkövetés történik. Ide tartoznak a csoportos bűnelkövetések, öngyilkossági kísérletek, terrorista tevékenység, éhségsztrájk, területek elbarikádozása, ételmérgezés, balesetek, börtönlázadások, orvosi kezelés megtagadása, zavargások, avagy az intézet szabályainak megszegése, például látogatási és levelezési jog megszegése, avagy tiltott tárgyak birtoklása (Lőrinc, 1997). Azokkal a fogvatartottakkal szemben, akik megszegik a büntetés-végrehajtási intézmény szabályait, különböző kényszerítő eszközöket használhatnak, mint például a bilincselés és a könnygáz alkalmazása, elektromos sokkoló, gumibot, kutyák,

fegyverek, vízágyú, figyelmeztető lövések, vegyszerek és tömegoszlatás. Ezeket a kényszerítő intézkedéseket nem lehet alkalmazni várandós nőkön, idős embe-
reken, gyermekeken és azokon, akik gyógykezelés alatt állnak (Lőrinc, 1997).

A börtönkörülmények változatos helyzete világszerte

A csizmatábor (Boot Camp) némely országban a büntetés-végrehajtás része, különösen az Amerikai Egyesült Államokban. A csizmatáborokat a katonai kiképzés mintája alapján, a sokkra alapozva tervezték. A Boot Camp programokat a fiatalok, első bűnelkövetőknek ajánlják fel a letöltendő börtönbüntetés helyett. Az itt letöltendő idő 90-180 nap is lehet, ami maximum tíz év letöltendő börtönbüntetést helyettesíthet. A csizmatáborok főként az USA nyugati részében található, Texasban például, valamint Hong Kongban (Ürmösné, 2018). Hallott már a világ legkisebb és a világ legnagyobb börtönéről? A legkisebb börtön egy főnek adott lakhelyet, egy politikusnak a dél-afrikai Robben-szigeten. A Robben sziget az UNESCO világörökség része és múzeumként működik. Több ártatlan embert is tartottak itt fogva a 17. századtól egészen a 20. századig. Nelson Mandela is ezen a szigeten raboskodott 27 éven keresztül (URL3). Ezzel szemben, a világ legnagyobb börtöne a Fülöp-szigeteken található (csaknem 14.000 fogvatartottal). A Bastoey-szigeten található a legkörnyezetbarátabb börtön (URL1). Ausztriában, Svájcban és Norvégiában szintén található minden kényelmet kielégítő öcsillagos börtön. A Leoben büntetés-végrehajtási intézetben több sportolási lehetőség is van, például edzőtermek, és az internethez is hozzáférhetnek a rabok. Itt nyelvtanfolyamon is részt vehetnek a fogvatartottak, továbbá a párok külön cellát is kaphatnak egy időre. A Leoben-i börtön 205 elítéltet tud fogadni és itt kizárólag olyan elítélteket helyeznek el, akiknek a börtönbüntetése 1,5 évre szól (URL1). A börtönök akár sivatagban vagy akár dzsungelben is fellelhetők. Érdekes, hogy vannak olyan börtönök is, amelyek saját fűtött medencével rendelkeznek, tetőtéri napozási lehetőségük is van, sőt, Ausztráliában az elítélt anyuka vakációzhat is a gyermekével, aminek költségét az állam állja. Nemcsak az állam, de akár egy bünszervezet is támogathatja az elítéltet a falakon túl is a szabadságvesztés letöltésének ideje alatt, amennyiben a szervezetre nem tesznek vallomást (Nyitrai, 2018). A világ egyik legszigorúbb és egyben a legolcsóbb üzemeltetéssel működő börtöne az USA-ban található. Tent City kezdeményezője a szigorú Joe Arpaio seriff, aki a Maricopa megyében található állami börtönökért felel, amely a negyedik legnagyobb független rendőri körzet. Története az 1990-es években kezdődött, amikor Arizona állam négymillió dollárból szándékozott börtönt építeni, ugyan-

akkor a seriffnek sikerült 100.000 dollárból kihozni az új börtönt, amelynek Tent City (Sátor Város) lett a neve. A serif katonai sátrakat állított fel a sivatag közepén és 2.000 elítéltet helyezett el bennük. A sivatagban 50 fok van, de ennek ellenére úgy vélte, ha ezek a körülmények a katonáknak megfelelnek, akkor az az elítélteknek is jó lesz (Ürmösné, 2018). Az elítéltek csak megláncolva közlekedhetnek, ami alól a nők sem kivételek, mivel Arpaio szerint mindkét nem ugyanazokat a jogokat érdemli meg. Világítás csak akkor van, ha valaki biciklivel generálja az elektromos áramot. Az elítéltek régen a fekete pólókat lopkodták az intézményben, és mivel kereskedtek is velük, a serif rózsaszín adott rájuk, ami által, megszűntek a pólólopások. Arpaio betiltotta Tent Cityben a kávé, a cigarettát és a férfi magazinokat is. Noha egy elítélt napi ellátása 60 centbe kerül, Arpaio a rendőrökuttyákra ennek közel a dupláját költi, azaz 1 dollár 10 centet. A kutyáknak saját fekhelyük van és takarójuk, amit az elítéltek mosnak ki. Ha valaki rosszul viselkedik víz és kenyér diétára fogják büntetés-ként. A seriff nem a rehabilitációban, inkább az elrettentésben hisz. Arpaio régen négy webkamerát helyezett el a fogdában, ahol 300 gyanúsított volt. Az internet segítségével bárki figyelemmel kísérhette a fogdában lévők minden napjait. Az emberek szintén nézhetek ökölharcot és nemi erőszakot is, ami a női cellákban játszódott le, és az első napon hárommillió néző volt kíváncsi a weboldalra. A seriff szerint az élő adás az elrettentés szempontjából hatékony, olyan esetekre nézve, mint amikor egy rab korábban egy prostituálttal létesített viszonyt, és lehetőséget kapott arra a későbbiekben, hogy bentről ekképp üzenjen a feleségének, aki mit sem sejtett férje korábbi üzelméről: „*Szia Drágám, itt vagyok, ne aggódj, csak egy kicsit késni fogok.*” (Ürmösné, 2019.) A tábor bejáratánál az üresedés felirat olvasható. Joe Arpaio mottója egyszerű: „*Ha nem követsz el bűncselekményt, akkor nem kerülsz börtönbe.*” (Ürmösné, 2018.) A kampánya alatt tankkal járja körbe a megyét és mindig újraválasztja a fegyverpárti Arizona állam lakossága. Számos híresség is megfordult nála, így Mike Tyson is, akinek szintén rózsaszín zoknit kellett hordania, mivel a póló mellett, a zoknijuk is pink volt. Az orosz börtönök hírhedtek a szigorú körülményeikről, de van egy, ami még a többinél is szigorúbb. A Black Dolphin fegyház Kazahsztán határán található Szibériában, ahol az ország 700 legbrutálisabb bűnözőjét tartják fogva, ideértve a sorozatgyilkosokat, kannibálokat, pedofilokat, csecsen terroristákat és a tébolyodottakat. Az intézmény egy delfin szobor után kapta nevét, amit az elítéltek alkottak és a recepció előtt látható. Az elítéltek összesen 3.500 embert öltek meg, ez átlagosan öt gyilkosságot jelent egy elítéltre vetítve (URL6). Nikolayev a Fekete Delfin büntetés-végrehajtási intézet egyik elítéltje megölt egy embert kocsmai verekedés közepette, majd a fürdőszobába vonszolta, ahol feldarabolta. Azt állította, hogy nem szándékosan ölte meg az ál-

dozatát, viszont később úgy döntött, hogy megkóstolja a húsát: „*Levágtam a fejét, a karjait, és hirtelen eszembe jutott, hogy meg is kóstolhatnám. Levágtam a combjából egy részt és megfőztem. Megkóstoltam és nem ízlett, így inkább felvagdostam és megsütöttem a serpenyőben. A barátomnak adtam a húsból, amit hazavitt és a feleségére bízta, aki húsgombócot csinált belőle és megetette vele a gyermekeit. Azt mondtam, hogy kenguru húst kaptak, bár a mi környékünkön nincs is kenguru. Nem tudták, hogy mit esznek.*” – mondta nevetve (URL6). Nikolai Astankov, a Fekete Delfin másik elítélte, egy egész családot ölt meg, majd a holttestüket felgyújtotta és elásta az erdőben. A fegyház elítélte 24 órás kamerás megfigyelés alatt állnak és még fény- és mozgásérzékelők is vannak az intézetben. A cellák három acél ajtó mögött találhatók, ezáltal a rabok olyan cellákban élnek, melyek szintén egy cellában találhatók. Egy cellában két elítélte 50 négyzetlábos osztozkodik, és a börtönőrök minden tizenötödik percben járőröznek a cellák előtt. Amikor az elítéltek elhagyják a cellájukat, akkor hajlított derékkal kell közlekedniük, kezük hátul, és a tekintetüket a földre irányítják. Ez a taktika megakadályozza, hogy az elítéltek feltérképezzék a börtönt és egyben a Fekete Delfin intézmény sajátossága is. Az elítéltek szemét letakarják amikor kint közlekednek. Ez a két módszer biztosítja, hogy ne ismerhessék meg a börtön alaprajzát. Naponta 90 percet töltenek a cellájukon kívül a fogvatartottak, akkor is egy kopár, rácsozott tetejű betonketrecben járnak le és föl, akár az oroszok. Naponta négyszer kapnak levest és kenyeret, amit egyenesen a cellájukhoz visznek. Az utóbbi években megosztóak a vélemények erről a büntetés-végrehajtási intézetről, és leginkább a szovjet gulág táborokhoz hasonlítják az intézményt, valamint egyes elítéltek öncsonkítással tiltakoznak az életkörülményeik ellen (URL7). A Piedras Gordas börtön Lima külvárosában található, 4.800 méter magasan Peru déli területén, ahol a napközbeni hőmérséklet 9°C, míg az esti -20°C fok is lehet. A börtön Peru kő-sivatagában, 20 méter mélyre van ásva, ahol az elítéltek semmit sem látnak a külvilágból (URL8). Tíz méter magas szögesdrótos betonfal veszi körül a börtönt, és a külföldi drogfutárokat 500 börtönőr őrzi. A repülőtéren elfogott futárt a Driandro-ba szállítják, ami hasonló egy fogházhoz és a körülmények embertelenek (URL11). A magyar drogfutárok elmondása szerint a földön kellett aludniuk, a csomagokat nem kézbesítik és telefonhívást sem lehet indítani. Általában az elítéltek 7–15 napot töltenek itt, amíg a kihallgatásuk vagy a vizsgálat tart, és eközben az értékeiket is ellopják. Az ételadag nagyon kevés és csak napi két pohár vizet kapnak a fogvatartottak. Ezután az ügyész irodájában nem kapnak ételt, sem vizet három napig, és a földön kell aludniuk takarók nélkül. Mikor megérkeznek a Piedras Gordas börtönbe olyan erőszakkal találkoznak, mint például a verekedések, nemi erőszak, pokrócok gyújtogatása és a leforrá-

zás. Nem meglepő, hogy az öngyilkosság és az öngyilkossági kísérlet gyakran megtörténik akasztás és érvágás formájában. Régóta ismert, hogy mind az egymás sérelmére elkövetett agresszió, mind az önkárosítás gyakoribb olyan börtönökben, ahol nagy a túlszűfolttság (Lehoczki, 2013). Az elítéltek egy nagy tartályban megfürdethetik egymást, ahol mások az arcukat, a fogukat, vagy a tányérokat mossák. A helyiség 63 fő befogadására képes, ahol akár 350 fő is tartózkodik. Az elítéltek többsége kést, fegyvert és kábítószer is tud szerezni magának. Ha dolgozni szeretnének a rabok, akkor fizetniük kell az intézetnek és sokan azt sem tudják, hogy mikor szabadulnak. A számítógépes programozó kurzus egyre népszerűbb az elítéltek között a kaliforniai San Quentin börtönben (URL3). A képzés sajátossága, hogy videókonferencia keretében zajlik. A projektet Chris Redlitz és Beverly Parenti dolgozta ki a The Last Mile nevű non-profit szervezet keretében. A projekt elindítása nehéz volt és a két csúcstechnológia iparban dolgozó alapító sokat küszködött. Az alapvető nehézséget az jelentette, hogy az elítélteknek tilos volt az internethez való hozzáférés. A tiltás miatt az alapítóknak olyan képzési programot kellett tervezniük, ami internet nélkül is működik. A távolság ellenére a videókonferencia azt is lehetővé teszi, hogy a képzés szisztematikus legyen és elsajátítható. A másik problémát az jelentette, hogy a jelöltek fele még sosem használt számítógépet. A résztvevőktől elvárják, hogy komolyan koncentráljanak, illetve, aki nem tanúsít kellő figyelmet és fegyelmet, azt azonnal elbocsátják (Király, 2015). A börtönt gyönyörű környezet veszi körül, mivel a kaliforniai tengerpart közvetlen közelében található, viszont a San Quentin Állami Börtön az egyik legszűfoltabb börtön, ahol több ezer elítélt található. Az intézetben 1996 óta injekcióval végzett halálos ítéleteket is végrehajtanak. A Guandong tartományi büntetés-végrehajtási intézet internetes fórumot hozott létre az elítéltek hozzátartozói számára, ahol a hozzátartozók jogosultak közvetlenül a személyzettől információt kérni a bebörtönzött családtagjukról. A chat gyorsabb és személyesebb természetű, továbbá olcsóbb, mint a telefonos beszélgetés. A fórumot több ezren keresik fel és 170 üzenet és megjegyzés zajlott le az egy hónapos próba üzem alatt. A világ első öko-börtöne a norvégiai Bastoei büntetés-végrehajtás intézethez fűződik. A börtön szigetet 1982-ben alapították és luxus börtönnek titulálták. Az intézet valójában nem rendelkezik börtönökre jellemző környezettel (URL1). Ebből is jól látszik a hagyományos skandináv büntetés-végrehajtás szemlélet, ami szerint az elítéltet is emberként kell kezelni, ennél fogva az intézmény nélkülözi a hagyományos börtönkörülményeket. Az intézetnek nincsenek falai, kapui és biztonsági rendszere sem, mi több, az elítéltek szabadon mozoghatnak. A börtönt úgy tervezték, hogy egy helyi közösség érzését adja a 80 épületével, a szórakozásra és a gazdálkodásra alkalmas területeivel, valamint az erdőségeivel

(Juhász, 2017). Az elítéltek kihasználják a környezet adta lehetőségeket és bicikliznek, úsznak, kocognak és sétálnak is a szigeten. Nem csoda, hogy az intézetről úgy tartják, hogy egy nyári táborra vagy sport klubra hasonlít. Az intézet egyetlen hátulütője, hogy a potenciális elítéltek azt gondolják, hogy bármit képesek lennének ellopni, csak hogy itt élhessenek. Az ötcsillagos börtön életvitele egy nyári táborhoz hasonlít a tenisz pályájával, a lovaglási lehetőségével és a tengerben való úszással. A börtön kiérdemelte az öko-börtön címet, mert a szigeten organikus farmgazdálkodást folytatnak, kémiai anyagokat (növényvédő szereket) nem használnak, a hulladékot újrahasznosítják, megújuló energiát használnak és csökkentik a szén-dioxid kibocsátásukat is. A szigeten lévő autók biodízel használnak, a lovakat is bevonják a közlekedésbe, napelemeket használnak, továbbá minden évben fát ültetnek. A bioöldségeket a termőföldeken és üvegházakban gondozzák, melyeket önmaguk ellátására természetnek és eladásra is jut belőle. Olyan állatok tartásával is foglalkoznak, mint például bárány és szarvasmarha, amelyeket nemcsak a földművelésre használnak, hanem a börtönlakók táplálékául is szolgálnak. Fontos tényező, hogy az elítélteknek kell gondozni az állatokat és a földet művelni is (Juhász, 2017). A börtön környezettudatossága felhívhatja a figyelmet az elítéltek számára a természet óvására és tiszteletére. A Bastoey börtönhöz hasonlóan, a washingtoni Cedar Creek büntetés-végrehajtási intézet is említésre méltó, mert szintén arra törekszik, hogy önfenntartó legyen. Évente 17.000 dollárt tud megspórolni azzal, hogy az elítéltek által megtermelt zöldségeket fogyasztják. E mellett az intézet egy erdőben található, újrahasznosítják az ételmaradékot, komposztálnak, amit a kertekben és üvegházakban is felhasználnak. Ezzel további 3.000 dollárt tudnak megtakarítani. A férfi elítéltek foglalkoznak a méhkaptárakkal, így saját mézet tudnak felhasználni a süteményekhez, valamint krémek, és ajakbalzsamok készítéséhez is. A zöld börtönlét nemcsak tenyésztést és termesztést, hanem öko-terápiát is nyújt az elítélteknek, ami magába foglalja a fizikai, a szellemi és a természetes módszereket egyaránt. Ezek a programok megtanítják a fogvatartottakat arra, hogy hogyan kell gondoskodniuk a környezetükről és az állatokról, illetve felelősségtudatra neveli őket, valamint együttműködésre, gondoskodásra és empátiára is. A zöld programok más rehabilitációs módszerekhez képest jó irányba befolyásolják az elítéltek kockázatvállalását, döntéshozatalát és pszichológiai funkcióit. A természetközeli lehetőségek ugyancsak jó irányba hatnak a kognitív funkciókra, csökkenthetik a stresszt és a vérnyomást egyaránt. A Green Team-program például olyan szakképzést kínál, amely tartalmazza a kert-terápiát, írás- és olvasáskészséget, valamint fejleszti az életvezetést, és 9-12 hónapos fizetett gyakornoki állást nyújt a rabok városi kertész tevékenységéért (Juhász, 2017). A bolíviai San Pedro börtönben az elítéltek

cellát tudnak vásárolni maguknak. Ez a börtön La Paz legnagyobb börtöne, melyben 1.500 elítélt található. Az intézetbe belépve szembetűnik a börtön változatossága az átlagos börtönökhöz képest, mivel játszó gyermekek, árusító bódék, éttermek, fodrászatok, sőt még hotel is található benne (URL1). Börtönőrök, egyenruhák és még rácsok sincsenek az intézményben. A különleges környezetért cserébe 1000–1500 dollárt kell fizetnie a rabnak, ami függ az itt letöltendő idő hosszától és a cella minőségétől. A turisták számára régen látogatható volt a börtön, de ezt megszüntették, mivel sokan idejöttek kokaint venni (Ürmösné, 2018). A Fülöp-szigeteki Cebu börtön elítélteinek táncát Michael Jackson zenéjére 33 millióan látták már a Youtube-on. Az ötlet a „*The Shawshank Redemption*” című filmből származik, melyben a zene nagy hatással volt az elítéltekre. A híres videó óta sok adományozó műsort tartottak az elítéltek, és fényképek is készültek velük az előadásuk után, továbbá pólókat is lehetett *vásárolni* tőlük szuvenírként (URL1). Az orosz büntetés-végrehajtási intézetek hírhedtek a túlszűfolt börtöneikről. A szentpétervári Kreszt büntetés-végrehajtás intézet egyike a legzsűfoltabb börtönöknek a világon. A börtön kapacitása gyakorlatilag 3.000 fő, viszont a valós számok a 10.000 főt is megszokták haladni. Minden elítéltre 4 m² jut és heti 15 perc fürdés (URL1). Guernsey egy kis sziget Európa és az Egyesült Királyság között, ahol a világ legkisebb börtöne, a Sark nevű börtön található. A szigetnek 600 lakosa van, de a börtönben csupán csak két elítélt helyezhető el. A börtön 1856-ban épült és a mai napig üzemel. A United States Penitentiary Administrative Maximum Facility (ADX) 1944-ben nyílt meg Coloradóban, ami a börtönök királya és a világ legbiztonságosabb börtöne is egyben, ahol az elítéltek 23 órát töltenek magánzárkában egy 2x4 méteres cellában. Az asztalok és a székek betonból készültek és nem mozdíthatók (URL1). Az elítéltek nem hagyhatják el a cellát még ebéd idejére sem. Az ablakok 10 cm szélesek és úgy helyezték el őket, hogy az elítéltek ne jöhessenek rá, hogy a börtön melyik részén vannak. Nem csoda, hogy néhány elítélt megbolondult az ittléte alatt (Ürmösné, 2018). Az Aranjuez Madridtól 40 km-re található, ami egy úgy nevezett családi börtön, mivel 36 cellája van a családok számára. A falakon Disney karakterek vannak és még játszótér is található az intézményben. A börtön lényege, hogy segítse a gyerekek kötődését a fogvatartott szüleikhez, és elrejtse a büntetés-végrehajtási intézet igazi voltát. Ezen felül ahhoz is hozzájárul, hogy javítson a benti életkörülményeiken, hogy az elítéltek továbbra is gondoskodó szülőként tudjanak működni (URL1).

A mexikói Cereso Chetumal büntetés-végrehajtási intézetben a konfliktusokat bokszmeccsel oldják meg. Az elítéltek az utóbbi tíz évben nem követtek el egymás ellen erőszakos bűncselekményt, mert tudják, hogy ellenkező esetben

bokszkesztyűt kapnak és két mérkőzés alatt eldől, hogy ki a győztes. Sok elítélt nem akarja otthagyni ezt a börtönt, mert a börtönkoszt ízletes, jók a szabadidős programok, nem beszélve a VIP cellákról (URL1). A kaliforniai Alcatraz büntetés-végrehajtási intézet az egyik leghíresebb börtön a világon. Az Alcatraz sziget – vagy más néven a Rock – eredetileg világítótorony volt. Később erőd lett, majd katonai börtön, végül 1934-től büntetés-végrehajtási intézet, amelynek a legnépszerűbb elítélte Al Capone volt (URL4). Robert Kennedy döntése alapján 1963-ban bezárták a börtönt. A bezárás után a börtön turisztikai attrakcióvá vált. Működtetői szerint a 29 éves működése alatt egy elítéltnak sem sikerült innen megszöknie. A monacói Maison d'Arrêt büntetés-végrehajtási intézet a világ egyik legszofisztikáltabb intézete, mert a híres hercegség egyik legelegánsabb környezetében található. A börtön gyönyörű környezetben a tenger fölé magasodik és a befogadóképessége 80 fő (URL 3). A hercegségnek ennél nagyobb börtönre nincs is szüksége, mivel Európán belül Monaco rendelkezik a legkevesebb bűnözővel. Az olasz Gorgona börtön a Toszán-szigetsorozat része, ahol 1869 óta helyeznek el elítélteket. Általában minden rab arról álmodik, hogy a büntetését egy ehhez hasonló festői környezetben tölthesse le. Az elítéltek sok időt tölthetnek a szabadban, az újrakezdés reményében pénzt kaphatnak a munkájukért (URL3). Az elítéltek borászatban, sajtgyárban és farmon is dolgozhatnak. A norvégiai Halden büntetés-végrehajtási intézete 2010-ben nyitotta meg kapuit és 252 elítélt él itt. A börtön működésének első éveiben megkapta a leghumánusabb börtön címet. Az intézmény egy falu képét mutatja, melyben minden elítéltnak saját szobája van tévével és külön mosdóval (URL3). A börtönben nincs rács, mivel bíznak az elítéltekben. Található itt fitnessterem, sportpálya és focipálya egyaránt. Svájc Sennhof városában található festői környezetben az az 1603-ban épített börtön, ami kezdetben ház volt, később pedig műhely lett. 1817-ben büntetés-végrehajtás intézetté alakították és 1934-ben nyerte el a ma is látható formáját, mely 73 elítélt számára nyújt otthont (URL3).

A holland Overloon A De Maasberg a fiatalok büntetés-végrehajtási intézete, ahol a fiatal elítéltek szabadon mozoghatnak a cellák és munkahelyük között. Az intézetben a szabad mozgás lehetőségével próbálják elősegíteni a reszocializációjukat. 2013-ban építették a Heidering büntetés-végrehajtási intézetet, ami a németországi Grossbeerenben található. A 650 fő befogadására képes intézet felépítése 120 millió euróba került. Az intézetet úgy tervezték, hogy mindenhova a lehető legtöbb fény jusson be. Az intézethez tartozó 260 méteres rekreációs udvar és a változatos sportpályák segítik levezetni az intézet lakóinak indulatait. Az elkövetőket különös módon büntetik egy amerikai kisvárosban. A bajkeverők választhatnak aközött, hogy börtönbe vagy templomba vonulnak-e be. Az alabamai Bay Minette település egy érdekes megoldást

választott arra, hogy költséghatékony módon, jobb irányba terelje az elkövetők életét. Így rácsok helyett az elkövetőnek egy évig templomba kell járniuk, hogy jóvá tegyék bűneiket. Minden vasárnap részt kell venniük a templomi misén, amit az elkövető pártfogó tisztje és egy lelkész is felügyel. Az elkövető választhat, hogy melyik templomba szeretne menni, és kapcsolatot kell tartania a választott templom lelkészével és a rendőrséggel egyaránt. Ha sikeresen teljesítik az egyéves penitenciát, akkor minden vádat ejtenek ellenük (URL5). A hatóságok és az egyház remélik, hogy az elkövető élete megváltozik és később is templomba fog járni. Mike Rowland, Bay Minette város seriffje szerint ez a program sok ember életét fogja megváltoztatni, és nemcsak a sajátjukét, hanem a családtagokét is. A programhoz már 56 templom csatlakozott. 1992-ben 111 fegyvertelen lázadó elítéltet lőttek le a rendőrök a brazil Carandiru nevű börtönben Sao Paulo-ban. A parancsnokot, aki felelős volt a vérontásért, felmentették szolgálata alól és 632 évi börtönbüntetésre ítélték. Noha a börtönön belüli mészárlás valóban egy szabálytalan eset volt, a legtöbb brazil büntetés-végrehajtási intézet fullasztó, sötét, koszos, erőszakkal teli, túlszűfolt és fertőzésveszélyes (URL2). A konfliktus két elítélt között robbant ki, és ez fajult börtönlázadássá 1992. október 2-án, ahol az elítéltek átvették az irányítást a 9. blokk felett. A rendőrök hezitálás nélkül mindenkit lelőttek, akit csak értek, annak ellenére, hogy nem mindenki csatlakozott a zendülőkhöz. A lövöldözés után mindenkinek meztelenre kellett vetkőznie és az udvarra kellett mennie, aki pedig lassú volt vagy megcsúszott, azt lelőtték. Az elítélteket arra kötelezték, hogy körbe fussanak miközben gumibottal ütötték és rendőrök marták őket. A BBC 1998-ban riportot készített a Carandiru börtönről, ahol már akkor 7.000 fogvatartott volt, kétszer annyi amennyit a börtön elbíró, és 1.000 börtönőr dolgozott négy műszakban a felügyeletükön. A becslések szerint 1.300 elítélt vesztette életét a börtönben az erőszak miatt. A Carandiru intézetet végül 2002-ben felrobbantották, az elítélteket pedig áthelyezték. Sao Paulo államban 27 intézetében rendszeresen van börtönlázadás és túszként használják a látogatókat, adózva a megsemmisült Carandiru börtön emléke előtt. A börtön fénykorában több mint 8.000 elítéltet tartottak itt fogva, az össznépszerűség az elítéltek számát tekintve az évek során, pedig 170.000 fő volt (URL2). Néhány brazil börtönben nem volt semmi napfény, ami beszűrődhetett volna a cellába, vagy csak nagyon kicsi ablakok voltak a folyosó végén. Akadt olyan magánzárka is, amiben éjjel-nappal sötétség honolt. A túlszűfolttság miatt a járványok hamar felütöttek a fejüket a börtön lakói között, a betegeket elszeparálni sem tudták, és az is előfordult, hogy csak néhány orvos állt a rendelkezésre. Azok a betegek, akiket agyhártyagyulladás, AIDS-szel, tuberkulózissal és epilepsziával kezeltek, azok is az egészséges elítéltekkel éltek együtt. Kizárólag az előrehaladott

állapotú betegek kapnak gyógyszeres kezelést vagy mehetnek gyengélkedőre. Feltehetően a brazil börtönök állnak az élen az AIDS és a TBC betegségekben elhalálozottak statisztikáiban. A vetkőztetés, térdre kényszerítés, baseball ütővel történő verés, fojtogatás, kínzás, menekülés, túsul ejtés, zavargás és a nemi erőszak elterjedt ezekben a börtönökben. Néhány intézetben nők és fiatalokú elkövetők is össze voltak zárva a férfi elítéltekkel és a 35 férőhelyes cellába 208 nőt helyeztek el. Az is előfordult már, hogy a 104 férőhelyes cellába 900 elítélteket helyeztek el. Az Amazonas börtönben a cellákban található WC valójában egy gödör volt a földben. Más börtönökben a rohadó ételmaradék és a hulladék a folyosókon vagy a cellákban maradtak, ami megfertőzte a börtön dolgozóit és az elítélteket egyaránt. A Vernon C. Bain börtön New Yorkban nem a talajon áll, hanem úszik, mert a szárazföldön nem volt elég hely. Gyakorlatilag a börtön egy hatalmas uszályon van, ami 8.000 közepes és magas kockázatú elítélteket tart fogva. Mivel az intézet nincs a parthoz kikötve, ezért a hajóra a parti őrség szabályai vonatkoznak (URL10). A legénység három tagja mindig a fedélzeten tartózkodik, beleértve az első tisztet, a mérnököt és a gépészt, ami 650.000 dollárral növeli meg évente a fenntartási költségeket. A Vernon C. Bain fedélzetén minden megtalálható, ami a szárazföldön van: tágas konyha, könyvtár, fitneszterem és kosárlabdapálya is (Ürmösné, 2019).

Konklúzió

Mint láthattuk világszerte többféle büntetés-végrehajtási intézet létezik, melyek között van minden kényelmet kielégítő öcsillagos börtön, máshol embertelen és nehéz körülmények uralkodnak, emellett pedig vannak öko-börtönök és olyan büntetés-végrehajtási intézetek is, ahol se rácsok, se börtönőrök, se korlátok nem lelhetők fel. Elmondható, hogy a börtönkörülmények széles spektrumon mozognak. A magyar büntetés-végrehajtást is a különféle programok és kezelési elvek sokszínűsége jellemzi, akár az európai szintéren megfigyelhető társait (Czenczer, 2019). Az említett börtönök bemutatásával bárki elgondolkodhat azon, hogy az elítéltek jogait és körülményeit figyelembe véve melyik közülük a leghumánusabb. A tanulmány célja az volt, hogy bemutassa a börtönök változatos körülményeit anélkül, hogy elítélné ezen intézmények hatékonyságát akár társadalmi, akár elkövetői szempontból.

Felhasznált irodalom

- Czenczer O. (2014): *Veszélyes fiatalok vagy fiatalok veszélyben*. Budapest: Nemzeti Közszerológiai Egyetem Szolgáltató Kft.
- Czenczer O. (2019): *Az alapvető jogok biztosának a Nemzeti Megelőző Mechanizmus keretében végzett vizsgálatait egy bv-s szemével - különös tekintettel a fiatalok szabadságvesztés büntetési intézeteiben végzett vizsgálatokra*. Miskolci Jogi Szemle, 2, 135–146.
- Farkas J. (2017): *Psychological Assessment of Children by Forensic Experts*. Homoki-Nagy M. – Hajdú J. (eds.): Ünnepi kötet Zakar András c. egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szeged: SZTE-ÁJK
- Juhász Zs. (2017): *Új színfolt a börtönök palettáján: A zöld börtön*. Börtönügyi Szemle, 3, 19.
- Király K. (2015): *Hírek a börtönvilágból*. Börtönügyi Szemle, 3, 117.
- Kovács István (2019): *Egy empirikus kutatás részletei: a prostitúció jelensége, és társadalmi kontrollja napjainkban*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó
- Lehoczki Á. (2013): *Emberölések a rácsok mögött*. Börtönügyi Szemle, 3, 65.
- Lőrinc J. – Nagy F. (1997): *Börtönügy Magyarországon*. Budapest: Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága
- Nyitrai E. (2015): *Bűnelemzés a nyomozásban*. In: Gaál Gy. – Hautzinger Z. (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI. kötet. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport
- Nyitrai E. (2018): *A szervezett bűnözés elleni küzdelem büntetőjogi és kriminalisztikai eszközei*. PhD értekezés. Pécs: Pécsi Tudományegyetem
- Nyitrai E. (2020): *A drónok alkalmazásának lehetőségei a rendőrségi feladatok ellátása során*. Rendőrségi Tanulmányok, 1, 94.
- Mátyás Sz. (2020): *Fogvatartotti vélekedés a térfelügyelő kamerák használatával kapcsolatban*. Belügyi Szemle, 2, 51. DOI: 10.38146/BSZ.2020.2.4
- Ürmösné Simon G. (2002): *Angol szakmai témakörök a közép- és felsőfokú nyelvvizsgára*. Budapest: Rendőrtiszt Főiskola Kiadó.
- Ürmösné Simon G. (2018): *Technical English for Officers*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó
- Ürmösné Simon G. (2019): *Amazing penal institutions and the dwelling circumstances of the inmates. Internal security*. Poland: Police Academy in Szczytno, 2, 179.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Különleges börtönök világszerte*. <http://www.erdekesvilag.hu/kulonleges-bortonok-vilagszerte/>

URL2: *Hívhatják a hullaházat, mert ez a fickó már történelem*. <http://www.origo.hu/nagyvilag/20130419-elobb-lottek-nem-is-kerdeztek-carandiru-es-a-brazil.html>

- URL3: *Különleges börtönök a világ néhány szegletéről.* <https://hir.ma/kulfold/szines-hirek/kulonleges-bortonok-a-vilag-nehany-szegleterol/474151>
- URL4: *Az Alcatraz tíz legveszélyesebb foglya.* <https://netextra.hu/az-alcatraz-10-legveszelyesebb-foglya/>
- URL5: *A bűnözők választhatnak a templom és a börtön közt.* <http://mindennapi.hu/cikk/eletmod/a-bunozok-valaszthatnak-a-templom-es-a-borton-kozt/2011-09-25/7773>
- URL6: *Inside Russia's Black dolphin prison.* <http://www.businessinsider.com/inside-russias-black-dolphin-prison-2016-7/#exercise-consisting-of-pacing-back-and-forth-takes-place-in-another-cell-there-is-no-prison-yard-14>
- URL7: *Inside Russia's most brutal prison dubbed the 'Black Dolphin' where the country's worst terrorists, paedos and cannibals are held.* <https://www.thesun.co.uk/news/5017746/inside-russias-most-brutal-prison-dubbed-the-black-dolphin-where-the-countrys-worst-terrorists-paedos-and-cannibals-are-held/>
- URL8: *Joran Van Der Sloot Offers A Glimpse Of His Life In A Peruvian Maximum Security Prison.* <http://www.foxnews.com/world/2014/09/04/joran-van-der-sloot-records-phone-video-his-life-in-peruvian-maximum-security.html>
- URL9: *Peruban raboskodó magyar drogfutárok nyomában.* <http://rtl.hu/rtlklub/fokuszplusz/videok/340935>
- URL10: *Börtön a víz felett.* <http://toochee.reblog.hu/borton-a-viz-felett>
- URL11: *Elveszett életek Peruban, avagy a bűnhődés stációi.* <http://www.baptistasegely.hu/hirek/kulfold/elveszett-eletek-peruban-avagy-a-bunhodes-stacioi>

FÓRUM

Molnár Katalin

Ars Scriptorum – avagy a tudományos írás műhelytitkaiból

Ars Scriptorum –or arcanums of scientific writing

*De megtanulta, hogy fegyver s szerszám a toll...
s ugyancsak nyaktörő az, ha méltón peng a lant...*
(Radnóti Miklós: Mint észrevétlenül)

Absztrakt

Amióta a főiskolai, egyetemi szakzáró dolgozatokat és a doktori disszertációkat kitalálták, az ezek születése körüli szakmai bábáskodás szinte külön mesterséggé nőtte ki magát. Nem feltétlenül könnyű folyamatos és színvonalas kutatómunkára és írásra motiválni és szellemileg inspirálni a hallgatókat, különösen a növekvő tudományos elvárások és a határidők állandó szorításában. A szerző e téren szerzett tizenkét éves konzulensi és témavezetői tapasztalatairól, a tudományos írás műhelytitkairól, az ott alkalmazható technikákról és e munka néhány szép eredményéről szól ez a rövid tanulmány.

Kulcsszavak: tudományos írás, műhelytitkok, rendészettudomány

Abstract

Since the invention of final papers at colleges and universities and of doctoral dissertations the professional help in their development has practically become a separate profession. It is not necessarily easy to motivate others for continuous and sophisticated research and to inspire the students mentally, especially not under constant pressure of increasing scientific expectations and deadlines. This paper presents the experiences of the author as consultant and supervisor,

the arcanums of scientific writing and applicable technics on this field and further some good results achieved by this work.

Keywords: scientific script, arcanums, law enforcement science

Gondolatok

Amikor ennek a szövegnek a gondolata megszületett bennem, 2018 februárját írtuk. Ez idő tájt a végzős hallgatók már érzik, hogy vészesen közeledik a szakzáró dolgozatok leadási általában április végi határideje, és éjt nappallá téve fáradoznak azon, hogy elkészüljön a nagy mű. És közben izgulnak. Nemkülönben a konzulensük is. Úgy értem, ő is éjt nappallá téve fáradozik a hozzá írt dolgozatok szövegének olvasásával, javítgatásával. És ugyanúgy izgul ő is. Ha nem jobban. A telet űző régi mondást (Január-február... itt a nyár!) azokra a mindenkori kedves hallgatóimra aktualizáltam, akikkel konzulensként dolgozok. Ha év elején csak annyit mondok nekik: „*Január, február... írjál már!*”, mindent értenek. Persze csak, akinek inge, az veszi magára e kedvesnek szánt konzulensi biztatást. Néha üdítő kivétel is van, olyan, aki idejekorán bevégez a munkát. De csak néha. Mintha divat volna a dolgozat elkészítésének utolsó pillanatokra való halogatása, és évről évre egyre inkább ez a tendencia. Hogy a címben szereplő latin kifejezést mi magyarázza, rögvest az is kiderül. Amikor a leadási határidő közeledtével egyre intenzívebben beszélgetünk a megírandó szakzáró dolgozatokról, mindig rádöbbenek: attól, hogy lépten-nyomon csak szavakkal biztatom a hallgatókat, nem íródnak meg azok a dolgozatok. Bizony nekik kell elkészíteniük őket, és ehhez jó tudniuk, hogy az írásnak mestersége – *Ars Scriptorum* – vagyon. Az emlegetett 2018-as évben tizenkét dolgozat váratott magára. Jól jött hát szerzőiknek egy kis praktikus útmutatóféleség és vele a biztatás (URL1). Írni nem könnyű, ezt a magam bőrén is rendszeresen érzem. Ennek a szövegnek az első piszkozatát golyóstollal vettem papírra, és piszkozat is lett, igazán: még az ujjbegyem is tintás volt. A kéziratomon szinte olvashatatlanok a betűk, girbe-gurbán kanyarognak a sorok, ide-oda nyilazgatok, satírozok – egy förmedvény az egész. Hogy lesz ebből tisztázat? És mindez annak ellenére van így, hogy amikor nekiültem, pontosan tudtam, kinek, miről és mit szeretnék mondani: szakdolgozat- és diplomamunka-íróknak, az írás folyamatáról, elárulni néhány műhelytitkot, technikai fogást. A hallgatókra viszont mindez nem feltétlenül igaz. Sokszor tanácstalanok nemcsak a munka elején, de közben is.

„*Fejben már megvan*” – hányszor hallom ezt a hallgatóktól, afféle mentegőzéseként. Jókat mosolygok ilyenkor, s nemcsak magamban, nekik is mondom. Az jó, de mire a gondolat a fejből a papírra vagy a számítógépbe kerül, az azért macerás ám. S hiszik is, nem is. Én csak tudom, most is ezt csinálom. Bár most már letéve a tollat, billentyűzetten folytatom: beírok, törlök, áthúzok, kivágok, beillesztek. Amikor elkezdik a mondanivalójuk lejegyzését, persze ők is ráeszmélnek, hogy ez pontosan így van. És akkor jön a pánik. Nem arról van szó, hogy ne tudnának ők írni, sőt, ha diplomamunkáról van szó, mesterszakon (és inentől mondandómat az egyszerűség kedvéért leszűkítem rájuk), legalább egyszer – némelyek többször is – már átélték ennek a folyamatnak a nehézségeit. De az eredménye fölötti örömet is, hiszen valamennyien írtak már szakdolgozatot és meg is védték. Kinek régebről, kinek nem annyira régről jönnek elő az élmények. De hol van az már? Azóta komolyabb, értsd: hosszabb terjedelmű, tudományos alapokon nyugvó, saját kutatást és annak eredményeit logikusan bemutató, meggyőzően érvelő, okos és jól szerkesztett szöveget – mert körülbelül ez a diplomadolgozat –, nem feltétlenül kellett letenniük az asztalra. Magam egyszer találkoztam olyan valakivel, aki valóban tudott fejben írni. Húzta-halasztotta a dolgot, leadás előtt a gondosan kiszámított időtartamra behívta az irodájába a titkárnőjét, és lediktálta neki a kész szöveget. Bármilyen terjedelemtől legyen is szó, akár harminc oldalt is, egyvégtében. Na jó, kávészünettel. Ha elolvasta, legfeljebb az elütéseket kellett javítania (a titkárnő kiváló helyesíró is volt!). Valcsicsák Imrének hívják az illetőt. És egyszer hallottam spontánul beszélni olyan embert – Gombocz Jánost –, (URL2) akinek minden egyes mondatát, úgy, ahogy volt, le lehetett volna jegyezni, a legkisebb változtatás nélkül. Tátottam a számat. Ez nagyon ritka adottság. Állítólag Mozart zeneszerzés közben írott kottáit egyáltalán nem kellett tisztázni. Lehet, hogy ez csupán legenda, de ha elfogadjuk, hogy isteni zeneszerző lévén az ő műzsája nem akárki volt, tán még hihetően is hangzik. Zsenialitását csodálva, én legalábbis készséggel elhiszem. Akinek viszont ilyen adottsága vagy ily szorgos műzsája nincs, annak bizony marad a szöveg gyártása. Aprómunka, faragás, több-kevesebb forgáccsal: elvetett betűk, kihagyott szavak, vágólapra, majd lomtárba dobott mondatok, átemelt bekezdések. Sok-sok olvasás, mások okos és hasznos gondolatainak keresgélese és megtalálása, idézetek helyre illesztése, nagyszerű ötletek elengedése, fogalmak újradefiniálása, fejezetek, alfejezetek sorrendjének logikai kirakójátéka, leütések kínos számolgotása. Ha kevés az eredmény, jön a „*Jaj, mit lehet ezen még ragozni?*” érzése. Ha sok, akkor a „*Mit húzzak ki, mi nem annyira fontos?*” kínlódása. És még mindig nincs vége: bibliográfiai szörszálhasogatás, lábjegyzetek, mellékletek, képek, ábrák, táblázatok, grafikonok – feliratozva és számozva(!), bevezetés, befejezés, függelékek, oldalszámolás, kiemelések, tartalomjegyzék, címlap... Még

felsorolni is sok, nem még mindezt megcsinálni! Ehhez az aprómunkához bizony idő kell, nem is kevés. Jelen-való idő, amikor ott vagyunk, nyakig benne a szövegünkben. És megszűnik a külvilág. Nem csörög a telefon, nem jönnek-mennek körülöttünk, csend van vagy épp halk zene szól, ki mit szeret. Jó, ha szanaszét heverő papírhalmainkkal vagy kopácsolásunkkal nem zavarunk senkit. Olykor annyira elmerülünk az alkotásban, hogy a szegény kutyát is elfelejtjük megsétaltatni. Észre se vesszük, egyszerre csak éjfél van, és még a gyerek uzsonnáját is be kellene csomagolni. Szinte szomjasak és éhesek se vagyunk, vagy ha mégis, akkor hosszan tűrő családtagjaink egyike diszkrétan elénk teszi az energia-utánpótlást, miközben begyűjti a mellettünk sorakozó kávéscsészéket, igyekezvén nem csörögni velük. Ilyen az írás nevű szellemi munka, és igencsak emészti a kalóriát. Vész esetére két hét szabadságot – akarom mondani dolgozatíró szobafogságot – ajánlok, utána fogyókúrával. És Mozartot és csokit, esetleg az utóbbi kettőt egyben is, talán világos, mire gondolok. Apropos, Mozart. Nekem sikerült a mesterrel, pontosabban egy művével (a D-Dúr Fuvolakoncerttel, KV 314) olyan, kifejezetten íráshoz inspirációt teremtő feltételes reflexet kialakítanom, hogy azt Pavlov kutyája is megirigyelhetné. Ha már idő, akkor ejtsünk szót a határidőről is. Sokan mondják, hogy az a legjobb múzsza. Meglehet, de azért ezzel a múzsával nagyon jóban kell ám lenni, hogy megbízzunk benne. Ahhoz, hogy az utolsó pillanatokra merjük hagyni a vele való találkozást, jól kell ismernie bennünket. Ez pedig csak úgy lehetséges, ha gyakori vendég nálunk. Ha rendszeresen ül a vállunkon, és súg, dolgozik nekünk. Ez nem mese, komolyan beszélek. Bár van, aki mesét is írt a múzsájáról, nem is akármilyet, a leggyönyörűsegebbet ebben a témában, amit valaha hallottam. Lázár Ervin a szerző, akinek saját hangján érdemes meghallgatni a művet (Lázár, 2009). Százszor hallottam, de megunhatatlan, annyira szép. Mert annyira igaz. Valahogy úgy vagyok ezzel az én múzsámmal is, ahogy ő volt. Érzékeny-törékeny kis jószág, gondoskodni kell róla, figyelni rá, beengedni, ha megzörgeti az ablakot. Mert szereti látni, ha gazdája ír. Lesi a gondolatait, vezeti a tollát. Persze nem kell mindenkinek grafománnak lenni, de az biztos, hogy gyakorlat teszi a mestert. Régóta foglalkozom ezzel – tudniillik az írással –, mondhatni mesterségem. Címere is van: nyelvilektoralas. hu. Jó iskoláim, mestereim eleitől fogva a világ- és a magyar irodalom valaha élt s ma élő híres tollforgatói: írók, költők. Edzőtársaim pedig mindazok, akik néha félve, de mindig bizalommal kezembe adják szövegeiket, hogy csináljak belőlük jobbat. S én teszem, készséggel, hiszen tanult mesterségem is ez. Bölcsészként alaposabban is volt alkalmam ismerkedni azzal, ami a szövegen túl van. Értds: fokozatosan, tudatosan és módszeresen betekintést nyertem az írások műhelyeibe. Mert ahány író, szerző, annyi műhely. Annyi szokás, annyi út, de a vége mindig az írásmű. Mindegy, mi. Egyperces novella, dráma, vers vagy regény, ha

irodalmi műfajokról van szó. Házi dolgozat, tanulmány, diplomamunka, ha egyetemi penzumokról. És mindegyikből lehetőleg egy olyan változat, ami *elég jó*. Elég jó annak, aki írta, és elég jó annak, akinek írtuk. A Tisztelt Olvasónak. Szakzáró dolgozat esetén ez elsőként a konzulens. A diploma megszerzésének írásbeli része ez a dolgozat, s elsőként a konzulens ítélt fölötte. Aztán az opponens. Ő, kívülállósága okán, nyilvánvalóan más szemmel nézi az alkotást. És majd kérdez és kritizál és javasol, hiszen ez a dolga. Mert tökéletes szöveg nincs. Kivéve a legkimagaslóbb irodalmi alkotásokat, de hát itt nem ezekről beszélünk. Mindenhez hozzá lehet tenni, és mindenképp el lehet venni, hogy jobb, még jobb legyen. Amit élvezet olvasni, sokszor nagyon komoly munka megírni. Néha egy percnyi szöveget másfél óráig barkácsol az ember, de ezt csak az tudja, aki írja. Az olvasónak csak a végeredményhez van köze. Csakhogy most a műhelytitkokba ígértem betekintést. Tessék felszorozni! Ez majdnem százszor annyi időráfordítás, mint amennyi a végleges szöveg elolvasásához kell. Valószínűleg nem ez az egyedüli dolog, amire ez az arány érvényes. Mindennel így van: sok verejtékes munka van abban, ami végül a kívülálló számára csupán egy letisztult eredményterméknek látszik. Rengeteg gyakorlás rejlik a könnyednek ható sorok mögött. Mint mondtam, mestereim az írás művészetében tollforgatók voltak. De most találtam egy rendészeti szakemberekhez jobban illő hasonlaltal élnék. Ők tanulnak bánni fegyverrel is, és sokan kifejezetten magas színvonalon művelik ezt. Úgy-e, jól tudom, hogy a fegyverforgatáshoz rengeteg edzés szükséges, nem ritkán akár vérrel, verejtékkel? Hogy az a fegyver úgy álljon kézre, hogy ne kelljen külön figyelni se rá, se a mozdulatokra, hiszen akkor az ellenfélre már nem tudnánk koncentrálni. Itt persze nincs ellenfél – még az opponens se az, bár a neve erre utal –, de cél az van: azt kell elérni, hogy írójék meg az a dolgozat, mégpedig elég jól. Amit le kell győzni, az legfeljebb a halogatás nevű hallgatói betegség. Akit meg kell győzni, az elsősorban saját magunk, hogy igenis képesek vagyunk ezt a munkát elvégezni, mégpedig határidőre. Mert „*megtanulta, hogy fegyver s szerszám a toll...*” A diplomadolgozatok döntő többségét a konzulensen és az opponensen kívül legfeljebb egy-két védési bizottsági tag olvassa, ha egyáltalán. Ám vannak szerencsések, akik nagyobb olvasótáborhoz is eljuthatnak, amennyiben konzulensük menedzselése révén valamely tudományos folyóiratban is megjelenhetnek szövegeik. Hogy mennyire így van, arra a következőkben álljon itt néhány – remélhetőleg – meggyőző példa.

2018-ban volt tízéves a Rendészettudományi Kar mesterképzése. Az évfordulóról tudomásom szerint hivatalosan sehol nem történt említés, nyilván nem is olyan nagy dolog. Nekem az volt, mert nem is a kezdetektől, hanem még az előkészítés időszakától fogva kedves minden egyes perc, amit ezzel a képzéssel foglalatostokodva tölthetek. A tízéves évforduló apropót adott, hogy egy szubjektív

visszaemlékezésben (Molnár, 2019, 102-114.) összefoglaljam mindazt, amit ez idő alatt három tantárgyat tanítva tapasztaltam, bizván abban, hogy megglátásaim hasznos tanulsgként szolgálhatnak. A képzés elindítása óta eltelt időről, pontosabban az ott folyó munka alakulásáról trénerként végeztem összegzést és értékelést. A képzés hatékonyságának komplexebb vizsgálata valószínűleg még sokáig várat magára, de talán szép eredményként lehet elkönyvelni azokat a tudományos publikációkat is, amelyek a tanulmányaikat itt folytató hallgatók diplomamunkáiból születtek. Az engem érintő kurzusokon (Integrált társadalomtudományi ismeretek; Kommunikáció, vezető kompetenciák; Vezetői készségfejlesztés) a figyelem fókuszába azoknak a vezetői kompetenciáknak a fejlesztése kerül, amelyekre a szak képzési dokumentumai ígéretet tesznek.¹ S bár ezekben külön nevesítve nincsen, egyetemi szak lévén mégis magától értetődő, hogy a diplomamunka megírásával a hallgatók a tudományos írásbeliséghez szükséges készségeikben is gyakorolhatják magukat. A jelölt kiválaszt és felkér egy konzulenszt, aki vállalja a vele és a dolgozatával való törődést. Megtisztelő, de nehéz munka ez. Sok időt, energiát, odafigyelést igényel. És egyáltalán nem mindegy, hogy a konzulensnek nyűg ez az egész, vagy örömmel teszi a dolgát, és mindenben segíti a hallgatót. Magam kifejezetten szeretem ezt a tevékenységet. Ezért konzulensként büszkeséggel tölt el, hogy segítségemmel 2009 és 2018 között negyvenöt diplomamunka született (azóta, azaz ha a 2019-ben és 2020-ban végzett hallgatókat is hozzávesszük, akkor már ötvenegy). És ami még nagyobb boldogság, hogy közülük immár tizenháromnak a rövidített, szerkesztett dolgozata tudományos folyóiratokban is megjelent. Sőt, kettőnek a szerzője, Hafenscher Csaba Zoltán 2017-ben, Budavári Árpád 2018-ban felvételt nyert és a még mesterszakon elkezdett témájával doktoranduszom lett a Rendészet-tudományi Doktori Iskolában. A 2020-as év még ennél is érdekesebb újdonságot hozott: Cielešky Péter egyszerre írta a mesterszakos diplomamunkáját, és doktoranduszként már disszertációjához is kutat. Ily módon egyszerre vagyok konzulense és témavezetője. Egyébként a kiválóan sikerült diplomamunkák közreadása nyolc éve kezdődött a Magyar Rendészetben, majd a Belügyi Szemlében folytatódott. Az a szándék, hogy a rendőrtisztképzésben készített szakzáró dolgozatokról volna mit mondani, még 2007-ben fogalmazódott meg bennem (Molnár, 2007, 38-44.), 2011-ben pedig már egyenesen a rendészet-tudósok új generációjáról beszéltem (Molnár, 2011, 8-12.). Itt most három, 2019-ben megjelent szövegről szeretnék egy kis ajánlást² közre adni. Ez a három tanulmány

---

1 A rendészeti vezető mesterképzési szak képzési és kimeneti követelményei.

2 Ezek megfogalmazása során néhány gondolatot átvettem a kijelölt opponensek (Csomós István, Cserép Attila, Gaál Gyula és Hegedűs Judit) bírálatának szövegéből.

értékrendjében, szellemiségében és mondanivalójában is szorosan összekapcsolódik. Mindegyik mesterszakos hallgatók tollából származik, akik ráadásul nemcsak egy évfolyamba, de ugyanazon tanulócsoporthoz is jártak. A műhely, amelyben dolgozataik születtek, szintén azonos. Itt konzulensként mindhármukat nemcsak én motiváltam, de ők is egymást. Sőt, ez a kölcsönös inspiráció a mai napig tart. Legutóbbi eredménye egy négyes blogbejegyzés a középiskolai rendészeti pályaorientáció mindennapjaiból (URL3).

A Belügyi Szemle 2019/4. lapszámában megjelent három tanulmány szorosan kötődik a fentebb említett három mesterkurzusunk tematikájához. Az egyik dolgozat a munkatársak állandó és megfelelő szintű motiválásáról szól, hiszen ez a vezetői kommunikáció legfontosabb alapja, amihez mindenekelőtt kommunikációs készségek szükségesek. Hogy milyen az elég jó vezető és milyenek az ehhez tartozó vezetői stílusok, azt járja körül a második tanulmány. Míg a harmadik azt igyekszik bizonyítani, hogy ha a munkatársak egy elég jó vezető irányítása mellett magas szintű munkát végeznek, akkor magától értetődően könnyebben képesek a szervezeti keretből kitekinteni a közösség tagjai és csoportjai felé is, mert tudják, hogy csak velük együtt lehet biztonságos és élhető településeket létrehozni.

Karmazsinné Srágli Izabella a „*Motivációs eszköztár a rendészetben*” című diplomamunkájának témaválasztásában meghatározó volt a keszthelyi rendőrkapitányságon vizsgálati osztályvezető helyettesként dolgozó szerzőnek a motiváció témaköre iránt régóta meglévő személyes elköteleződése. Már egy, a BM OKTF III. Rendészeti Tehetséggondozási Programjában készített vizsgadolgozatában (Karmazsiné, 2019) elkezdte a téma kutatását saját munkakörnyezetében, a keszthelyi rendőrkapitányságon. 2018-ban aztán egész Zala megyére is kiterjesztve részben megismételte, részben mélyítette vizsgálatát. Azt a meggyőződését szerette volna tudományosan is alátámasztani, hogy az eredményes rendészeti munka záloga a motivált dolgozók jelenléte a szervezetben. Azt is állítja: ennek hiánya súlyos következményekkel járhat. A témában való jártasságát a rendőri motivációval kapcsolatos fontosabb kutatások ismertetése igazolja. A motivációs elméleteket alkotó módon összekapcsolja a magyar rendőrségi gyakorlattal, amikor a 2015. július 1-jétől érvényes Hszt. alapján megtörtént illetményemelés és a motiváció kapcsolatára keresi a választ. Kutatási módszerként kérdőíves vizsgálatot alkalmazott, melyet szakmailag precízen előkészített. A kapott eredményeket grafikusán és szövegesen is ismerteti. Az összegző részben leírt megállapítások felhívják a figyelmet arra, hogy az egyénre szabott motiváció és a vezetői elismerések formái rendkívül fontos szerepet töltenek be a rendőrségi szervezet életében a jó munkahelyi légkör megvalósításában. Vallja: a hatékony motiválás nem ördöngösség, és egyáltalán nem olyan

drága, mint ahogy sokan gondolják. Első pillanatra akár rendészet idegennek is tűnhet az ún. elismerésnyelvek (Chapman, 2013) (elismerő szavak, elismerő érintések, segítő kéz, minőségi idő, figyelmes ajándékok) alkalmazásának javaslata, de a szerző meggyőzően mutat rá arra, hogy miért fontosak ezek ebben a sajátos szervezeti kultúrában is.

Mahlaj Róbert a „*Vezetői stílusok és kommunikáció a rendészetben*” című diplomadolgozatában aktuális, a rendészeti vezetői munkát a hétköznapiakban leginkább érintő témakört dolgozott fel. A szerző egyszerű állítása – a rendőrségnél a vezetői kommunikáció problematikus és fejlesztésre szoruló terület – roppant időszerű és izgalmas. A vezetői magatartásról, döntésekről és a kommunikációról, illetve ezek összefüggéseiről szóló gondolatok bizonyára sok vezetőt foglalkoztatnak. Közülük interjúvált meg hatot Mahlaj Róbert, és az általuk mondottakat vetette össze saját tapasztalataival. A dolgozatban a szakirodalmi megalapozást követte a szerző által készített kutatás. A folyóiratban történő közléshez szükséges rövidítés során az elméleti áttekintést könnyen el lehetett engedni, hiszen a témában rendelkezésre álló irodalmakat máshol is el lehet olvasni. A Belügyi Szemle értékes oldalait inkább a saját kutatási eredményeknek volt érdemes szentelni. Természetesen nem lehet vezetői készségekről, különösen azok fejlesztéséről beszélni anélkül, hogy ne ismernénk a mai magyar rendészetben érvényes vezető-kiválasztási eljárást, ezért a szerző röviden arra is kitért. Mint tréner örömmel olvastam a különböző képzések pozitív szerepéről vallott saját nézeteit, illetve a meginterjúvált vezetők véleményeit is. A kettő összevetéséből egyértelműen adódik az a következtetés, hogy a résztvevői aktivitást és a szociális kompetenciák személyre szabott fejlesztését a középpontba helyező vezetői tréningek keletje óriási (lenne). Az is kiderül azonban, hogy ezekből sosem elég. A szerző saját megállapításait úgy építette be a dolgozatba, hogy igyekezett a realitás talaján értékelni a rendészet mai kommunikációs gyakorlatát. Nagy erénye, hogy ki mertte mondani: a hétköznapiakat jellemző nagyfokú elektronikus kommunikáció hovatovább gátja a vezetői munkának, mert szinte teljesen kiszorítja a személyes jelenlét semmivel nem pótolható hatását. A módszertani háttér rövid leírásából kiderül a vizsgálódás helyszíne (Bács-Kiskun megye), a két célcsoport (a négy kapitány és a két főkapitány-helyettes) eltérősége. Az interjúk összegzéséből pedig meglehetősen árnyalt képet kapunk arról, hogy egy, az éves teljesítményértékeléseken sorozatosan kivételesre minősített megye vezetői szerint melyek sikeres vezetési módszereik műhelytitkai. Személyes vezetői hitvallásokról viszonylag keveset vagy szinte semmit sem lehet olvasni a rendészeti szakirodalomban. Pedig ez is legalább olyan fontos, ha nem még fontosabb hozzávalója a hatékony vezetői munkának, mint az iskolai végzettség. Tamási

Zsolttal nem mindennapi szerzőpáros vagyunk. Hallgató és konzulense közös tanulmányának címe: „*A rendőrség közösséggel való kapcsolatának javítási lehetőségei*”. Egyikünknek a több évtizedes rendőri, másikunknak pedig ugyanannyi idős oktatói gyakorlata találkozott össze a mesterképzés három szemeszteren átívelő tréningjein. Zsolt 1992-ben akkor lépett ki végzett tisztként a Rendőrtiszt Főiskola kapuján, amikor én ugyanott mint első munkahelyemre beléptem. S hogy ezt megtudjuk egymásról, ahhoz negyed század kellett. A hévízi rendőrőrs parancsnoka által írt diplomamunka konzulensként engem is továbbgondolásra ihletett, hiszen saját szakmai fejlődési utunk érdekes párhuzamba állítható a magyar rendőrség átalakulásával is. A dolgozat történeti áttekintéssel kezdődik, mert nem hihetjük, hogy a közösségre orientált rendészet az utóbbi évtizedben született. Komoly hagyománya van ennek a magyar rendészet több évszázados történetében is, csak kevéssé szokás ilyen összefüggésben emlegetni az előzményeket. Írásunkban igyekszünk tetten érni ezeket az áthallásokat. A diplomadolgozat egy kisebb interjú kutatás szerény eredményeit állította fókuszba, ám a tanulmányban máshová – inkább a tapasztalatok alapján megfogalmazott javaslatokra, vagyis a jövőre – helyeztük a hangsúlyt. A közösségre és annak problémáira orientált biztonságteremtés elkötelezett híveiként fáradhatatlanul keressük a civilek és a rendőrök közötti párbeszédben rejlő kiaknázatlan lehetőségeket. Ennek egyik kétségtelenül hatékony színtere a Police Café. Az együttműködést serkentő módszer alkalmazásának legfontosabb hozadéka az lenne, ha egyre többen beszélnék a közös biztonság nyelvét. A kutatási hipotéziseket továbbgondolhatónak tartva szívesen végeznénk hasonló vizsgálatot szélesebb célközönségen, hogy kiderüljön: vajon csak a választott rendőrshöz tartozó települések polgármestereinek tájékozottságát becsültük túl, vagy ez a helyzetkép általános? Ha így van, égetően fontos elkezdeni a munkát, a rendőrségnek ugyanis nem egyedül kell(ene) megoldania a társadalom összes, főként rendészeti jellegű, vagy csak annak tűnő(!) problémáját. Ebben a kérdésben inkább a kezdeményező szerepet kell magára vállalnia. Hogy hogyan, arról is szól az írás. Az, hogy e három tanulmány szerzői egymással nemcsak szoros szakmai kapcsolatba kerültek, hanem immár baráti szálak is összefűzik őket, jól példázza, hogy a közös tanulás és a tudomány művelése nem ismer határokat. Nemcsak földrajzilag, de az egyes mesterszakos évfolyamok között sem. Olyan emberi segítőkészségről és szakmai együttműködésről tettek ugyanis tanúbizonyságot itt említett 2018-ban végzett hallgatóim, amilyenre saját gyakorlatomban még nem volt példa. Interjúalanyként szolgáltak, és pályaeorientációs diákjaik körében kérdőívek kitöltésével járultak hozzá egy 2019-es mesterszakos hallgatóm diplomamunkájának elkészítéséhez. A dolgozat címe: „*Z*” generáció – rendészet

– *integritás*. Szerzője, Mészáros Gábor tavaly sikeresen védte meg a dolgozatát, amit az opponens is méltónak talált a publikálásra. Ez ugyan azóta még nem történt meg, de ahogy az idei diplomadolgozatokat elnézem, még az is lehet, hogy az egy éve pihenő szerző ezeket látván, kedvet kap, hogy újra tollat ragadjon és elővegye a rendkívül aktuális témát. Különösen, ha konzulense megbiztatja egy kicsit. Mert így megy ez a tudományos írások műhelyébe.

Felhasznált irodalom

Chapman, G. (2013): *A munkahelyi elismerés 5 nyelve. Útmutató az eredményes, személyre szabott motiváció gyakorlatához*. Budapest: Harmat Kiadó

Karmazsinné Srágli I. (2019): *Motivációs eszköztár a rendészet*. Belügyi Szemle, 4, 57-76. DOI: 10.38146/BSZ.2019.4.4

Lázár E. (2009): *Mesék felnőtteknek*. Budapest: Parlando Stúdió Bt.

Molnár K. (2007): *Néhány gondolat a szakdolgozatok elkészítésének színvonaláról a Rendőrtiszti Főiskolán*. Magyar Rendészet, 1–2, 38–44.

Molnár K. (2011): *A rendészettudósok új generációja?* Magyar Rendészet, 2, 8–12.

Molnár K. (2019): *Kompetenciafejlesztés mesterfokon – tízéves a rendészeti mesterképzés*. In: Hegedűs J. (szerk.): *A magatartástudomány helye és szerepe a rendészeti képzésben*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 102–114.

Molnár K. (2019): *Rendőrkávéházi élményeim. Police Café blogkönyv*. Budapest: Rejtjel Kiadó

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Ars Scriptorum Január-február... itt a nyár*. <http://www.nyelvilektoralas.hu/ars-scriptorum-január-február-itt-nyár/>

URL2: *Az edző, mint pedagógus - Dr. Gombocz János*. <https://www.youtube.com/watch?v=t0UFbNmVv5E>

URL3: Vendégoldal. Távoktatás 2020 I. Pályaorientációs mesterfogások – A Neverending Story. <http://www.nyelvilektoralas.hu/palyaorientacios-mesterfogasok-neverending-story/>

K Ö N Y V I S M E R T E T É S

Balla József – Vájlok László **Kelet és Nyugat között. Államhatárok, úti okmányok, határátlépés Magyarországon és Csehszlovákiában (1946–1989)**

Az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet színvonalas kiadványsorozatában jelent meg 2019-ben Bencsik Péter határrendészetet is érintő kötete. Az egységes kinézetű, egyszerű, ugyanakkor rendkívül gusztusos (amennyiben könyvről ilyen jelzöt szabad leírni) megjelenésű könyv illik a sorozatba. Ugyanaz a kellemes szürkés borító, az igényes keménytáblás védelem és az elmaradhatatlan három kis képecske teszi vonzóvá és a sorozatot gyűjtők számára keresetté az új kiadványt. A könyv található a Kelet és Nyugat között. Államhatárok, úti okmányok, határátlépés Magyarországon és Csehszlovákiában (1945–1989) címet kapta. Ami a rendészeti területen dolgozókat először megfogja a könyv kézbevételekor az a könyv borítóját színesítő (bár fekete-fehér) kis képek, amelyek egy-egy életképet mutatnak be az egykori magyar-csehszlovák határviszonylatban végrehajtott határforgalom-ellenőrzésekhez kapcsolódóan.

Jelen sorok írója tinédzserként élte át a kis képek valóságát, de talán sokunk nevében elmondhatom, hogy csak a borító látványától megannyi (legalábbis ma már) kellemes emlék idézhető fel a közös határszakaszon folytatott ellenőrzéssel kapcsolatban. Igaz ez azokra is, akik aktívan átéltek az akkori szolgálatellátást a határszakaszon, mint határőrök vagy vámosok, de azokra is, aki pusztán valamely oknál fogva vonattal, busszal, autóval, esetleg gyalogosan látogattak el ilyen-olyan okból az egykori Csehszlovákiába. Mindenkinek lehet egy-egy kedves története a cseheknél tett vásárlói körutakról vagy kellemes sörözésekről. Egyik ilyen, szinte átlagosnak mondható (és bizonyosan megannyi olvasóval megesett) történet a cipő és ruhavásárlás Csehszlovákiában, amelynek kialakult (és bizony a vámosok által is nagyon is ismert) rutinja volt, mely szerint a Prior áruházban újonnan megvásárolt cipőben jöttünk haza úgy, hogy kifelé még az utolsó leheletéig küzdő lyukacsos dorkóban hagytuk el Magyarországot, amit

aztán fájó szívvel dobtuk be az áruháza előtti kukába. De a kétütemű Wartburgok, Trabantok is mesélni tudnának, hogy mennyi ruhaneműt, sajtot, csokoládét, sört és Kofolát rejtettek egy-egy rövid kiruccanás alkalmával. Visszatérve a nosztalgikus emlékezésből, maga a könyv tartalma is ezer szállal kötődik a borító kis képeihez, a számtalan adat elemzése és újragondolása során visszatérnek gondolataink ezekhez.

Bencsik Péter nem ismeretlen a határrendészet történetét kutató, feldolgozó és oktató olvasók előtt, hiszen a határrendészet átfogó témájában is már több publikációja olvasható, de az ötvenes-nyolcvanas évek történeteire kapcsolódó hazai adatokat értékelő egyéb tematikájú (politikai, államtörténeti stb.) írásai is igényes kutatómunkájáról tesznek tanúbizonyságot. A szerző többes célt tűzött ki maga elé a kötet megírásakor. Egyrészt a határ elválasztó jellegét mutatja be a képzeletbeli mérleg serpenyőjére téve természetesen a határ összekötő jellegét is, bár – elsődlegesen a korszak romantikájából adódóan – a negatív előjelű elválasztó szerep hangsúlyos megjelenítésével. Másodszorban a közelmúlt viharai következtében (idézet a könyv írójától) az elmúlt évek során a figyelem középpontjába került, határtanulmányokkal összefüggő történeti feldolgozást választotta, noha saját maga is bevallja, hogy annak csak kis szeletére tud a kötet korlátai között vállalkozni. Harmadikban – azaz összességében – a két ország határrezsímjének összehasonlítása volt számára a teljesítendő feladat. A könyv egyetlen – és a szakmabeliek számára leginkább – szembetűnő hibája (már ha lehet annak nevezni) egyébként itt jelentkezik elsődlegesen, azaz néhány nagyon speciális határrendészeti fogalom keveredése, mint például a határrezsím összefoglaló megnevezésének használata nem teljesen pontos. Ez egyébként bájos hiányossága csak a műnek, amely nem zavaró tényező és igazából csak a határrendészeti szakmai terminológia helyes használatára kiemelt figyelmet fordító, és a jó értelemben vett szakbarbárok számára tűnik fel. Hasonló gondolatokat vet fel azon kijelentése is, hogy „*a határőrizet rendvédelmi kategória, amelybe a határforgalom ellenőrzése (...), valamint a határ őrzése és a határrend fenntartása tartozik*”, ez a mondat már több szakmabeliből is kiválthat némi fejcsóválást, de hangsúlyozzuk, hogy ezek a bakik egyáltalán nem mennek a tartalom, az összkép rovására.

A könyv anyaga nagyon jól használható kutató és oktatói munka során, de élvezetes és nosztalgikus olvasmány is, bár nem a könnyedebb műfajból. Az, hogy a magyarországi adatok lényegesen túlsúlyban vannak (számunkra ez egyáltalán nem probléma) és a csehszlovákiai adatokat mintegy kontrolladatnak használja, tovább növeli a leírtak tudományos minőségét. A kötet egy erős és nagyobb terjedelmű bevezető kerettel indít, amely a teljes feltáró anyag megközelítőleg harmadát teszi ki. Ez egyébként már önmagában is elegendően

széleskörű (alapvetően külföldi forrásokra hivatkozó) áttekintő részt tartalmaz a határrezsím összetételének általános megértéséhez. A szerző átfogó képet ad az államhatár kialakulásáról, valamint arról, hogy milyen jelentősége van egy adott ország számára annak, hogy az államhatár őrizetét hogyan, milyen módszerekkel, milyen erőkkkel és eszközökkel tudja végrehajtani. A dokumentum derekát és mindenképpen a szerző saját kutatásának esszenciáját, valamint az adatok tekintetében nívumát a II. rész adja, amely konkrétan a magyar-csehszlovák viszonylat határrezsímjét dolgozza fel az útlevelek és a távolsági forgalom szabályozásától, a kishatárforgalmat érintő előírásokon keresztül a vízumokig, és magának a határellenőrzésnek a bemutatásáig. Tetszik a két ország úti okmányainak történetét feldolgozó rész, mindez annak függvényében, hogy a jelen kötet korai előkészítő munkájára – néhai Nagy György professzorral írt és 2005-ben megjelent közös műve – egyfajta előzményeként tekinthetünk e témában. Izgalmas és érdekes részleteket tárgyal közel 30 oldalon keresztül a határátlépés szabályozásának kriminalizálásában és egyes jogellenes cselekmények gyakorlati feldolgozásában. A kötetet tetszetős statisztikai kimutatások teszik látványossá, szinte a teljes időszakot felölelően találunk adatokat, amelyek a téma kutatóinak munkáját jelentősen megkönnyíti. Az adatok esetében nagyon pozitívan értékeljük, hogy nemcsak a konkrét határviszonylatot veszi alaposan górcső alá, hanem összehasonlítás-ként az összes akkori – a kutatómunka szempontjából releváns – viszonylatra vonatkozóan találunk számokat. Egyébiránt az is rengeteget elárul a korszak akkori rezsímjéről, hogy egyes adatok tekintetében még a szerző lelkiismeretes forráskutatása során sem talált meg bizonyos adatokat, így csak kajánul mosolygunk azokon az éveken, amikor például az 50-es években a kiadott kiutazási kérelmek számánál a „*n. a.*” ismert rövidítést találjuk. A szerző jól mutatja be azt, hogy a vizsgált időszak túlnyomó részében a külföldre utazásra nem gazdasági, turisztikai célként tekintettek, hanem (állam)biztonsági kérdés volt, főleg a nyugati utazások. Gondoljunk csak az említett vasfüggönyre, amely az országból történő kijutást volt hivatott megakadályozni. A témához kapcsolódó impozáns forrás és irodalomjegyzék egy komplett itiner azok kezében, akiket a könyv elolvasása további gondolkodásra készítet, igaz ez mind a hazai, mind a nemzetközi anyagokra. A múlt kutatása, feltárása, elemzése és értékelése, valamint a folyamatok megismerése és ok-okozati összefüggések megvilágítása nélkül nem tudunk jövőt tervezni. Ezen nélkülözhetetlen tevékenység egyik új, kézzelfogható eredményterméke ez a könyv is. Konklúzióként meg kell állapítsuk: a kötet a kitűzött célokat teljesítette, sőt, bizonyos esetekben és nagyon jó értelemben túl is teljesítette.

Felhasznált irodalom

Bencsik P. (2019): *Kelet és Nyugat között. Államhatárok, úti okmányok, határátlépés Magyarországon és Csehszlovákiában (1946–1989)* Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 440.

Interjú dr. Tóth Tamás bv. vezérőrnagy, országos parancsnokkal

---

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának részvétele a koronavírus-járvány kezelésében

„A büntetés-végrehajtási szervezet a járványügyi hatóságokkal folyamatosan egyeztetve, az összes szükséges intézkedést megtette és megteszi a munkatársai és a fogvatartottak egészségügyi állapotának megóvása és a fertőzésveszély megelőzése érdekében. A BvOP folyamatosan közzé teszi a járványügyi helyzettől függően bevezetésre kerülő prevenció intézkedéseket.” (URL1)

„A két és fél hét alatt elkészülő kiskunhalasi járványügyi mobil kórház egy olyan mérnöki és kivitelezési bravúr, amely igazolja, hogy ilyen rövid idő alatt is lehet kiváló minőségű és felszereltségű kórházat építeni [...] a 150 beteg befogadására alkalmas mobil járványügyi kórház ékes bizonyítéka azoknak a képességeknek is, amelyekkel egyébként a büntetés-végrehajtás rendelkezik, illetve annak a tudásnak, amely a magyar szakembereket kórházépítésben, kórházak felszerelésében és berendezésében jellemzi. [...] A tervek szerint a kiskunhalasi börtön területén elkészült konténerkórház a járványhelyzet megszűnésével a büntetés-végrehajtás országos hálózatának kórházaként működhet tovább.” (URL2)

Aki figyelemmel kíserte az új típusú koronavírus okozta világjárvánnyal kapcsolatos tájékoztatásokat, értesülhetett arról, hogy a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága amellet, hogy mindent megtett a hozzá tartozó objektumok és a benne lévő személyek biztonsága érdekében, a börtönfalakon kívül is részt vett a védekezésben. Köztudott ugyanis, hogy dr. Tóth Tamás bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka a kezdetektől fogva a Magyar Kormány által felállított Operatív Törzs tagja volt. Hogyan is zajlott a védekezés? Miként fért bele a többletfeladat parancsnok úr napi teendőibe? Többek között ezekről is kérdeztük tábornok urat, akivel Hornyik Zsuzsanna készített interjút.

Hogyan zajlott egy napja az új koronavírus-járvány ideje alatt?

Az országos parancsnok elfoglaltsága sokadrangú kérdés. Minden mást megelőző, hogy a büntetés-végrehajtás állománya és a fogvatartottak hogyan élték, illetve élnek meg, hogyan tudják kezelni ezt a rendkívüli helyzetet. Amire vezetőtársaimmal törekedtem, hogy mindenki hajszálpontosan tudja, mi a feladata a megszokottnál nagyobb nyomás alatt, a folyamatosan változó környezetben, alkalmazkodva a járvány dinamikájához. A cél, amit kitűztem, hogy az elérhető legmagasabb szintű védelmet biztosítsuk a kollégáink és a fogvatartottak részére. Nagy figyelmet fordítottunk arra, hogy minden bv. intézetben rendelkezésre álljanak a szükséges védőfelszerelések, gördülékeny legyen a megelőző intézkedések bevezetése, az aktuális protokollok elsajátítása és alkalmazása, egyúttal a mindennapi szakmai tevékenységünk és a börtönök biztonsága ne lássa kárát a járvány kezelésének. S azt sem feledehtük, hogy mindannyian emberek vagyunk, a szolgálati feladataink ellátása mellett szeretteink egészsége is figyelmet követelt.

Mikor hozták meg az első óvintézkedéseket a járvány miatt? Milyen fogadtatása volt az intézkedéseknek?

Az első megelőző intézkedésünk a fogvatartottak intézettelhagyásának felfüggesztése volt 2020. március 7-én. Ezzel egy időben kezdtük meg a védőeszközök kiosztását a büntetés-végrehajtási intézetekben, valamint a felületek és az eszközök folyamatos fertőtlenítését. Az újonnan befogadott fogvatartottak esetében bevezettük a 14 napos elkülönítést, hogy kizárhassuk a vírus bekerülését a zárt közösségekbe. A teljes körű fertőtlenítést közel 3500 fő – a kollégáim és a fogvatartottak – minden intézetben, azaz több mint 11 ezer helyiségben több alkalommal végezték el. A fertőtlenítéshez 85 ezer liter fertőtlenítőszer és 12 ezer darab védőruhát, maszkot, kesztyűt, overállt használtunk fel. Az elítéltek folyamatos tájékoztatása és a korlátozásokat kiváltó lehetőségek – például a személyes látogatófogadás helyetti Skype-kapcsolat vagy a növelt időtartamú telefonálás – biztosítása segítette a fogvatartottakat abban, hogy megértsék és elfogadják a kialakult helyzetet. Ahogy a járvány súlyosbodott, a Nemzeti Népegészségügyi Központ is újabb iránymutatásokat, előírásokat fogalmazott meg, amelyekhez a büntetés-végrehajtási szervezet is alkalmazkodott az adott megelőző intézkedések fokozásával, kiterjesztésével. A kormány és az Operatív Törzs döntéseiről, illetve ezek alapján a büntetés-végrehajtási szervezet intézkedéseiről, azok céljáról – amelyek az új koronavírus fertőzés terjedésének megelőzését szolgálták – minden lehetséges módon és csatornán, gyorsan és folyamatosan tájékoztattuk a fogvatartottakat és kapcsolattartóikat, családtagjaikat. Több ismeretterjesztő plakátot és videót készítettünk, a filmekben

fogvatartottak tájékoztatták társaikat és családtagjaikat a járvány megelőzésével kapcsolatos legfontosabb tudnivalókról. A tájékoztató videókat az ország valamennyi börtönében, naponta többször vetítettük a zárt láncú televíziórendszeren, felkerültek a szervezet weboldalára és YouTube csatornájára is. A hozzátartozók tájékoztatását szolgálta a büntetés-végrehajtási intézetek call center szolgáltatása is. Müller Cecília országos tisztifőorvos asszony videóüzenetben hívta fel a fogvatartottak figyelmét arra, hogy a vírus még jelen van, ezért a börtönökben a korlátozó intézkedéseken csak megfontoltan, fokozatosan lehet enyhíteni. Az aktív és állandó kommunikációnak köszönhetően a fogvatartottak megértették, hogy közös érdekünk a fertőzés terjedésének megelőzése. Sőt, ők maguk kérték a hozzátartozóikat arra, hogy a kijárási korlátozás érvényben maradásáig ne látogassák őket, inkább éljenek a Skype vagy a telefonos kapcsolattartás lehetőségével.

Elmondaná a kiskunhalasi járványkórház építésének főbb lépéseit?

A kormány 2020. március 14-én jelentette be a Mobil Járványkórház Létrehozásáért Felelős Akciócsoport megalakulását. Azonnal munkához láttunk, kidolgoztuk a mobil járványkórház megvalósítására vonatkozó javaslatot, amelyet belügyminiszter úr jóváhagyott. A 150 fő ellátására alkalmas kórház építése 2020. március 16-án kezdődött meg Kiskunhalason. A legszigorúbb infektológiai előírásoknak megfelelő járványkórház két és fél hét alatt készült el, a maga nemében Európában is egyedülálló projektként. A kórház az elérhető legkorszerűbb informatikai, elektromos és gépészeti rendszerekkel van felszerelve. A légtechnikai rendszer biztosítja a folyosók, a kiszolgáló helyiségek és a betegszobák közti nyomáskülönbséget, ami minimálisra csökkenti a fertőzésveszély kockázatát.

Milyen tevékenységekkel járult hozzá a BVOP a járvány kezeléséhez? Ha jól tudom, igen hamar belefogtak maszkok, védőruhák előállításába.

Az egészségügyi védőmaszkok gyártását február 1-jén indítottuk újra. A büntetés-végrehajtás gazdasági társasága, az Adorján-TeX Kft. folyamatosan növelte a gyártási kapacitását, ma már képesek vagyunk naponta 100 ezer darab egészségügyi védőmaszk gyártására. A Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet elítélteji az egészségügyi védőruhák gyártásából vették ki részüket. A Váci Fegyház és Börtön fémtechnológiai üzemében készült az a félezer darab oxigénpalack-tartó molnárkocsi, amelyet az Állami Egészségügyi Ellátó Központ rendelt. Ugyanitt, a börtön területén működő Duna-Mix Kft. nyomdájában gyártottuk a karantén-cédula néven elhíresült tájékoztatókat és matricákat. Fontos rámutatnom, a fogvatartottakat inspirálta, s persze lekötötte, hogy ak-

tívan részt vehettek a járvány elleni védekezésben, ez egyben segítette őket a rendkívüli helyzet értő elviselésében.

Hogyan értékelné szervezete, munkatársai teljesítményét az elmúlt időszakban az Önökre háruló feladatok ellátásában?

Önmagáért beszél, hogy intézeteinkben nem történt új koronavírus fertőzés. Nem szívesen teszem, de emlékeztetnem kell arra, hogy a koronavírus minden kontinensen megjelent a börtönökben. Nincs ismeretem olyan korábbi eseményről, amely ilyen mértékű és összehangolt helytállást kívánt volna meg vezetőtársaimtól, kollégáimtól, munkatársaimtól. A társ- és partnerszervezetek segítségével, közreműködésével mindannyian rengeteget dolgoztunk, az új koronavírus-járvány megelőzése érdekében hozott intézkedések végrehajtása komoly fegyelmet, figyelmet és jelentős erőfeszítést igényelt a büntetés-végrehajtás teljes állományától. Elismerés és köszönet érte!

Az interjúban található online hivatkozások

URL1: *Megelőző intézkedések a koronavírus-járvány miatt a hazai börtönökben.* <https://bv.gov.hu/hu/node/3592>

URL2: *Mérnöki és kivitelezési bravúr a kiskunhalasi járványügyi mobil kórház felépítése.* <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/mernoki-es-kivitelezesi-bravur-kiskunhalasi-jarvanyugyi-mobil-korhaz-felepitese>

Interjú Bencze Józseffel, Magyarország manilai nagykövetével

A koronavírus-járvány kezelésének tapasztalatai a Fülöp-szigeteken

Dr. Bencze József rendőr altábornagy 2007. május 29. és 2010. június 30. között vezette az Országos Rendőr-főkapitányságot. 2011 és 2016 között Magyarország szkopjei, majd 2016-tól manilai nagykövete. „*A Fülöp-szigetek keresztény kultúrája, a több évtizedre visszatekintő demokratikus értékrendje miatt is közel áll hazánkhoz. A két ország között 1973 óta van diplomáciai kapcsolat. A szigetország növekvő gazdasági teljesítménye, – a több mint 100 milliós lélekszámú – jelentős piaca miatt is tevékenységünk egyik kiemelt külgazdasági célpontja az ázsiai térségben. A gazdasági együttműködési megállapodás aláírásával 2017 márciusában, majd az alapján életre hívott Gazdasági Vegyesbizottság alakuló ülésével 2019 áprilisában a két ország gazdasági kapcsolatainak fejlesztése kiszámítható, dinamikus környezetben zajlik.*” (URL1) – olvashatjuk a Manilai Nagykövetség hivatalos honlapján. Mindenképpen különös élmény lehet egy idegen ország mindennapjait belső szemlélőként figyelemmel kísérni, nagykövetként naprakész információk birtokában lenni. Ha minden megy a saját medrében, akkor is érdekességekben gazdag, akár izgalmasnak is mondható tapasztalatokat szerezhet az ember. Mi a helyzet egy rendkívüli esemény bekövetkezése esetén? Hogyan látta, élte meg Magyarország manilai nagykövete a koronavírus-járvány terjedését, illetve annak hatósági kezelését a Fülöp-szigeteken? Többek között erről is kérdeztük Bencze József nagykövet urat, akinek Szabó Csaba tette fel a kérdéseket.

Tisztelt Nagykövet Úr! Hogyan fogadták az emberek a járvány hírért a Fülöp-szigeteken?

A Covid-19 koronavírus a Fülöp-szigeteken már 2020. január végén megjelent, amikor egy itt tartózkodó kínai hölgy teszt eredménye lett pozitív. Néhány napra rá, a hölgy szintén az országban tartózkodó kínai élettársa elhalálozott a vírusterjedés következtében. Ezekben a napokban került Cebu City egyik magán-

kórházába egy magyar hölgy is, akinek diagnosztizált tünetei a vírusfertőzésre engedtek következtetni. A kezdetekben váratlanul és felkészületlenül érte az ország egészségügyi rendszerét a járvány, mert a tesztelést is csupán a trópusi betegségek kezeléséért felelős manilai kórház tudta elvégezni, de arra alkalmas laboratóriumi háttér hiányában Ausztráliába küldték a tesztek kiértékelésre. Március 15-én éjfélről Duterte elnök ú. közösségi karantén alá helyezte a fővárost, Metró Manilát, majd március 16-tól az 58 milliós Luzon szigetet is. A karantén alá vont régiók, tartományok és városok köre folyamatosan bővült. A karantén intézkedések a mai napig fennállnak, de a szigorítások június 1-e óta valamelyest csökkentek, kivéve a fővárost, valamint Cebu City-t és még néhány magasabb fertőzöttségű területet. Az első negyedév gazdasági mutatói, főleg a GDP jelentősen visszaesett. Ez a mutató az elmúlt 10 évben folyamatosan 7 % körüli növekedést jelzett, de a 2020 első negyedévben -0,2 %-al csökkent, és az április és május hónapokban jelentősen tovább romlott. A munkanélkülivé vált emberek száma ma meghaladja a 7,3 millió főt a 108 milliós lélekszámú országban. Az elnök számos azonnali intézkedést tett, a legszegényebb 18 millió család három hónapon keresztül havi 5.800 peso (1 peso = kb. 6 HUF) támogatást kapott. További 5 millió kisvállalkozó, akiknek a tevékenységüket a szigorú karantén protokoll miatt fel kellett függeszteni, hasonló támogatásban részesül. A kifizetések kezdetben akadoztak, késtek és több visszaélésre is fény derült. Eddig 301 önkormányzati tisztviselő ellen indítottak eljárást. A filippínók a nagyvárosokban a nagy környezetszennyezés miatt – mint a térség sok más országában - hozzászórtak a maszk viseléséhez, de a kezdetekben az ellátás sokáig akadozott. A nagyszámú népesség együttélése kialakított egy türelmes sorbanállási rendet, így ez sem okozott nagy problémát. A zsúfolt szegénynegyedekben viszont szinte kivitelezhetetlen volt a távolságtartás. A karanténszabályok betartását szigorú rendészeti intézkedésekkel, ellenőrző pontok ezreinek felállításával, valamint a még jelenleg (2020. június 10.) is tartó éjszakai kijárási tilalom elrendelésével tette hatékonyá a kormány. Több mint 140 ezer főt vontak eljárás alá a karanténszabályok megsértése miatt és 42 ezer jogsértő őrizetbevitelére is sor került. A börtönökben 4-5-szörös a túlszűfoltóság, és a higiéniai feltételek sem biztosítottak. 40 ezer férőhelyre 136.881 fő fogvatartott jut, ezért ők különösen veszélyeztetettek a járvány miatt. A Legfelsőbb Bíróság iránymutatása alapján a csekélyebb súlyú bűncselekményekért elítélt, valamint az idős, vagy beteg fogvatartottak átmeneti szabadításáról intézkedtek, így mintegy 22 ezer fogvatartott került szabadlábra. A szigorú karanténintézkedések teljes otthon tartózkodást írtak elő a 21 évesnél fiatalabb, és 60 évesnél idősebb korosztály számára. Nem mehettek ki a közterületre a terhes nők és a rokkantak sem. Családonként egy kilépésre jogosító kártyát adtak,

mellyel elmegetett a család egy korlátozás alá nem eső tagja élelmiszerboltba, gyógyszertárba, vagy bankfiókba, ahol hosszú sorban állás várta. Néhány hete már engedélyeztek napi két alkalommal 2-2 órában kilépést sportolás céljából. Számtalan helyen tartanak fenn még most is hőmérős ellenőrzést és kötelező a cipőtalp, valamint a kéz fertőtlenítése.

Milyennek látta a járvány-helyzet kezelését az ország vezetése részéről?

A kezdeti nehézségek és főleg a védőeszközök hiánya ellenére gyorsan sor került a karantén bevezetésére, amely már a vuhani karanténnál is hosszabb ideje tart. Főleg amerikai, japán és dél-koreai támogatással, valamint egyre profeszszionálisabb saját intézkedésekkel, de főleg a rendészeti válaszokkal próbálta a kormány lassítani a járványt. Az elnök három hónapra felhatalmazást kapott a rendeleti kormányzásra, de minden hétfőn jelentést kell tennie egy négy főből álló bizottság felé. Az elnök ezt a jelentését a TV nyilvánossága előtt teszi meg. Az egyébként kiváló szakember hírében álló egészségügyi minisztert sok támadás érte a késlekedésekért, valamint az eszközök túl drága beszerzéséért, ezért a Szenátus szinte egyhangúlag kezdeményezte a menesztését, de az elnök egyelőre kitart a választottja mellett. Ami az egészségügyet illeti, eddig 2.703 egészségügyi dolgozó tesztje lett pozitív, és 32 fő vesztette életét.

Milyen mértékű volt a koronavírus-járvány a térségben? Voltak-e magyar érintettek?

Június 10-ig 23.732 személy fertőzöttségéről jelentettek, miközben a halálos esetek száma átlépte az 1.000 főt. A járványnak magyar érintetteje ezidáig nem volt a Fülöp-szigeteken. A kezdeti csekélynek tartott tesztelést, napjainkra napi 30 ezerre növelték, de a mostanra felállított 52 kiértékelő laboratórium még csak jelentős késéssel szolgáltatja az eredményeket. Hetek óta 26 szállodahajó állomásozik a Manilai-öbölben, többségében minegy 9.000 fő filippínó személyzettel. Nekik a kötelező belépési karantént a hajón kell letölteni, de a teszteredmények késedelmes visszaigazolása miatt a kötelező 14 napot jóval túlhaladja a karantén. Az elnök személyesen adott parancsot az ügyek azonnali gyorsítására.

Az Ön munkáját mennyiben befolyásolta a kialakult rendkívüli helyzet?

Mivel nagykövetségünk a fővárosnak a karantén szigorításokkal leginkább sújtott Taguig City városrészében helyezkedik el, továbbá mivel itt laknak a magyar diplomaták, valamint a családjuk is, így nagymértékben korlátozódtak a mozgási lehetőségeink és főleg a személyes találkozások, amelyek a diplomáciai munka nélkülözhetetlen elemei. Számos, már előkészített és az első félévre ütemezett programunkat le kellett mondani. A Magyar Exportfejlesztési Ügynökség

(HEPA) vezetője és 16 magyar vállalkozás képviselője érkezett volna március végén Manilába, de a mai napig fennálló utazási korlátozások ezt megghiúsították. A programról természetesen nem mondtunk le, amennyiben a helyzet rendeződik, akkor decemberben a Gazdasági Vegyesbizottság manilai üléséhez kapcsolhatjuk a programot. Március végére terveztünk egy, az egykori magyar verbita atyák Fülöp-szigeteki munkásságáról megemlékező emléknapot. Most úgy tűnik, hogy június végén sor kerülhet erre, ha nem is az eredetileg tervezett nagy létszámú vendégkörben. Nem tudtam átadni a Marshall-szigetekre szóló nagyköveti megbízólevelemet, de kölcsönösen megegyeztünk, továbbá a külügyminisztériumaink is támogatják, hogy a megbízólevél kiküldése mellett online formában kerülhessen sor annak átadására. Az új helyzethez új megoldásokkal próbálunk igazodni. Ugyancsak elmaradt a palaui magyar tiszteletbeli konzulunk beiktatása és a tiszteletbeli konzulátus megnyitása, annak ellenére, hogy Szijjártó Péter miniszter úr már márciusban kiadta az erről szóló pátenst és a palaui külügyminisztérium is hozzájárult az ún. exequaturral a magyar tiszteletbeli konzulátus megnyitásához. A következő napokban online módon hivatalosan is megteszi elfogadó nyilatkozatát a kiválasztott személy, Leilani Ngirturong Reklai asszony. Ezzel a megoldással is úttörők tudtunk lenni, hála a magyar és a palaui minisztérium rugalmasságának. Némi késéssel, de megérkezett a magyar HWTC vállalat mobil víztisztító berendezése, amelyet a filippin polgári védelem fog használatba venni a következő napokban. A berendezés napi 150 ezer liter ivóvizet képes előállítani közeli folyó, vagy tó vizéből, de alkalmas napi 50 ezer liter ivóvizet tengervízből is előállítani. Az országot súlyos természeti katasztrófák, földrengések, árvizek, tájfunok és vulkánkitörések sújtják évente több tucat esetben, amelyek következtében esetenként százezres nagyságrendben kell az érintett lakosságot kitelepíteni, valamint mielőbb ivóvízzel ellátni. Komoly üzleti lehetőség rejlik a modern víztisztító berendezés exportjában. A járványhelyzet miatt elrendelt karantén, a belső, majd nemzetközi repülőjáratok leállása, a tömegközlekedés szinte teljes megszűnése napról napra kilátástalanabbá tette az itt rekedt magyar állampolgárok hazatérését, főleg a távoli szigetekről. Hosszú heteken át napi 12-14 órában koordináltuk munkatársaimmal a repatriálást, amelynek során 107 magyar állampolgárt, és magyar tartózkodási engedéllyel rendelkező külföldit segítettünk hazajutni. Több ország mentesítő járataira sikerült minden alkalommal néhány helyet regisztrálni, amikor már a repülőjáratok nem, vagy csak Manilából indultak.

Ön Magyarország közbiztonságáért felelős rendőri vezető volt. Miként látja a szakember Fülöp-szigetek általános közbiztonsági helyzetét, különösképpen a magyar helyzethez viszonyítva?

Az ország egyre népszerűbb nem csupán a hazai turisták körében, bizonyos kockázatokkal azonban számolni kell a koronavírus járványon túlmenően is. A lakosság kezében levő kézfegyverek száma a térséghez képest magas, gyakran előfordulnak erőszakos bűncselekmények. Mint sok más országban, a külföldieket vonzó helyeken jellemzőek a lopások, csalások, találoztunk táskarablással, vagy bárban italba kevert bódító szerek segítségével elkövetett rablással. Az ATM-eknél sem árt az óvatosság. A kábítószerkereskedelem és –használat felszámolására a rendőrség és a katonaság a jelenlegi elnök 2016-os beiktatását követően nagyszabású, a hivatalos adatok szerint is több ezer halálos áldozattal járó műveletekbe kezdett. A legtöbb uniós tagállamhoz hasonlóan a Fülöp-szigetek egyes területeit hazánk is a fokozott biztonsági kockázatot jelentő célországok és térségek közé sorolja, ahol igen körültekintően kell eljárni. Az ország déli területein már több mint négy évtizede a hadsereg a muzulmán és kommunista lázadókkal változó intenzitású harcot folytat. Ennek megfelelően Mindanao szigete, főleg annak nyugati része és a hozzá kapcsolódó Sulu szigetvilág utazásra kifejezetten nem ajánlott. 2018-ban az ISIS területfoglalási akciója a Mindanao területén lévő Marawi városában kirobbanó harcok során több mint ezer halálos áldozatot követelt. A 360 ezer lakosú város teljes lakossága elmenekült, az épületek nagy része használhatatlanná vált a harcok során. A fentiek okozhatják, hogy még a legkisebb boltot is fegyveresek őrzik, a biztonsági őrök száma jóval meghaladja a rendőrökét (a Nemzeti Rendőrség létszáma 205.000 fő). A rendészeti erőket szinte folyamatosan leköti az országot sújtó, évi 18-20 tájfun, a mindennapos földrengések, az áradások, és esetenként kitörő vulkánok miatti nagyszámú, (olykor 100 ezer főt is érintő) kitelepítések, és az így lezárt területek védelme. A járvány miatt bevezetett szigorú közösségi karantén alatt a bűncselekmények száma is jelentősen, közel felére lecsökkent, de a június 1-ét követő enyhítés magával hozta az erőszakos cselekmények számának ugrásszerű emelkedését.

Az interjúban található online hivatkozás

URL1: *Magyarország Nagykövetsége Manila*. <https://manila.mfa.gov.hu/>

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle kiemelten a Belügyminisztérium felügyeleti és szervezeti rendszeréhez illeszkedő olyan tudományos közleményeket fogad be és jelentet meg, amelyek elsősorban a rendvédelemmel, a közrenddel és a közbiztonsággal, a biztonságpolitikával, az önkormányzatisággal összefüggő kérdésekkel, a társadalmi devianciákkal, valamint a rendészet kérdéseit kriminológiai, kriminálszociológiai, büntetőjogi és rendészeti szempontból elemzi és értékeli.

A Belügyi Szemle az Open Journal System-Folyóirat Szerkesztő Rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat. A digitális platformra történő átállítás elősegítése érdekében a szerkesztőség 2020.09.15-ig email formában is biztosítja a szerzők részére a kéziratok beküldését, amelyet .docx formátumban kérünk a szerkesztoseg@belugyiszemle.hu email-címen keresztül a Szerkesztőség részére megküldeni.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemlében megjelent cikkek nem feltétlenül tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli. A lap egésze, az egyes cikkeket is beleértve, szerzői jogilag védett, ezeknek a szerzői jogi törvény keretein kívül történő bármilyen felhasználása jogellenes és büntetendő.

A folyóirat megrendelhető a Szerkesztőség e-mail címén vagy telefonon.

Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600

Email: szerkesztoseg@belugyiszemle.hu

Web: www.belugyiszemle.hu

OJS: ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/index

Ára: 530 Ft

